

Letnik X
2/2012

Prispevki
k didaktiki
zgodovine

*Prispevki
k didaktiki zgodovine*

Vsi prispevki so avtorska dela in niso
lektorirani.

*Letnik 10, številka 2
2012*

Oddelek za zgodovino

Kazalo

PREDGOVOR	5
ANITA IVANUŠA: METODA DELA S PISNIMI VIRI - POKRISTJANJEVANJE V KARANTANIJI IN SPODNJI PANONIJI	6
ANA NOVAK: TEHNIKA DEBATE PRI UČNI URI VPLIV REFORM MARIJE TEREZIJE IN JOŽEFA II. NA ŽIVLJENJE NA SLOVENSLEM	13
DAMIR NOVAK: 1000 LET BIZANCA	17
DANAJA SINKOVIČ: SKUPINSKA UČNA OBLIKA IN MOTIVIRANJE UČENCEV PRI POUKU ZGODOVINE V 2. LETNIKU GIMNAZIJE NA UČNO SNOV PRVE GOSPODARSKE TEORIJE	20
DAVID OSMAK: NASTANEK ABSOLUTIZMA	26
DARINKA VRBANAC: PREDKOLUMBOVSKE CIVILIZACIJE - USVAJANJE TEMELJNIH VEŠČIN ZA UČENJE IN PRIDOBIVANJE NOVEGA ZNANJA SKOZI INDIVIDUALNO IN SKUPINSKO DELO	30
DAVOR KROFLIN: SREDNJEVEŠKA KULTURNA DEJAVNOST NA SLOVENSLEM TER METODA SLIKOVNE DEMONSTRACIJE IN METODA DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM.	34
MANCA GRGIČ RENKO: O SREDNJEM VEKU DANES : POMEN UČITELJEVIH STROKOVNIH IN DIDAKTIČNIH KOMPETENC ZA NAČRTOVANJE UČNE URE	39
KAJA HORVAT: KAREL VELIKI - VELIKI OSVAJALEC EVROPE	44
KATJA ČEČ: SPOZNAVANJE ZNAČILNOSTI KULTURE IN UREJENOSTI GERMANSKIH LJUDSTEV V ČASU PRESELJEVANJA S POMOČJO INTERPRETACIJE PISNIH VIROV	49
MAJA GRABNER : POPESTRITEV UČNE URE Z UPORABO RAZLIČNIH UČNIH TEHNIK (KONKRETNO NA PRIMERU UČNE URE : TRČENJE »STAREGA« IN »NOVEGA« SVETA - IZMENJAVA IDEJ IN DOBRIN)	52
GREGOR SRAKA: GLASBA - DIDAKTIČNO SREDSTVO PRI POUKU ZGODOVINE: PRIMER UČNE URE - "PODSAHARSKA AFRIKA"	56
GREGOR SLUNJSKI: KITAJSKA PREK SLIKOVNE PRIMERJAVE S SVETOM, KI GA ŽE POZNAME	61
JOŽICA HUBER: FEVDALNA DRUŽBA V FRANKOVSKI DRŽAVI	65
JULIJANA ZORKO: METODA RAZLAGE SKOZI UČNO URO V 2. LETNIKU GIMNAZIJE NA TEMO PROTIREFORMACIJA	70
KAJA SIVEC: MOTIVIRANJE UČENCEV PRI UČNI URI ZGODOVINE Z NASLOVOM INDUSTRIJA - NOV NAČIN PROIZVODNJE	75

KATJA POTOČNIK: NIZOZEMSKI OSVOBODILNI BOJ: PRIMER UČNE URE ZGODOVINE ZA DRUGI LETNIK SPLOŠNE GIMNAZIJE	81
KRISTIЈAN KISELЈAK: POGOVARJAJMO SE. AKTIVACIЈA UČENCEV PRI STANOVSKI UREDITVI V RIMSKO-NEMŠKEM CESARSTVU	88
KLAVDIЈA INTIHAR: SKRIVNOSTI PAPEŠTVA IN CERKVENE DRŽAVE V SLIKI	94
KLEMEN KOS: PLEMIŠKE RODBINE NA SLOVENSKEM IN OBLIKOVANJE DINASTIČNIH OZEMELJ	99
MARTINA CEHNER: PRIMER ALTERNATIVNE UČNE URE: RAZSVETLJENSTVO	104
MATEЈA KUNTARIČ: RAZVIЈANJE UČNIH SPRETNOSTI PRI POUKU ZGODOVINE NA TEMO »OBLIKOVANJE NOTRANJE AVSTRIЈE IN VZPOSTAVITEV VOЈNE KRAJINE«	108
MONIKA FAJDIGA: SLOVANI IN RIMSKI SVET – METODA DELA S PISNIM GRADIVOM	114
NEŽA REЈC: OSMANSKI IMPERIЈ – METODI SLIKOVNE DEMONSTRACIЈE IN DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM PRI POUKU ZGODOVINE V 2. LETNIKU GIMNAZIЈE	119
NINA LONČAR: OBLIKOVANJE OPERATIVNIH UČNIH CILJEV ZA UČNO ENOTO "GOSPODARSKI POLOŽAJ KMEČKEGA PREBIVALSTVA IN KMEČKI UPORI NA SLOVENSKEM" TER IZPELЈAVA UČNE URE	124
NINA KOMEL: DEŽELA POSTANE DOMOVINA – RAZVOЈ DEŽEL NA SLOVENSKEM OZEMLЈU	130
ROK ROЈKO: MONGOLI – FRONTALNO, INDIVIDUALNO, V PARIH IN SKUPINSKO	137
SAMO ŠMAЈGL: DELO Z VIRI NA PRIMERU ZGODOVINE RENESANČNE UMETNOSTI	141
SAŠA GRIMŠIČ: PROKOPIЈEVI VIRI IN METODA DELA S PISNIM GRADIVOM	145
SIMONA PAVLIČ: UČNA URA ZGODOVINE V GIMNAZIЈI SKOZI UČENJE POЈMOV – ISLAM	150
ŠPELA ZALAZNIK: BREZ NJIH NE BI BILO REFORMACIЈE	154
TINA KRŠTINC: METODA DELA S PISNIMI ZGODOVINSKIMI VIRI NA PRIMERU TURŠKIH VPADOV V SLOVENSKE DEŽELE	158
TINA POLJŠAK: IGRANJE VLOG RAZSVETLJENIH ABSOLUTISTOV	166
URBAN GRMEK MASIČ: FRANKOVSKA DRŽAVA V ČASU MEROVINGOV IN VZPONA HIŠE MAJORDOMOV	170
URŠA GREGORC: UPORABA VIDEO POSNETKA NA PRIMERU UČNE URE: NASELITEV SLOVANOV V VZHODNOALPSKI PROSTOR	174
VALERIЈA POVŠE: BOЈ ZA OBLAST V ANGLIЈI MED KRALJI IN PARLAMENTOM	178

MATEJA PRINČIČ: VIKINGI: INTERDISCIPLINARNA URA SPOZNAVANJA MORSKIH OSVAJALCEV	183
MARKO MARINIČ: »LUBI SLOUENCI« ALI REFORMACIJA NA SLOVENSKEM	187
NIKOLINA RADMAN: ZGODOVINA SREDNJEVEŠKE RUSIJE SKOZI GIBLJIVE SLIKE	191
Avtorji prispevkov	196

Predgovor

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete so študentje in študentke 4. letnika pedagoške smeri v študijskem letu 2011/12 napisali didaktične članke, ki se nanašajo na pouk zgodovine oz. konkretne učne ure za 2. letnik gimnazije. Naslovi učnih ur so delno povzeti po učbeniku: Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Njihov rezultat je objavljen v drugi številki X. letnika publikacije Prispevki k didaktiki zgodovine.

Svoje izkušnje pri pisanju člankov bodo lahko kot bodoči učitelji zgodovine koristno uporabili pri pedagoškem delu.

Kot mentorica in recenzentka člankov želim vsem avtorjem prispevkov veliko osebnega zadovoljstva pri pedagoškem delu in avtentičnih idej, ki jim bodo popestrila 'učiteljevanje'.

Urednica: Danijela Trškan

ANITA IVANUŠA: METODA DELA S PISNIMI VIRI - POKRISTJANJEVANJE V KARANTANIJI IN SPODNJI PANONIJI

UVOD

V slovenskem šolskem sistemu prevladuje metoda razlage, vendar se učenci pri dolgi razlagi začnejo dolgočasiti in čez čas se izgubijo v svojih mislih. Zato bi bilo potrebno vključiti različne metode, kot so npr. metoda razgovora, metoda dela s pisnim gradivom, metoda dela s slikovnim gradivom ... S tem bi vzpodbudili učence, da med poukom aktivno sodelujejo, razvijajo svoje mišljenje in hkrati bi se razvila boljša predstava in razumevanje zgodovinskih dejstev.

Metoda dela s pisnim gradivom je aktivna metoda, kjer morajo učenci sami razmišljati o čem govori besedilo in iz njega izluščiti glavne podatke. Rezultat takšnega dela je, da učenci razumejo vsebino in si jo lažje zapomnijo. V temo pokristjanjevanje v Karantaniji in Spodnji Panoniji bo učitelj vključil pisno gradivo in jo predstavil preko zgodovinskega vira *Conversia Bogoaorum et Carantanorum*.

POUK IN METODE DELA

V sodobno osnovno in srednjo šolo počasi prodira spoznanje učiteljev in učencev, da je potreba sodobnega pouka zgodovine zavestno aktivno sodelovanje učitelja in učenca. Načrtovanje zajema aktivnosti pred učno uro, med njo in po njej. Sodobna priprava na izvedbo in potek učnega dela zahteva od učitelja in učenca več umskega napora kot tradicionalna, a pušča globlje in bolj življenjske rezultate pri obeh subjektih pouka zgodovine.¹ V izobraževanju postajajo metode vedno pomembnejša sestava cilja, to pa pomeni, da je cilj izobraževalno – vzgojnega procesa tudi, da učenci spoznavajo, se vpeljejo v določene metodološke pristope, spoznajo, usvojijo in razvijejo določene metode iskanja, spoznavanja in ohranjajo znanja, da si razvijejo in usvojijo konkretne tehnike dela.²

Sodobna didaktika poudarja, naj bo težišče učnega dela in učnih aktivnosti na učencu, praksa pri zgodovinskem pouku pa kaže, da lahko med aktivne metode uvrstimo tudi

¹ Karba, P., (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 43.

² Prav tam, str. 24.

metodo dela s pisnim gradivom. Pri pouku zgodovine ima zgodovinsko besedilo vlogo pisnega zgodovinskega vira.³

METODA DELA S PISNIM GRADIVOM

Zgodovinski teksti in viri so učno sredstvo, s katerimi uresničujemo didaktični vidik nazornosti ter olajšamo in pospešimo pridobivanje zgodovinskih vedenj v najširšem smislu besede. Pisani zgodovinski viri so sodobna pismena sporočila ali dokumenti preteklosti, ki so ohranjeni v arhivih in knjižnicah in so predmet znanstvene obravnave. Vendar so mnogi od njih prirejani tako, da so učencem razumljivi. Prva zahteva pri uporabi zgodovinskega vira je, da je vir predelan v učencu razumljiv jezik in skrčen na obseg, ki je primeren za obravnavano učno enoto.⁴ Druga zahteva pa je, da učitelj dobro pozna zgodovinske tekste in jih ustrezno predstavi učencem.⁵

Poznamo različne metode dela z zgodovinskim gradivom. Po najpreprostejši, ilustrativni metodi učitelj zgodovine svojo pripoved ali razlago konkretizira s pomočjo izpovedne moči vira in jo popestri. Nekoliko zahtevnejša je raba pisnega vira, kadar želi učitelj z njim podkrepiti verodostojnost svoje pripovedi, razlage ali trditve. Mnogo zahtevnejši pa sta nadaljnji dve metodi dela z virom, in sicer analiza vira in vir kot sredstvo problemske obravnave. Analiza zgodovinskega vira zahteva najprej branje vira v celoti, da dobijo učenci globalen vtis o podatkih v viru. Nato ponovno berejo po logičnih zaključenih delih in se o vsakem posebej pogovorijo, najprej o dejstvih, njihovem pomenu, namenu, vsebini in prostorski ter časovni povezavi. Ko obdelajo vse elemente vira, sledi zaključek. Poseben način uporabe vira je tako imenovana problemska obravnava, pri kateri na primer uporabi vir na začetku učne enote tako, da z njegovo pomočjo že v uvodnem delu izluščijo bistvene probleme učne enote. Zgodovinski vir nas lahko prestavi v dobo dogajanja in nam omogoči, da merimo dobo s takratnimi in ne sedanjimi merili. Šele tako bo učenec pravilno ocenjeval zgodovinski razvoj. Učencu postane gradivo bolj otipljivo in razumljivo.⁶

³ Prav tam, str. 53.

⁴ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 62–63.

⁵ Zgonik, M. (1968). Zgodovina v sodobni šoli, Ljubljana: DZS, str. 178.

⁶ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 54– 65.

Po metodi samostojnega dela z besedilom se učenec uči učiti, pridobiva spoznanja in sporoča spoznanja sošolcem. Didaktična teorija predstavlja, da imajo spoznanja, ki si jih učenec pridobi sam, zanj trajnejšo vrednost.⁷

NAČRTOVANJE UČNE URE – POKRISTJANJEVANJE V KARANTANIJI IN SPODNJI PANONIJI

Učitelj učno snov razdeli na dva vsebinska poudarka, prvega na Karantanijo in drugega na Spodnjo Panonijo. Vsak vsebinski poudarek bi trajal približno 15 minut. Ob začetku ure učitelj na power pointu pokaže zemljevid iz učbenika na strani 143⁸ in učencem napove kako bo ura potekala.

V prvem vsebinskem poudarku učitelj predstavi pomemben zgodovinski vir *Conversia Bogoarum et Carantanorum*. Na power pointu prikaže prvi zapis iz učbenika na strani 141⁹, kjer je odlomek iz vira *Conversia Bogoarum et Carantanorum*. Učitelj zaprosi enega od učencev, da prebere odlomek, nato se razvije metoda razgovora. Na vprašanje, o čem govori vir, učenci izluščijo pomembne podatke, npr. Karantance so ogrožali Obri, zato so zaprosili Bavarce za vojaško pomoč. V zameno so Karantanci prišli pod bavarsko nadoblast itd. Po razgovoru učitelj prevzame metodo razlage in pove, kako so se Karantanci znašli pod frankovsko oblastjo. Po kratki obrazložitvi učitelj zamenja metodo z novim odlomkom iz učbenika na strani 141¹⁰. Ponovi se branje ter metoda razgovora. Nato učitelj z metodo razlage pripoveduje o delovanju škofa Modesta, irskem misijonu ter o spori med Oglejem in Salzburgom. Ob omembi *Brižinskih spomenikov* učenci na kratko obnovijo, kaj so se o njih naučili pri slovenščini. Učitelj nadaljuje z metodo razlage o uporuh Ljudevita Posavskega in notranji izgubi samostojnosti.

Drugi vsebinski poudarek o Spodnji Panoniji bi sledil na enak način. Učitelj bi na power pointu prikazal odlomke iz vira, ki je v učbeniku na strani 143¹¹. Učenci bi preko metode razgovore prišli do ključnih podatkov o Spodnji Panoniji. Nato bi učitelj pokazal fresko iz 9. stoletja, ki se nahaja v rimski baziliki svetega Klementa, kjer sta Ciril in Metod s papežem

⁷ Karba, P., (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 54.

⁸ Mlacović, D, Urankar, N. (2011). Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 143.

⁹ Prav tam, str. 141.

¹⁰ Prav tam, str. 141.

¹¹ Prav tam, str. 143.

Hadrijanom II. Nato bi sledila metoda razlage o delovanju Cirila in Metoda. Ob koncu ure učitelj še pokaže sliko, kjer je grob sv. Metoda.¹²

V etapi ponavljanja bi učitelj učence razdelil v tri skupine. Ponavljanje bi izvedel s pomočjo družabnih iger Activity¹³ in Scrabbla. V vsaki skupini bi eden od učencev izlekel listek, kjer je zapisan pojem ali ime ter na to postavi vprašanje. Na primer, če ima zapisano Ciril in Metod, mora učenec postaviti vprašanje tako, da bo odgovor Ciril in Metod, vprašanje bi se lahko glasilo: Katera dva misionarja sta delovala v Spodnjo Panoniji? Če njegova skupina ne ve odgovora, odgovarja naslednja, ter se na tak način seštevajo točke. Vsaka skupina bi prišla na vrsto trikrat, igra pa bi trajalo približno 5 minut. Naslednjih 5 minut bi na podlagi Scrabbla učenci iz črk sestavili pojme ali imena iz učne ure, na koncu vsaka skupina sešteje točke. Na koncu zmagovalna skupina pridobi pluse ter ob koncu leta zmagovalna skupina dobi oceno za sodelovanje.

Ker je učna ura zastavljena na aktivnosti učencev, si učenci snovi niso zapisovali sproti, zato ob koncu ure dobijo delavni list z zapisom snovi. Na drugi strani lista se nahajajo naloge, ki jih učenci rešijo doma. Na začetku druge ure bi ponavljanje potekalo preko tega delavnega liste.

**DELOVNI LIST:
POKRISTJANJEVANJE V KARANTANIJI IN SPODNJI PANONIJI**

1. NALOGA: Izpolni tabelo.

	Karantanija	Spodnja Panonija
Središče		
Čas nastanka		
Knez		
Misionarji		

2. NALOGA: Pred pravilnim stavkom vstavi letnice: 811, 818, 820, 869!

___ Karantanija izgubi politično (zunanjo) neodvisnost.

___ Karantanci in Karniolci se pridružijo uporu Ljudevita Posavskega.

¹² Šavli, J. (2007). Slovenska država Karantanija. Bilje: Studio RO – Humar, str. 88.

¹³ Po ideji: Paterson K. (2003). Kako lahko poučujem. Ljubljana: Rokus, str. 59–60.

- Karel Veliki postavi mejo med oglejsko patriarhijo in Salzburško nadškofijo.
- Uspešen upor kneza Koclja proti frankovski oblasti.

3. NALOGA: Vstavi ustrezne številke iz zgornjega v spodnji stolpec.

1. Modest
2. Irska metoda pokristjanjevanja
3. Virgil
4. Frankovska metoda pokristjanjevanja
5. Gorazd
6. Brižinski spomeniki

- Bavarska državna biblioteka v Münchnu
- salzburški škof
- uporaba sile pri pokristjanjevanju
- škof, ki je pokristjanjeval med Karantanci
- milejši način pokristjanjevanja
- prvi karantanski knez, ki je sprejel krščanstvo

**DELOVNI LIST:
POKRISTJANJEVANJE V KARANTANIJI IN SPODNJI PANONIJI**

1. NALOGA: Izpolni tabelo.

	Karantanija	Spodnja Panonija
Središče	Krnski grad	Blatni kostel
Čas nastanka	8. stoletje	9. stoletje
Knez	Borut	Kocelj
Misionarji	Virgil, Modest	Ciril, Metod

2. NALOGA: Pred pravilnim stavkom vstavi letnice: 811, 818, 820, 869!

- 820 Karantanija izgubi politično (zunanjo) neodvisnost.
- 818 Karantanci in Karniolci se pridružijo upor Ljudevita Posavskega.
- 811 Karel Veliki postavi mejo med oglejsko patriarhijo in Salzburško nadškofijo.
- 869 Uspešen upor kneza Koclja proti frankovski oblasti.

3. NALOGA: Vstavi ustrezne številke iz zgornjega v spodnji stolpec.

1. Modest
2. Irska metoda pokristjanjevanja
3. Virgil
4. Frankovska metoda pokristjanjevanja

5. Gorazd
6. Brižinski spomeniki

- 6 Bavarska državna biblioteka v Münchnu
- 1 salzburški škof
- 4 uporaba sile pri pokristjanjevanju
- 3 škof, ki je pokristjanjeval med Karantanci
- 2 milejši način pokristjanjevanja
- 5 prvi karantanski knez, ki je sprejel krščanstvo

ZAKLJUČEK

Metodo dela s pisnim gradivom lahko uvrstimo med aktivne metode, vendar v slovenskem šolstvu še ni dovolj razvita. Za samo uro se mora učitelj dobro pripraviti ter učence že na začetku leta primerno pripraviti za tako delo. Sama priprava vključuje katero metodo izbrati, da bo primerna za učno snov. Učenci razmišljajo o vsebini, besedilo analizirajo, vsebino besedila povezuje z že pridobljenimi znanji. Rezultat takšnega miselnega dela je razumevanje vsebine ter razvijanje kritičnega mišljenja pri učencih. Pri pokristjanjevanju v Karantaniji in Spodnji Panoniji je pomembno, da učitelj vključi ključen zgodovinski vir, ter ga primerno vključi v metodo dela. Ker sčasoma tudi tako delo postane monotono, mora učitelj poskrbeti, da na lahek in zabaven način zaključi uro. Zato se mi zdi zaključno ponavljanje preko družabnih iger, ki jih vsi učenci poznajo, primeren za ponavljanje. Pri tem se učenci sprostijo in bodo naslednjo uro spet pripravljene sodelovati.

LITERATURA

1. Karba, P., (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Mlacović, D, Urankar, N. (2011). Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
3. Paterson K. (2003). Kako lahko poučujem. Ljubljana: Rokus.
4. Šavli, J. (2007). Slovenska država Karantanija. Bilje: Studio RO – Humar.
5. Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS.
6. Zgonik, M. (1968). Zgodovina v sodobni šoli, Ljubljana: DZS.

Povzetek

V članku je obravnavana metoda dela s pisnim gradivom, ki je v slovenskem šolstvu premalo prisotna. Spada med aktivne metode in z njo pozornost iz učitelja preusmerimo na učence. Učenci razmišljajo o vsebini, besedilo analizirajo, vsebino besedila povezuje z že pridobljenimi znanji. Rezultat takšnega miselnega dela je razumevanje vsebine. V učni uri, vezani na pokristjanjevanje vzhodnoalpskih Slovanov bi s pomočjo zgodovinskega besedila spoznali pomembni zgodovinski vir *Conversia Bogoariorum et Carantanorum* in obnovili znanje o *Brižinskih spomenikih*. Iz vira bi skozi metodo razgovora razbrali kako so Karantanci izgubili svojo politično samostojnost, sprejetje vere ter kako so sprejeli vero v Spodnji Panoniji. Zaključno ponavljanje bi potekalo v skupinah, kjer bi skozi sodobne igre potekalo ponavljanje ključnih pojmov. Didaktična teorija predstavlja, da imajo spoznanja, ki si jih učenec pridobi sam, zanj trajnejšo vrednost.

ANA NOVAK: TEHNIKA DEBATE PRI UČNI URI VPLIV REFORM MARIJE TEREZIJE IN JOŽEFA II. NA ŽIVLJENJE NA SLOVENSKEM

UVOD

Marija Terezija in njen sin Jožef II. sta izvedla številne in obsežne reforme, s katerimi sta povzročila spremembe na številnih področjih gospodarskega in življenjskega okolja v deželah habsburške monarhije in tako tudi na življenje na Slovenskem. V učni uri, ki bo obravnavala vpliv reform Marije Terezije in Jožefa II. na življenje na Slovenskem, bo ena iz metod poučevanja tudi tehnika debate. Domneva je, da tehnika debate pri pouku zgodovine ni pogosto uporabljena metoda, vendar pa se lahko dijaki z njo veliko naučijo. Učna ura bo izvedena, kot da dijaki že poznajo tehniko debate in so jo pri pouku zgodovine že izvajali. Za uvajanje tehnike debate v pouk je potrebnih vsaj dve šolski uri, odvisno je tudi od sposobnosti in motiviranosti dijakov.¹⁴ Učitelj bo v učni uri najprej predstavil vsebino in temo ure, nato pa bodo učenci v debati soočili argumente na temo in vsebino. Namen članka je predstaviti omenjeno učno obliko in kako ta učna oblika poteka v konkretni učni uri ter kaj učenci z njo pridobijo in se naučijo.

Tehnika debate

»Debata je formalizirana vrsta pogovora, ki se izvaja po v naprej določeni shemi – formatu« in je »strukturiran komunikacijski dogodek o pomembni temi, pri čemer se soočita dve ali več nasprotnih strani.«¹⁵

Debata je lahko ena izmed kakovostnih in uporabnih metod poučevanja.¹⁶ Učitelje in dijake uporaba debatnih tehnik »bolj usmerja v usvajanje procesnih in problemskih/vseživljenjskih ciljev.«¹⁷ Učenci z njimi razvijajo »vpogled v različne perspektive oseb in dogajanja, v presojo objektivnosti različnih interpretacij, prav tako pa omogočajo poglobljanje in širitev znanja, razvijanje kulturnega dialoga ter razvijanje komunikacijskih in socialnih spretnosti.«¹⁸ Glavni cilji uporabe debate pri pouku so »razvijanje kritičnega mišljenja, soočenje različnih idej, aktualizacija znanja, raziskovanje možnosti govornega nastopa v javnosti, predvsem pa se morajo učenci pri tem zabavati.«¹⁹ Debata učencem pomaga, »da se naučijo jasno izražati, pojasnjevati mnenja in biti strpni do različnih pogledov, da prosijo za pojasnilo, preverjajo lastno razmišljanje, sledijo osebnim interesom in prevzemajo odgovornost, kadar so vodje v skupini.«²⁰ Prednosti debate pri pouku, kot način poučevanja, so »v neposrednosti komunikacije, v razvijanju

¹⁴ Gartner, M. (2007). Uporaba debatnih tehnik pri pouku zgodovine v 2. in 3. letniku gimnazije. V: Šolsko polje. Letnik XVIII. Št. 1/2, str. 136.

¹⁵ Brodnik, V. (2011). Primeri poučevanja gospodarske in socialne zgodovine Slovencev v 19. stoletju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 64.

¹⁶ Gartner, M. (2007). Uporaba debatnih tehnik pri pouku zgodovine v 2. in 3. letniku gimnazije. V: Šolsko polje. Letnik XVIII. Št. 1/2, str. 134.

¹⁷ Prav tam, str. 135.

¹⁸ Brodnik, V. (2011). Primeri poučevanja gospodarske in socialne zgodovine Slovencev v 19. stoletju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 65.

¹⁹ Prav tam, str. 64.

²⁰ Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy. V: Vesel, J. (2005). Uporaba debatnih tehnik pri pouku. V: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 62–75.

različnih spretnosti pri učencu« in »v povezovanju novih vsebin s predhodnim znanjem«. ²¹ Dijaki se s uporabo debatnih tehnik naučijo analizirati informacije in jih kritično ovrednotiti. ²²

Z vidika strukturiranosti lahko debate razdelimo na nestrukturirane, moderirane in strukturirane debate. Nestrukturirane debate potekajo brez posebnih pravil. Moderirane debate so delno strukturirane. Potek debate določa učitelj, ki spodbuja, vodi in usmerja dialog učencev pri debati. Učitelj pred začetkom debate napove cilje, najpomembnejša pravila debate in čas trajanja posameznih faz. Med strukturirane debate sodi formalna debata, ki ima natančno določena pravila poteka, prepričevanja in vedenja udeležencev. ²³

UČNA URA

Priprava na učno uro

Učitelj se mora na učno uro dobro pripraviti. Pred učno uro oblikuje pripravo, v kateri si zastavi potek učne ure, določi cilje in kaj želi, da učenci na koncu ure znajo. Za uvodno motivacijo poišče dodatno literaturo ²⁴, iz katere bo črpal snov za trditve v uvodni motivaciji. Učno snov razdeli na štiri, smiselno zaokrožene vsebinske poudarke. Snov črpa iz učbenika za drugi letnik gimnazije ²⁵. V uri bo uporabil metodo debate, zato se ustrezno pripravi. Pred uro oblikuje učni list, ki ga bo učencem dal za ponavljanje snovi pred koncem ure.

Pripravljanje ali uvajanje

Učitelj ob vstopu v razred učence pozdravi. Nato učencem poda navodilo, da bo prebral trditve o osebi, o dejanjih katere bo tekla beseda to uro. Njihova naloga je ugotoviti, o kateri osebi govorijo trditve. Učitelj nato učencem prebere različne trditve o Mariji Tereziji. ²⁶ Ko učenci ugotovijo rešitev se na PPT predstavitvi prikaže slika Marije Terezije ²⁷ in njenega sina Jožefa II. ²⁸ Učitelj v razgovoru učence sprašuje o pomenu obeh oseb za slovenski prostor. Po končani uvodni motivaciji učitelj povzame cilje učne ure.

Obnavljanje nove učne snovi

Učitelj pred obravnavanjem nove učne snovi učencem predstavi značilnosti vladanja Marije Terezije in Jožefa II., pojasni razloge za izvedbo številnih in obsežnih reform v habsburški monarhiji. Te reforme so vplivale na življenje na Slovenskem, tako na podeželju kot v mestih. Pri tem učitelj uporabi frontalno učno obliko in metodo razlage. Učenci poslušajo razlago.

²¹ Prav tam, str. 62.

²² Brodnik, V. (2011). Primeri poučevanja gospodarske in socialne zgodovine Slovencev v 19. stoletju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 64–65.

²³ Vesel, J. (2005). Uporaba debatnih tehnik pri pouku. V: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 63.

²⁴ Tapie, L., V. (1991). Marija Terezija: od baroka do razsvetljenstva. Maribor: Obzorja, 438 str.

²⁵ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2: učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 181–183, 283.

²⁶ Trditve učitelj črpa iz knjige: Tapie, L., V. (1991). Marija Terezija: od baroka do razsvetljenstva. Maribor: Obzorja, 438 str. Primer težje trditve: Oseba je bila rojena leta 1717 na Dunaju. Šleziji se odpove po t.i. sedemletni vojni.; primer lažje: Uvedla je popis prebivalstva in oštevilčenje hiš.

²⁷ Marija Terezija, http://s2.pticica.com/foto/0000653705_1_0_7u8m1h.jpg (datum dostopa: 6. 1. 2012).

²⁸ Jožef II., <http://blog.sme.sk/blog/6688/246700/jozef.jpg> (datum dostopa: 6. 1. 2012).

V usvajanju učitelj snov predstavi v štirih vsebinskih poudarkih. Pri vseh vsebinskih poudarkih uporablja frontalno učno obliko in metodo razlage. Prvi vsebinski poudarek govori o upravnih, davčnih, vojaških in gospodarskih reformah. V poudarku učitelj pojasni razloge in povod Marije Terezije in Jožefa II. za uvedbo teh reform. Pri tem poudarku učitelj uporabi metodo razlage in metodo slikovne demonstracije, učencem prikaže sliko jožefinskega katastra²⁹. Učenci opazujejo sliko in prepisujejo ključne pojme s PPT predstavitev, pri katerih si zapisujejo razlago. Učitelj med razlago razloži in pojasni nove pojme: robotniški patent, nevoljništvo, terezijanski in jožefinski kataster. Pri tem poudarku doda, da veliko reform Jožefa II., ki so bile v prid kmetom, po njegovi smrti, zaradi pritiskov fevdalcev odpravili. Pri drugem poudarku učitelj predstavi spremembe, ki so se zgodile na podeželju in v gospodarstvu zaradi uvedbe različnih reform. Pove, da so bile te spremembe zelo velike, saj so reforme spremenile tudi tehnike kmetovanja, z reformami so uvedli nove kmetijske kulture in nove pasme. Učenci med poslušanjem razlage prepisujejo ključne pojme in zapisujejo snov. Pri tem poudarku razloži in pojasni nov pojem - merkantilizem. Pri tretjem poudarku učitelj našteje in pojasni spremembe, ki so jih prinesle reforme na področju šolstva. Uporabi metodo razlage in razgovora. Učence med razgovorom zastavlja vprašanja: Katere šole je uvajala Marija Terezija?, Kaj so se učili otroci v šolah?, V katerem jeziku so se učili?, V katerih razredih so učili tudi v slovenščini? ... Učenci odgovarjajo na vprašanja, poslušajo razlago in si zapisujejo razlago v zvezke. Pod četrtem poudarkom učitelj z metodo razlage predstavi reforme, ki so se dotaknile tudi verskega področja. Pri tem poudarku predstavi pojem verska strpnost.

Kot zaključek usvajanja snovi učitelj poudari, da so reforme prinesle nova razmerja med obdelovalci in gospodarji na podeželju, nove navade in nove poljedelske kulture ter spremenjeno podobo vaških naselij.

Debata

Po končanem obravnavanju nove učne snovi učitelj napove debato. Učence razdeli v štiri skupine, določi potek debate, pravila in napove cilje debate ter skupinam določi čas trajanja posameznih faz. Učitelj jim da na voljo 3 minut časa, da skupine zberejo svoje argumente. Po končanih treh minutah vodje skupin predstavijo argumente svoje skupine, za kar imajo na voljo 2 do 3 minut časa. Prva skupina v debati zagovarja uvedbo reform Marije Terezije, druga temu nasprotuje. Tretja skupina zagovarja in četrta skupina nasprotuje reformam Jožefa II. Med predstavitvijo učitelj, če je potrebno, zastavlja podvprašanja in vodi debato. Ko skupina konča predstavitev argumentov, ostale skupine dodajo svoje mnenje in zastavijo dodatna vprašanja o tematiki.

Ponavljjanje

Za etapo ponavljanja učitelj učencem razdeli učni list, ki ga vsak učenec rešuje sam. Pri reševanju si pomagajo s zapisom učne snovi in učbenikom. Med reševanjem se učitelj kroži po razredu in je na voljo učencem, če potrebujejo pomoč. Pred koncem ure skupaj preverijo rešitve – učitelj kliče učence, ki preberejo rešitve. Učitelj, če je potrebno, rešitve ponovi, dopolni in dodatno razloži.

²⁹ Jožefinski kataster, http://freeweb.si/medicu/slike_forum/kataster_1826.jpg (datum dostopa: 6. 1. 2012).

ZAKLJUČEK

S tehniko debate lahko učno uro in pouk zgodovine dodatno popestrimo. Z debato lahko učenci veliko pridobijo, z njo širijo, poglobljajo in aktualizirajo znanja. Učenci pridobijo tudi ostale kompetence - naučijo se govornega nastopanja, jasnega izražanja, kritičnega mišljenja ... Pri debati se učenci tudi zabavajo in se tako na zabaven način veliko naučijo. Učitelj mora biti za uporabo debate ustrezno in strokovno podkovan. V pouk mora debato uvajati postopoma, za uporabo debate se mora ustrezno pripraviti in izbrati primerno tematiko. Pri debati bi morali sodelovati vsi učenci. Pomembno je, da učence s debato med šolanjem vsaj spoznamo in seznanimo.

VIRI IN LITERATURA:

- Brodnik, V. (2011). Primeri poučevanja gospodarske in socialne zgodovine Slovencev v 19. stoletju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 64–85.
- Gartner, M. (2007). Uporaba debatnih tehnik pri pouku zgodovine v 2. in 3. letniku gimnazije. V: Šolsko polje. Letnik XVIII. Št. 1/2, str. 133–146.
- Jožef II., <http://blog.sme.sk/blog/6688/246700/jozef.jpg> (datum dostopa: 6. 1. 2012).
- Jožefinski kataster, http://freeweb.sirol.net/medicu/slike_forum/kataster_1826.jpg (datum dostopa: 6. 1. 2012).
- Marija Terezija, http://s2.pticica.com/foto/0000653705_l_0_7u8m1h.jpg (datum dostopa: 6. 1. 2012).
- Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2: učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Tapie, L., V. (1991). Marija Terezija: od baroka do razsvetljenstva. Maribor: Obzorja.
- Vesel, J. (2005). Uporaba debatnih tehnik pri pouku. V: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 62–75.

Povzetek

Številne in obsežne reforme Marije Terezije in njenega sina Jožefa II., ki so povzročile spremembe na številnih področjih gospodarskega in življenjskega okolja, so v veliki meri vplivale tudi na življenje na Slovenskem. V učni uri, ki obravnava to temo, je ena izmed učnih metod tudi tehnika debate. Debata je formalizirana vrsta pogovora, ki se izvaja v naprej določeni shemi, o temi, pri čemer se soočita dve ali več nasprotnih strani. Učitelj v učni uri seznanja učence z vsebino oz. reformami, nato učenci, razdeljeni v štiri skupine, soočijo svoje argumente o predstavljeni vsebini. Z debato učenci razvijajo različne spretnosti - razvijajo kritično mišljenje, soočajo različne ideje, aktualizirajo, širijo in poglobljajo znanje, učijo se nastopati v javnosti, naučijo se analizirati informacije ... Učenci se na zabaven način veliko naučijo.

DAMIR NOVAK: 1000 LET BIZANCA

UVOD

Pri pripravi učne ure se vedno znova postavi vprašanje: Kako bi najbolj učinkovito predstavil določeno temo. Kaj bi učence pritegnilo, kakšen način dela bi najbolj pripomogel k osvojitvi snovi, kako izvesti uro, da bo snov osvojljiva najbolj optimalno? Seveda je vzporedno temu tudi vprašanje prostorske, časovne in tehnične zmožnosti. Kako naj predvidim potek ure, da bodo učenci imeli največ možnosti, da osvojijo snov? *To bomo pokazali v tem prispevku.*

KOMENTAR K IZBRANI UČNI OBLIKI

Pri načrtovanju ure 1000 let Bizanca sem se odločil, da uro razdelim na uvodni del, jedrni del ali obravnavni del in zaključno ponavljanje. Samo obravnavanje seveda razdelim še na več poudarjenih enot. Uvajanje in obravnavanje bo izvedeno v frontalni obliki, ponavljanje pa kot individualno delo. Kakovost frontalnega dela je najbolj odvisna od učitelja, zato sem razmisleku o tem namenil kar nekaj časa.

Kot izhodišče za frontalno obliko sem izbral tezo, da je kakovost frontalne oblike odvisna od:

- kakovosti slikovne demonstracije,
- glasnosti in višine govora,
- gibanja in mimike,
- načina razlaganja snovi (vzročno-posledični način).

Uporaba slikovne demonstracije je metoda, ki ob kakovostni pripravi in uporabi močno olajša delo učitelja, obenem pa pomaga učencem k boljšemu razumevanju in predstavi. Naj bodo na demonstrirani sliki le najpomembnejši podatki ali pa širši pojem, ki ga nato dodatno razložimo. Na pišimo daljše razlage. Najpogosteje pa uporabimo demonstracijo za prikaz fotografije. Na ta način se učenci lažje seznanijo s snovjo.

Med govorom je pomembno, da spreminjamo jakost in višino govora. S tem vedno znova motiviramo učence, da z zanimanjem sledijo razlagi. Učenci včasih izgubijo koncentracijo zaradi pomanjkanja dražljajev. To se večinoma dogodi takrat, ko je govor monoton in nezanimiv. Z višino in glasnostjo tudi poudarimo pomembnejše podatke. Učenci lažje ovrednotijo, kaj je zares pomembno in kaj malo manj.

»Raziskave kažejo, da učitelji med poučevanjem pošljejo več kot 80% nebesednih sporočil, zlasti z govorico telesa (mimika, kretnje, ipd.),« (Nika Berlic, 2010, str. 52). Zato uporabljajmo kretnje. Ne le da bodo na ta način učenci prejeli več dražljajev, temveč bodo dobili občutek, da je snov zanimiva. Tudi sam izgled učitelja je boljši, če za razlaganje uporablja celo telo. Verjamem, da je začetek težak, a sčasoma se naučimo tudi tega.

Snov lahko obravnavamo z mnogimi metodami. Pri frontalni obliki je dobro uporabiti kombinacijo razlage in razgovora, zraven pa dodati vsaj še eno demonstracijo. Za dejstvom, ki smo ga navedli spodbujajmo, da učenci postavijo vprašalnico »zakaj?« ali »kako je to vplivalo?«. Če tega ne storijo, naredimo to sami. Snov naj ne bodo le nanizani podatki, temveč logično uvrščeni podatki, ki so smiselno povezani.

Frontalna oblika je dobra oblika, a le če bo učitelj vanjo vložil dovolj truda. Naj bo učitelj med frontalnim delom videti, kot da je zadel na loteriji (Trškan). Naj bo zainteresiran, vesel, navdušen nad snovjo in vživet, kar bo močno pripomoglo k dobremu in kreativnemu vzdušju. Seveda je veliko odvisno tudi od discipline v razredu. Če je razred miren je že

nizek nivo vživetosti ponavadi dovolj. Pri disciplinsko zahtevnih razredih pa je potrebno še več energije in vživetosti za doseg enakovrednih rezultatov

1000 LET BIZANCA - UČNA URA

Uvodni del

Po prihodu v razred učencem razložim, da bomo danes obravnavali temo o enem največjih cesarstev. Preživelo je več kot 1000 let. Najprej pa si oglejmo kratek filmček. (<http://www.youtube.com/watch?v=Ei9xKYXe464>). Film prikazuje Bizanc kot mogočen imperij. Pri tem moramo imeti vklopljene tudi zvočnike, saj mogočna glasba močno pripomore k samemu predvajanju. Potem bi uporabil tehniko brainstorminga. Od učencev bi pričakoval čim več pojmov, kratkih misli, ki so se jim porodile ob ogledu filma. V tem delu bi želel poudariti, da je bilo Bizantinsko cesarstvo močan, mogočen imperij. Imperij, ki se je obdržal več kot 1000 let, kar je za enote tistega časa skoraj nepredstavljivo.

Jedrni del

Jedrni del bi razdelil v štiri enote:

- ustanovitev imperija,
- vojskovanja,
- položaj in ureditev,
- verovanje in verski razkol.

Ustanovitev imperija

Učence bi najprej vpeljal v razgovor o nastanku Bizantinskega imperija. Razložil bi, da je nastal iz Vzhodnega Rimskega cesarstva. Pojavi se vprašanje, zakaj je prišlo do razpada tega. Skupaj ponovimo, zakaj je razpadel Rimski imperij, saj to že morajo znati. Na zemljevidu poiščemo dežele, ki so bile v Bizantinskem cesarstvu. Obenem ugotovimo, kdaj je ozemlje prešlo v Bizantinsko cesarstvo. Pomembno je, da učenci dobijo predstavo razsežnosti tega. Imperij je vodil cesar. Omenimo tudi najpomembnejše cesarje.

Vojskovanja

Bizantinski imperij je bil zaradi svoje lege ves čas izpostavljen vpadam ljudstev. Narodi, ki so hoteli osvojiti Bizanc ali prodreti proti zahodu, so morali skozi ožino kjer stoji mesto Konstantinopol. Razložim vpadanje Bolgarov in Vikingov. Razložim osvajanja pod cesarjem Vasilijem II. Na stenskem zemljevidu poiščemo na novo osvojena območja, ki so balkanski polotok in južni del Italije. Razložim okoliščine bitke pri Manzikertu. Omenimo križarje in njihov vpliv na Bizantinsko cesarstvo. Ta del končam z vpadi turkov, ki so vodili do končnega razpada velikega Bizantinskega imperija.

Položaj in ureditev

S slikovno demonstracijo prikažem zemljevid, na katerem je označen položaj Konstantinopla. Učence vprašam, kakšen se jim zdi položaj tega. Z razgovorom pridemo do dejstva, da je položaj strateško zelo pomemben. Vsi popotniki, trgovci, intelektualci, ki so potovali v Azijo ali iz Azije v Evropo, so morali skozi Konstantinopol. Tudi za vdore azijskih ljudstev je bil Konstantinopol pot za osvajanja proti vzhodu. Zato je bilo močno utrjeno mesto na strateški poziciji dobra obramba ne le Bizantinskega cesarstva, temveč celotne Evrope.

Imeli so zelo dobro upravno ureditev, ki so jo uredili po zgledu Rimskega Imperija. Kader je bil dobro izšolan in izobražen za določene naloge. Solstvo je bilo že razvito. Razvita je

bila obrt. Izdelovali so svilo. Svila je bila element razkošja in je niti niso prodajali, temveč le podarjali kot darilo. Dober kader je bil bistven za učinkovito delovanje države.

Verovanja in verski razkol

V Bizantinskem cesarstvu je bila uradna vera krščanstvo. Sodelovali so v obsežnih teoloških razpravah. Takšne razprave so pripeljale do razdeljenih mnenj med Rimom in Carigradom. Spor zaradi nekvašenega kruha je prerasel v velike razsežnosti in leta 1054 je prišlo do razkola. Krščanska vera je razpadla na katoliško in pravoslavno. Obe strani sta se večkrat trudili da bi uskladili nesoglasja, a jim to ni uspelo. Center katoliške cerkve je ostal v Rimu, center pravoslavne cerkve pa se je preselil v Konstantinopel. Nastale so razlike v obredih in verski praksi. Zanimivost: cerkvi v Jeruzalemu in Betlehemu, kjer se je Jezus rodil in umrl, sta v oskrbi pravoslavne cerkve.

Zaključni del

Zaključni del bi izvedel kot zaključno ponavljanje. Učencem bi razdelil neme karte. Skupaj bi določili območja, ki so pripadala Bizantinskemu cesarstvu. Ta območja bi pobarvali na svojih nemih kartah. Nato bi skupaj določili območja, ki jih je imperij izgubljal ob posameznih vdorih. Le to bi označili na nemi karti in pripisali, kdo je osvojil določeno območje. Na karti bi določili lego mesta Konstantinopel in označili kraje največjih bitk. Na ta način bi učenci razumeli in ponovili, kako je imperij propadal in se krčil. Ponovili bi najpomembnejše podatke in si ustvarili vizualno predstavo.

SKLEP

Ura je načrtovana v frontalni obliki. Učencem prikažemo mogočnost Bizantinskega cesarstva in njegov postopen propad. Imperij vključimo v dogajanje takratne Evrope, da lažje razumejo procese, ki so vplivali na imperij Bizanc ni bil izolirana enota, temveč so nanj vplivali evropski miselni, idejni, verski in osvajalni tokovi. Cilj ure je doseči razumevanje Bizanca v času in prostoru. Da pa nam to uspe vložimo ogromno truda v izpeljavo frontalne oblike vodenja učne ure o Bizantinskem cesarstvu.

LITERATURA

- <http://www.youtube.com/watch?v=Ei9xKYXe464> (januar 2012).
- Nika Berlic, Razprava v učnem procesu, Diplomsko delo, 2010.
- Trškan Danijela, predavanja, 2011/2012.

POVZETEK

Frontalna oblika je najbolj klasična oblika poučevanja. Od učitelja zahteva dobro pripravo in široko poznavanje snovi. Učitelj naj bo vedno pozoren, da bo snov za učence zanimiva in da jih bo pritegnila. Razlaga naj vzročno-posledično, uporablja slikovno gradivo za predstavitev pojmov, spreminja intenziteto ter višino govora in se giblje po razredu. Lahko učencem le navedemo podatek, da je položaj Konstantinopla zelo pomemben. Bolje pa je, da prikažemo tudi zemljevid JV Evrope in z njim razložimo, da je položaj pomemben, ker stoji na meji med Evropo in Azijo oziroma med Evropejci in ljudstvi z vzhoda. Obenem je tudi najpogostejša trgovska in potovalna pot. Na tak način lahko postane tudi frontalna oblika zanimiva in privlačna za učence. Merilo kakovosti pa je vsekakor končno znanje.

DANAJA SINKOVIČ: SKUPINSKA UČNA OBLIKA IN MOTIVIRANJE UČENCEV PRI POUKU ZGODOVINE V 2. LETNIKU GIMNAZIJE NA UČNO SNOV PRVE GOSPODARSKE TEORIJE

UVOD

Uspešno pedagoško delo v šoli ne more več temeljiti le na dobrih učiteljih – posameznikih. »Bodoči učitelji naj bi bili usposobljeni, da bodo kos nenehnim didaktičnim prilagajanjem in inovacijam svojih bodočih učnih praks.«³⁰ Vsebina članka se bo osredotočala na potek učne ure v 2. letniku gimnazije z naslovom Kako dobro gospodariti – prve gospodarske teorije in njihovo udejanjanje. Članek bo sledil konceptu, kako motivirati učence in jih pripraviti na skupinsko delo v razredu. Nekdanja ameriška ministrica za izobraževanje, Terrel Bell, je poudarila: »O izobraževanju si zapomnimo tri pomembne stvari. Prva je motivacija. Druga je motivacija. Tretja je motivacija.«³¹ Namen članka je predstaviti, kako lahko s preprosto uvodno vajo, kot tudi s končno vajo proti koncu šolske ure motiviramo učence in učenke, da bodo radi sledili predmetu zgodovine, ki jim prinaša izobraževalne vednosti in tudi življenjske napotke. Glavno problemsko vprašanje je, kako vzbuditi zanimanje učencev na začetku učne ure ter na koncu, ko jim zmanjkuje koncentracije. Učencem želimo, da so ustvarjalni in uspešni pri razvijanju svojim mnenj in želja, zato je motivacija pomemben dejavnik v vseh etapah učnega procesa. V praktičnem delu članka se bo to pokazalo na konkretnem primeru, ko učenci v uvajanju ponovijo snov prejšnjih ur in v zaključnem ponavljanju, ko novo usvojeno znanje ponovijo ter poglobijo.

SKUPINSKA UČNA OBLIKA PRI PREDMETU ZGODOVINE

»Izobraževalni proces je skupinski, kadar so učenci šolskega oddelka ali večje skupine razdeljeni na več manjših skupin, ki samostojno izvajajo del procesa. Učitelj vodi celoten potek procesa, vendar je z učenci v posrednem odnosu preko skupin. Kljub temu je

³⁰ Blažič, M., Ivanuš Grmek, M., Kramar, M., Strmčnik, F. (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče Novo mesto, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo, str. 7.

³¹ Raffini, J. P. (2003). 150 vaj za povečanje notranje motivacije pri učencih. Ljubljana: Educy, str. 11.

učiteljeva vloga zelo pomembna, saj poleg vodenja dela skupin učencem v primerih, kjer je potrebno, tudi neposredno pomaga.«³²

Skupinska učna oblika pri predmetu zgodovine pomaga učencem, da so ti aktivnejši pri delu. Poleg tega je skupinsko organiziran izobraževalni proces bolj razgiban, boljša je delovna disciplina, motivacija za delo in delovna učinkovitost. Učenci si med seboj pomagajo, se spodbujajo, razvijajo komunikacijske sposobnosti in so odgovorni za rezultate skupinskega dela. Naučijo se poslušati in slišati druge ter delati z drugimi ljudmi.

»Razlikujemo dve vrsti skupinskega dela: istovrstno skupinsko delo (vse skupine rešujejo isto nalogo, toda vsaka skupina samostojno) in deljeno skupinsko nalogo (določena didaktična naloga se razčleni, zvezde).«³³

»Pri oblikovanju skupine je potrebno upoštevati značilnosti učencev, psiho-socialne razmere, cilje in vsebino dejavnosti, didaktične pogoje in objektivne okoliščine. Skupino naj tvorijo učenci, ki imajo nekaj skupnega in med njimi ni potencialnih ali že konkretnih konfliktnih situacij.«³⁴

UČNA URA NA TEMO PRVE GOSPODARSKE TEORIJE

▪ UVODNI DEL: UVAJANJE

Prva etapa učne ure vsebuje tri temeljne funkcije: »napoved učnih ciljev, ponovitev predznanja in izkušenj ter motiviranje«. ³⁵ V tej fazi bomo učence motivirali s tehniko »Pričakovanja so naš vodnik«. ³⁶ S to tehniko bomo najprej z učenci ponovili snov prejšnjih učnih ur, da bodo lažje razumeli novo obravnavano učno snov. Učence ta tehnika pripelje do sodelovanja pri branju besedil iz učbenika za 2. letnik gimnazij. ³⁷ Učencem učitelj predhodno pripravi tri trditve na ponovitev teme kakšne gospodarske spremembe so se zgodile v Evropi na prehodu iz srednjega v novi vek, ki jih napiše na tablo. Te trditve bodo učenci potrdili ali ovrgli. Primeri trditev: »trgovina in z njo povezano blagovno-denarno gospodarstvo sta doživljali čedalje večji razcvet«, ³⁸ založništvo ni začetna oblika

³² Blažič, M., Ivanuš Grmek, M., Kramar, M., Strmčnik, F., 2003, str. 382.

³³ Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje, str. 133.

³⁴ Blažič, M., Ivanuš Grmek, M., Kramar, M., Strmčnik, F., 2003, str. 383.

³⁵ Prav tam, str. 132.

³⁶ Raffini, J. P., 2003, str. 192 – 193.

³⁷ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: DZS.

³⁸ Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 71.

kapitalistične proizvodnje, »manufakture so bile delavnice, ki jih je zgradil bogat trgovec zato, da bi proizvodnjo združil na enem mestu.«³⁹ Učitelj pri tem poda zelo natančna navodila, z učenci pa rezultate trditev na koncu pregleda. Učenci si lahko pomagajo z zapisom snovi v svojih zvezkih ali z učbenikom za 2. letnik gimnazij.⁴⁰ Nato postavimo še vprašanje, ali morda vedo kakšna bo tema današnje učne ure. Naslov učne ure, Prve gospodarske teorije, napišemo na tablo. Na koncu prve etape napovemo še učne cilje, ki se nanašajo na konkretno obravnavano snov in kako bo potekal pouk. V tej fazi bo vključena frontalna učna oblika, metoda razgovora, razlage in metoda dela s pisnim gradivom. Za uvodni del predvidimo 5 minut.

- GLAVNI DEL: OBRAVNAVANJE UČNE SNOVI

Etapa obravnavanja nove učne snovi učitelj razdeli na tri vsebinske sklope. Ta etapa obsega časovno 30 minut. Prvi sklop se vsebinsko naslovi Merkantilizem,⁴¹ ki zajame 15 minut. Drugi sklop, Čezmorsko trgovanje, zajame 5 minut in tretji sklop, Fiziokratizem,⁴² 10 minut. Pouk pri vseh treh vsebinskih sklopih poteka v frontalni učni obliki, upošteva se metoda razlage, učbenik kot učilo,⁴³ učitelj pa sproti ob obravnavanju snovi učencem narekuje snov za zapis v zvezke.

Pri prvem vsebinskem sklopu učitelj na podlagi predpisanega učbenika razlaga snov.⁴⁴ Tu poudari, da je bil merkantilizem vodilna gospodarska teorija v 17. in 18. stoletju v Evropi, posebno poudari pa tudi njegove značilnosti: aktivna trgovska bilanca (presežek izvoza nad uvozom), onemogočanje konkurence tujih držav, spodbujanje izvoza, uvajanje stroge carinske politike, pospeševanje manufakturne proizvodnje. Nato učitelj preide na poudarek kolonij. Pove, da so te igrale pomembno vlogo v merkantilističnem gospodarstvu. Učitelj tu s pomočjo PowerPointa, kjer ima te poudarke zapisane, učence sprašuje, da jih aktivno vključi v učni proces. Učitelj predvidi naslednja vprašanja za učence: Katere so glavne značilnosti merkantilizma?, Kako so skrbeli za aktivno trgovsko bilanco?. Učenci na drugi strani odgovarjajo na vprašanja in zapisujejo snov v zvezke. Ker

³⁹ Berzelak, S., 2006, str. 72.

⁴⁰ Mlacović, D., Urankar, N., 2010.

⁴¹ *Merkantilizem (iz lat.) – mercari, »trgovati«, prevladujoči gospodarski sistem evropskega absolutizma v obdobju od 16. do 18. stoletja.* V: Hozjan, A., Potočnik, D. (2001). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 205.

⁴² Fiziokratizem – političnoekonomski nauk, ki v nasprotju z merkantilizmom uči, da narava ustvarja nove vrednosti, zato so vir bogastva le tiste panoge, ki so v neposredni zvezi z zemljo (npr. kmetijstvo, rudarstvo). V: Berzelak, S., 2006, str. 165.

⁴³ Mlacović, D., Urankar, N., 2010, str. 90, 91.

⁴⁴ Prav tam, str. 90, 91.

gre tu za 2. letnik gimnazij želimo, da učenci samostojno pišejo snov. Pri drugem sklopu učitelj prav tako razlaga snov. Poudarke ima zopet napisane na PowerPointu: Anglija in Nizozemska kot pomorski deželi, prizadevanje za čezmorsko trgovanje in dotok kapitala, dogajanje v Franciji, slabosti merkantilistične politike. Učenci sproti ob učiteljevi razlagi zapisujejo snov v zvezke. Pri zadnjem vsebinskem sklopu se vse zopet ponovi, le da učitelj upošteva poudarjanje fiziokratizma. Učitelj učence vpraša: Kako nastane teorija fiziokratizma?, Kdo je njegov vodilni predstavnik? in Kaj poudarja fiziokratizem?. Učitelj ob zapisanih vprašanjih na PowerPointu in slikah predvidi odgovore učencev.⁴⁵ Tudi tu učenci zapišejo snov v zvezke ob učiteljevi razlagi.

Učitelj ves čas ob spraševanju dopolnjuje odgovore učencev, da bodo ti popolni. Učitelj mora ob obravnavanju snovi paziti na komunikacijo, tako verbalno in neverbalno. Veliko se mora gibati po razredu, paziti na barvo glasu ter govoriti knjižno slovensko, ob tem pa uporabljati strokoven zgodovinski jezik. Učence mora ustrezno pripraviti na njihovo aktivno udeležbo pri pouku, da bodo sodelovali. Upoštevati mora velikost črk na PowerPointu in vidljivost na tablo ter svojo profesionalnost. Na diapozitivih PowerPointa učitelj predhodno pripravi ustrezne poudarke.

- ZAKLJUČNI DEL: ZAKLJUČNO PONAVLJANJE

Za zaključno ponavljanje učitelj uporabi kviz z naslovom Lepo je biti zgodovinar. S to motivacijsko tehniko učenci ponovijo novo snov. Učitelj učence porazdeli v pet skupin, zato tu uporabi skupinsko učno obliko. Poda jim natančna navodila o poteku kviza. Posamezne skupine odgovarjajo na vprašanja, ki so prikazane na PowerPoint predstavitvi. Vsaka skupina dobi eno vprašanje, učenci v skupini pa se o pravilnem odgovoru lahko posvetujejo med seboj. Primeri vprašanj na kvizu: »Ali teorija merkantilizma podpira razvoj manufaktur?«,⁴⁶ »Katera trgovina po načelu merkantilizma povečuje količino denarja v državi?«,⁴⁷ Za kaj si prizadeva fiziokratizem?. Na koncu se učitelj skupaj z učenci pogovori o pravih rezultatih, tu uporabi metodo razgovora ali pogovora. Poskrbi, da učenci razumejo novo snov. Zaključno ponavljanje traja 10 minut.

⁴⁵ Primera slik: François Quesnay, http://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Quesnay, 17. 1. 2012 in Tableau économique (tabela ekonomije), http://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Quesnay, 17. 1. 2012.

⁴⁶ Bobek, V. (2002). Doktrine in instrumenti mednarodne menjave. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, str. 10.

⁴⁷ Prav tam, str. 10.

SKLEP

V članku sta predstavljeni dve motivacijski tehniki. Prva motivacijska tehnika v uvajanju povečuje notranjo motivacijo pri učencih. Druga motivacijska tehnika, kviz, v zaključnem ponavljanju, pa poskrbi, da učenci ponovijo novo usvojeno snov. Na konkretni učni uri na temo prve gospodarske teorije je prikazano, kako lahko učitelj uporabi skupinsko in frontalno učno obliko, s katerima spodbudi učence k sodelovanju in aktivnem poslušanju. Prav tako učitelj uporabi različne učne metode. Pri obravnavanju nove učne snovi uporabi metodo razlage, pri skupinskem preverjanju odgovorov uporabi metodo razgovora ali pogovora, pri delu z učbenikom pa metodo dela s pisnim gradivom. Vse naštetu dela pouk aktivnejši in pestrejši, saj le tak pouk pripomore učencem, da delajo raznoliko in jim daje občutek vključenosti v predmet in snov. Obenem pa se učenci povezujejo medsebojno in z učiteljem.

LITERATURA

1. Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.
2. Blažič, M., Ivanuš Grmek, M., Kramar, M., Strmčnik, F. (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče Novo mesto, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.
3. Bobek, V. (2002). Doktrine in instrumenti mednarodne menjave. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
4. Hozjan, A., Potočnik, D. (2001). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
5. Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: DZS.
6. Raffini, J. P. (2003). 150 vaj za povečanje notranje motivacije pri učencih. Ljubljana: Educy.
7. Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Quesnay, 17. 1. 2012.

POVZETEK

Namen članka je predstaviti, kako lahko z uvodno, kot tudi zaključno motivacijsko tehniko motiviramo učence in učenke s skupinsko učno obliko. V članku je na konkretnem primeru učne ure na temo prve gospodarske teorije prikazan primer uporabe motivacije v uvajanju in zaključnem ponavljanju, ko ponovijo novo obravnavano snov. V uvodnem delu učitelj učence motivira s tehniko »Pričakovanja so naš vodnik«, s katero učitelj skupaj z učenci ponovi njihovo predznanje. Obravnavanje nove učne snovi učitelj razdeli na tri vsebinske poudarke: merkantilizem, čezmorsko trgovanje in fiziokratizem. V zaključnem delu pa učitelj uporabi za motivacijo kviz z naslovom Lepo je biti zgodovinar. S to tehniko učenci v skupinski učni obliki ponovijo novo obravnavano snov. S skupinsko učno obliko učitelj poskrbi, da učenci sodelujejo in aktivno poslušajo. To dela pouk aktivnejši in pestrejši.

DAVID OSMAK: NASTANEK ABSOLUTIZMA

UVOD

Dejstvo je, da se profesor zgodovine pri poučevanju sooča z velikim neinteresom večine učencev za snov pri predmetu zgodovina. Zgodovina je običajno dojeta kot nezanimiv, dolgočasen predmet. To učitelja sili k inovativnosti, s katero bi snov približal učencem. Učna ura mora učence pritegniti in jih predvsem zaposliti, zato se moramo držati modernih smernic. Tomič pravi, »v pripravi na sodobno pedagoško delo bo moral učitelj predvidevati tudi, kako bo učence motiviral za delo.«⁴⁸

Namen didaktičnega članka za drugi letnik gimnazije je, da se učna enota *Nastanek absolutizma* izvede tako, da bodo učenci čim bolj aktivni in motivirani. Poglavje o nastanku absolutizma je zelo pomembno za razumevanje političnega in gospodarskega razvoja v novem veku, zato moramo poskrbeti, da ga bodo učenci dobro osvojili že po eni šolski uri.

TEORETIČNA ZASNOVA UČNE URE

Da bo učna ura uspešna, mora učitelj strogo slediti didaktičnim načelom kot so postopnost, nazornost, sistematičnost, aktivnost, aktualnost itd. S tem si bo pridobil pozornost učencev in jo tudi obdržal do konca šolske ure. Istočasno bo poskrbel za red v razredu – zaradi zaposlenosti učenci ne bodo motili pouka. Učitelj mora s preišljeno menjavo in kombinacijo učnih metod⁴⁹ in oblik⁵⁰ poskrbeti za motivacijo učencev. Strinjam se namreč s trditvijo Karbe »da je motivacija temeljni dejavnik uspešnega učenja.«⁵¹

Izobraževalni cilji učne enote so, da ob koncu ure učenec zna pojasniti gospodarske in družbene okoliščine ob nastajanju absolutizma, zna naštetih značilnosti absolutistične države in s primerjavo poiskati razlike med stanovsko in absolutistično monarhijo. Funkcionalni cilj ure je, da zna učenec samostojno delati s pisnim gradivom (učbenikom) in poiskati zahtevane informacije. Vzgojni cilj je, da zna učenec sodelovati v paru. Praktični orodji za doseganje ciljev se mi zdita delovni list in program Powerpoint, ki ju bom tudi uporabil. Seveda le ob predpostavki, da je učilnica opremljena s sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo – računalnikom in ustrezno programsko opremo, projektorjem in projekcijskim platnom. Powerpoint po mojem mnenju popestri učno uro, olajša slikovno demonstracijo in vključi vizualne tipe učencev. Vemo namreč, da »preišljena kombinacija vseh naših čutov omogoča zelo učinkovito učenje.«⁵²

Učna snov je zaradi preglednosti razdeljena na tri sklope: *Družbene razmere v Evropi v 16. stoletju*, *Krepitev vladarjeve moči* in *Značilnosti absolutistične države*. Za ideje, kako učencem bolje razložiti določene pojave in pojme, pogledamo še v kakšen drug učbenik.⁵³

⁴⁸ Tomič, Ana. (1975). Strukturiranje učne priprave. Ljubljana: ZRSZŠ, str. 166.

⁴⁹ Učne metode razlage, razgovora, dela s pisnim gradivom in slikovne demonstracije.

⁵⁰ Frontalna, individualna in parna.

⁵¹ Karba, Pavla. (1996). Zgodovina v šoli drugače-metodični priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS, str. 19.

⁵² Rose, C., Goll, L. (1993). Umetnost učenja, Ljubljana: Tangram, str. 157.

⁵³ Hozjan, Andrej. (2000). Zgodovina 2. Ljubljana: DZS, str. 203-205 in Grobelnik, I., Voje, I.. (1996), Zgodovina 2. Ljubljana: DZS, str. 133-138.

ETAPA UVAJANJA

Učitelj začne učno uro s ponovitvijo snovi iz prejšnjih ur, ki so logično povezane z učno enoto *Nastanek absolutizma*. S frontalno učno obliko in metodo razlage ponovi značilnosti stanovske monarhije. Ob tem učencem postavi kratka vprašanja⁵⁴, na katera odgovarjajo individualno. S tem osvežijo spomin na relevantno snov povezano z učno uro. Da ne izgublja časa, zaposli kinestetični tip učenca z razdeljevanjem učnih listov ter pripravi Powerpoint predstavitev. Nato napove naslov današnje učne enote in njene cilje – da se bo spoznalo nastanek absolutizma v Evropi in njegovo funkcioniranje. Etapa uvajanja traja 3 minute.

ETAPA OBRAVNAVANJA UČNE SNOVI

Pri obravnavanju učne snovi učitelj uporablja učbenik za drugi letnik gimnazije⁵⁵ in delovni list⁵⁶, ki ga pripravi sam. Vseskozi uporablja Powerpoint predstavitev, v katero je vključil slike, povezane z učno snovjo in ključne poudarke. Etapa obravnavanja učne snovi traja 32 minut.

Prvi sklop *Družbene razmere v Evropi v 16. stoletju* začne s frontalno učno obliko in metodo razlage. Izpostavi dejstvo, da je v 16. stoletju prišlo do velikih sprememb. Nato najbolj nemirne učence zaposli s prebiranjem krajših odstavkov iz učbenika na strani 56.⁵⁷ Pri novih pojmih⁵⁸ učitelj učence ustavi in jih razloži. Njegova razlaga je vključena pri podrobnejšem opisu pomembnih novosti⁵⁹. Za motivacijo in pozornost se mi zdi smiselno vključiti zanimive anekdote⁶⁰ povezane s snovjo. Tako bi zelo enostavno pridobil in vzdrževal pozornost učencev in hkrati spreminjal vtis o dolgočasni in nezanimivi zgodovini. V Powerpoint učitelj vključi slike mest, denarja, trgovine, državnih stanov in nove vojaške tehnologije⁶¹. Sklop traja 10 minut.

Pred začetkom drugega poudarka *Krepitev vladarjeve moči*, učitelj poda s frontalno obliko jasna navodila učencem za nalogo. Dinamiko učne ure, ki vzdržuje motiviranost in interes učencev, ohrani s spremembo učne oblike in učne metode. Učenci morajo v paru iz učbenika poiskati informacije in odgovoriti na vprašanja iz delovnega lista⁶². Reševanju traja 6 minut. S frontalno učno obliko se učencem naroči, naj preberejo odgovore (eno vprašanje - en odgovor). Učitelj prebrane odgovore komentira in po potrebi dopolni. Sledi

⁵⁴ Primera: »Kdo je vladarja omejeval pri njegovem vladanju?« in »Naštejte stanove.«

⁵⁵ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

⁵⁶ Primeri nalog z delovnega lista: »Naštej državne stanove.«, »Katere gospodarske in tehnične novosti so manjšale moč plemstva v 16. stoletju?«, »Razložite nove pojme: absolutizem, merkantilizem, centralizem«.

⁵⁷ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

⁵⁸ Primer: denarno gospodarstvo.

⁵⁹ Primer: novo orožje in načini bojevanja.

⁶⁰ Pust, Borut. (2010). Vladarji, ki jih je zaslepila oblast. Revija Radar, 2010, 384, str. 11-13.

⁶¹ <http://www.husaria.jest.pl/rambp3.jpg> (15. 1. 2012)

⁶² Primer: »Kako je vladar poskrbel za učinkovitejše pobiranje davkov?«.

razlaga, zakaj je prišlo do krepitve vladarjeve moči⁶³. V Powerpoint vključi zgolj temeljne poudarke⁶⁴ in jih prikaže šele po svoji razlagi. Sklop traja 10 minut.

Zadnji sklop *Značilnosti absolutistične države* se začne tako, da učitelj s frontalno obliko in metodo razlage učencem pove, da bodo spoznali značilnosti absolutističnih držav. Na začetku poudari, da so vladarji prevzeli oblast v celoti v svoje roke. Interesi države so postali interesi vladarja in obratno. Ponovno učence, predvsem nemirne, uporabi za glasno branje odlomkov iz učbenika⁶⁵ na strani 57. Branje je namenjeno ponavljanju, saj je predhodna učiteljeva razlaga povzetek odlomkov, ki jih učenci berejo. S sprotnim ponavljanjem dosežemo, da si učenci bolje zapomnijo snov. Branje učitelj ustavi le ob pomembnih točkah, kjer je potrebna dodatna razlaga⁶⁶. Podrobneje pojasni tudi kaj pomeni agresivna zunanja politika absolutističnih držav in merkantilistična gospodarska politika. V Powerpoint predstavitev vključi temeljne poudarke⁶⁷ in slikovno gradivo (absolutistične vladarje⁶⁸ in zemljevid Evrope⁶⁹). Za sprostitev učencem prikaže slike razkošno odetih vladarjev in razkošnih palač ter jih z metodo slikovne demonstracije seznanj z luksuzom takratnega življenja⁷⁰. Sklop traja 12 minut.

ETAPA UTRJEVANJA

Učitelj izvede utrjevanje s sistematičnim ponavljanjem glavnih poudarkov in novih pojmov iz posameznih sklopov. Nato skupaj z učenci odgovori na določena vprašanja iz delovnega lista. Učenci sami zapolnijo zapolnijo miselni vzorec⁷¹. Ta etapa je zelo pomembna, ker z njo »skušamo snov trajno shraniti v dolgotrajnem spominu«⁷². Učna ura jo mora nujno vsebovati, zato jo mora učitelj načrtovati tako, da mu ostane dovolj časa za utrjevanje učne snovi. Učenci dobijo domačo nalogo, da morajo rešiti preostale naloge z delovnega lista.⁷³ Učitelj poskrbi za motivacijo z jasnim opozorilom, da se bodo pri preverjanjih znanja (tako ustnih kot pisnih) pojavljala enaka vprašanja kot so na delovnih listih. To je garancija, da bodo učenci delovne liste rešili do konca, ker jim bodo prišli prav pri pripravi na preverjanje znanja, ali pa jih vsaj prepisali, kar je tudi oblika utrjevanja snovi. Etapa utrjevanja traja 7 minut.

⁶³ Konec 16. Stoletja: najemniška vojska, razvejan in lojalen državni aparat, ki omogoča učinkovito pobiranje davkov in vse višji davčni prihodki zaradi razvoja trgovine in obrti omogočijo vladarjem vse manj omejeno vladanje.

⁶⁴ Primeri poudarkov: Najemniška vojska, večajne prihodkov, centralizacija.

⁶⁵ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). *Zgodovina 2*. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

⁶⁶ Primer: centralizirana uprava.

⁶⁷ Značilnosti absolutističnih držav: vladar=država, močna vojska, centralizem, ekspanzivna zunanja politika, merkantilizem.

⁶⁸ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/72/Peter_der-Grosse_1838.jpg (12. 1. 2012)

⁶⁹ <http://faculty.history.wisc.edu/sommerville/351/351images/Europe%201714.JPG> (12. 1. 2012)

⁷⁰ <http://www.ticketsofrussia.ru/peterhof/founimg/Peterhof.jpg> (15. 1. 2012)

⁷¹ Pripravimo zgolj skelet z glavnimi vejami »Stanovi«, »Gospodarske in tehnične novosti«, »Značilnosti absolutizma«, ki ga učenci samo dopolnijo.

⁷² Rose, C., Goll, L. (1993). *Umetnost učenja*, Ljubljana: Tangram, str. 159.

⁷³ Primer nalog: »Opiši razlike med stanovsko in absolutistično monarhijo.«, »Kakšne je značilno za absolutistične države?«.

ETAPA PREVERJANJA

V zadnjih treh minutah s kratkimi vprašanji⁷⁴ preveri, koliko so se učenci naučili. Za dobro delo jih jasno pohvali. Ob dobri časovni izvedbi mu do konca ure ostane še minuta in lahko učence razveseli s predčasnim koncem in tako predmetu zgodovina pridobi kakšno pozitivno točko. Etapa preverjanja se mi zdi pomembna, ker lahko učitelji vidimo kako uspešno smo izvedli učno uro in tudi, če so potrebni kakršnikoli popravki v učni pripravi bodisi v teoretični zasnovi, bodisi v vsebinski zasnovi. Nova spoznanja upoštevam in jih vključimo v naslednjo učno pripravo. Za etapo so predvidene 3 minute.

SKLEP

Glavni cilj članka je bil čim bolj zaposliti in motivirati učence na enostaven način. To nam je uspelo z menjavo učnih oblik (frontalna, parna) in metod (razlaga, delo s pisnim gradivom). Zaposlili smo jih z branjem, delom s pisnim gradivom in reševanjem delovnega lista. Pozornost smo pritegnili z zanimivimi anekdotami, pestrim izborom slikovnega gradiva in opozorilom, kaj jih čaka pri preverjanju znanja. Učno uro smo uspeli načrtovati tako, da so bili konstantno aktivni brez zahtevnih postopkov. Učna ura je lahko uspešna le ob temeljiti in dobri pripravi.

LITERATURA

- Grobelnik, I., Voje, I. (1996). Zgodovina 2. Ljubljana: DZS
Hozjan, Andrej. (2000). Zgodovina 2. Ljubljana: DZS.
Karaba, Pavla. (1996). Zgodovina v šoli drugače-metodični priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS.
Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
Pust, Borut. (2010). Vladarji, ki jih je zaslepila oblast. Revija Radar, 2010, 384.
Rose, C., Goll, L. (1993). Umetnost učenja. Ljubljana: Tangram.
Tomič, Ana. (1975). Strukturiranje učne priprave. Ljubljana: ZRSZŠ.

POVZETEK

Pri poučevanju zgodovine se soočamo z neinteresom večine učencev za snov predmeta zgodovina. Namen članka je načrtovati učno etapo z naslovom *Nastanek absolutizma* na enostaven način, tako da bomo učencem približali zgodovino in dosegli čim večjo zaposlenost in motiviranost. Učenci glasno berejo odlomke iz učbenika (posebno nemirni). Po potrebi kot učitelj dopolnimo in razložimo prebrano. S pomočjo učbenika v parih rešujejo delovni list. Pozornost učencev pritegnemo z zanimivimi anekdotami in slikovno demonstracijo na PowerPoint projekciji.

Učno uro sestavljajo štiri etape učnega procesa: uvajanje, obravnava učne snovi, utrjevanja in preverjanja. Tematske sklope zaradi preglednosti razdelimo na tri dele: *Družbene razmere v Evropi v 16. stoletju, Krepitev vladarjeve moči, Značilnosti absolutistične države*. Dinamiko učne ure ohranjamo s spremembo učnih oblik (frontalna-parna) in metod (razlaga-delo s pisnim gradivom).

⁷⁴ Primeri vprašanj: »Kaj je vladarju omogočalo neomejeno oblasti?«, »S katerim stanom se je vladar politično povezal proti plemstvu?«.

DARINKA VRBANAC: PREDKOLUMBOVSKE CIVILIZACIJE - USVAJANJE TEMELJNIH VEŠČIN ZA UČENJE IN PRIDOBIVANJE NOVEGA ZNANJA SKOZI INDIVIDUALNO IN SKUPINSKO DELO

UVOD

Sodobni trendi v šolstvu že nekaj časa težijo k aktivni vključenosti dijakov pri pouku. Izobraževalni cilji tako več niso edino, na kar se učitelji osredotočajo; pouk teži k doseganju mnogih tako funkcionalnih kot tudi vzgojnih ciljev. Znanje, ki ga dijaki usvojijo z aktivnim poukom, je navadno trajnejše, koristnejše in uporabnejše.

Namen članka je teoretično in praktično predstaviti učni obliki, ki še najbolj aktivno vključujeta dijake v pouk. V prvem delu didaktičnega članka je tako predstavljeno teoretično izhodišče o skupinskem in individualnem delu pri pouku, ki se v drugem delu članka praktično predstavi na primeru predkolumbovskih civilizacij.

1. INDIVIDUALNA UČNA OBLIKA

Obstajata dve vrsti individualnega dela, in sicer domače in šolsko individualno delo; obema oblikama je skupno to, da aktivno vključujeta dijake v učni proces. Prav tako obe upoštevata individualne potrebe in posebnosti učencev, kot so recimo karakter, nadarjenost, posebne potrebe, tempo učenja. Tako domače kot šolsko skupinsko delo razvija ustvarjalnost, samostojnost, samozavest, samoodgovornost, načrtovanje časa in dela, razvija veščino javnega nastopanja, uporabo knjižničnih virov, iskanja informacij ... Individualna učna oblika omogoča največjo prilagodljivost učnih vsebin, virov, zahtevnosti in možnosti napredovanja za posameznega dijaka⁷⁵.

2. SKUPINSKA UČNA OBLIKA

Učitelj ima pomembno vlogo pri izvedbi in organizaciji skupinskega dela, ki poteka v 5. fazah:

- 1. faza; učitelj predstavi vsebino skupinskega dela, določi skupine in funkcije v skupini (vodjo skupine, zapisnikarja, poročevalca in merilca časa),
- 2. faza; učitelj razporedi razred v skupine in hitro razdeli gradivo,
- 3. faza; delo v skupinah, učitelj nadzoruje delo skupin in je na razpolago, če katera skupina potrebuje pomoč ali dodatno pojasnilo pri reševanju nalog,
- 4. faza; kratko poročanje vseh skupin o poteku dela in rešitvah nalog, ostale skupine si sproti zapisujejo ugotovitve,
- 5. faza; učitelj smiselno povzame vsebino učne ure⁷⁶.

Dijaki se pri skupinskem delu naučijo sodelovanja, komunikacije, kritičnega mišljenja, poslušanja, strpnosti, odgovornosti do dela in »sodelavcev« v skupini, iskanja informacij, uporabe knjižničnih virov, razvijajo veščino javnega nastopanja⁷⁷ ...

⁷⁵ Trškan, D., (1996). Razvijanje učnih spretnosti pri individualnem in skupinskem delu v srednji šoli pri pouku zgodovine: magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.

⁷⁶ Trškan, D., (2008). Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Didaktika zgodovine. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.

⁷⁷ Trškan, D., (1996). Razvijanje učnih spretnosti pri individualnem in skupinskem delu v srednji šoli pri pouku zgodovine: magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.

3. UČNA URA NA TEMO PREDKOLUMBOVSKE CIVILIZACIJE

3.1. UČITELJEVA PRIPRAVA NA UČNO URO

Učitelj se mora na izvedbo učne ure dobro pripraviti, ne samo zaradi zahtev in potreb po kvalitetnem podajanju učne vsebine, ampak tudi zaradi organizacijskih potreb izvedbe predlagane učne ure. Vsebino učne enote na temo Predkolumbovske civilizacije razdeli na tri vsebinske poudarke. Prvi poudarek je »Severnoameriški Indijanci in Maji«, drugi »Azteki« in tretji »Inki«. Poleg učbenika pregleda še ostalo literaturo⁷⁸ in vire⁷⁹, ki so mu na razpolago in jih po potrebi ter v skladu z učnim načrtom uporabi pri izvedbi učne ure. Učitelj izbere motivacijsko tehniko za katero smatra, da bo pritegnila pozornost čim večjega števila dijakov. V učni enoti bo prevladovalo skupinsko in individualno delo, zato si mora učitelj pripraviti učne liste z nalogami za posamezne skupine, poleg tega pa si mora še pripraviti delovne liste za individualno delo v etapi ponavljanja. Z uporabo in menjavo različnih učnih metod učitelj poskrbi, da je ura zanimivejša, prav tako razbije monotonost pouka, poleg vsega tega pa pridobi pozornost čim večjega kroga dijakov. Za izvedbo učne ure potrebujemo učbenik za 2. letnik gimnazije⁸⁰, učne liste, tablo, računalnik z zvočniki in pa projektor.

3.2. POTEK UČNE URE

Učitelj začne uro z uvodnim pozdravom. Odloči se, da za uvodno motivacijsko tehniko uporabi rebus. Dijake razdeli na dve skupini, ki samostojno rešujejo rebus. Rešitev napove temo učne ure – Inki, Azteki in Maji.

Učitelj se preko rešitve rebusa naveže na naslov učne ure – Predkolumbovske civilizacije in ga zapiše na tablo.

Temu sledi kratek uvod učitelja v učno uro, pri tem pa uporabi frontalno učno obliko. Z metodo razlage pojasni razmere v Ameriki pred Kolumbovim odkritjem⁸¹. Dijake seznanja z različnimi civilizacijskimi stopnjami ljudstev, ki so naseljevala tako Severno kot tudi Južno Ameriko, torej ljudstev na območju od Aljaske do juga Andov. Učitelj pri tem navede tista, ki so bila na stopnji lovcev in nabiralcev, pove, da so druga že poznala poljedelstvo ter da so bila tretja na najvišji civilizacijski stopnji, saj so imela izoblikovane imperije z urejenimi državnimi aparati, pisavo, trgovino, verovanji ...

Z metodo razgovora vključi dijake v pogovor o poteku poselitve Amerike. Zastavlja jim vprašanja: »Kdaj in kako so ameriški staroselci poselili Ameriko?«, »Kaj že znajo o Inkih, Majih in Aztekih?«, »Ali poznajo še katere druge civilizacije oz. kulture Severne in Južne Amerike?«. (*Temu delu je namenjenih prvih 7 minut učne ure.*)

Uvodnemu delu sledijo navodila za delo v skupinah, določitev skupin in vlog učencev v skupini (učitelj v vsaki skupini določi učence, ki imajo vlogo vodje, zapisnikarja, poročevalca in merilca časa).

⁷⁸ Mason, A., (2002). Amerika in predkolumbovske civilizacije. Ljubljana: Cankarjeva založba.

⁷⁹ Hozjan, A., Potočnik, D., (2001). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

⁸⁰ Mlacović, D., Unkar, N., (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 218 - 221.

⁸¹ Mason, A., (2002). Amerika in predkolumbovske civilizacije. Ljubljana: Cankarjeva založba.

V drugi fazi se skupine razdelijo po razredu, učitelj pa jim na hitro razdeli učne liste z nalogami. Vsaka skupina obdela en vsebinski poudarek. Najprej prebere določeno besedilo v učbeniku⁸² in nato odgovarja na zastavljena vprašanja.

Prva skupina se posveti severnoameriškim Indijancem in Majem. Preberejo besedilo v učbeniku na strani 218, 220 in 221 ter odgovorijo na naslednja vprašanja: »S čim so se ukvarjali Indijanci na vzhodu in jugu Severne Amerike?«, »Zakaj je prihajalo do vojskovanj med Huroni in Irokezi in kasneje do spopadov Indijancev s prišleki?«, »Kje so živeli Maji?« in »Naštej dosežke majevske civilizacije.«.

Druga skupina se ukvarja z Azteki. Preberejo besedilo v učbeniku na strani 218 – 220 in odgovorijo na naslednja vprašanja: »Kdo so bili Azteki?«, »Kje so živeli Azteki?«, »Koga in zakaj so žrtvovali v templju?«, »Naštej dobrine s katerimi so razpolagali Azteki.« in »Kaj se je zgodilo z azteškim imperijem in njihovo prestolnico po prihodu Špancev?«.

Tretja skupina pa se posveti Inkom. Preberejo besedilo v učbeniku na strani 219 in 220 ter odgovorijo na naslednja vprašanja: »Kje so živeli Inki?«, »Kako so vodili evidenco dajatev?«, »Zakaj španski osvajalci niso nikoli dosegli Machu Pichu?« in »Kaj se je zgodilo z inkovskim imperijem in njihovo prestolnico po prihodu Špancev?«. Med skupinskim delom se v ozadju predvaja glasba ameriških Indijancev, El cóndor pasa Daniela Alomia Roblesa in posnetek glasbe severnoameriških Shoshonov. Metoda dela z zvočnimi posnetki ustvari prijetno delovno atmosfero, poleg tega pa tudi pričara vzdušje davnih ameriških civilizacij ter s tem učencem omogoči boljše dojetanje učne vsebine oziroma poistovetenje z njo. *(Razdelitvi na skupine in delu po skupinah je namenjeno 15 minut.)*

V četrti fazi skupine na kratko predstavijo svoje delo in odgovore na vprašanja ostalim skupinam. Vse skupine, ki poslušajo, si sproti delajo zapiske vsebinskih poudarkov, ki jih sami niso predelali. Učitelj po potrebi dopolnjuje vsebino odgovorov skupine, prav tako pa se v dopolnjevanje odgovorov lahko vključijo učenci iz drugi skupin. *(Poročanju je namenjenih 15 minut, za vsako skupino 5 minut.)*

V peti fazi učitelj smiselno povzame vsebino učne ure in preide v zaključni del, v katerem dijaki individualno rešijo učni list za ponavljanje. Učni list ima naloge izbirnega tipa, kjer je podana neka trditev ali pojem, ki ga morajo dijaki uvrstiti k pravilni kulturi Inkov, Majev, Aztekov ali severnoameriških Indijancev. S ponavljalnim učnim listom se celostno zaokroži predelana snov učne enote, dijaki pa imajo na enem mestu zbrane vse pomembne informacije. *(5 minut je namenjenih reševanju učnega lista za ponavljanje in 3 minute za preverjanje rešitev.)*

ZAKLJUČEK

Članek nam pokaže, da je kombinacija več učnih oblik in metod ter aktivno vključevanje dijakov v pouk ključnega pomena za razvoj čim večje palete najrazličnejših spretnosti, ki jih dijaki nujno potrebujejo za funkcioniranje v vsakdanjem življenju. Ne nazadnje pravi stari rek nekako takole »Za življenje se učimo, ne za šolo« in to vsak dan, na vsakem koraku - vedno.

⁸² Mlacović, D., Unkar, N., (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 218 - 221.

LITERATURA

1. Hozjan, A., Potočnik, D., (2001). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
2. Mason, A., (2002). Amerika in predkolumbovske civilizacije. Ljubljana: Cankarjeva založba.
3. Mlacović, D., Unkar, N., (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
4. Trškan, D., (1996). Razvijanje učnih spretnosti pri individualnem in skupinskem delu v srednji šoli pri pouku zgodovine: magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.
5. Trškan, D., (2008). Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Didaktika zgodovine. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.

POVZETEK

Z aktivnim vključevanjem učencev v pouk se dosegajo zastavljeni vzgojno- izobraževalni cilji, pridobljeno znanje pa je dolgotrajno in celostno. V članku sta predstavljena dva načina kako aktivirati učence, in sicer skupinsko in individualno delo. Pri skupinskem delu se učenci naučijo sodelovanja, komunikacije, kritičnega mišljenja, poslušanja ... pri individualnem pa se delo prilagodi potrebam posameznika.

V učni uri bi bila preko uvodne motivacije napovedana tema. Po kratkem uvodu bi sledilo delo v skupinah. Vsaka skupina bi obdelala en tematski poudarek (severnoameriški Indijanci in Maji, Azteki, Inki), ki bi ga v drugem delu predstavila. V zaključnem delu bi učenci individualno reševali ponavljalni učni list.

Članek nam pokaže, da je kombinacija učnih oblik in aktivnega vključevanje dijakov v pouk pomembna za razvoj najrazličnejših spretnosti, ki jih od nas zahteva življenje v današnjem času.

DAVOR KROFLIN: SREDNJEVEŠKA KULTURNA DEJAVNOST NA SLOVENSKEM TER METODA SLIKOVNE DEMONSTRACIJE IN METODA DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM

UVOD

Namen članka oziroma učne ure je prikazati, da je tudi frontalna učna ura lahko ne le uspešna, ampak tudi zelo zanimiva, če le uporabimo neklasičen frontalni učni pouk. Eden izmed načinov kako izvedemo neklasičen frontalni pouk je s pomočjo metode slikovne demonstracije ter metode dela s slikovnim gradivom.⁸³ V članku so na konkretnem primeru učne ure Srednjeveška kulturna dejavnost na Slovenskem predstavljene prednosti ter nekatere slabosti neklasičnega frontalnega učnega pouka z metodo slikovne demonstracije in metodo dela s slikovnim gradivom. Predstavljene so tudi kakšne morajo biti učiteljeve priprave na učno uro, če želi, da bo takšna učna ura uspešna in zanimiva.

METODA SLIKOVNE DEMONSTRACIJE IN METODA DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM

Večina učiteljev zgodovine uporablja slikovno gradivo kot motivacijsko in demonstracijsko gradivo pri obravnavanju učne snovi, manj pa kot sredstvo pri obravnavanju učne snovi ali kot sredstvo za urjenje in ponavljanje.⁸⁴ Pri slikovnem gradivu, ki se uporablja kot motivacijsko sredstvo, je učencem omogočeno, da izrazijo svojo reakcijo ali asociacijo na slikovno gradivo ter s tem tudi svoje mnenje in oceno.⁸⁵ Ko pa slikovno gradivo uporabljamo v etapi spoznavanja novih učnih vsebin kot sredstvo obravnavanja, moramo ob slikovnim gradivu postaviti tudi ustrezna vprašanja. »Pri metodi dela s slikovnim gradivom se ponavadi uporablja induktivna pot spoznavanja vsebine in zgodovinske interpretacije«. ⁸⁶ Vprašanja se tako stopnjujejo iz prvotno splošnih vprašanj v čedalje bolj natančna in strokovna. Poznamo tri splošne stopnje proučevanja slikovnega gradiva. Branje, podroben opis ter razlaga slikovnega gradiva, kjer je poudarjen zgodovinski in umetniški kontekst ter vrednost in vloga avtorja.⁸⁷ Poznamo tudi različne metode dela s slikovnim gradivom, ki se razlikujejo predvsem po sami vrsti slikovnega gradiva: metoda dela s fotografijami, metoda dela z umetniškimi slikami metoda dela s plakati, metoda dela s karikaturami, metoda dela s skicami, metoda dela z zemljevidi, metoda dela s statističnimi tabelami ter metoda dela z grafi.⁸⁸ Različne metode dela s slikovnim gradivom nam omogočijo pestro in zanimivo sestavo učne ure, saj med mladimi prevladujejo predvsem vizualni tipi⁸⁹ pri katerih slikovno gradivo vzbudi zanimanje za učno snov, ki si jo

⁸³ Trškan, D. (1999). Razvijanje učnih spretnosti pri netradicionalni frontalni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VII. Št. 1, str. 50.

⁸⁴ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3.

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ Prav tam.

⁸⁷ Povzeto po: Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3.

⁸⁸ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3 – 7.

⁸⁹ Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pripouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik VI. Št. 1, str. 38.

s tem tudi lažje zapomnijo.⁹⁰ Tip takšne učne ure pa je primeren tudi za izvedbo izven učilnice, še posebej v muzeju ali v primeru učne ure Srednjeveška kulturna dejavnost na Slovenskem v bližini samostana ali cerkve.

UČITELJEVA PRIPRAVA NA UČNO URO

Zelo pomembna je učiteljeva predpriprava na učno uro, saj mora vnaprej dobro razmisliti, katero slikovno gradivo bo uporabil, da bo snov čim bolj zanimiva učencu in bo obenem dobro predstavljala obravnavano učno vsebino. Če kažemo učencem to, kar že poznajo jim škodujemo in povzročamo monotonijo. Zato je pomembno, da uporabimo le tisto slikovno gradivo, ki prikazuje tiste objekte in procese, o katerih učenci nimajo čutnih izkušenj.⁹¹ Prav tako je pomembno, da razgovor ob slikovnem gradivu ne zaide predaleč od vsebine, ki jo nameravamo obravnavati, saj s tem izgubljam vsebinski namen ter časovno razdelitev učne ure. Zato če želimo, da bo učna ura uspešna, moramo predhodno opredeliti pomembnost slik in njeno vlogo v celotni učni enoti ter povezati vlogo različnih slik v učni uri v celoto.⁹²

UČNA URA SREDNJEVEŠKA KULTURNA DEJAVNOST NA SLOVENSKEM

Tekom učne ure uporabimo dve učni obliki. Frontalna učna oblika, ki se skozi celotno učno uro pojavlja v obliki neklasične frontalne učne oblike ter individualna učna oblika, ki se pojavi v etapi zaključnega ponavljanja, kjer učenci individualno rešujejo učni list.

V poteku učne ure uporabimo šest različnih učnih metod. Skozi celotno učno uro uporabljamo metodo razlage ter metodo razgovora, ki jih spremljajo metodi slikovne demonstracije in metoda dela s slikovnim gradivom. V učni etapi usvajanja uporabimo metodo dela z zvočnimi posnetki v učni etapi zaključnega ponavljanja pa metodo dela s pisnim gradivom.

UVAJANJE

V učni etapi uvajanja učencem predvajamo posnetek Brižinskih spomenikov ter učencem postavimo vrsto vprašanj, kot so ali prepoznajo in razumejo jezik? Kaj so Brižinski spomeniki? Zakaj so pomembni? kdaj so nastali? Kdo jih je napisal in s kakšnim namenom?... Vrsta vprašanj jim pomaga priti do pravilnega zaključka in boljšega spoznavanja brižinskih spomenikov. Zvočni posnetek in vprašanja tudi podkrepim s slikovnim gradivom v tem primeru fotografijo Brižinskih spomenikov. Učencem podamo navodila, da odprejo učbenik na strani 164 ter v zvezek sproti zapisujejo ključne podatke.⁹³

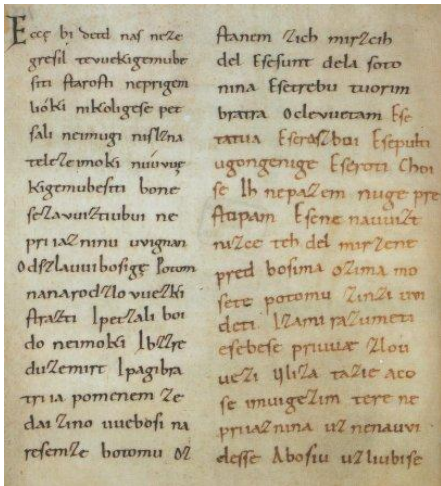
Primer slike Brižinskih spomenikov:

⁹⁰ Trškan, D. (1999). Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno – demonstracijske metode pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IIX. Št. 3–4, str. 10.

⁹¹ Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike: študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje, str. 98.

⁹² Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 1. del. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. str. 3. str. 35.

⁹³ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana. DZS. Str. 164.

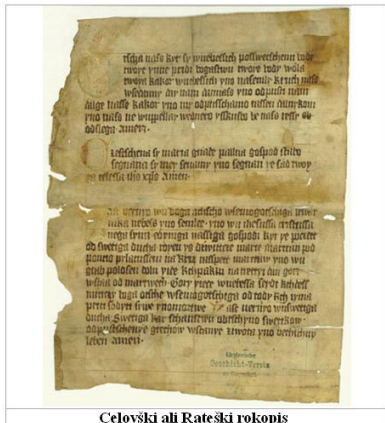
Vir: Svarog, 2011

OBRAVNAVANJE NOVE UČNE SNOVI

V učni etapi obravnavanje nove učne snovi, učno snov razdelimo v tri ključne sklope, ki so opremljeni s primernim slikovnim gradivom ter vrsto različnih vprašanj.

Prvi vsebinski sklop ima naslov Rokopisi in spomeniki, kjer učenci ob slikovnem gradivu spoznajo različne srednjeveške rokopise in spomenike na Slovenskem ter njihovo pomembnost za slovenski jezik in slovensko kulturo. Učenci poleg Brižinskih spomenikov spoznajo Rateški ali Celovski rokopis, Starogorski rokopis in Stiški rokopis. Učenci z metodami slikovne demonstracije, metode dela s slikovnim gradivom ter metodo razlage in razgovora spoznajo vsebino posameznih rokopisov, njihove podobnosti in razlike ter njihovo vlogo pri oblikovanju pismenosti in jezika v srednjem veku.⁹⁴

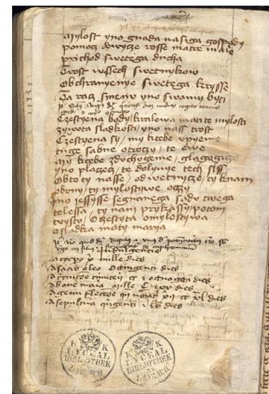
Primer Celovškega ali Rateškega rokopisa:

Celovski ali Rateški rokopis

Vir: Svarog, 2011

Primer Stiškega rokopisa:

Stiški rokopis

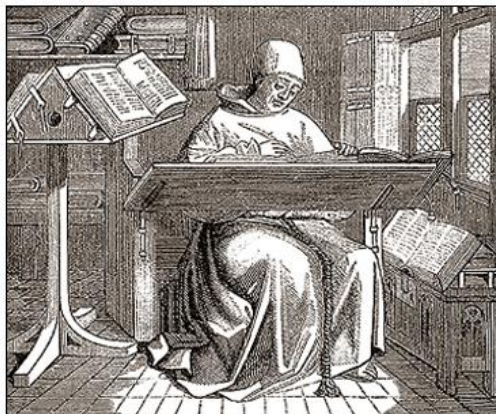
Vir: Svarog, 2011

Drugi vsebinski sklop ima naslov Samostani. Učenci s pomočjo slikovnega gradiva spoznajo kulturno vlogo samostanov v srednjem veku, ter kakšna je njihova zapuščina danes. Seznanijo se z nekaterimi pomembnejšimi samostani v Sloveniji. Podrobneje si ogledamo predvsem Žičko kartuzijo in vlogo kartuzijanov. Cistercijanski samostan Stična ter red cistercijanov oziroma benediktincev ter Pletersko kartuzijo.⁹⁵

⁹⁴ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana. DZS. Str. 164 –165.

⁹⁵ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana. DZS. Str. 164 –165.

Primer slikovnega gradiva za samostane:

Vir: Svarog, 2011

Žička kartuzija:

Vir: Svarog, 2011

Tretji vsebinski sklop se imenuje Romanika in gotika. Učenci s pomočjo slikovnega gradiva ter vrsto vprašanj spoznajo glavne značilnosti romanike in gotike.

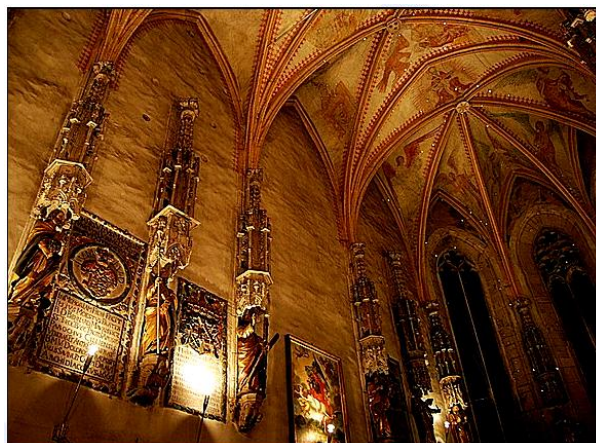
Ob pozornem opazovanju slik poskušajo določiti umetnosti slog obeh cerkva ter pri tem opisati razlike v arhitekturi. V pomoč profesor postavi vrsto vprašanj. Kakšne so njene glavne značilnosti? Katera cerkev je iz starejšega obdobja?...

Primer cerkve v romanskem slogu:

Primer notranjosti cerkve v gotskem slogu:

Vir: Svarog, 2011

Vir: Svarog, 2011

Učenci tako preko metode dela s slikovnim gradivom in metodo razgovora pridejo do znanja, ki jim omogoča, da znajo med seboj primerjati in ločiti obe slogovni obdobji ter ju umestiti v primeren časovni prostor. Prav tako spoznajo nekatere najznačilnejše primere obeh slogovnih obdobji pri nas.⁹⁶

ZAKLJUČNO PONAVLJANJE

Zaključno ponavljanje izvedem s pomočjo frontalne in individualne učne oblike, kjer uporabimo metodo razlage ter metodo dela s pisnim gradivom kjer učencem razdelim učne liste, s katerimi dokažejo, da so učno snov osvojili, torej, da poznajo slovenske kulturne spomenike in rokopise, poznajo kulturno vlogo samostanov ter glavne značilnosti romanike in gotike. Učni list jim ob koncu ure služi tudi kot dopolnilo k zapisu v zvezkih. Med

⁹⁶ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana. DZS. Str. 164 – 165.

reševanjem učnih listov z metodo slikovne demonstracije učencem demonstriramo slikovno gradivo, ki jim pomaga pri reševanju učnega lista.

SKLEP

S pravilno uporabo metode slikovne demonstracije in metode dela s slikovnim gradivom pri neklasičnem frontalnem pouku pridemo do spoznanja, da je takšna učna ura ne le zelo uspešna, temveč tudi zelo zanimiva, saj omogoča učencem da so v učno uro aktivno vključeni, ob tem pa imajo možnost da izrazijo svoje mnenje. Pri uri razvijajo sposobnost opazovanja, sklepanja in vrednotenja. Takšna učna ura pa tudi omogoča, da si učenci učno snov veliko lažje in hitreje zapomnijo, saj jih pri podajanju podatkov spremlja vizualni impulz.⁹⁷

LITERATURA

Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana. DZS. Str. 164 – 165.

Slikovno gradivo: <http://www.svarog.si/prenos> (citirano: 9. 1. 2012)

Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike: študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje, str. 98.

Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 1. del. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. str. 3. str. 32–38.

Trškan, D. (1999). Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno – demonstracijske metode pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IIX. Št. 3–4, str. 9–11.

Trškan, D. (1999). Razvijanje učnih spretnosti pri netradicionalni frontalni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VII. Št. 1, str. 50–57.

Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3–7.

Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pripouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik VI. Št. 1, str. 38-48.

POVZETEK:

Namen učne ure je dokazati, da je tudi frontalna učna oblika lahko zelo uspešna, če uporabimo neklasičen frontalni učni pouk. Eden izmed načinov, kako izvedemo takšen pouk, je s pomočjo metode dela s slikovnim gradivom ter metode slikovne demonstracije. Omenjeni metodi sta lahko zelo uspešni, saj med mladimi prevladujejo predvsem vizualni tipi, pri katerih slikovno gradivo vzbudi zanimanje za učno snov, ki pa si jo učenci lažje zapomnijo, če jih ob podajanju podatkov spremlja tudi vizualni impulz. Kot je prikazano na primeru učne ure Srednjeveška kulturna dejavnost na Slovenskem sklepam, da sta metodi primerni, saj so z njima učenci pri obravnavanju samostanov, spomenikov in rokopisov ter spoznavanju glavnih značilnosti romanike in gotike aktivno vključeni v učni proces, pri katerem izražajo svoja mnenja, razvijajo sposobnosti opazovanja, sklepanja in vrednotenja.

⁹⁷ Povzeto po: Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3.

MANCA GRGIČ RENKO: O SREDNJEM VEKU DANES : POMEN UČITELJEVIH STROKOVNIH IN DIDAKTIČNIH KOMPETENC ZA NAČRTOVANJE UČNE URE

Srednji vek v popularni kulturi in pri pouku zgodovine – uvod

Popularna kultura je v zadnjih letih nekdanj vzvišen srednji vek prilagodila vsakdanu. Če so literarni biseri npr. Ecovo *Ime rože*, Pamukova *Bela trdnjava*, Šotolova *Jezusova družba* in Yourcenarin *Opus nigrum* nekoč veljali za prikaze, dostopne le intelektualcem, je popularna kultura dokazala, da je srednji vek lahko namenjen vsakomur. Občinstvo celega sveta sta zasvojili televizijski seriji *The Tudors* (o britanski dinastiji Tudorjev) in *The Borgias* (o papeški družini Borgia) ameriške produkcijske hiše *Showtime*. Seriji gledalca na poljuden način premakneta v srednjeveško Britanijo in Italijo, med krvave boje za oblast, strastne ljubezenske zgodbe in izbirčne mogočnike. Predstavitev srednjega veka generacijam, ki odraščajo s televizijo in spletom, je posebej zahtevna, saj mora dopolnjevati zabavo in jo smiselno poglobiti. Namen pričujočega članka je pokazati, kako srednji vek narediti zanimiv s pomočjo različnih učnih oblik in metod, kot sta metoda dela s slikovnim gradivom in delo v dvojicah, opozorila pa bom tudi na mladim prilagojeno resno čtivo z zgodovinsko vsebino ter nenazadnje tudi na pomembnost učiteljevih strokovnih kompetenc.

Približevanje srednjemu veku s sliko in besedo

Ker je srednji vek pri pouku zgodovine najdaljše od vseh obravnavanih obdobj in v drugem letniku gimnazije zavzema skoraj celotno učno snov⁹⁸, je njegova primerna obravnava posebej pomembna. V splošni uri, ki jo narekuje učbeniško poglavje *Srednji vek in ml⁹⁹*, si zato lahko dovolimo posebne in močnejše poudarke določenih misli, za katere upamo, da bodo dijake spremljale do konca obravnavane snovi, pa tudi kasneje v življenju. Sama bi se za tovrstno uro celo odločila na začetku obravnave srednjega veka – kot

⁹⁸ Veljavni učni načrt za gimnazije je dostopen na povezavi: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf (datum dostopa: 15. 1. 2012).

⁹⁹ Mlacović et. al: *Zgodovina 2*. Učbenik za drugi letnik gimnazije. DZS, Ljubljana, 2010, s. 224, 225.

uvodno uro, ki bi bila zastavljena široko ter bi povezovala preteklost in sedanost ter zgodovino, umetnostno zgodovino in književnost ter tako skušala ujeti srednjeveškega duha.

Začetek učne ure bi zasnovala na približno desetminutni metodi dela s slikovnim gradivom, pri kateri bi uporabila dve znani umetniški sliki: sliko *Rojstvo Venere* Sandra Botticellija iz leta 1485¹⁰⁰ in desno krilo (detajl) *Triptiha naslad* flamskega slikarja Hieronymusa Boscha, ki je nastal med letoma 1490 in 1510¹⁰¹. Sliki bi s pomočjo IKT ali projektorja pokazala učencem ter jih vprašala, v čem sta si podobni in v čem se razlikujeta. Predpostavimo, da bi se jim Botticelijeva slika zdela: „lepša“, „prijaznejša“, „bolj vesela“, „svetlejša“, Boscheva pa „mučna“, „temačna“, „grda“, „kruta“. Drugo vprašanje bi se nanašalo na motiviko slik: kaj prikazuje Botticelli in kaj Bosch? Pri analizi Botticelijeve slike pomaga že naslov – Venera se nanaša na antično mitologijo, bila je boginja lepote, ki se je rodila iz morske pene. Boscheva slika prikazuje mučenje ljudi, ki so grešili oz. podlegli zemeljskim nasladam. Dijake velja še dodatno opozoriti na določene motive (goloto, ljudožerce, mučenje, živali, vojno). Tretje vprašanje bi se nanašalo na občutenja ob sliki: kje bi se raje znašli, v Botticelijevi ali v Boschevi sliki? In četrto vprašanje bi dijake vabilo k razmisleku o njihovi starosti. V katerem zgodovinskem obdobju sta nastali? Tako bi prišli do odgovora, da sta nastali v približno istem času (med 1485 in 1510) in spadata v obdobje (poznega) srednjega veka¹⁰². In tako kot si motivika slik stoji v nasprotju, tako si nasprotujejo tudi različni srednjeveški imaginariji. Učencem bi položila na srce – kadarkoli je govora o srednjem veku, naj si pred očmi vedno predstavljajo prikazani sliki: po eni strani je srednji vek čaroben, lep in mogočen naslednik antike, a po drugi strani je poln temnih lukenj. Srednji vek je v sebi nosil tako Botticellija kot tudi Boscha. Zgodovinopisje mora vedno upoštevati vsaj dva vidika, ki si nasprotujeta, a drug brez drugega ne moreta obstajati.

Nova učna snov na dosegu vsakogar

Najpomembnejše učilo osrednjega dela ure je *O srednjem veku za otroška ušesa*, zgodovinsko delo, ki sta jo napisala priznan medievist Jacques Le Goff in sociolog Jean-

¹⁰⁰ Gombrich: *The Story of Art*. Phaidon Press Limited, London, 1995, s. 264.

¹⁰¹ Dufour: *Bosch. Norost, pregrehe in čednosti: med stvarnostjo in domišljijo*. Dag grafika, Ljubljana, 1998, s. 46.

¹⁰² Le Goff opozarja, da je renesansa del srednjega veka in ne, kot največkrat trdimo, del novega. Tudi sama bi se oprla na to trditev (glej: Le Goff, Schlegel: *O srednjem veku za otroška ušesa*. Celjska Mohorjeva založba, Celje, 2010, s. 15-18.)

Louis Schlegel. Knjiga je sestavljena iz vprašanj in odgovorov – sociolog postavlja otrokom primerna vprašanja, zgodovinar nanje odgovarja. Iz knjige bi izbrala in prilagodila parno število vprašanj in odgovorov. Vsak dijak bi izžrebal listič; nato bi moral v razredu najti sošolca, ki je izžrebal listič s pripadajočim odgovorom ali vprašanjem. Dijaki bi imeli za iskanje partnerja 10 minut časa in medtem bi lahko hodili po razredu. Vsak par bi se nato pogovoril o vprašanju in odgovoru in izpostavil ključne točke.

Knjiga je razdeljena na osem tematskih sklopov in vsak sklop bi bil zastopan z vsaj enim vprašanjem . Na primer:

V: Pravijo, da je 16. stoletje obdobje renesanse, 17. stoletje, obdobje klasicizma, 18. stoletje pa obdobje razsvetljenstva. Kje je potem srednji vek?

O: Srednji vek je trajal zelo dolgo: vsaj tisoč let! Res pa je, da takrat, ko govorimo o srednjem veku, največkrat mislimo na obdobje med letoma 1000 in 1500. Vendar se je začel vsaj 5 stoletij prej, ko so leta 400 iz Rima pregnali cesarja in ga je nadomestil barbarski kralj Odoaker.¹⁰³

S parno učno obliko bi dosegla več dinamike in z iskanjem primerne odgovora ali vprašanja zaposlila slehernega učenca, hkrati pa bi razbila monotonost prevladujoče frontalne učne oblike.

Ponovitev z razgovorom

Ko bi se dvojice dokončno formirale, umirile in pripravile, bi učitelj prevzel vlogo moderatorja in zastavljal vprašanja in podvprašanja, na katera bi pari odgovarjali. Nudil bi tudi dodatno razlago. Povezovanje vprašanj in odgovorov olajšata tudi avtorja knjige, ki odgovor navezujeta na naslednje vprašanje, npr.: Kdo je bil kralj? - Kako je človek lahko postal kralj – Kakšna je razlika med cesarjem in kraljem? - Je obstajal kdo, ki je imel več moči od kralja ali cesarja? Učitelj bi z nekaj spretnosti spletel verigo vprašanj in odgovorov.

¹⁰³ Prirejeno po Le Goff, Schlegel: *O srednjem veku za otroška ušesa*. Celjska Mohorjeva založba, Celje, 2010, s. 15.

Sooblikovanje gradiva

Doma bi vsak par pretipkal vprašanje in odgovor, izpostavil ključne besede, s pomočjo slovarja ali leksikona pojasnil (potencialne) nove pojme ter priložiti primerno sliko. To bi nato poslali učitelju, ki bi zapise in slike zbral in jim dodal prilogo z najpomembnejšimi srednjeveškimi letnicami in dogodki¹⁰⁴, prazen list, na katerega bi učenci beležili vprašanja, na katera morajo znati odgovoriti za preverjanje in ocenjevanje znanja ter naslovnico z Botticellijevo in Boschevo sliko. Na naslovnici bi pisalo: „O srednjem veku nikar ne pozabi ...“, vsak učenec pa bi se nanjo podpisal kot soavtor gradiva. S tem bi dobil občutek, da so prispevali k izdelavi učnega materiala, snov dobila še osebno noto in z malo truda bi bil izdelan del učnega zapisa. Tako bi še dodatno nadgradili medpredmetnost (zgodovini, umetnostni zgodovini in slovenskemu jeziku bi se pridružila še informatika).

Strokovna suverenost in doseganje ciljev – sklep

Uspeha učne ure še zdaleč ne zagotavlja le poznavanje raznovrstnih učnih oblik in metod. Vsaj tako pomembno je strokovno, zgodovinsko in humanistično znanje, ki ga posameznik lahko pridobi s poglobljenim študijem in široko razgledanostjo. Dušan Merc učitelje/ice obsoja, da znajo samo *ono, tisto pedagoško, poenostavljeno in neumno, netočno in verjamejo, da je tako, kakor znajo, kakor govorijo*.¹⁰⁵ Da se tovrstno obsojanje konča, moramo, podkovani s strokovno suverenostjo, prvi korak narediti (bodoči) učitelji. Kot sklep velja še enkrat poudariti, da je največ, kar lahko učitelj ponudi, široko znanje, ki ga zna brez vsebinske okrnitve prilagoditi učencem. Tako bodo tudi lažje doseženi izobraževalni in funkcionalni učni cilji. Če učitelj učencem za povrh še prikupi zgodovino, ni le opravil svojega poklica, temveč tudi poslanstvo. In to uspe le redkim.

Viri in literatura:

Dufour: *Bosch. Norost, pregrehe in čednosti: med stvarnostjo in domišljijo*. Dag grafika, Ljubljana, 1998.

Le Goff, Schlegel: *O srednjem veku za otroška ušesa*. Celjska Mohorjeva založba, Celje,

¹⁰⁴ Glej Le Goff, Schlegel: *Kratka časovna preglednica*. V: *O srednjem veku za otroška ušesa*. Celjska Mohorjeva založba, Celje, 2010, s. 105-109.

¹⁰⁵ Merc, *Pedagoški triptih*. Študentska založba, Ljubljana 2010, s. 95, 96.

2010.

Gombrich: *The Story of Art*. Phaidon Press Limited, London, 1995.

Merc, *Pedagoški triptih*. Študentska založba, Ljubljana 2010.

Mlacović et. al: *Zgodovina 2*. Učbenik za drugi letnik gimnazije. DZS, Ljubljana, 2010.

http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf (datum dostopa: 15. 1. 2012)

Povzetek:

Članek tematizira pomembnost učiteljevih strokovnih in didaktičnih kompetenc, ki so nujne za uspešno izpeljano uro. V izhodišče je postavljen problem popularizacije srednjega veka, ob kateri se učitelj sreča z zahtevnim vprašanjem: kako govoriti o srednjem veku, ne da bi ga banaliziral, hkrati pa bi ohranil zanimivega in primerljivega s tistim, ki ga ponuja popularna kultura. Namen pričujočega članka je pokazati, kako srednji vek narediti zanimiv s pomočjo različnih učnih oblik in metod, kot sta metoda dela s slikovnim gradivom in delo v dvojicah, opozoriti pa velja tudi na mladim prilagojeno resno čtivo z zgodovinsko vsebino, ki učitelju, če ga dobro pozna, lahko olajša delo in nadgradi učne ure. Tako pridemo do sklepa, da sta široka humanistična izobrazba in splošna razgledanost učitelja temelj za uspešno pedagoško delo.

KAJA HORVAT: KAREL VELIKI – VELIKI OSVAJALEC EVROPE

UVOD

Namen didaktičnega članka je predstaviti učno uro na zanimiv in dinamičen način, ki bi zadržal pozornost učencev skozi celotno učno uro. S pomočjo motivacijskih tehnik bomo vzbudili notranjo motiviranost učencev. Samo notranja motiviranost namreč prispeva k dosegu dolgoročnih ciljev.

V didaktičnem članku Karel Veliki – veliki osvajalec Evrope bo predstavljena učna snov o Karlu Velikemu, ki se obravnava v 2. letniku srednjih šol. Govorilo se bo o nastanku dinastije Karolingov, Karlu Velikemu, državni organizaciji v njegovem času in o njegovih vojaških uspehih. Najbolj zastopana je metoda razlage, ki pa je kombinirana tudi z metodo razgovora, metodo slikovne demonstracije in metodo dela s pisnim gradivom, ki so tudi na kratko predstavljene.

METODA RAZLAGE V POVEZAVI Z DRUGIMI METODAMI

Najvažnejša in najpogostejša metoda učiteljevega dela je ustna razlaga,¹⁰⁶ saj je potrebno pri vsakem pouku zgodovine posredovati učencem nekaj temeljnih informacij.¹⁰⁷ Poteka v obliki pripovedovanja, pojasnjevanja in poročanja. Učitelj mora živo, zanimivo, prizadeto in dramatično pripovedovati. Ker mnogi nimajo te spodobnosti, si je treba pomagati tudi z boljšimi tehnikami (npr. preberemo zgodovinski vir).¹⁰⁸

Sodobna didaktika se ne navdušuje nad dominantnim samogovorom učitelja, kajti v tem primeru ima učitelj zelo izpostavljeno vlogo v razredu. Ima vodilno vlogo, učenci pa na tak način sprejemajo njegovo podobo in interpretacijo zgodovine. »Sodobna demokratična šola želi v razredu aktivno vključevanje učencev in komunikativni slog pouka. Pouk bi moral omogočiti odprto razpravljanje in izmenjavo mnenj med učencem in učiteljem.« S tem so učenci bolj aktivni, ker se samostojno in zavzeto vključujejo v učni proces, ki se odvija v razredu.¹⁰⁹

Razlaga je v šolskem procesu še vedno izredno pomembna, biti pa mora problemska, nazorna, zanimiva in ne predolga. Učencem je pouk zanimiv takrat, ko je pripoved dopolnjena s slikami, kartami in shemami.¹¹⁰

Ker postane sčasoma razlaga za učence nezanimiva, je torej dobro, če jo kombiniramo še s kakšno drugo metodo (npr. metodo demonstracije, metodo razgovora).¹¹¹

»Metoda razgovora je pomembna za smiselno obdelavo zgodovinskega gradiva. Ko učenci z razlago spoznajo nova dejstva, se moramo o vsem tem pogovoriti. Učitelj vodi razgovor

¹⁰⁶ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 98–99.

¹⁰⁷ Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. Zgodovina v šoli. Letnik III. Št. 3, str. 32.

¹⁰⁸ Weber, T. (1981), str. 98–99.

¹⁰⁹ Trojar, Š. (1994), str. 32.

¹¹⁰ Prav tam, str. 32.

¹¹¹ Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Oddelek za zgodovino, str. 63.

in spodbuja učence z vprašanji.«¹¹² Razgovor uporabljamo za poglobljanje in osmišljanje šolske snovi ter za razmišljanje o njej.

Metoda slikovne demonstracije se uporablja za opazovanje ter za ilustracijo ali poglobitev učne snovi.¹¹³ Metodično precej pomembne so slike zgodovinskih situacij, ker oblikujejo dolgotrajnejše in nazorne predstave učencev. Pogosto imajo slike (učbenik, dodatna literatura, PPT-predstavitev, zemljevid, ...) pri pouku zgodovine stransko vlogo, vendar so dopolnilno ali dokazno gradivo k razlagi ali k besedilu učbenika.¹¹⁴

Metoda dela s pisnim gradivom se uporablja za poglobljanje in širjenje ter sistematiziranje znanja. Koristno jo lahko uporabimo tudi pri pridobivanju novega znanja. Raba te metode pomaga pri razvijanju samostojnosti učencev in usposabljanju za samoizobraževanje.¹¹⁵

UVAJANJE

Učitelj vstopi v razred, pozdravi učence in jim naroči, da sedejo na svoja mesta. Ko nastopi tišina, napove učne cilje. Pove, da se bodo danes ukvarjali s Frankovsko državo, vendar ne pove s katero dinastijo – to bodo namreč učenci ugotovili sami. Za uvodno motivacijo učitelj najprej pokaže zemljevid Frankovske države iz 8. in 9. stoletja.¹¹⁶ Učence vpraša, katere današnje države je obsegala. Nato jim postavi sledeča vprašanja: »Pod katero dinastijo je bila Frankovska država, ko smo nazadnje govorili o njej? Kaj mislite, katera dinastija je sledila potem?« Učencem pomaga tako, da jim pove, da je dobila ime po Karlu Velikemu.

Učitelj učencem posreduje še nekaj zanimivosti o Karlu Velikemu,¹¹⁷ pri tem uporablja slike na PPT-predstavitvi za boljšo nazornost.

Uvajanje v učno uro traja približno deset minut.

¹¹² Weber, T. (1981), str. 100.

¹¹³ Trškan, D. (2008), str. 71.

¹¹⁴ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. Zgodovina v šoli. Letnik V. Št. 4, str. 26.

¹¹⁵ Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje 1. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje, str. 97.

¹¹⁶ VIR:https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:dYa_5F-BrzkJ:www.dijaski.net/get/zgo_ref_frankovska_drzava_01__predstavitev.ppt+frankovska+dr%C5%BEava&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEEsSgSOpiNoku1h39uR4wRiN0f74hyYcxnpg2ILXZzMYrg-E19kfah88hbn-CP9YxR8QWdEmh2ed9qJTSw_V88EtflBEo6mAGtQlUvJokViADPD9rKtgUnlVVkGUNS5pQ-tQ419MC&sig=AHIEtbRnoNUjOgMs7pTpp4g9IAWk3-EmIg&pli=1 (28. 12. 2011)

¹¹⁷ 1. Monogram Karla Velikega 2. V Karlovih zakonskih odredbah piše: "Kogar v vojaškem taborišču zalotijo pijanega, naj toliko časa dobiva piti samo vodo, dokler ne bo priznal, da je ravnal narobe." (Einhard) 3. V Aachnu si je dal zgraditi palačo. 4. Ustanavljal je šole po škofijah in samostanih – vzpodbujal je ponovno oživitev kulture, zato njegovo dobo imenujemo tudi karolinška renesansa. 5. Vladal je 46 let – zaradi svojih uspehov je bil ves srednji vek deležen slave, kar dokazuje tudi ep Pesnitev o Rolandu.

OBRAVNAVANJE

Učna enota je razdeljena na štiri poudarke, ki so hkrati podnaslovi pri zapisu snovi: Nastanek dinastije Karolingov, Karel Veliki, Državna organizacija in Osvajanja Karla Velikega.

Prvi vsebinski poudarek je Nastanek dinastije Karolingov. Učitelj pove, da je ustanovitelj Karolingov Pipin Mali, ki si je pridobil cerkveno podporo papeža, nato pa dal odstaviti merovinškega kralja in samega sebe na zboru Frankov postaviti za novega kralja.¹¹⁸

Učitelj za motivacijo pokaže sliko Pipina Malega,¹¹⁹ nato pa učence vpraša, čigav oče je bil. Pove, da je pred smrtjo razdelil frankovsko monarhijo med sinova Karlmana in Karla.¹²⁰ Po bratovi smrti je samostojno zavladal Karel, ki mu zaradi njegove izjemne vloge pravimo Veliki.

Učenci zapišejo drugi podnaslov, in sicer Karel Veliki, zraven dodajo še letnice njegovega vladanja (768–814). Sledi delo v paru. Učenci preberejo besedilo o Karlu Velikemu, ki ga imajo v učbeniku,¹²¹ in izluščijo 3 najpomembnejše lastnosti Karla Velikega. Ko končajo, učitelj nekaj dvojic pokliče, da preberejo, kaj so napisali. Izmed odgovorov zapiše najboljše na tablo.¹²²

Nato doda še to, da je bil vrhunec ekspanzije Karla Velikega leta 800, ko ga je papež okronal za rimskega vladarja. Učencem pokažemo takratni zemljevid Evrope in jih vprašamo, s katero takratno državo se je po velikosti lahko merila Frankovska država.¹²³

Učenci ugotovijo, da z Bizantinskim cesarstvom. Ko je Karel osvajal še v Italiji, sta se njuni ozemlji začeli stikati. Nato je osvojil celo del bizantinskega ozemlja, Benečijo in Istro. Ta sovražni položaj so rešili z mirovnim sporazumom v Aachnu, leta 812. Bizantinci so spet dobili oblast nad Benetkami in obalnimi deli Dalmacije, Frankom pa je ostala Istra in dalmatinsko zaledje. S tem mirom je tudi bizantinski cesar priznal Karlu Velikemu naslov zahodnega cesarja in zaščitnika Rima.¹²⁴

Učenci napišejo tretji podnaslov Državna organizacija. Učitelj jim tu pove nekaj o upravi in vojski. Najprej začne z upravo – Karel Veliki je svojo državo razdelil na grofije. Grofje so imeli upravno, sodno, finančno in vojaško oblast. Cesar ni imel stalne rezidence. K državni enotnosti so pripomogli zakonski predpisi, ki so veljali za vso državo – kapitulariji.

Ko učitelj zaključi z razlago o upravi, nadaljuje z razlago o vojski. Pove, da je imela najpomembnejšo vlogo težko oborožena konjenica. Državnih vojaških pohodov so se morali udeleževati svobodni ljudje na lastne stroške. Glavno orožje je bil težki meč. Za zaščito so uporabljali okrogel ščit, pokrit z živalsko kožo.¹²⁵

¹¹⁸ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 27.

¹¹⁹ http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Pippin_the_younger.jpg (28. 12. 2011)

¹²⁰ http://www.google.si/imgres?q=karlman&um=1&hl=sl&sa=N&biw=1280&bih=662&tbm=isch&tbnid=eOCDJuVR52r4_M:&imgrefurl=http://simple.wikipedia.org/wiki/Carloman_II_of_France&docid=Ln2orjfr0BRqLM&imgurl=http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/73/Charles_Augus (28. 12. 2011)

¹²¹ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010), str. 27.

¹²² Zmeraj je deloval avtoritativno in dostojanstveno, ni maral pijančevanja, trudil se je naučiti pisati, dobrega zdravja.

¹²³ http://www.devetletka.net/resources/files/doc/test/OS_zgodovina/7.%20razred/Dodatna_gradiva/5%20SREDNJI%20VEK/30%20DRZAVE%20V%20SREDNJI%20EVROPI.ppt (28. 12. 2011)

¹²⁴ Mlacović, D.; Urankar, N. (2010), str. 28.

¹²⁵ Brodnik, V. (2001). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 233.

Četrty poudarek so Osvajanja Karla Velikega. Učitelj učencem pokaže zemljevid njegovih osvajanj. Pove jim, da je svoje vladanje razširil daleč na vzhod. Podredil si je Langobardsko kraljestvo, vojvodino Bavarsko, Sase, premagal je Avare v Panoniji. Učitelj vpraša učence, kaj mislijo, kakšni so bili motivi za ta osvajanja. Potrdi, da je šlo predvsem za verske motive, kajti v osvojene dežele je vračal ali širil krščanstvo.¹²⁶ Obravnavanje učne ure traja približno petindvajset minut.

PONAVLJANJE

Zaključno ponavljanje izvede učitelj s pomočjo delovnega lista, kjer so v štirih stolpcih med sabo pomešani naslednji pojmi: Aachenski mirovni sporazum, kapitulaciji, Frankovska država in Bizantinsko cesarstvo. Učenci morajo povezati pojem z ujemajočo razlago. Na voljo imajo 3 minute. Rešitve pregledajo skupaj z učiteljem. Da bi se obravnavana učna snov učencem res vtisnila v spomin, uporabi učitelj še metodo razgovora in učencem zastavi vprašanja, kako sta največji krščanski sili uredili odnose po zapletu z imenovanjem Karla Velikega za cesarja? Kateri sta ti dve sili sploh bili?

Ponavljjanje nove obravnavane učne snovi traja približno deset minut.

ZAKLJUČEK

Sodobno poučevanje zgodovine zahteva čim bolj pestre in dinamične učne ure, kar dosežemo z uporabo različnih učnih oblik, metod, tehnik, motivacijskih tehnik in vključitvijo različnih učil. Le takšne ure, ki si jih bodo učenci zapomnili tudi po nenavadnosti in čem novem, jim bodo ostale v spominu. Pri načrtovanju učne ure moramo biti previdni predvsem pri zavedanju, da vsi učenci niso enaki. Ravno to je še en razlog, da uporabljamo različne tehnike, metode in učne oblike pri podajanju učne snovi učencem.

Pomembno je uvajanje, s katerim učence pripravimo na učno uro. A zavedati se je treba, da je potrebno učenčevu pozornost zadržati čez celoten učni proces, pri tem pa moramo paziti tudi, da ne naložimo učencem preveč informacij in da ne pretiravamo s preveč učnimi sredstvi hkrati.

LITERATURA

1. Boing, G. (1976). Svetovna zgodovina od začetkov do danes. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Brodnik, V. (2001). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
3. Judge, H. (1993). Oxfordova enciklopedija zgodovine. Knj. 1, Od pradavnine do 19. stoletja. Ljubljana: DZS.
4. Mlacović, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

¹²⁶ Mlacović, D.,; Urankar, N. (2010), str. 27.

5. Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje 1. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje.
6. Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. Zgodovina v šoli. Letnik V. Št. 4, str. 25–31.
7. Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. Zgodovina v šoli. Letnik III. Št. 3, str. 32–37.
8. Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana, Filozofska fakulteta: Oddelek za zgodovino.
9. Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS.

POVZETEK

V didaktičnem članku Karel Veliki – veliki osvajalec Evrope je prikazano, kako bi lahko učencem atraktivno in zanimivo predstavili Frankovsko državo v času Karolingov. Poleg metode razlage so v učno uro vključene še metoda razgovora, slikovne demonstracije in metoda dela s pisnim gradivom. Vključene so frontalna, individualna in parna učna oblika. Otroci se v uvodni motivaciji seznanijo z obsegom Frankovske države in ugotovijo, katere današnje države je obsegala. Obravnavanje učne snovi je razdeljeno na naslednje vsebinske poudarke: vzpon dinastije Karolingov, Karel Veliki, državna organizacija in osvajanje ozemlja. Za zaključno ponavljanje učenci dobijo delovni list. Sodobno poučevanje zahteva uporabo različnih učnih tehnik, metod in oblik, kajti le na tak način pritegnemo zanimanje učencev, jih motiviramo in dosežemo, da si snov tudi zapomnijo.

KATJA ČEČ: SPOZNAVANJE ZNAČILNOSTI KULTURE IN UREJENOSTI GERMANSKIH LJUDSTEV V ČASU PRESELJEVANJA S POMOČJO INTERPRETACIJE PISNIH VIROV

Uvod

Namen tega članka je predstaviti možnost uporabe metode dela s pisnim gradivom ter tudi motivacijske tehnike zapisovanja lastnih zamisli za boljše pomnjenje obravnavane zgodovinske tematike. S pomočjo metode dela s pisnimi viri se lahko spodbudi učenčevo razmišljanje do te mere, da na podlagi lastne interpretacije pisnega vira o njem razmišlja, se zna pogovarjati in predvsem ustvariti lastno mnenje o njem.

Predvsem pri sumarnem obravnavanju sicer obsežnih tematik je nujno, da učenec dobi dober vpogled v snov kot neko zaključeno celoto, a obenem tudi nujno, da se seznanj z toliko deli takšne kompleksne enote, kot je le možno. Spoznavanje značilnosti kulture in urejenosti germanskih ljudstev v času preseljevanja je del učbenika, ki je navkljub njegovi pomembnosti zlahka zanemarjen in hitro pozabljen v množici drugih, bolj izpostavljenih. *»Veliko preseljevanje ljudstev je bil zapleten proces, saj so nekatera plemena velikokrat zamenjala svoj prostor in pri tem opravila zelo dolge poti.«*¹²⁷ Vendarle pa je na predstavljenem primeru prikazano, kako se ga s pomočjo te metode lahko zanimivo obravnava in poskrbi, da bo ta tema prominentno predstavljena.

Metoda dela s pisnim gradivom in njena mnogokrat spregledana uporabnost

Poskrbeti, da bodo učenci konstruktivno sodelovali pri delu s pisnim gradivom ter da jih ne bodo le prebrali, ampak tudi razumeli bistvo odlomkov ali katerih koli drugih virov je vsekakor težavna naloga. Toda z nekaj podanega predznanja in pravilno usmeritvijo, kot tudi izbranimi članki ali katerimi koli drugimi pisnimi viri, lahko ta metoda zelo pripomore k dvigu nivoja učenčevega razumevanja kot tudi ravni učne ure same. *»Pisni viri se lahko uporabljajo kot motivacijsko sredstvo, demonstracijsko gradivo pri obravnavanju nove učne snovi, kot vir znanja za pridobivanje nove učne snovi in tudi kot študijsko sredstvo za ugotavljanje zanesljivosti.«*¹²⁸

Pri izbrani učni uri bi bili učencem predstavljeni odlomki iz učbenika, ki ključno pripomorejo k globljemu razumevanju predstavljene obravnavane celote. Učenci bi najprej bili seznanjeni z nekaj dejstvi o vsakem podpoglavju teme: Kultura in urejenosti germanskih ljudstev v času preseljevanja. Nato pa bi ležalo na njih samih, da poskušajo z interpretacijo pisnih virov odgovoriti na vnaprej zastavljena vprašanja, ki bi bila postavljena tako, da bi jih spodbujala k razmišljanju.

*»Učenci se usposablajo za raznovrstne postopke družboslovnega razmišljanja in poročanja. Torej za: smiselno in sistematično branje teksta, za povezavo in primerjavo pisnih, statističnih in slikovnih sporočil, za oblikovanje sintetičnih mnenj o predelanem sporočilu pa tudi za urejeno in sistematično zapisovanje spoznanega.«*¹²⁹ Potemtakem je takšno malomarno izpuščanje te metode nelogično in močno prikrajšuje učence za velik potencialni doprinos k njihovemu šolanju. V nadaljevanju članka je prikazan primer kako učinkoviti uporabiti to metodo pri razlagi drugače velikokrat težko razložljive snovi.

¹²⁷ Berzelak, S. (2002). Stare dobe, zgodovina za 1. letnik gimnazij. Str. 151.

¹²⁸ Trščan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. Str. 3-4. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX, št. 3-4, str. 3-7.

¹²⁹ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. Str. 53. V: Zgodovina šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 50-54.

Spoznavanje značilnosti kulture in urejenosti germanskih ljudstev v času predeljevanja

Učiteljeva predpriprava ter uvajanje

Učitelj se na obravnavanje snovi temeljito pripravi in poskuša izluščiti resnično temeljne podatke o tej temi, saj je bistvo ure, da učenci čim več podrobnejših značilnosti ugotovijo sami in da s skupnimi močmi pridejo do določenih sklepov. Pri učni uri učitelj najprej vstopi v razred, pozdravi učence ter uredi formalnosti v zvezi z dnevnikom. Za tem napove naslov učne ure ter pove, da bodo pri uri precej delali v skupinah ter nato še posamično.

Obravnava nove učne snovi

Učitelj nato po treh vsebinskih poudarkih razdeli in razloži celotno učno snov. Pri vsakem od teh treh delov najprej sam razloži temeljne značilnosti. Nato pa sledi delo v skupinah. Učitelj sam razdeli učence v skupine po približno štiri do pet. Vsak učenec dobi učni list, na katerem so vprašanja. Na ta vprašanja nato odgovarjajo s pomočjo odlomkov iz učbenika. Učna ura je razdeljena na tri temeljne vsebinske poudarke. Ti so: stiki med barbari in rimskim prebivalstvom, kultura ljudstev v času preseljevanja ter urejenost germanskih držav. Pri stiku med barbari in rimskim prebivalstvom učitelj izpostavi, da so bila germanska plemena tista, ki so se preseljevala na območje rimskega imperija in da so bile ogromne razlike med prebivalstvom, ki se je doselilo ter staroselci. Nato še pove nekaj ključnih splošnih dejstev o obeh ljudstvih in značilnostih preseljevanja.¹³⁰ Tukaj učenci preberejo dva odlomka iz učbenika, prvega o Atili, drugega o plenjenju Rima.¹³¹ Pri poudarku o kulturi nato nadaljuje kako so ljudstva med seboj vplivala v kulturnem smislu ter razloži tudi razliko med monoteizmom ter politeizmom in dojetje arijanstva kot krivoverstva.¹³² Tu še pojasni pomembnost dveh različnih pravnih režimov.

Nato učenci predelajo odlomek o posebni obliki krščanstva ter odlomek o pomembnosti pismenosti ter pismenega snovanja.¹³³ Pri zadnjem vsebinskem poudarku pa se učitelj posveti urejenosti germanskih držav. Pove, da so bili germanski vojskovodje cenjeni od Rimljanov ter so prejeli visoke nazive od njih. Učitelj nazadnje skupinam naloži branje odlomka o razlikah med zakonikom Germanov ter Rimljanov.¹³⁴ S tem zadnjim delom je tako končano obravnavanje nove snovi.

Zapis lastnih zamisli ter zaključno ponavljanje

V zaključnem delu učne ure učitelj učence spodbudi, da vsak individualno na kratko zapiše svoje mnenje o aspektu, ki se mu je pri medsebojnem vplivanju ljudstev najbolj vtisnil v spomin. Se pravi, da je v uporabi motivacijska tehnika zapisovanja lastnih zamisli. Naroči jim, da naj o snovi, ki so jo prebrali sami dobro razmislijo ter si poskušajo o njej ustvariti

¹³⁰ Podrobneje o tematiki v: Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Str. 11-57.

¹³¹ Mlacovič, D. in Urankar N. (2010). Zgodovina 2, učbenik za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja. Str. 13 in Str. 14. V: Odlomek iz pisma sv. Hieronima Evstahiju leta 412 v: Znamenita pisma (Sporočila, ki so spreminjala svet), zbral Franck McLynn, DZS, Ljubljana 1995, str. 11.

¹³² O verskih vprašanjih tudi : Berzelak, S. (2003). Srednji in novi vek, zgodovina za 2. letnik gimnazij. Str. 21-24.

¹³³ Mlacovič, D. in Urankar N. (2010). Zgodovina 2, učbenik za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja. Str. 14 in Str. 15. Sv. Izidor Seviljski: Etimologije.

¹³⁴ Mlacovič, D. in Urankar N. (2010). Zgodovina 2, učbenik za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja. Str. 16. V: Jacques le Goff: Srednjeveška civilizacija zapadne Evrope, Jugoslavija, Beograd 1974, str. 58. Povzel in prev. Dušan Mlacovič.

svoje lastno mnenje, ki ga lahko podkrepijo z dejstvi. Nato sledi kratko zaključno ponavljanje, na kar učitelj uro zaključi. Tako izvedena učna ura bi zagotovo pripomogla k globljemu razumevanju tako kompleksne tematike in spodbudila lastno učenčevu razmišljanje o zgodovinskem procesu, ki je zagotovo izjemno vplival na potek zgodovinskega časa.

Sklep

Metoda dela s pisnim gradivom lahko izjemno pripomore k splošnemu dvigu nivoja poučevanja zgodovine. Nasploh pri kompleksnih in razvejanih temah, ki so težko konkretizirane, z vključitvijo te metode teme postanejo bolj zanimive. Prav tako pa je dobra za učenčev razvoj v kritičnega človeka. Skupaj z motivacijsko tehniko zapisovanja lastnih zamisli je na predstavljenem primeru prikazano, kako se lahko obe skupaj dopolnjujeta in poskrbita za boljši pouk. Vedno znova se mora namreč stremeti k temu, da se metode uspešno dopolnjujejo z učno snovjo ter tako poskrbijo za boljše dojetje predavane snovi in razumevanje učencev, kako pravzaprav razmišljati o zgodovini, ne pa se je samo učiti.

Literatura

- ❖ Berzelak, S. (2003). Srednji in novi vek, zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan založba d. o. o.
- ❖ Berzelak, S. (2002). Stare dobe, zgodovina za 1. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan založba d. d. o. o.
- ❖ Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ❖ Mlacovič, D. in Urankar N. (2010). Zgodovina 2, učbenik za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja. Ljubljana: DZS.
- ❖ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 50-54. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- ❖ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX, št. 3-4, str. 3-7. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Povzetek

V obdobju preseljevanja ljudstev je prišlo do številnih sprememb, predvsem na področju kulture teh ljudstev, kot tudi na območjih kjer so se naseljevala. Germanska plemena so imela težnjo po naselitvi na območju rimskega imperija. Pri učni uri se bodo učenci najprej seznanili s splošnimi značilnostmi kulturne raznolikosti Germanov, nato pa bodo v skupinah prebrali različne odlomke iz učbenika in diskutirali o urejenosti in kulturi germanskih držav ter družbenem položaju ljudstev v njih. Rešili bodo delovni list ter čisto na koncu individualno, na kratko, zapisali svoje mnenje o vplivu Germanov na kulture ljudstev na ozemljih kjer so se naselili. Učna ura se bo končala z podajanjem nekaterih od teh mnenj in kratko ponovitvijo. Poudarek bo na delu učencev s pisnim gradivom in njihovi sposobnosti ustvarjanja lastnega mnenja na podlagi le-tega.

MAJA GRABNER: POPESTRITEV UČNE URE Z UPORABO RAZLIČNIH UČNIH TEHNIK (KONKRETNO NA PRIMERU UČNE URE: TRČENJE »STAREGA« IN »NOVEGA« SVETA – IZMENJAVA IDEJ IN DOBRIN)

Uvod

»Zgodovina je za učence in dijake na splošno težek predmet, ne samo zaradi obsežne snovi, temveč tudi zaradi prevladujočih abstrakcij in pogostih dedukcij. Zgodovina je v objektivnem smislu zgodovina odraslih ljudi, sveta, ki je učencem oddaljen tako časovno kot psihološko.«¹³⁵ Ravno zaradi tega, bi moral biti glavni učiteljev cilj učencem približati zgodovino in uporaba različnih učnih tehnik je ena od ponujenih možnosti, ki jih lahko učitelj izkoristi. S tem, da motivira učence ter del učenja izvede skozi igro, ustvari nov pogled na zgodovino, pogled pri katerem je zgodovina zanimiva, zabavna in ni le nujno zlo kateremu morajo učenci prisostvovati, če želijo zaključiti šolanje.

Namen članka je ravno zaradi zgoraj omenjene problematike, predstaviti eno izmed številnih možnosti vključitve učnih tehnik v pouk zgodovine in predstaviti njihov pomen ustvarjanja sproščenega, ustvarjalnega vzdušja v razredu ter s tem posledično približanja zgodovinske učne vsebine učencem. Uporaba nekaterih učnih tehnik v kombinaciji z različnimi učnimi metodami in oblikami bo v nadaljevanju predstavljena na konkretni učni uri z zgodovinsko vsebino, ki zajema 16.st. in sicer prihod Evropejcev na ameriška tla ter njihovi prvi stiki z domorodci.

1.) Zakaj se odločiti za vključitev učnih tehnik v pouk zgodovine?

Kot je bilo nakazano že v uvodnem delu članka, se je za vključitev učnih tehnik smotrno odločiti takrat, ko učitelj želi motivirati učence za aktivno delo in za učno snov, »saj se vsak učitelj zaveda, da se nemotivirani učenci ne učijo, učiteljevo delo pa postane veliko težje.«¹³⁶ Prav tako je zaradi pomanjkanja motivacije učitelju toliko težje približati zgodovinsko vsebino učencem in se tudi pogosteje pojavljajo nezaželene oblike vedenja v razredu.

Drugi možen odgovor na zastavljeno vprašanje je ta, da z učnimi tehnikami ne samo, da vnesemo pestrost v pouk zgodovine in tako razbijemo učno uro, ki največkrat in pri večini profesorjev temelji na suhoparni metodi razlage, ampak tudi ustvarimo sproščeno vzdušje v razredu in učence zainteresiramo za učno vsebino. S tem, ko poskrbimo za prijetno vzdušje, odpremo tudi vrata uporabi drugih učnih metod in ne le metodi razlage, še posebej npr. metodi razgovora. »Razgovor pri učnih urah zgodovine steče naravno in živahno zlasti takrat, kadar se ustvari v razredu primerno ozračje ter prijetno delovno razpoloženje med učenci in učiteljem. Učenci naj bi bili sproščeni in zainteresirani za zgodovinsko tematiko.«¹³⁷

¹³⁵ Potočnik, D. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja : [didaktični priročnik za poučevanje zgodovine v osnovni in srednji šoli]. Maribor: Založba Pivec, str. 7.

¹³⁶ Paterson, K. (2000). Na pomoč! : Kako preživeti kot učitelj?. Radovljica: Mca, str. 7.

¹³⁷ Trojar, Š. (1995). Spodbujanje in usmerjanje učnega razgovora, oblikovanje vprašanj pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik 4. Št. 1, str. 38.

Za doseganje pestrosti pouka zgodovine in za ustvarjanje motivacije so na voljo številne učne tehnike, kot so npr. uganka, rebus, križanka, asociacija, premetanka, besednica, skrivanka, miselni vzorec, risanje, sprostitvene vaje, pouk ob glasi itd.¹³⁸ »Najpogosteje pa se v šolah uporabljata motivacijski tehniki zapisovanja zamisli ali brainwriting in nevihta možganov ali brainstorming.«¹³⁹

Prednost uporabe učnih in motivacijskih tehnik je tudi v tem, da jih lahko uporabljamo skozi celo uro in v različnih didaktičnih etapah. So pa v določenih etapah bolj pogoste. »Učne motivacijske tehnike so najpogosteje uporabljajo za urjenje in ponavljanje učne snovi.«¹⁴⁰

2.) Učna ura z naslovom: »Izmenjava idej in dobrin«

2.1.) Učiteljeva priprava

Učitelj se mora na uro že predhodno dobro pripraviti, še posebej, če ura vključuje učne tehnike, ki jih mora pripraviti doma. Ker bo v zaključnem ponavljanju izvedel kratek kviz mora izdelati powerpoint predstavitev, na kateri bodo zapisana vprašanja zastavljena v kvizu. Prav tako načrtuje časovno razdelitev ure in razdeli zgodovinsko vsebino v več vsebinskih poudarkov ter vnaprej opredeli učne cilje, ki jih bodo učenci dosegli ob koncu učne ure. Pri uri bo učitelj uporabil učbenik za drugi letnik gimnazije¹⁴¹, kjer je zapisana vsebina, ki jo razdeli v tri vsebinske poudarke: 1.) Izmenjava rastlinskih in živalskih vrst ter dobrin, 2.) Suženjstvo na novi celini ter 3.) Posledice stika »starega« in »novega« sveta.

2.2.) Izvedba učne ure

Učitelj prične uro z uvodnim pozdravom, nato zapiše manjkajoče učence v dnevnik in po umiritvi učencev začne z učno uro. Pove učencem, da bodo morali sami ugotoviti, kakšna bo današnja tema, glede na slike, ki jim jih bo pokazal. Izvede prvo učno motivacijsko tehniko in sicer brainstorming ali viharjenje idej. Slike so predstavljene na prosojnici.¹⁴² Učenci skupaj z učiteljem z metodo razgovora, glede na videno na slikah pridejo do zaključka, da se bodo pogovarjali o prihodu Evropejcev v »novi« svet.

Po končani uvodni motivaciji sledi glavni del učne ure z obravnavo nove učne snovi. Učitelj z metodo razlage razloži prvi vsebinski poudarek, omeni vse rastlinske in živalske vrste ter dobrine in tudi bolezni, ki sta si jih izmenjala stari in novi kontinent. Pazi na glasnost svoje razlage ter na mimiko obraza in kretnje. Poskrbeti mora, da njegova razlaga ni monotona, saj bi tako izgubil pozornost učencev, predvsem pa mora pokazati vživetost v razlago. Uporablja frontalno učno obliko, med samo razlago pa se giba po razredu in ne sedi samo

¹³⁸ Vrste učnih tehnik povzete po: Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 26.

¹³⁹ Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor. Letnik 76/41. Št. 1-2, str. 174.

¹⁴⁰ Prav tam.

¹⁴¹ Mlacović, D; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS

¹⁴² Slike pridobljene na internetni strani:

<http://history.howstuffworks.com/european-history/christopher-columbus-pictures9.htm>

za računalnikom. Med njegovo razlago si učenci delajo zapis učne snovi, ki je klasičen. Po končani razlagi prvega vsebinskega poudarka, učitelj razdeli razred na dva dela in vsaki skupini da navodilo, da morajo sestaviti miselni vzorec. Ena skupina mora napisati kaj so Evropejci prinesli v Ameriko, druga ima ravno obratno nalogo. Učitelj zapiše miselna vzorca na tablo in sproti zapisuje ideje učencev v miselna vzorca, tako učitelj s skupinskim delom ne samo da motivira učence za aktivno delo, ampak tudi izvede sprotno ponavljanje vsebine.

Po končani razlagi drugega vsebinskega poudarka, pri katerem poudari nehumano ravnanje Evropejcev z milijoni sužnjev, ki so jih pripeljali iz Afrike na ameriška tla, učence razdeli v skupine. Vpraša jih, če mislijo da suženjstvo še danes obstaja in če da v kakšni obliki in jim naroči, naj se znotraj skupine o tem pogovorijo in svoje ideje zapišejo na list papirja, tako se izvede še ena učna tehnika in sicer brainwriting ali zapisovanje idej. Ker učitelj upošteva načelo aktualnosti in temo poveže s sedanjostjo, mu uspe približati zgodovinsko vsebino učencem. Po končani aktivnosti, se učitelj skupaj z vsemi učenci pogovori do kakšnih zaključkov so prišli.

Glavni del ure učitelj zaključi z metodo razlage, saj učencem razloži še zadnji vsebinski poudarek, v katerem našteje posledice stika »starega« in »novega« sveta, ki so vplivale tudi na sedanjost. Omeni širjenje rudarstva v Ameriki, pridobivanje dragocenih kamnin, ki so posledično povzročile razvoj kapitalistične proizvodnje in spodbudile denarno-blagovno gospodarstvo.

V zaključnem delu se učitelj odloči za metodo izkustvenega učenja in sicer igro vlog. v kateri »učenci prevzamejo začasno predpisano perspektivo oz. identiteto ali način obnašanja drugih ljudi ali sebe.«¹⁴³ Razred se ponovno razdeli na pol, ena polovica bo predstavljala domorodce, druga pa Evropejce in skupaj bodo odigrali znameniti zgodovinski trenutek, ko so Evropejci stopili na tla novega kontinenta in se srečali s tamkajšnjimi prebivalci. Na koncu se izvede še kratek kviz, s katerim učenci ponovijo obravnavano snov,¹⁴⁴ če pa učitelju zmanjka časa se kviz izvede pri naslednji uri in se takrat ponovi snov prejšnje ure.

Učitelj uro zaključi tako, da se učencem zahvali za sodelovanje in se od njih posloviti.

Zaključek

Učnih tehnik je veliko in z njimi motiviramo učence za delo, pridobimo ali vzdržujemo pozornost, približamo zgodovinsko vsebino učencem ter ustvarimo prijetno vzdušje v razredu ter s tem optimalno delovno/učno okolje. Vendar pa je od posameznega učitelja odvisno, če se bo odločil za vključitev učnih tehnik v svoje učne ure, saj je za njihovo izvedbo potrebno veliko predhodnega dela in priprave, navsezadnje tudi dobršna mera ustvarjalnosti. Naloga učitelja kot subjekta znanja je, da to znanje prenese na učence in to mu bo lažje, bolje in hitreje uspevalo, če se bo na prvem mestu potrudil za to, da bodo to znanje učenci bili pripravljene sprejeti.

¹⁴³ Brodnik, V. (2002). Izkustveno učenje in aktivno poučevanje zgodovine s pomočjo igre vlog in simulacije. V: Zgodovina v šoli. Letnik 10. Št. 4, str.7.

¹⁴⁴ Primer vprašanja uporabljenega v kvizu: »Katero žival so Evropejci prinesli v Ameriko? a) lamo b) kokoš c) purana č) činčilo«

»Več ko imamo znanja, bolj smo cenjeni v družbi znanja. Toda imeti znanje je eno, posredovati ga pa povsem drugo.«¹⁴⁵

Literatura

- 1.) Brečko, D. (2002). 40 sodobnih učnih metod : priročnik za predavatelje, učitelje in trenerje. Ljubljana: Sofos.
- 2.) Brodnik, V. (2002). Izkustveno učenje in aktivno poučevanje zgodovine s pomočjo igre vlog in simulacije. V: Zgodovina v šoli. Letnik 10. Št. 4.
- 3.) Mlacović, Dušan; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- 4.) Paterson, K. (2000). Na pomoč! : Kako preživeti kot učitelj?. Radovljica: Mca.
- 5.) Potočnik, D. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja : [didaktični priročnik za poučevanje zgodovine v osnovni in srednji šoli]. Maribor: Založba Pivec.
- 6.) Trojar, Š. (1995). Spodbujanje in usmerjanje učnega razgovora, oblikovanje vprašanj pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik 4. Št. 1.
- 7.) Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor. Letnik 76/41. Št. 1-2.
- 8.) Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- 9.) <http://history.howstuffworks.com/european-history/christopher-columbus-pictures9.htm> (januar 2012).

Povzetek

Namen članka je predstaviti uporabo različnih učnih tehnik pri pouku zgodovine, sej so le-te izrednega motivacijskega pomena, saj učenca spodbudijo k aktivnemu razmišljanju in sodelovanju ter ustvarijo prijetno, sproščeno in ustvarjalno vzdušje v razredu. Na primeru konkretne učne ure, ki obravnava zgodovinsko vsebino 16.stol., srečanje Evropejcev z ameriškimi staroselci, je možno v različnih didaktičnih etapah uporabiti različne tehnike. Tako pri uvajanju, kot pri obravnavi nove učne snovi, lahko uporabimo brainstorming ali viharjenje idej, otrokom predvajamo kratko pesem (v tem primeru npr. majevsko glasbo), za ponovitev izkoristimo miselne vzorce, zaključimo pa učno uro z izvedbo kratkega kviza in s tem na aktiven način zaključimo učno uro. To je le en primer izmed mnogih kako ustvariti prijetno vzdušje in s tem optimalno učno okolje.

¹⁴⁵ Brečko, D. (2002). 40 sodobnih učnih metod : priročnik za predavatelje, učitelje in trenerje. Ljubljana: Sofos, str. 7.

GREGOR SRAKA: GLASBA – DIDAKTIČNO SREDSTVO PRI POUKU ZGODOVINE: PRIMER UČNE URE – "PODSAHARSKA AFRIKA"

UVOD

Uporaba sodobnih tehnologij je postala skorajda nujna pri izvedbi učne ure. Učitelj snov približa učencem preko tehnoloških pripomočkov, ki jih učenci uporabljajo v svojem vsakdanu. Učencem tako ure postanejo zanimivejše in privlačnejše.

Namen članka je prikazati, da je uporaba glasbe v povezavi s sodobno tehnologijo možna v vsaki didaktični etapi, ob tem pa je lahko tudi pomembno motivacijsko sredstvo. Služi nam seveda tudi kot najpomembnejši dejavnik, ki nagovarja avditivne tipe učencev v razredu. V zadnjem delu članka je predstavljena praktična uporaba glasbe po posameznih didaktičnih etapah in različnih situacijah (kot uvodna motivacija, spremljava oziroma podlaga pri metodi razlage, sproščanje med zapisom učne snovi in na koncu ob ponovitvi snovi, oziroma kvizu). Ali je možno z vključevanjem glasbe dvigniti tudi raven ustvarjalnega vedenja je vprašanje, ki si ga ob tem zastavljamo. Lahko vključevanje glasbe v razred pomeni bolj oviro ali pa je vendarle pozitiven dodatek pri ustvarjalnosti učencev? Članek se nanaša na učno uro v 2. letniku gimnazij z naslovom "Podsaharska Afrika".

1. UPORABA GLASBE PRI PREDMETU ZGODOVINA

Glasba vpliva na veliko plasti človekove osebnosti, najbolj pa na čustvovanje in doživljanje. Argument, ki nam najbolj služi v zagovoru, zakaj uporabljati glasbo pri pouku, pa je, da izredno spodbuja fantazijo in mišljenje.¹⁴⁶ Mišljenje, mentalni proces, pa je kot tak seveda vseskozi nujno potreben pri pouku, saj "z mišljenjem spoznamo bistvo stvari, to je, z mišljenjem pridemo do posplošitev ali generalizacij. Z analizo mišljenja lahko spoznamo njegove prvine, te pa so miselne operacije. Človek namreč s številnimi miselnimi operacijami vzpostavlja raznovrstne zveze in odnose med posameznostmi in tako izvaja posplošitev."¹⁴⁷

Poslušanje glasbe usmerja pozornost k trem področjem. Prvo področje je seveda samo poslušanje in zaznavanje glasbe, drugo področje je zaznavanje občutkov v lastnem telesu, tretje področje pa je zaznavanje lastnih razpoloženj, čustev in misli. Poslušalčeva pozornost ni statična, ampak se neprenehoma preliva iz področja v področje.¹⁴⁸

Možnosti, kdaj in na kakšen način lahko v pouk pri zgodovini vključimo glasbo, je skorajda nešteto. Lahko jo uporabimo na začetku ure kot motivacijo, ali le kot "pripomoček", s katerim poizkušamo umiriti učenci in jih pripraviti na trdo delo pri pouku. Dalje nam lahko služi kot podlaga pri metodi razlage – učence namreč tako pripravimo k temu, da ohranjajo svojo koncentracijo. Klasično glasbo uporabljamo predvsem v namene sproščanja učencev.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Uranjek, A. (1993). Sprostitev in glasba. Psihološka obzorja, 2, 3/4, str. 187.

¹⁴⁷ Tomić, A. (1999). Izbrana poglavja iz didaktike: študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje 1. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje, str. 75.

¹⁴⁸ Uranjek, A. (1993). Sprostitev in glasba. Psihološka obzorja, 2, številka 3/4, str. 187.

¹⁴⁹ Gajić, V. (2010). Motivacijske tehnike pri pouku zgodovine, str. 157.

Z glasbo seveda posebej nagovarjamo avditivne tipe učencev v razredu. Nekatere značilnosti teh so: med delom se radi pogovarjajo med seboj, njihovo koncentracijo lahko zelo hitro zmoti že majhen hrup, med branjem premikajo ustnice, radi tudi poslušajo in berejo na glas, z lahkoto ponavljajo za drugimi, dobro tudi posnemajo samo barvo glasu, težave imajo s pisanjem, boljši so seveda v pripovedovanju, njihov govor ponavadi potega v ritmičnem vzorcu, ter so pogosto zelo dobri govorniki.¹⁵⁰ Za posamezen zaznavni tip (poleg avditivnih še najbolj navzoči: vizualni in kinestetični) obstaja tudi seznam besed, ki jih posamezni tip značilno uporablja. Tako so za avditivni tipi značilne besede: "sama ušesa so me", "jasno izraženo", "do podrobnosti opisati", "nabritih ušes", "slišati glasove", "skrito sporočilo", "govoriti tjavdan", "jasno in glasno", ...¹⁵¹

2. UČNA URA "PODSAHAARSKA AFRIKA"

2.1. PRIPRAVA UČITELJA NA URO

Učitelj se mora na izvedbo ure temeljito pripraviti, saj je učna tema težje razumljiva in ga naše okolje slabo pozna. Učno temo si kot običajno razdeli, v našem primeru na dva vsebinska poudarka. Največ časa za pripravo ure vzame izbira, oziroma samo iskanje primerne glasbe, ki jo vključi ob posameznih priložnostih. Kar nekaj časa je potrebno tudi za pripravo kviza, ki služi kot ponovitev snovi ob koncu ure. Za kviz si tudi podrobno izdelava strategijo, paziti mora predvsem, da bo v teku ure podal odgovore na vprašanja, ki jih bo kasneje v kvizu zahteval. Najprimerneje je, če razdeli razred v dve skupini, ki nato med sabo tekmujeta, katera bo dosegla več točk. Pred uro seveda še preventivno preveri, če tehnologija, ki jo bo uporabljal, nemoteno dela.

2.2. POTEK UČNE URE

Za začetek ure učitelj predvaja tradicionalno glasbo.¹⁵² Ta glasba je iz območja severne Afrike (Maroka), saj učitelj ob začetku ure pojasni gospodarsko dejavnost Evropejcev od 16.-18. stoletja na tem področju.¹⁵³ Tako si učitelj pridobi poslušnost učencev. Če imajo v razredu navado, da se pred začetkom pouka pozdravijo, to storijo, lahko pa tudi izpustijo, saj nenavaden začetek ure pritegne pozornost učencev, ki začutijo, da je nekaj drugače kot običajno. V tem primeru nam torej glasba služi kot motivacijsko sredstvo v začetku ure.

Nato učitelj izpostavi ljudstvo Berberov, trgovcev, ki so v srednjem veku obvladovali monopol nad trgovino v severnem delu Afrike. Prikaže jim še sliko iz učbenika,¹⁵⁴ na kateri

¹⁵⁰ DePorter, B., Hernacki, M. (1996). Kvantno učenje, Glota Nova, Ljubljana, str. 116.

¹⁵¹ Prav tam, str. 120.

¹⁵² Hassan, C. (1991). Songs & Dances from Morocco, ARC Music, Switzerland, 1. Ob tem učence sprašuje: "Kaj občutite?"; "Glede na melodijo, s katerega področja mislite, da izhaja poslušana glasba?"

¹⁵³ Če učenci prej niso ugotovila, da je glasba iz področja severne Afrike jim to učitelj na tem mestu pove.

¹⁵⁴ Ob tem jih učitelj vpraša: "Kaj mislite, da prikazuje slika?"; "Še opazite kakšno podrobnost s slike?"

bi lahko bili zahodnoafriški Berberi, ob tem pa v ozadju zavrti posnetek njihove glasbe, ki je izrazito ritmična.¹⁵⁵ Učitelj ob tem učence seveda opozori, da poslušajo tipično berbersko tradicionalno glasbo. Po ogledu slike¹⁵⁶ učitelj dodá še nekaj podrobnosti o ljudstvu: da govorijo hamitski jezik, da so bili prvotno naseljeni od Maroka do Egipta, pred islamsko invazijo v 7. stoletju¹⁵⁷ in zlasti pred vpadi beduinov¹⁵⁸ v 11. stoletju pa so se umaknili v puščavo, oziroma hribovje. Istočasno s prestopom v islam so se takrat tudi orientalizirali.¹⁵⁹ Že v antičnem času so pod vplivom grško-rimske¹⁶⁰ in feničanske kolonizacije razvili saharsko trgovino, ob tem pa izgrajevali pomembne mestne trgovske postojanke.¹⁶¹ Glasba nam tukaj služi kot podlaga ali spremljava učiteljevi razlagi, učencem pa zadržuje prisebnost in koncentracijo, da lažje sledijo pouku. Učitelj ob tem izvaja frontalno učno obliko, vseskozi pa mora biti pozoren, da je njegov glas jasen in močan. Glasba tudi ne igra osrednje vloge, zato mora biti njena jakost prilagojena, pomeni vsekakor tišja od učiteljevega glasu. S tem smo končali s prvim vsebinskim poudarkom, ki je bil "Gospodarsko dejavnost v severni Afriki v poznem srednjem veku".

Drugi vsebinski poudarek je "Mogočne države podsaharske Afrike in njihovo gospodarstvo". Učitelj razloži snov tega vsebinskega poudarka, vmes pa učenci z metodo razgovora še povabi, da izrazijo svoje mnenju o povedani snovi. Nato pa učence povabi, da si zapišejo učno snov, ki jo je učitelj pripravil na Powerpointu.¹⁶² Medtem, ko si učenci zapisujejo snov, učitelj pripravi glasbeni posnetek bolj mirnega značaja, ki ima namen, da učenci ohranijo tišino, ter da si lahko vsak zapiše učno snov.¹⁶³

2.3. PONOVI TEV SNOVI OB KVIZU "LEPO JE BITI MILIJONAR"

Kviz "Lepo je biti milijonar" je priljubljena televizijska oddaja, ki jo učenci nedvomno poznajo. Na spletu je možno pridobiti brezplačno verzijo kviza v obliki Powerpointa. Z nekaj računalniške spretnosti si učitelj pridobi tako imenovano "špico" kviza, ter ostale zvočne efekte, ki so prisotni v oddaji. Učitelj razdeli razred na dve skupini, ki v kvizu med seboj tekmujeta. Zmaga ekipa, ki pride višje na lestvici do cilja.

¹⁵⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=XNF2Du5Yss8>, Berber Tribal Dance (Datum dostopa: 14.1.2011). Tudi na tem mestu učitelj sprašuje: "Kaj občutite ob glasbi?"; "Kakšna se vam zdi?"

¹⁵⁶ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 215.

¹⁵⁷ Učitelj ob tem za ponovitev že obravnavane snovi vpraša: "Posledica česa je bila islamska invazija in kakšne posledice je imela za obravnavano področje?"; "Kako je islamska invazija vplivala na dogajanje v Evropi?"

¹⁵⁸ Vprašanje učitelja: "Kdo so beduini?"; "Kje beduine najdemo še dandanes?"

¹⁵⁹ Učitelj vpraša učence: "Kaj pomeni izraz "orientalizirati"? Če učenci ne poznajo odgovora, izraz razloži učitelj.

¹⁶⁰ Učitelj ob tem ponovi še značilnosti grško-rimske kolonizacije: "Kdaj je potekala grško-rimska kolonizacija?"; "Kaj je bil namen same kolonizacije?"

¹⁶¹ Veliki splošni leksikon, Knjižna polica, Amebis d.o.o., Kamnik. Geslo: Berberi.

¹⁶² Snov, ki si jo učenci prepišejo s Powerpointa: -od 11.-16. stoletja razvoj držav v južnem delu Sahare; -te države gospodarsko odvisne od severa afriške celine, posredno trgovanje z Evropo; Evropa zaradi uveljavitve blagovno-gospodarskega gospodarstva potrebovala velike količine zlata (Mali); -živahna trgovina cvetela v vzhodnem delu Podsahare, zahodni del zaradi oddaljenosti bil manj gospodarsko dejaven; -negativne posledice kolonizacije v 15. in 16. stoletju; -kljub vsemu ohranitev bogate kulturne tradicije (izdelava predmetov iz slonovine - Gvinejskega zaliva).

¹⁶³ Hassan, C. (1991). Songs & Dances from Morocco, ARC Music, Switzerland, 2.

Kviz je zelo znan in kot tak motivira učence, da se aktivno, sicer nevede, vključijo v ponavljanje tisto uro pridobljene snovi.

ZAKLJUČEK

Tako kot tudi ostale umetnosti je lahko tudi glasba pomemben dejavnik ob vzgoji otrok. Glasba ljudi pomirja, ter kakor sem že v prvi točki napisal, pospešuje miselne procese v človeku. V kombinaciji z drugimi metodami zelo pozitivno vpliva na mnoge različne dejavnike in sodelujoče/aktivne v razredu, pa naj je to v primeru, ko nastopa kot motivacijsko sredstvo ali ob tem, ko naj bi poskrbela, da sprosti učence. Ura, skozi katero smo se prebijali čez članek, je mislim da odgovorila na zastavljeno vprašanje glede vključevanja glasbe pri pouku zgodovine in učenčeve ustvarjalnosti. Le-ta namreč ni nujna od inteligence učenca, ampak predvsem od okolja, v katerem je. In sama glasba ponuja okolje, v katerem se lahko ustvarjalnost samo še poveča. Konkretna strokovna literatura, ki bi raziskala vključevanje glasbe pri pouku, še ne obstaja, tako da je to področje, ki bi ga bilo v prihodnosti dobro obogatiti.

VIRI IN LITERATURA

DePorter, B., Hernacki, M. (1996). Kvantno učenje. Ljubljana: Glota Nova.

Gajić, V. (2010). Motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. Diplomski naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Hassan, C. (1991). Songs & Dances from Morocco, Switzerland: ARC Music.

Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Tomić, A. (1999). Izbrana poglavja iz didaktike: študijsko gradivo za pedagoško andragoško izobraževanje 1. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje.

Uranjek, A. (1993). Sprostitev in glasba. Psihološka obzorja, 2, številka 3/4, str. 185-188. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

Veliki splošni leksikon, Knjižna polica, Kamnik: Amebis d.o.o., geslo: Berberi.

<http://www.youtube.com/watch?v=XNF2Du5Yss8> , Berber Tribal Dance (Datum dostopa: 14.1.2011)

POVZETEK

Članek predstavlja primere uporabe glasbe pri učni uri "Podsaharska Afrika". V snovi se pojavljajo imena držav in ljudstev, katerih glasbo nato uporabimo pri izvedbi ure, konkretno tradicionalno glasbo iz Maroka in glasbo ljudstva Berberov. Glasbo lahko uporabimo kot motivacijsko tehniko (prvi vsebinski poudarek: "Gospodarska dejavnost v severni Afriki v poznem srednjem veku"), sprostitveno tehniko (drugi vsebinski poudarek: "Mogočne države podsaharske Afrike in njihovo gospodarstvo") ali pa le kot spremljevalno sredstvo pri izvajanju učnih metod in tehnik. Uporabimo jo lahko v vseh didaktičnih etapah. Na koncu članka je predstavljen še primer kviza za ponovitev snovi, v katerem so prisotne melodije/zvoki, ki učence spodbujajo k ustvarjalnosti in sodelovanju pri ponavljanju snovi. Ključno vprašanje je, ali z uporabo glasbe pri pouku dvignemo raven učenčeve ustvarjalnosti pri pouku, ali pa ga pri tem zaviramo.

GREGOR SLUNJSKI: KITAJSKA PREK SLIKOVNE PRIMERJAVE S SVETOM, KI GA ŽE POZNAMO

UVOD

V šoli smo se vsi učili o Kitajski, vendar pa je bila le-ta pogosto predstavljena kot oddaljena dežela, ki nima prav dosti skupnega z našim svetom. Skozi te evrocentrične razlage in predavanja se je Kitajska skoraj da zdela, kot neka izmišljena pravljíčna dežela, četudi smo vedeli, da temu ni bilo tako. Znali smo sicer naštetí glavne izume in dosežke te tuje civilizacije, vendar pa smo to težko povezali z zahodnim svetom.

Namen tega članka je torej predložiti način, kako bi lahko prek frontalne učne oblike in z metodo slikovne demonstracije ob pomoči metode dela z IKT predstavili Kitajsko nekemu razredu, ki je navajen na evrocentričen pogled zgodovine v naših šolah.

Z razbijanjem evrocentrizma v učilnici učence tudi vzgajamo. Predstavimo jim neko tujo kulturo kot enakovredno naši, kulturo s svojimi vzponi in s svojimi padci. To lahko dosežemo v veliki meri že z načinom predavanja, z načinom govora, z mimiko ... Na tak način vzgajamo pri vsaki uri, ko predstavljamo učencem nove kulture, tako da tega vidika vzgoje ne bom podrobneje predstavljal. Osredotočil pa bi se na materialno in kulturno zapušćino Kitajske, ter na vzgojno funkcijo le-teh. Glede na temo ta vzgojna funkcija ne bo vsiljena, ampak bo tesno povezana s konkretno učno snovjo.

ZAKAJ TA METODA?

»Ko se učenci pri pouku učijo tako, da opazujejo predmete in pojave, pravimo, da uporabljajo metodo demonstracije. Učiteljeva dejavnost pri rabi te metode je demonstriranje (kazanje) učenčeva pa opazovanje. [...] Metodo demonstracije premišljeno uporabljamo glede na učno situacijo. [...] Zato demonstriramo samo tiste objekte in procese, o katerih učenci nimajo čutnih izkušenj ali pa so njihove čutne izkušnje nepopolne in nezanesljive. [...] Namen demonstriranja ni, da učenci marsikaj vidijo, otipajo, vonjajo ali okušajo, ampak da se intelektualno aktivirajo, da jim zagotovimo čutno izkušnjo, da bodo lahko z miselno obdelavo prišli do bistva spoznavne stvarnosti.« (Tomić, 1997, 98)

Tako bomo lahko prek slik učencem predstavili dosežke kitajske civilizacije. Da bi to čutno izkušnjo še okrepili, bomo vsaki sliki kitajskega izuma dodali še njim poznan dogodek iz evropske zgodovine, ki se je zgodil ali nastal v tistem času. Tako bodo lahko učenci primerjali tujo kulturo z njim že poznano in se glede nje tudi čutno opredelili.

IKT je tukaj predvsem zato, ker lahko pozornost učencev bolj pritegnemo in pa slike lažje pokažemo prek PowerPoint prosojnic. Slike lažje odkrijemo vsako posebej, lažje jih primerjamo, pred vsem pa je PowerPoint bolj praktičen kot kup prosojnic, če le imamo to možnost v učilnici.

Cele ure pa ne smemo posvetili samo kazanju slik, saj so slike tukaj samo zato, da podkrepijo čutno izkušnjo učencev!

VZGOJNA FUNKCIJA MATERIALE IN DUHOVNE KULTURE

»Obravnavanje zgodovinske snovi nudi obilo možnosti za pozitivne vzgojne vplive. Toda ne odkrivajmo in ne postavljamo za vsako ceno vzgojnega smotra, če ga v naravni povezavi z izobrazbenimi elementi ni. Pazimo, da jih učencem posredujemo na nevsiljiv način, čim

bolj naravno in v najtesnejši povezanosti s konkretno učno snovjo.« (Zagonik, 1968 po Potočnik, 2009, 31) Potočnik (2009, 34) meni, da ob navedbi primerov na ustrezen nazoren način, podkrepljen s slikami in bogato razlago v učencu vzbudimo spoštovanje do dela in do tega, kaj vse zmore človek.

Še posebej pa je potrebno poudariti prav dosežke vzhoda, ker učencem niso dobro poznani. Tako lahko učenci vidijo za navadnim učbenikom obsežno zgodovino razvoja papirja in tiska. S primerno razlago se trudimo pri učencih razvijati empatijo. Ko na primer govorimo o razvoju smodnika lahko omenimo različne proslave z ognjemeti. Učence spodbudimo, da si predstavljajo, kaj ognjemet pomeni narodu, kjer je pirotehnik že od 7. stoletja samostojen in zelo spoštovan poklic.

PRIMER UČNE URE

Kot smo že v uvodu povedali, bomo uporabljali frontalno tehniko in pa metodo slikovne demonstracije.

Učno uro začnemo s slikami manj znanih kitajskih izumov (npr. vilica, soja, železova litina, cuju, zlata ribica (domača žival) ...). Učence spodbudimo k ugibanju, o kateri državi bomo govorili. Takšen začetek bo učence tudi motiviral za nadaljnje delo.

Ko ugotovijo državo, začnemo z razlago.

Glavni del ure je razdeljen na dva vsebinska poudarka; vzpon in zaton.

Povemo, da je bila Kitajska v času dinastij Tang, Sung, Yuan v obdobju velikega napredka (Potočnik, 2006, 126). Na dejanska imena dinastij se ne da veliko poudarka, poudari se pa, da je to obdobje od začetka 9. do srede 14. stoletja. Ko smo zamejili čas in kraj pa začnemo s slikovno primerjavo med Kitajsko in Evropo.

Učencem najprej predstavimo štiri velike izume kitajske kulture; papir, tisk, kompas in smodnik. Papir in tisk se lahko predstavi skupaj, kot odličen primer obeh pa je lahko prva natisnjena knjiga – Diamantna sutra (prav tam, 129). Slike le-te lahko pokažemo ob sliki pergamentnih zvitkov iz evropskega 9. stoletja.

Poleg teh glavnih izumov predstavimo še par dodatnih, ki jih izberemo glede na razred, ki ga poučujemo. Tako bomo snov še bolj približali vsakemu razredu posebej;

Če je razred bolj tehnično podkovan, lahko navedemo napredno orožje, kot so dvojni plamenomet, železno-okovana bomba, ročna bomba, prvo strelno orožje, več-stopne rakete ... Vsak izum bi bil prikazan ob alternativni, ki je bil a v tistem času uporabljena v Evropi; ob sliki Vikingov iz desetega stoletja ali pa ob klasični orožarni evropske vojske 10. stoletja bi bila slika ognjene sulice – prvega strelnega orožja, takrat v uporabi na Kitajskem.¹⁶⁴

Če razred bolj zanima šport, lahko omenimo golf, ki so ga pod imenom »chui wan« igrali na kitajskem kar 400 let preden se je pojavil na Škotskem. To seveda podkrepimo s slikovno primerjavo kitajskega »chui wan« igralca in ilustracijo prvih škotskih igralcev golfa.¹⁶⁵

Za vsako stvar, ki jo bomo predstavili (npr. tisk in papir) torej pokažemo kot primerjavo evropsko verzijo s podobnim namenom (npr. pergament in črnilo). Tako si bodo lahko učenci stvari lažje zapomnili, uro pa bomo tudi popestrili.

¹⁶⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Chinese_inventions

¹⁶⁵ prav tam

Kot zadnjo stvar v prvem poudarku predstavimo mingovsko državno delitev in katastrski popis obdelovalne zemlje (primerjamo ga lahko s terezijanskim katastrom). Povemo da pride do velike gospodarske rasti in razvoja uradništva.

Drugemu vsebinskemu poudarku posvetimo manj časa. Tukaj povemo, da pride z rastjo moči uradništva do korupcije in notranjih bojov, ki končajo mir in gospodarsko rast v državi. Povemo, da se razlike med sloji večajo in da zaradi velike revščine pride do upora pod vodstvom sekte »Beli lotos«. Ta vsebinski poudarek je težje ponazoriti s slikami, vendar pa ga lahko vsaj primerjamo z že poznanimi razmerami v Evropi v 16. stoletju – reformacija.

Zaključno ponavljanje izberemo po želji. Lahko na primer uporabimo slike primerjav, tako da najprej pokažemo evropsko sliko, učenci pa uganejo, kaj je kitajska verzija slike (delamo obratno, kot smo delali prej).

SKLEP

Povedali smo torej zakaj je metoda slikovne demonstracije primerna pri razlagi dane snovi in pa kako se jo pravilno izvede. Poudarjeno je tudi bilo, da slika ne naredi ure, ampak jo naredi učitelj s svojo razlago; slika je namenjena le podkrepitvi izkušnje. Povedali smo tudi, da je vzgojna funkcija materialne in kulturne dediščine pravzaprav pisana na kožo tej snovi, še posebej z metodo slikovne demonstracije, saj se bo vzgojna funkcija tukaj zdela naravna in ne vsiljena. Primer učne ure v tem članku je le ena od možnosti uporabe slikovne demonstracije pri razlagi snovi o Kitajski. Vsak učitelj bo lahko metodo slikovne demonstracije uporabil drugače, kar pa tudi pomeni, da bo vzgojna funkcija drugačna, kot bi bila pri predlaganih primerih. Kar je važno je, da se slike in uro prilagodi in prikroji za vsak razred posebej, saj se to pri dani snovi lahko naredi z minimalnim delom; PowerPoint strani ali prosojnice za vsak izum si pripraviš vnaprej, uporabiš pa le tiste, ki so bolj primerne za razred, v katerem poučuješ, saj bo ves trud zaman, če učencev ne bomo pritegnili k delu.

LITERATURA

Jones, Leslie. (2011). Mothers of invention. thatsmags.com/shanghai/article/1474/mothers-of-invention (18. 1. 2011)

Potočnik, Dragan. (2006). azija; med preteklostjo in sedanjostjo.¹⁶⁶ Maribor: Založba Pivec.

Potočnik, Dragan. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec.

Rupnik Vec, Tanja., Kompare, Alenka. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Tomić, Ana. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

Wikipedia. List of Chinese inventions en.wikipedia.org/wiki/List_of_Chinese_inventions (18. 1. 2011)

¹⁶⁶ Naslov »azija« je pisan z malo začetnico.

POVZETEK

Kitajsko bomo učencem predstavili s pomočjo metode slikovne demonstracije in z IKT. Uro bomo začeli s kratko uganko, kjer bodo prek slik učenci uganili naslov ure. S tem jih bomo na začetku motivirali za delo. Ura bo razdeljena na dva poudarka; vzpon in zaton Kitajske. V prvem poudarku jim predstavimo glavne dinastije med vzponom in glavne dosežke. Predstavimo jih s pomočjo slik, ki jih primerjamo z evropskimi dosežki, tako si učenci snov lažje predstavljajo in začutijo. Drugi poudarek ure je zaton, kateremu namenimo manj časa, vendar pa ga podkrepimo s slikovno demonstracijo. Zaključno ponavljanje bo baziralo na pokazanih slikah vendar v obratnem zaporedju; pokažemo evropski dosežek, učenci ugamejo s katerim kitajskim ga primerjamo in zakaj. Slike bomo uporabili tudi za vzgajanje učencev prek spoznavanja materialne in kulturne dediščine zahoda.

JOŽICA HUBER: FEVDALNA DRUŽBA V FRANKOVSKI DRŽAVI

UVOD

Fevdalizem kot družbena ureditev zaznamuje celotni razvoj srednjeveške in tudi novoveške Evrope. Njegovi začetki pa se pojavijo ravno v frankovski državi. Razumevanje pojma fevdalizma v frankovski državi je tako bistveno za razumevanje celotnega srednjega veka. Zato je pomembno, da ta pojem kot tudi preostale sfere frankovske družbe, učenci ustrezno usvojijo in razumejo. To pa nam zagotavlja dobro organizirana in izpeljana učna ura.

V sledečem članku bomo predstavili frontalno učno obliko v kombinaciji z različnimi učnimi metodami. Namen je dokazati, da frontalna učna oblika popestrena s primerno kombinacijo učnih metod, nudi učencem zanimivo učno uro, razumevanje učne vsebine in aktivno udeležbo med samim učnim procesom.

TEORETIČNO IZHODIŠČE

Ena izmed učnih oblik, ki se izvaja med poukom in je tudi najbolj običajna je frontalna učna oblika. Pri tej učni obliki učitelj izvaja pouk neposredno z večjim številom učencev, pri čemer sam uravnava potek in tempo pouka ter vpliva na aktivnost učencev.¹⁶⁷

Kot tak, pa ima frontalni pouk tudi slabosti. Učenci so pri tej učni obliki omejeni na čutno zaznavanje, memoriranje, učitelj je omejen pri upoštevanju individualnih značilnosti učencev, komunikacija poteka večinoma enosmerno od učitelja k učencem, pouk pa je lahko precej monoton.¹⁶⁸ Pomembno je, da se učitelj zaveda slabosti frontalne učne oblike in jih skuša popraviti, saj frontalna učna oblika ostaja pomemben del pouka.

Didaktika pa tudi loči dve obliki frontalne učne oblike, in sicer tradicionalno oz. klasično frontalno obliko in netradicionalno oz. neklasično frontalno obliko.¹⁶⁹ Prej naštetih slabosti bi tako spadale v tradicionalno frontalno učno obliko, za katero je značilno, da prevladuje razlaga. Posledice takšne oblike pa so nizka stopnja motiviranosti, hitro pozabljanje

¹⁶⁷ Blažič, M.; Grmek, M.I.; Kramar M. in Strmčnik, F. (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče Novo mesto, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo, str. 380

¹⁶⁸ Prav tam. Str. 380-381

¹⁶⁹ Trškan, D. (1999). Razvijanje učnih spretnosti pri netradicionalni frontalni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 1, str. 50

naučenega, poudarek na memoriranju ipd.. To pa privede do nizke angažiranosti učencev oz. omejene miselne samostojnosti.¹⁷⁰

Takšna učna oblika bi bila v primeru naše učne ure, ki se nanaša na zgodovinsko vsebino fevdalizma v frankovski državi popolnoma neprimerna, saj bi učence demotivirala, učenci nebi utrdili znanja in bi naučeno snov le površno sprejeli. Bolj primerna bi tako bila netradicionalna frontalna učna oblika, ki temelji na uporabi različnih učnih metod, s čimer se poveča tudi sama aktivnost učencev.¹⁷¹ Tako bi naša učna ura predstavljala kombinacijo netradicionalne frontalne učne oblike z različnimi učnimi metodami: metodo razlage, metodo razgovora, metodo demonstracije (besedne in slikovne) in metodo dela s slikovnim gradivom.

Učitelj pa pri uporabi naštetih metod mora upoštevati določene vidike. Trojar tako pravi, da mora biti razlaga problemska, nazorna, zanimiva in ne predolga. Prevladujoča obširna razlaga postane nezanimiva, enolična in utrujajoča.¹⁷² Razlaga mora biti zato dopolnjena s slikami, kartami, skicami, mora biti vprašujoča in osredotočena na bistvo.¹⁷³

Vseeno pa tudi sama razlaga, četudi se drži teh načel, za našo učno uro ni zadosti. V nadaljevanju bomo po vsebinskih poudarkih in didaktičnih etapah predstavili še preostale učne metode, ki so primerne za obravnavano učno vsebino.

PRIPRAVA NA UČNO URO

Učitelj učno uro organizira tako, da učno snov razdeli na vsebinske poudarke in jih predstavi po učnih etapah. Učna ura bo obsegala tri vsebinske poudarke in sicer, nastajanje fevdalne družbe v frankovski državi, frankovsko državno organizacijo in karolinško renesanso. Učne etapa pa bodo obsegale etapo uvajanja, obravnavanja nove učne snovi in etapo ponavljanja.

UVAJANJE

Učitelj v uvodnem delu učne ure, ki obsega približno 5minut, učencem na PowerPointu predstavi sliko, ki prikazuje kako Roland daje prisego zvestobe Karlu Velikemu.¹⁷⁴ Učitelj nato s pomočjo metode dela s slikovnim gradivom skuša učence pripeljati do pojma

¹⁷⁰ Prav tam.

¹⁷¹ Prav tam.

¹⁷² Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. V: Zgodovina v šoli. Letnik III. Št. , str. 33

¹⁷³ Prav tam.

¹⁷⁴ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Rolandfealty.jpg> (10. 1. 2012 ob 11.53)

fevdalizma. Učencem poda navodilo, da si naj podrobno ogledajo sliko, nato pa začne postavljati vprašanja: kaj prikazuje slika, kaj počnejo osebe na sliki, katere osebe se pojavljajo (zadosti je, da odgovorijo na kralj in vazal), katera barva prevladuje (pomen simbolike barv), katera oseba je oblečena v rdečo barvo itn. Učitelj na podlagi te metode učence navaja na podrobno opazovanje, analiziranje in vrednotenje slikovnega gradiva¹⁷⁵, hkrati pa jih tudi motivira, saj ima slikovno gradivo tudi motivacijsko vlogo.¹⁷⁶ S to metodo učitelj tudi preide na drugo etapo: obravnavanje nove učne snovi.

OBRAVNAVANJE NOVE UČNE SNOVI

V drugi etapi se kombinirajo različne učne metode: metoda razlage, metoda razgovora, metoda demonstracije (slikovne in besedne). Pri prvem vsebinskem poudarku učitelj ob metodi razlage uporablja še metodo slikovne in besedne demonstracije. Po tem ko pridejo do pojma fevdalizma, učitelj določi še enega učenca, da prebere odlomek iz učbenika pod sliko¹⁷⁷. S pomočjo tega odlomka učenci utrdijo pojem fevdalizma. Kot slikovno demonstracijo po uporabi še hierarhično piramidalno shemo.

Pri drugem vsebinskem poudarku (frankovski državni organizaciji) učitelj nazorno in sistematično pojasni frankovski način delitve zemlje med sinove, pomen povezave Karla Velikega in cerkve ter pokristjanjevanja¹⁷⁸, razdelitev države na grofije in mejne grofije¹⁷⁹ in pojasni probleme, ki so nastali zaradi delitve zemlje na sinove, kar je pripeljalo do nastanka dveh samostojnih kraljestev.¹⁸⁰ Ob tem si pomaga z zemljevidom, učenci pa poslušajo in si zapisujejo učno snov, ki je strnjeno povzeta na PowerPointu.

Pri tretjem vsebinskem poudarku učitelj predstavi glavne pridobitve karolinške renesanse: dvig ravni izobrazbe pri duhovščini, karolinško minuskulo¹⁸¹; našteje glavne predstavnike:

¹⁷⁵ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. št. 1, str. 3

¹⁷⁶ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. št. 4, str. 26

¹⁷⁷ Mlacović, D. in Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 31

¹⁷⁸ Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 28-29

¹⁷⁹ Mlacović, D. in Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 31

¹⁸⁰ Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 29

¹⁸¹ Mlacović, D. in Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 32

Alkuin, Pavel Diakon, Janez Scottus¹⁸². Učenci na PowerPointu tudi primerjajo karolinško minuskulo¹⁸³ in njeno predhodnico merovingiko¹⁸⁴.

PONAVLJANJE

V zadnji etapi, etapi ponavljanja, učenci za zadnjih 10 minut dobijo delovne liste, na katerih je naloga v obliki mreže. Učitelj določi enega učenca, da razdeli delovne liste, nato pa poda navodilo, da naj rešuje vsak zase in da imajo dobrih 5 minut časa, na koncu pa še skupaj preverijo. Tu se torej pojavi tudi individualna učna oblika. Po iztečenem času učitelj naglas prebere vprašanja, učenci pa podajajo pravilne odgovore. Frontalna učna oblika se tu pojavi kot preverjanje. Ta oblika naloge oz. učna tehnika učencem omogoča utrditev znanja in jih tudi motivira.

ZAKLJUČEK

Čeprav ima frontalna učna oblika kar nekaj slabosti in je deležna kritike, je lahko ob primerni organiziranosti še vedno primerna za sodoben pouk. Kot taka mora učence motivirati in jih aktivno vključevati v pouk. Tega samo z uporabo metode razlage ne more doseči, zato je nujno, da se frontalno učno obliko kombinira z različnimi učnimi metodami. Tako s kombinacijo različnih metod kot so metoda razlage, razgovora, besedne in slikovne demonstracije ter z metodo dela s slikovnim gradivom, učence aktivno vključimo v sam pouk zgodovine. To pa omogoča boljšo usvojitev znanja in nenazadnje tudi večjo motivacijo za učenje.

VIRI IN LITERATURA

Blažič, M.; Grmek, M.I.; Kramar, M. in Strmčnik, F. (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče Novo mesto, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo

Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba

¹⁸² Keen, M. (1993). Srednjeveška Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 54

¹⁸³ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Caroline_2.jpg (16. 1. 2012)

¹⁸⁴

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/Jugement_de_Childebert_III_accordant_%C3%A0_l%27abbaye_de_Saint-Denis_la_terre_de_Hodenc-l%27Ev%C3%AAque_dans_l%27Oise.jpg /n (16. 1. 2012)

Mlacović, D. in Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS

Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. V: Zgodovina v šoli. Letnik III. Št. 3, str. 32-37

Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega prikazovanja. 2. del. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. Št. 4, str. 25-31

Trškan, D. (1999). Razvijanje učnih spretnosti pri netradicionalni frontalni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 1, str. 50-57

Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. št. 1, str. 3-6

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Rolandfealty.jpg> (10. 1. 2012)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Caroline_2.jpg (16. 1. 2012)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/Jugement_de_Childebert_III_accordant_%C3%A0_l%27abbaye_de_Saint-Denis_la_terre_de_Hodenc-l%27Ev%C3%AAque_dans_l%27Oise.jpg /n (16. 1. 2012)

POVZETEK

Fevdalizem se kot družbena ureditev oblikuje v frankovski državi in zaznamuje zgodovino Evrope skozi celotni srednje vek. Zato je ključno, da učenci pri obravnavanju te učne snovi usvojijo in utrdijo svoje znanje ter razumevanje fevdalizma, ki je pogoj za razumevanje celotnega srednjega veka.

Tako bi se med učno uro prepletale različne učne metode, oblike in tehnike, ki bi učncem na zanimiv način predstavile novo učno snov. Prevladovala bi frontalna učna oblika, ki bi se ji ob zaključnem delu oz. v etapi ponavljanja pridružila še individualna učna oblika. Poleg metod razlage bi bile vključene še metoda razgovora, metoda slikovne in besedne demonstracije in metoda dela s slikovnim gradivom. Kot učna tehnika, pa bi se uporabila mreža, in sicer v etapi ponavljanja. Tako bi učence s kombinacijo učnih metod s frontalno učno obliko, motivirali in jih aktivno vključili v pouk.

JULIJANA ZORKO: METODA RAZLAGE SKOZI UČNO URO V 2. LETNIKU GIMNAZIJE NA TEMO PROTIREFORMACIJA

UVOD

Za uspešno izvedeno učno uro mora biti učitelj dobro pripravljen in podkovan. Z izbiro primernih in privlačnih načinov podajanja snovi lahko tudi pouk zgodovine približamo sodobnemu učencu. To omogočajo zlasti tehnološke pridobitve v šolah. Še vedno pa je med najpogosteje uporabljenimi metodami metoda razlage, saj je z uporabo te metode učna snov najhitreje podana učencem. Namen tega članka je na kratko predstaviti metodo razlage in na primeru konkretne učne ure prikazati načine, kako lahko učno uro, ki bi sicer morda temeljila le na uporabi te metode, razširimo in popestrimo z souporabo drugih metod, zato da k sodelovanju pri pouku pritegnemo čim več učencev.

METODA RAZLAGE PRI POUKU ZGODOVINE (teoretični del)

Že Weber je zapisal, da je najvažnejša in najpogostejša metoda učiteljevega dela ustna razlaga (1981, str. 98). Zapisal je tudi, da je pomembno, da učitelj razlaga zgodovinska dejstva konkretno, jasno, ker le tako pripomore učencem do jasnejših predstav o zgodovinskih dejstvih (1981, str. 98).

Razlaga je govorna metoda, za katero je značilna enosmerna govorna komunikacija (najpogosteje gre za učiteljevo govorno sporočanje učencem). Ta metoda se pogosto prepleta z drugimi.¹⁸⁵ Metoda razlage je primerna za obravnavo teoretičnih vsebin in snovi, ki jih učenci brez učiteljevega sistematičnega vodenja samo z lastno miselno in čutno zaznavno aktivnostjo ne bi mogli uspešno usvojiti.¹⁸⁶ Poudariti je potrebno tudi to, da z razlago učitelj sproža, spodbuja in usmerja učenčevo miselno aktivnost in dobra razlaga ni samo posredovanje dokončno izdelanega znanja, temveč aktivni stik med učiteljevo in miselno aktivnostjo učencev.¹⁸⁷ Pri razlagi poteka tudi neverbalna komunikacija, ki vzpostavlja povratno zvezo in se razvije v dvosmerni komunikacijski proces med učitelji in učenci. Prav tako pa učitelj s svojo pozornostjo, občutljivostjo, krepí stik z učenci. Uporaba metode razlage je racionalna, saj z njo učitelj aktivira učence, pozorno spremlja celoten proces in ga sprotno prilagaja novim situacijam. Možno je tudi, da dele snovi razložijo učenci (tako v razlagi neposredno sodelujejo), vendar je treba pri tem načinu dobro paziti, da se ne pretrga vodilna misel, ki jo učitelj in učenci z razlago razvijajo in oblikujejo.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Blažič, M. in drugi (2003). Didaktika. Visokošolski učbenik. Novo mesto: Inštitut za raziskovalno in razvojno delo, str. 346

¹⁸⁶ Prav tam.

¹⁸⁷ Prav tam.

¹⁸⁸ Prav tam, str. 346

Trškan opredeli naslednje značilnosti metode razlage: samogovor, monolog; posredovanje učne snovi (3-5 problemov); izbrane informacije (konkretno-slikovito ter splošno-abstraktno); razlaga brez kakršnekoli prekinitve (npr. demonstracije) največ pet minut; kombinacija metode razlage z drugo metodo (npr. metodo demonstracije).¹⁸⁹

Nadalje Blažič pravi, da lahko razlaga poteka na več načinov. S temi načini učitelj učencem snov posreduje tako, da jo uspešno sprejemajo, dojemajo in usvajajo. V vseh primerih pa morda ne gre za razlago v dobesednem pomenu (npr. pri pripovedovanju).¹⁹⁰ Blažič opredeli naslednje načine razlage:

1. Pripovedovanje: To je način razlage, s katerim učencem govorno približujemo različne resnične objekte, pojave oziroma dogodke...in njihove interpretacije. Pripovedovanje je uporabljeno dokaj pogosto, z namenom, da si učenci ustvarijo lastno predstavo.
2. Opisovanje: To je govorno slikanje čutnih značilnosti predmetov in pojavov. Opisovanje je velikokrat tudi v funkciji prikazovanja, saj ga, če je le mogoče, povezujemo s prikazovanjem in neposrednim opazovanjem predmetov oziroma pojavov.
3. Pojasnjevanje: Pojasnjujemo različne abstrakcije, različne pojme, pravila, zakone, definicije, poglede, zamisli, simbole. Učenec tako spozna in razume, kaj abstrakcija pomeni, s tem namenom tudi pojasnjujemo. Pomembno pa je tudi sodelovanje učencev, ki pojasnjujejo, kako sami kaj razumejo, in pri tem uporabljajo lastno znanje.
4. Presojanje: Način razlage z učiteljevim glasnim razmišljanjem o obravnavanem problemu. Gre za učiteljevo presojo, analizo in interpretacijo nekega konkretnega primera. Presojanje pa se lahko nanaša tudi na spoznavanje in vrednotenje predmetov in pojavov.¹⁹¹

UČNA URA NA TEMO PROTIREFORMACIJA

PRIPRAVLJANJE ALI UVAJANJE

Uvodna didaktična etapa, kot uvod v učno uro, se bo začela s frontalno obliko dela. Učitelj bo na prosojnici pokazal odlomek iz Visoške kronike.¹⁹² Učitelj bo

¹⁸⁹ Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, str. 63

¹⁹⁰ Blažič, M. in drugi (2003). Didaktika. Visokošolski učbenik. Novo mesto: Inštitut za raziskovalno in razvojno delo, str. 347

¹⁹¹ Prav tam, str. 348, 349

¹⁹² Odlomek iz Tavčarjevega romana Visoška kronika govori o tridesetletni vojni. Odlomek sestoji iz pripovedi enega izmed udeležencev te vojne, govori o njegovih izkustvih, doživljanju vojne.

prebral odlomek, tako pridobil pozornost učencev, dodatno pa bodo motivacijo podkrepili dve sliki, ki bosta prikazana na prosojnici pod odlomkom.¹⁹³ Učencem bo zastavil vprašanja: Kateri dogodek prikazuje prva slika? Kateri dogodek prikazuje druga slika? Tako bodo skupaj, s pomočjo odlomka in prikazanih dogodkov na obeh slikah dognali naslov učne ure. Tako bo učitelj uporabil metodo slikovne in besedne demonstracije, da bo učencem lažje ilustriral sledečo učno vsebino. Nato bo učitelj napovedal učne cilje za učno uro. S tem se že naveže na obravnavo učne snovi. Predviden čas za uvodni del: 8 minut.

OBRAVNAVANJE NOVE UČNE SNOVI ALI USVAJANJE

Naslednja didaktična etapa bo razdeljena na tri vsebinske poudarke. Posamezne točke zapisuje učitelj sproti na tablo. Učenci si sproti delajo zapiske, s pomočjo točk na tabli, ostalo zapisujejo sami, po razlagi.

Prvi vsebinski poudarek bo imel naslov Začetki protireformacije in ustanovitev jezuitov. Učitelj začne z razlago. Pove, da si je sredi 16. stoletja rimskokatoliška cerkev z reformo prizadevala vzpostaviti katolištvo in versko enotnost v reformističnih deželah. Da bi okrepili vero so ustanovili nove redove. Učitelj vpraša učence, kateri je najpomembnejši novonastali red. Če ne vedo, pove učitelj, da so to jezuiti. Nato poda učencem navodilo da odprejo učbenike na strani 116, kjer jim na zgornji desni strani pokaže sliko in razloži da je na sliki Ignacij Loyolski, ustanovitelj jezuitov.¹⁹⁴ Pove da je bil red podrejen neposredno papežu in njegove naloge. Razloži, da je red slovel po svoji gorečnosti, izobrazil in učinkovitem pridiganju – iz tega izpelje da so bili odločilna sila cerkvenih reformnih gibanj. Pojasni, da so bile reforme uperjene proti reformaciji – iz tega razloži naslov učne ure, saj se je za ta reformna prizadevanja oprijelo ime protireformacija.¹⁹⁵ Razlago nadaljuje – razloži, da se je v 2. polovici 16. stoletja reformni pridružila tudi politično bojevit protireformacija, ki so jo največkrat vodili katoliški cerkvi naklonjeni vladarji.¹⁹⁶ Ključne točke učitelj sproti piše na tablo. Predviden čas: 10 minut.

Drugi vsebinski poudarek bo imel naslov Tridentinski koncil in začetek verskih bojev. Učitelj bo razložil naslednjo potezo cerkve – sklic tridentinskega koncila. Nato začne z razlago, kako so se začeli prvi verski boji, kdo je bil

Odlomek je vzet iz: Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 110

¹⁹³ Prva slika bo prikazovala šentjernejsko noč 1572, vzeta iz Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 109. Druga slika pa bo prikazovala praško defenestracijo. Prav tako bo vzeta iz Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 110

¹⁹⁴ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 116

¹⁹⁵ Prav tam.

¹⁹⁶ Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 109

najprej napaden. Učitelj poda navodilo da naj odprejo učbenike na strani 117 in individualno preberejo odlomek o šentjernejski noči. Individualnemu delu z odlomkom sta namenjeni dve minuti. Učitelj ima pripravljene listke z odlomkom za tiste, ki nimajo učbenika. Učitelj nadaljuje z razlago o koncu bojev in predstavi nantski edikt. Učencem postavi vprašanje: Kako je danes z versko svobodo?¹⁹⁷ Predviden čas: 10 minut.

Tretji vsebinski poudarek bo imel naslov Tridesetletna vojna in ga začnemo z ogledom kratkega posnetka na internetu.¹⁹⁸ Nato začne učitelj z razlago vzrokov, ki so pripeljali do tridesetletne vojne, opredeli in opiše praško defenestracijo. Pove, da se je vstaja začela na Češkem, da so češki plemiči tudi odstranili s prestola Ferdinanda; pove tudi, da so se v vojno vmešale tudi druge protestantske dežele – posledično je to vojno podaljševalo. Pove, da se je vojna končala leta 1648 z vestfalskim mirom.¹⁹⁹ Predviden čas: 12 minut.

ZAKLJUČNO PONAVLJANJE

Temu je namenjenih zadnjih pet minut učne ure. Učitelj bo pri tem uporabil motivacijsko tehniko »žogica«. Učencem bo postavljali različne vprašanja, ki bodo vezana na pravkar obravnavano učno snov, npr. Kdo je začel protireformacijo? Kdo je ustanovitelj jezuitov? Kdaj je bil sklican tridentinski koncil? Kaj je določal nantski edikt? Kdaj se je začela tridesetletna vojna? Učitelj bo izbranemu učencu podal žogico, ta učenec bo nato odgovoril na vprašanje in žogico vrnil učitelju.

SKLEP

Članek se je ukvarjal z metodo razlage in njeno vključenost v pouk, v kombinaciji z drugimi metodami. Ugotovitev je sledeča – pri metodi razlage je nujna časovna omejitev njene uporabe v strnjem delu ter priporočljiva je souporaba metod. Druge uporabljene metode poskrbijo za razgibanost učne ure, ter jo tako približajo učencem in jo naredijo bolj zanimivo. Če je v učni uri uporabljena samo metoda razlage, jo je učitelju težje primerno izvesti, saj se mora še dodatno boriti za pozornost učencev.

¹⁹⁷ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 117

¹⁹⁸ Posnetek je vzeta iz Youtuba, traja 2:38 minute in prikazuje pripravo vojske na spopade v tridesetletni vojni. Za ponazoritev pokaže približno 2 minuti posnetka.

¹⁹⁹ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 117

LITERATURA

Berzelak, S. (2006). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.

Blažič, M. in drugi (2003). Didaktika. Visokošolski učbenik. Novo mesto: Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.

Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS

Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino

Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS.

<http://www.youtube.com/watch?v=aPPwfUZ8W7I&feature=related> (dostop: 10.1.2012)

POVZETEK

Metoda razlage je primerna za obravnavo teoretičnih vsebin in snovi, ki jih učenci brez učiteljevega sistematičnega vodenja samo z lastno miselno in čutno zaznavno aktivnostjo ne bi mogli uspešno usvojiti. Ključnega pomena je tudi to, da se metoda v strnjem delu ne uporablja več kot pet minut. Izvedba učne ure bi potekala v treh etapah. Začetno uvajanje bi se začelo s pomočjo slikovne in besedne demonstracije, da bi pridobili pozornost učencev in jih motivirali za delo. Osrednji del obravnave učne snovi bi razdelili na tri vsebinske poudarke (Začetki protireformacije in ustanovitev jezuitov; Tridentinski koncil in začetek verskih bojov; Tridesetletna vojna) in učno uro zaključili z uporabo motivacijske tehnike »žogica«. Pri izvajanju te metode je pomembna souporaba drugih metod.

KAJA SIVEC: MOTIVIRANJE UČENCEV PRI UČNI URI ZGODOVINE Z NASLOVOM INDUSTRIJA – NOV NAČIN PROIZVODNJE

UVOD

Ena izmed ključnih veščin uspešnega poučevanja je spodbujanje motiviranosti učencev. Najpomembnejšo vlogo pri spodbujanju in vplivanju na aktivnost učencev ima učitelj. Da je učna ura uspešna, mora učitelj učence motivirati od začetka pa do konca učne ure. Učitelj mora vplivati in usmerjati predvsem notranjo motivacijo učencev za učenje in delo v razredu.

V članku so na primeru učne ure pri zgodovini 2. letnika gimnazije z naslovom Industrija – nova oblika proizvodnje, predstavljeni načini za spodbujanje notranje motivacije učencev v razredu.

Namen tega članka je prikazati, kako učitelj motivira učence skozi celo učno uro in zakaj je motivacija tako pomembna.

MOTIVIRANJE UČENCEV PRI POUKU

Motivacija je eden izmed najpomembnejših psiholoških procesov, ki spodbuja človekove aktivnosti za delo, da bi dosegli nek določen cilj. Ena izmed najpomembnejših veščin, ki jih mora znati učitelj, če hoče uspešno poučevati, je spodbujanje motiviranosti učencev. Prav motivacija ima pomembno vlogo pri aktivnem učenju.²⁰⁰

Za zunanjo motivacijo je značilna uporaba nagrade in kazni, s čimer učitelj nadzoruje vedenje in aktivnost učencev. Pretirana uporaba nagrad in kazni pa lahko znižuje notranjo motivacijo. Notranja motivacija izvira iz zanimanja za neko aktivnost in zato je glavni namen učiteljevega spodbujanja učencev, da v njih vzbudi notranjo motivacijo. Kljub temu, da sta notranja in zunanja motivacija velikokrat v nasprotju, se neprestano povezujeta. Številni strokovnjaki so mnenja, da smo ljudje notranje motivirani za iskanje in obvladovanje izzivov in prav želja po tem je bistvo notranje motivacije v razredu.²⁰¹

Poznanih je več modelov motiviranja, ki pomagajo učiteljem pri spodbujanju notranje motivacije pri učencih: VAKOG, TARGET, PPZZ ... »Učitelj v razredu najprej ustvari ugodno

²⁰⁰ Kiriadou, C. (1997). Vse učiteljeve spretnosti. Radovljica: Regionalni izobraževalni center Radovljica. Str. 86 – 90.

²⁰¹ Raffini, J. P. (1996). 150 vaj za povečanje notranje motivacije. Ljubljana: EDUCY. Str. 15.

ozračje, nato pa z orodji za povečevanje notranje motivacije preusmerja učence z zunanje na notranjo motivacijo in hkrati dosega tudi zastavljene učne cilje.«²⁰²

Za uspešno učno uro je bistveno, da učitelj motivira učence od začetka do konca učne ure. Učence mora motivirati skozi vse tri faze učne ure.

V uvodnem delu je pomembna uvodna motivacija, ki takoj preusmeri pozornost učencev k delu. Učitelj lahko uporabi različne motivacijske tehnike (križanka, kviz, asociacija, igre ...). Tudi glavni del učne ure od učitelja zahteva, da motivira učence, kajti v tej fazi začne pozornost učencev padati. Učitelj mora znati zastavljati naloge, ki motivirajo učence in so hkrati poučne.²⁰³ Ker glavni del učne ure časovno traja najdlje, lahko učitelj uporabi tudi posebne motivacijske tehnike (poslušanje glasbe, gibanje ...), ki so namenjene za sproščanje učencev ali krajši odmor.

V zaključnem delu učne ure lahko učitelj pri zaključnem ponavljanju učence motivira z različnimi motivacijskimi tehnikami in metodami (križanka, kviz, miselni vzorec, anekdote, citati ...).

Za uspešen pouk je pomembno tudi pozitivno vzdušje v razredu, na katerega vplivajo odnosi v razredu in učiteljeva osebnost.²⁰⁴

PRIMER KONKRETNE UČNE URE NA TEMO INDUSTRIJA – NOV NAČIN PROIZVODNJE

Učna ura z naslovom Industrija – nov način proizvodnje bo izvedena v eni šolski uri. Učitelj se pred učno uro dobro pripravi, da jo lahko uspešno izvede. Učno temo razdeli na tri vsebinske poudarke in izbere primerne motivacijske tehnike, učne oblike in učne metode, ki jih bo uporabil v učni uri. Za uvodni in zaključni del učne ure učitelj predvidi 5-7 minut, za glavni del pa 30 minut. Učitelj opredeli učne cilje, katere bodo učenci na koncu učne ure dosegli. Za izvedbo učne ure bo učitelj potreboval računalnik, projektor, platno, zvočnike, računalniški program PowerPoint in učbenik.

²⁰² Prav tam, 26.

²⁰³ Kiriacaou, C. (1997). Vse učiteljeve spretnosti. Radovljica. Regionalni izobraževalni center Radovljica. Str. 87.

²⁰⁴ Prav tam, Str. 90.

POTEK UČNE URE

Učitelj vstopi v razred, pozdravi učence in jih umiri. Učitelj napove, da bodo danes poskušali sami ugotoviti naslov učne ure s pomočjo video posnetka²⁰⁵ (prikazuje razvoj angleške družbe od kmetijstva do razvoja industrije), ki ga bo učitelj predvajal. Pripravi video posnetek in opozori učence, naj ga dobro spremljajo. Učitelj v tem uvodnem delu učne ure uporabi motivacijsko tehniko možganska nevihta ali brainstorming. Učenci z dvigovanjem rok izražajo svoja mnenja, zamisli, ideje in predloge na vprašanje kaj menite, da bo tema današnje učne ure. Učitelj z dodatnimi vprašanji in podvprašanji učence spodbuja in jim pomaga, da ugotovijo temo. Učitelj naslov učne ure pove na glas. Pred začetkom obravnave učne snovi učitelj napove učne cilje, ki jih bodo učenci ob koncu ure dosegli in poda navodila. Učencem razdeli tudi delovne liste, na katere si bodo samostojno zapisovali učno snov.

Učitelj začne z obravnavo prvega vsebinskega poudarka z naslovom Angleška družba v 17. in začetku 18. stoletja. Uporabi metodo razlage, ki jo dopolnjuje z metodo razgovora. Učitelj razlaga kakšna je bila angleška družba v takratnem času, v kakšnih razmerah so živeli kmetje in meščani, zakaj so se kmetje začeli seliti in kakšni so bili pogoji za delo. Razlago učitelj dopolnjuje z vprašanji, ki jih postavlja učencem. Učenci si snov zapisujejo na delovni list. Ob zaključku tega vsebinskega poudarka učitelj pokliče dva učenca, da prebereta, kaj sta si zapisala na delovni list in dopolni, če manjka kaj bistvenega. V tem delu učne ure sta uporabljeni frontalna in individualna učna oblika.

Učitelj nadaljuje obravnavo z drugim vsebinskim poudarkom Začetki razvoja industrije. Uporabi metodo razgovora in učence vpraša, kaj je po njihovem mnenju razlog za te spremembe in jih nato sam bolj podrobno razloži. Nadaljuje z razlago o razvoju tekstilne industrije in z izboljšavami tehnik, ki so ta razvoj spodbujale. Učitelj uporabi metodo slikovne demonstracije in učencem na PowerPointu pokaže slike izboljšav²⁰⁶ in slike izumiteljev²⁰⁷. Pove kratko anekdoto²⁰⁸, kako je nastal predilni stroj. Učitelj nadaljuje z

²⁰⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=AT-ToV5heso> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

²⁰⁶ <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/TEXjenny.htm>, <http://www.kunst-fuer-alle.de/english/fine-art/artist/image/samuel-crompton/6563/1/57895/replica-of-spinning-frame,-by-samuel-crompton-%281753-1827%29,-c-1774-9/index.htm> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

²⁰⁷ <http://www.jpkc.sdu.edu.cn/culture/final/contents/content9.html>,
http://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_Crompton (datum dostopa: 9. 1. 2012).

razlago o pomembnosti iznajdbe parnega stroja za razvoj industrije. Pove, kdo je bil izumitelj prvega uporabnega parnega stroja in kdo mu je pri temu pomagal. Za lažjo predstavo delovanja parnega stroja, učitelj pokaže še kratko video animacijo Wattovega parnega stroja.²⁰⁹ Učitelj zopet pokliče dva učenca in preveri zapis snovi na delovnih listih. Ponovno našteje še najpomembnejše iznajdbe in zaključi obravnavo drugega vsebinskega poudarka.

Učitelj pred začetkom obravnave zadnjega vsebinskega poudarka naredi motivacijski premor. Napove kratko sprostitev s pomočjo zvočnega posnetka.²¹⁰ Učencem reče naj med poslušanjem odložijo svinčnike in se naslonijo na stole.

Po kratkem motivacijskem premoru učitelj nadaljuje z obravnavo tretjega vsebinskega poudarka z naslovom Posledice razvoja industrije. Uporabi metodo razgovora in vpraša učence, kakšne spremembe je po njihovem mnenju prinesel razvoj parnega stroja. Učitelj dopolni odgovore učencev in nadaljuje z razlago o podobi mest, ki so se z nastankom industrijske proizvodnje začela spreminjati. Učitelj uporabi metodo dela s slikovnim gradivom in učencem poda navodila, da imajo na delovnih listih slike mesta Birmingham.²¹¹ Razlika med njima je, da sta posneti več kot sto let narazen. Sliki prikaže tudi na platnu s pomočjo PowerPointa. Učenci morajo na primeru tega mesta napisati, zakaj so se v tem obdobju mesta tako hitro povečevala. Imajo 1 – 2 minuti časa, da napišejo odgovor. Učitelj nato pokliče tri ali štiri učence, da preberejo, kaj so zapisali. Učencem učitelj zopet postavlja vprašanja o razmerah v mestih in življenju ljudi v teh mestih. Obravnavo nadaljuje z razlago o tovarnah in kako so na njihov razvoj gledale države, ki jih niso poznale.

Za zaključno ponavljanje učitelj motivira učence s križanko, ki jo imajo na delovnem listu. Učenci križanko rešujejo individualno in si pomagajo z delovnim listom in učbenikom. Ko poteče čas reševanja, učitelj kliče učence in vsak prebere rešitev enega gesla in ob potrebi, učitelj pomaga pri odgovoru. Na koncu učenec prebere rešitev križanke.

²⁰⁸ <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/TEXjenny.htm> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

²⁰⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=6c5JPBlx9k> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

²¹⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=NULvCsp2tgo> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

²¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Westley---East-Prospect-of-Birmingham-1732.jpg>,
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wenceslas_Hollar_-_Birmingham.jpg (datum dostopa: 9. 1. 2012).

ZAKLJUČEK

Na primeru učne ure z naslovom Industrija – nov način proizvodnje sem želela pokazati uporabo motivacijskih tehnik v vseh treh delih učne ure. Še posebej notranja motivacija je pomembna za aktivno učenje in zato mora učitelj znati motivirati učence za delo skozi celo učno uro, kajti pozornost učencev lahko hitro pade.

LITERATURA

- Karba, P. (1996). Zgodovina v šoli drugače, metodični priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS.
- Kiriacau, C. (1997). Vse učiteljeve spretnosti. Radovljica: Regionalni izobraževalni center Radovljica.
- Mlacović, D., Urankar N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Raffini, J. P. (1996). 150 vaj za povečanje notranje motivacije. Ljubljana: EDUCY
- Svetovna zgodovina (1976). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Tomić, A. (1990). Teorija in praksa spremljanja pouka. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Internetni viri:

- http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wenceslas_Hollar_-_Birmingham.jpg (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Westley---East-Prospect-of-Birmingham-1732.jpg> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.search.revolutionaryplayers.org.uk/engine/resource/default.asp?resource=5> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.sciencelearn.org.nz/Science-Stories/Measurement/Sci-Media/Images/James-Watt> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.youtube.com/watch?v=AT-ToV5heso> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.youtube.com/watch?v=6c5JPBlx9k> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.youtube.com/watch?v=NULvCsp2tgo> (datum dostopa: 9. 1. 2012).
- <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/TEXjenny.htm> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

- <http://www.kunst-fuer-alle.de/english/fine-art/artist/image/samuel-crompton/6563/1/57895/replica-of-spinning-frame,-by-samuel-crompton-%281753-1827%29,-c-1774-9/index.htm> (datum dostopa: 9. 1. 2012).

POVZETEK

Pomembno je, da učitelj motivira učence od začetka do konca učne ure. Za to ima na voljo številne motivacijske tehnike. V članku je na primeru učne ure na temo Industrija – nov način proizvodnje (angleška družba in gospodarstvo v 17. – 18. stoletju, začetki razvoja industrije, posledice razvoja industrije) prikazana uporaba različnih motivacijskih tehnik v uvodnem, glavnem in zaključnem delu učne ure. V uvodnem delu učitelj za motivacijo učencev uporabi motivacijsko tehniko nevihta možganov ali brainstorming (učenci podajajo svoje ideje in mnenja), v glavnem delu učitelj uporabi sprostitevno motivacijsko tehniko (učenci poslušajo kratek posnetek glasbe), v zaključnem delu pa motivira učence s križanko. Uporaba motivacijskih tehnik je priporočljiva v vseh delih učne ure, saj spodbuja učence k učenju in pripomore k pozitivnem vzdušju v učilnici.

KATJA POTOČNIK: NIZOZEMSKI OSVOBODILNI BOJ: PRIMER UČNE URE ZGODOVINE ZA DRUGI LETNIK SPLOŠNE GIMNAZIJE

Uvod

Izhodišče članka predstavlja Trojarjeva teza, ki pravi, da moramo spodbujati sodobno demokratično šolo, ki podpira aktivno vključevanje učencev in komunikativni slog pouka.²¹² V ta namen učitelji posegajo po motivacijskih tehnikah, učnih metodah in oblikah. Časi frontalne učne oblike in metode razlage so mimo, saj učenci terjajo drugačen pristop do podajanja učnih vsebin. Pridobiti njihovo pozornost postaja velik podvig in s tem povezano je vzpodbujanje njihove notranje motivacije, pri kateri je učencem proces učenja pomembnejši od rezultata in je že sam po sebi vir zadovoljstva.²¹³ Spodbujati je treba njihovo radovednost, ustvarjanje, pri čemer se učenci razvijajo tudi kot osebnosti. Vse to pa lahko dosežemo z raznolikim poukom, pri katerem uporabljamo različne učne oblike in metode, hkrati pa posegamo po motivacijskih tehnikah.

Potek učne ure

Uvajanje

Učitelj predvaja kratek film²¹⁴ in na koncu vpraša, kaj so videli. Učenci naštevajo naslednje: spopad, veliko mrtvih, slike osebnosti... Učitelj njihove ideje sprejema in jih zapisuje na tablo. Pri tem je pomembno, da nobene ideje ne zavrže kot neprimerno ali napačno. Šele kasneje se namreč ideje razvrščajo, ocenjujejo po kakovosti in primernosti.²¹⁵ Nato učitelj na Powerpointu prikaže nem zemljevid²¹⁶, za katerega učenca ugotovijo, da prikazuje Nizozemsko (*slika 1*). Jih pohvali in pove, da Nizozemska v 16. stoletju ni bila samostojna država. Sestavljalo jo je 17 provinc, ki so bile najbogatejše v španskem habsburškem imperiju.

Slika 1: Nem zemljevid Nizozemske (gl. opombo 4)

Obravnavanje nove učne snovi

Učitelj se v tem delu učne ure trudi doseči čim večjo raznolikost, ker učenci najlažje izgubijo zanimanje po določenem času nizanja podatkov. Metoda razlage je v tem primeru nevhvaležna, saj je zanjo značilna enosmerna govorna komunikacija. Sicer omogoča ekonomično izrabo časa, vendar lahko pri njej

²¹² Trojar, Štefan (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. Zgodovina v šoli, let. III, št. 3, str. 32–37.

²¹³ Marentič Požarnik, Barica (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS, str. 189.

²¹⁴ Film o nizozemskem uporu. Wulfsragar (2009). <http://www.youtube.com/watch?v=jpRwHnSOqsQ&feature=related> (27. 12. 2011). Pogledajo le prve tri minute, da si ustvarijo predstavo o čem bodo govorili tisto učno uro. Preostanek filma, ki za današnjo učno temo ni bistven, lahko pogledajo doma (na delovnih listih oz. učno-delovnih listih bodo imeli napisano povezavo do filma).

²¹⁵ Marentič Požarnik Barica (2000), str. 94.

²¹⁶ Nem zemljevid Nizozemske. United States National Imagery and Mapping Agency data (2008). http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Netherlands_location_map.svg (27. 12. 2011).

naletimo na pasti, ki učencem onemogočajo usvojitev podanega znanja: metodična enoličnost, učiteljev položaj in zanemarjanje učencev, potencialna pasivnost učencev, kakovost in učinkovitost razlage pa sta močno odvisni od učiteljevih didaktičnih kompetenc.²¹⁷ Trojar pravi, da bi razlage morale postati krajše, povezujejo naj se s slikami in spodbujajo razgovore. Vse to pa ne pomeni, da bi morali razlago preprosto ukiniti. Potrebno jo je prirediti oziroma pravilno uporabiti, saj še naprej ohranja pomembno metodično vlogo. Biti mora le problemska, nazorna, zanimiva in ne predolga.²¹⁸

Učitelj nadaljuje z razlago, da je največje dohodke prinašala trgovina kot glavna gospodarska panoga. Poleg financ je Nizozemska Španiji zagotavljala ugoden strateški položaj. Učenci naj si podrobneje pogledajo kje leži Nizozemska. Ugotovijo, da leži ob Rokavskem prelivu. Učitelj razgovor povzame in razloži, da so Nizozemci Špancem omogočali nadzor nad vojaško in gospodarsko dejavnostjo Francije in Anglije. A ni vse rožnato - na Nizozemskem je bila močna težnja po večji samoupravi, še večji pa razmah protestantizma v severnih provincah. Učitelj vpraša, zakaj je bil razmah protestantizma za Španijo tako problematičen. Učenci odgovorijo, učitelj pa povzame njihove ugotovitve, da zato, ker je bila Španija strogo katoliška država, poleg tega pa si je španski kralj, Filip II., **Slika 2: Filip II.**²¹⁹

prizadeval za centralizacijo uprave in absolutno kraljevo oblast. Vrhunec spora zaznamuje leto 1566, ko se je plemstvo povežalo v zvezo in prosilo kralja za versko svobodo.

Kralj prošnjo zavrne in Nizozemci se uprejo – začne se boj za neodvisnost. Španci so uporne Nizozemce imenovali gezi (berači, uporniki), le-ti pa so poimenovanje sprejeli častno.

1567 Filip II. pošlje vojsko pod poveljstvom vojvode Alba, ki je dal pobiti 8000 sumljivih oseb.²²⁰ Vpraša učence, če mislijo, da je nasilje prava rešitev za zatrtje upora. Učenci odgovorijo, da nasilje nikoli ni rešitev. Učiteljica povzame, da je bilo tudi v tem primeru tako, saj je nasilje upor le še podžgalo in začela se je osemdesetletna vojna, v kateri so se severne, kalvinske, **Slika 3: Vojvoda Alba**²²¹

provincije osvobodile španske nadoblasti.

1576 so Španci oplenili Antwerpen, Maastricht in Gent. Zapiše imena mest na tablo, pokaže na zemljevidu Evrope²²² in nadaljuje z razlago - vse dežele se pridružijo gentski pacifikaciji, ki prvič združi Nizozemce v boju proti Špancem.²²³ Južne, katoliške, province so se 1578 pogodile s španskim kraljem in s tem je bilo tudi konec zavezništva med uporniki. 1581 je sedem severnih kalvinskih provinc z Antwerpnom, Bruggom in Gentom oblikovalo Utrechtsko zvezo in razglasilo neodvisnost. Španija njihovo neodvisnost prizna 1609,

²¹⁷ Blažič, Marjan; Ivanuš Grmek, Milan; Kramar, Martin; Strmčnik, France (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo, str. 350.

²¹⁸ Prav tam, str. 33.

²¹⁹ Filip II. (2011). http://en.wikipedia.org/wiki/Philip_II_of_Spain (28. 12. 2011).

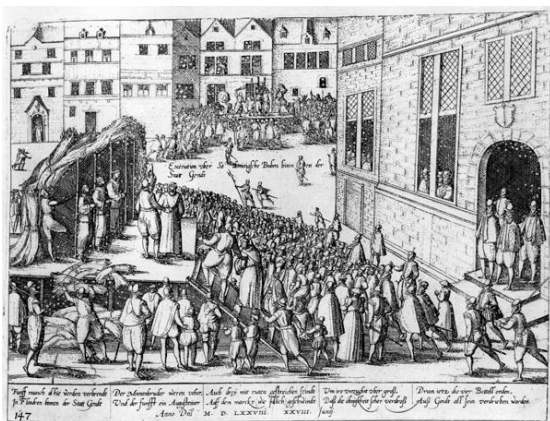
²²⁰ Tilly, Charles (2005). Evropske revolucije 1492 - 1992. Ljubljana: Založba *cf, str. 89.

²²¹ Vojvoda Alba (2007). <http://www.gameo.org/encyclopedia/contents/A432.html> (28. 12. 2011).

²²² Kovač, Miha (2000). Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 56.

²²³ Prav tam, str. 90.

mednarodno priznanje pa doseže šele v 17. st. v okviru Združene Nizozemske.

Slika 4: Usmrtitev v Gentu²²⁴

Slika 5: Albovi procesi proti protestantom²²⁵

Učitelj razdeli liste z nemim zemljevidom Nizozemske²²⁶ - s pomočjo Atlasa²²⁷ označijo Antwerpen, Maastricht, Gent, Utrecht, Rokavski preliv in s pomočjo učbenika²²⁸ označijo mejo med severnimi in južnimi provincami. Delajo individualno ali v parih. Ko končajo, nadaljuje z razlago. Poudari, da je bila nizozemska osvobodilna vojna prva uspešna meščanska revolucija. Vrhovni organ oblasti postanejo generalni stanovi, njen izvršni organ pa državni svet z državnim upraviteljem, ki je postal Viljem Oranski. Za povezavo z današnjimi razmerami vpraša katere tri veje oblasti poznamo danes in v obliki kakšnih institucij obstajajo - sodno, izvršilno in zakonodajno, ki jih zastopajo vrhovno sodišče, vlada in parlament. Nadaljuje razlago: najpomembnejše provinca postane Holandija in v drugi polovici 17. st. Nizozemska postane največja svetovna pomorska sila.

Ponavljjanje

Učitelj razdeli delovne liste, ki jih učenci rešujejo do konca učne ure. Liste je sestavil učitelj v namen ponovitve novo obravnavane učne snovi. Učenci so sicer sproti zapisovali učno snov z zvezke²²⁹, z atraktivnim delovnim listom pa si snov še boljše zapomnijo. Delo poteka individualno ali parno. Če med poukom ne bodo rešili vseh nalog, imajo preostanek za domačo nalogo in jih bodo pregledali na začetku naslednje ure. Med reševanjem nalog se

²²⁴ Usmrtitev v Gentu (2009). <http://www.executedtoday.com/2009/06/28/1578-five-sodomite-monks-by-calvinist-ghent/> (28. 12. 2011).

²²⁵ Albovi procesi proti protestantom.

<http://www.cosmeo.com/viewPicture.cfm?guidImageId=47EDC017-2A36-4403-908A-BF13D24364DC&&nodeid=> (28. 12. 2011).

²²⁶ Nemi zemljevid Nizozemske. United States National Imagery and Mapping Agency data (2008). http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Netherlands_location_map.svg (27. 12. 2011)

²²⁷ Ur. Kovač, Miha (2000). Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 56.

²²⁸ Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 66.

²²⁹ Učitelj jim je v pomoč sproti risal na tablo miselni vzorec, ki tudi spada med motivacijske tehnike. Zapisa snovi v klasični obliki ni, saj so učenci v drugem letniku gimnazije že sposobni delati samostojne zapise razlage. Miselni vzorec na tabli tako predstavlja le oporne točke.

na platnu predvaja posnetek²³⁰. Učenci ga lahko gledajo in mu sledijo potem, ko rešijo naloge ali sproti.

Primer nerešenega učno delovnega lista:

1. naloga²³¹

S Š E M A Č A N K C J R A O I L U E V
Z I M N I O K S Z E P O R U
S M A D E O E L S E T E T N N A V O J
A K R E U T H T C S V A Z E Z
Ž R A D Z E U N S I K Z M O A N Z E

2. naloga²³²

§ 1566

- Sedem severnih kalvinskih provinc se združi v Utrechtsko zvezo.

§ 1578

- Španci priznajo neodvisnost Nizozemske.

§ 1581

- Plemstvo se poveže v zvezo in prosi kralja za versko svobodo.

§ 1609

- Katoliške province se pogodijo s španskim kraljem.

3. naloga²³³

234

235

236

²³⁰ The Dutch Revolt. Therealslimmike (2010).

<http://www.youtube.com/watch?v=kgh7He4kr4I&feature=related> (28. 12. 2011).

²³¹ Premetanka. Razvrstite črke tako, da dajo smiselno besedno zvezo.

²³² Naloga povezovanja. Povežite letnice z dogodki, ki so se zgodili tistega leta.

²³³ *Pod vsako sliko napišite ime osebe.*

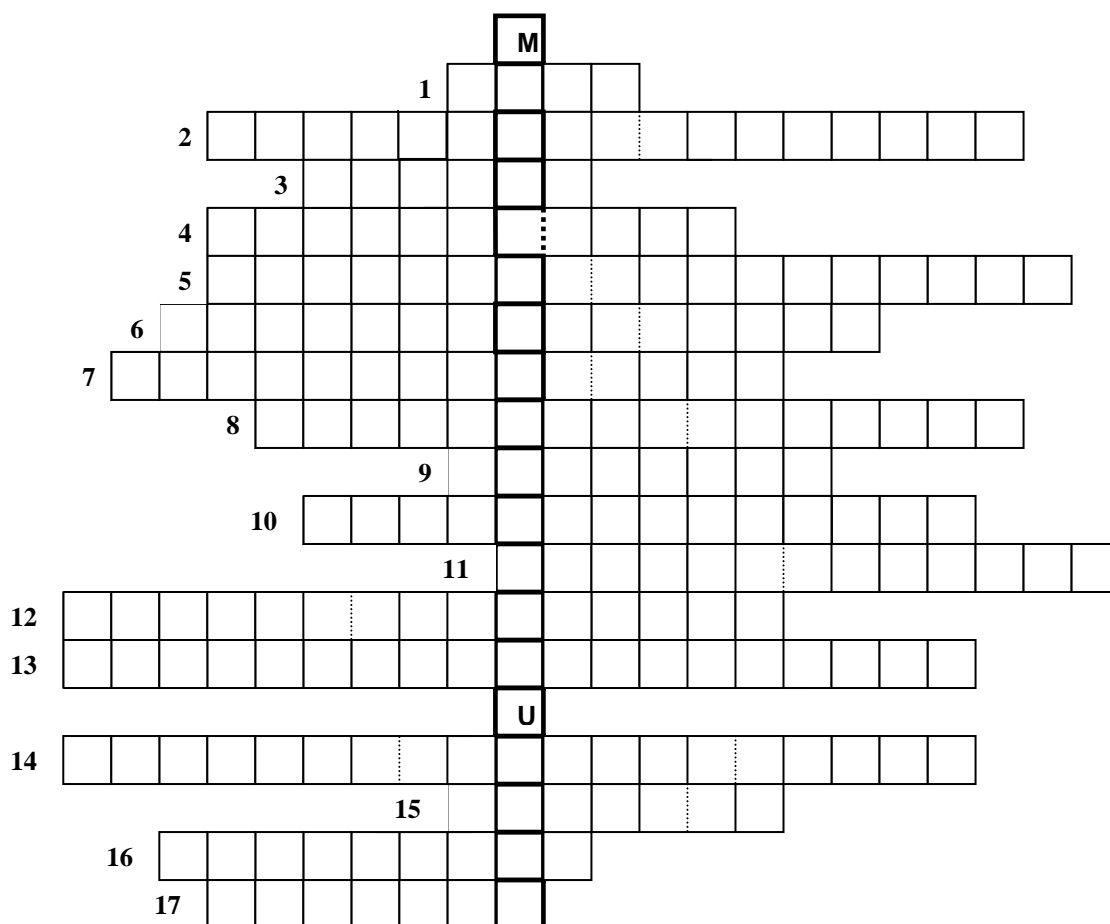
²³⁴ Filip II. (2009). <http://chestofbooks.com/travel/spain/John-Stoddard-Lectures/Spain-Part-8.html> (28. 12. 2011).

²³⁵ Viljem Oranjski.

http://beaconoftruth.org/christian_heritage/netherlands/death_william_silent.html (28. 12. 2011).

²³⁶ Vojvoda Alba. http://beaconoftruth.org/christian_heritage/netherlands/william_of_orange.html (28. 12. 2011).

4. naloga²³⁷

Rešitev: _____

- 1 Nizozemski uporniki
- 2 Kako še lahko imenujemo južne province?
- 3 Gezi so označevali upornike oziroma ...
- 4 Poslal ga je španski kralj, da bi zatrl upor.
- 5 Pod tem imenom je Nizozemska v 17. st. dosegla mednarodno priznanje.
- 6 Nastala je 1581 z združitvijo sedmih severnih provinc.
- 7 Kako še lahko imenujemo osemdesetletno vojno?
- 8 Vrhovni organ oblasti
- 9 Katera gospodarska panoga je na Nizozemskem prevladovala?
- 10 Katera vera se je razmahnila v severnih provincah?
- 11 Državni upravitelj
- 12 Kako še lahko imenujemo kalvinske province?
- 13 Kako še lahko imenujemo nizozemski upor?
- 14 Kako se je imenovala zveza, v kateri so se Nizozemci prvič združili v boju proti Špancem?
- 15 Kako je bilo ime španskemu kralju v tistem času?
- 16 Najmočnejša provinca
- 17 Kateri imperij je imel v lasti območje Nizozemske?

²³⁷ Mreža. Rešite mrežo, da dobite geslo. Vse besede postavite v prvo osebo ednine oziroma po potrebi v prvo osebo množine.

Zaključek

Učencem je treba ponuditi več načinov podajanja učne snovi, pri čemer je treba upoštevati, da v razredu ne sedijo samo vizualni tipi učencev. Vsebinsko je treba posredovati na njim zanimiv način, ki jih bo pritegnil tudi k sami učni snovi. Uporaba filmov, glasbe, fotografij ni potuha ali neekonomično zapravljanje omejenega števila ur. Potrebno jih je spodbujati k večji aktivnosti v razredu, saj se s tem tudi več naučijo. In kaj je boljšega za pritegnitev pozornosti kot nekaj, kar jih zanima in zabava tudi izven šolskih klopi?

Viri in literatura

- Albovi procesi proti protestantom.
<http://www.cosmeo.com/viewPicture.cfm?guidImageId=47EDC017-2A36-4403-908A-BF13D24364DC&&nodeid=> (28. 12. 2011).
- Bitka za Antwerpen (2010). http://bibliodyssey.blogspot.com/2010_11_28_archive.html (30. 12. 2011). Slika uporabljena v Powerpointu pri predstavitvi članka.
- Blažič, Marjan; Ivanuš Grmek, Milan; Kramar, Martin; Strmčnik, France (2003). Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.
- Filip II. (2011). http://en.wikipedia.org/wiki/Philip_II_of_Spain (28. 12. 2011).
- Filip II. (2009). <http://chestofbooks.com/travel/spain/John-Stoddard-Lectures/Spain-Part-8.html> (28. 12. 2011).
- Kovač, Miha (2000). Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- Nema karta Nizozemske (2008).
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Netherlands_location_map.svg (27. 12. 2011).
- Revolt and Siege (2009).
<http://www.youtube.com/watch?v=jpRwHnSOqsQ&feature=related> (27. 12. 2011).
- The Dutch Revolt (2010).
<http://www.youtube.com/watch?v=kgh7He4kr4I&feature=related> (28. 12. 2011).
- Tilly, Charles (2005). Evropske revolucije 1492 - 1992. Ljubljana: Založba *cf.
- Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. Zgodovina v šoli, let. III, št. 3, str. 32-37.
- Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. Zgodovina v šoli, let. V, št. 4, str. 25-31.
- Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, let. X, št. 1, str. 3-6.
- Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje.
- Usmrtitev v Gentu (2009). <http://www.executedtoday.com/2009/06/28/1578-five-sodomite-monks-by-calvinist-ghent/> (28. 12. 2011).
- Viljem Oranjski.
http://beaconoftruth.org/christian_heritage/netherlands/death_william_silent.html (28. 12. 2011).
- Vojvoda Alba.
http://beaconoftruth.org/christian_heritage/netherlands/william_of_orange.html (28. 12. 2011).
- Vojvoda Alba (2007). <http://www.gameo.org/encyclopedia/contents/A432.html> (28. 12. 2011).
- Weber, T. (1992). Tabela slika pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, let. 1, št. 2, str. 27-35.

Povzetek

Izhodiščna teza članka se navezuje na Trojarja, ki pravi, da bi bilo potrebno spodbujati demokratično šolo, ki bi podpirala aktivno vključevanje učencev in komunikativni slog pouka. Da bi pa to dosegli, potrebujemo raznoliko učno uro, ki pritegne učence, poleg tega pa se trudim vzpostaviti vzporednice z ostalimi učnimi predmeti in svetom danes. Moj primer učne ure vsebuje tri vsebinske poudarke: Nizozemska pod Španijo, nizozemski osvobodilni boj in samostojna Nizozemska. Tekom učne ure se trudim podati čim bolj strnjeno razlago, ki je zapisana v glavnih točkah na miselnem vzorcu na tabli, poleg tega pa se poslužujem večjega števila motivacijskih tehnik, učnih metod in oblik. Z uporabo nefrontalnih učnih oblik vabimo k večji demokratičnosti, ostali elementi pa tudi k večji aktivnosti, s tem pa učenci pridobivajo tudi na znanju.

KRISTIЈAN KISELЈAK: POGOVARJAJMO SE. AKTIVACIЈA UČENCEV PRI STANOVSKI UREDITVI V RIMSKO-NEMŠKEM CESARSTVU

Največji izziv za učitelja je pripraviti učence do tega, da aktivno sodelujejo. Pri pouku zgodovine je poleg metode razlage, metoda razgovora tista, ki se mora pri izvajanju pouka najpogosteje izvesti. Z njo se pridobi največ aktivne udeležbe s strani učencev.

Teoretični del:

Trojar pravi, da je imel razgovor pri pouku zgodovine predvsem stransko vlogo in se je uporabljal predvsem v uvajanju in zaključnem ponavljanju. Ker se je manj pozornosti posvečalo učenčevem razmišljanju o zgodovinskih razmerah in pojavih so bili učitelji prikrajšani za zanimive odgovore učencev, prostodušne izpovedi in opredelitve učencev o zgodovinskih pojavih.²³⁸

Pouk s prevladujočo uporabo metodo razlage opiše takole:

*"Pri takšnem pouku je močno izpostavljena vodilna vloga pedagoga, učencem pa je dodeljena predvsem vloga pasivnih sprejemnikov."*²³⁹

Metoda razgovora aktivira radovednost učencev, njihovo delovno zavzetost, jih pripravi do tega, da ustvarjajo originalna vprašanja. Med razgovorom se razvija učenčeva ustvarjalnost, iniciativnost, samostojnost javnega nastopanja, pridobi si govorniške sposobnosti. Za uspešen razgovor pa je potrebno ustvariti primerno klimo v razredu. Učence se mora privaditi na način dela z razgovorom. Upoštevati morajo pravila in govoriti, ko jim je dana beseda. To se najlažje doseže tako, da učenec, ki želi odgovoriti na vprašanje ali zastaviti vprašanje, dvigne roko in počaka na učiteljevo dovoljenje, da spregovori. Učitelj mora v razredu doseči harmonični stik med sproščenostjo in visoko delovno zavzetostjo učencev. Razgovor bo potekal najbolje, ko so učenci sproščeni in zainteresirani za snov. Največ težav nastane pri uvodnem razgovoru, ko učence šele motiviramo. Motivacija se lahko doseže z zanimivo in prepričljivo aktualizacijo učne teme. Prva vprašanja učitelj zastavlja sistematično in potrpežljivo celotnemu razredu. Pokaže, da je tudi on zainteresiran za razrešitev teh vprašanj in da se pri pouku ne podaja strogo ena sama verzija zgodovine. Zanimajo ga njihove ideje, ustvarjalne rešitve.²⁴⁰

Spodbujajo se vprašanja s strani učencev, saj je tema z njihove strani nova in oni so tisti, ki imajo pomanjkljivo znanje o temi. S tem ko vprašajo, bodo dopolnili svoje vedenje in prenos znanja bo temeljitejši.²⁴¹

²³⁸ Povzeto po: Trojar, Š. (1994). Vloga razgovora pri učnih urah zgodovine, nekatere njegove značilnosti in metodične variante. *Zgodovina v šoli*, III, št. 4, str. 37-41

²³⁹ Trojar, Š. (1994). Vloga razgovora pri učnih urah zgodovine, nekatere njegove značilnosti in metodične variante. *Zgodovina v šoli*, III, št. 4, str. 37

²⁴⁰ Povzeto po: Trojar, Š. (1995). *Spodbujanje in usmerjanje učnega razgovora, oblikovanje vprašanj pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli*, IV, št. 1, str. 36-42

²⁴¹ Povzeto po: Trojar, Š. (1995). *Spodbujanje in usmerjanje učnega razgovora, oblikovanje vprašanj pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli*, IV, št. 1, str. 40

UČNA URA "STANOVSKA UREDITEV V NEMŠKO-RIMSKEM CESARSTVU"

Po umiritvi učencev in preverjeni prisotnosti, učitelj najprej postavi tri vprašanja iz snovi prejšnje ure, ki pogosto pridejo v poštev na preverjanju znanj.²⁴² Nato naroči učencem naj odprejo učbenik na strani 40 in v zvezku zapišejo naslov Stanovska monarhija: Rimsko-nemško cesarstvo. S pomočjo spodnjega zemljevida²⁴³ pokaže delitev države Karla Velikega med tri njegove sinove.

(Primer skupinskega dela): Učitelj razred razdeli v dve skupini in skupaj pregledajo smiselnost in prednosti pravične delitve kraljestva na enake dele vsem dedičem. Posebej se poudari problem nadaljnje drobitve cesarstva in kaj pomeni izguba centralizma za fevdalno oblast. Izvede se primerjava z današnjim sistemom dedovanja in drugačnimi sistemi dedovanja.²⁴⁴

(Uporaba metode razgovora): Učitelj postavi vprašanje: *'Kateri so najmočnejši sloji v nemški državi, ko se loči od karolinške dinastije?'*

²⁴² Kdo so bili Merovingi in po kom se imenujejo? Kdo je bil Pipin Mali? S čim si je Karel veliki prislužil naziv Veliki?

²⁴³ http://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Western_empire_verdun_843.png 11. 1. 2012

²⁴⁴ Ko državo podeduje samo najstarejši. Omeni se položaj ženske v dedovanju. (Marija Terezija, Katarina Velika, Elizabeta.)

Učenci odgovorijo fevdalci.²⁴⁵ Učitelj vpraša kaj je fevd. Učenci odgovorijo, da je to zemlja, ki so jo dobili plemiči od vladarja v zameno za vojaške usluge.

(Uporaba rebusa): S pomočjo rebusa in asociacije učenci ugotovijo, da je drugi izmed stanov duhovščina.

246

247

A=0

~~1 2 3 4~~ 5 6

V tej točki se pozanima, katere plemiške in cerkvene nazive poznajo. Po potrebi jih še dodatno razloži s pomočjo izdelavo skic cerkvene in posvetne hierarhije na tabli.

Ugotovitev, da so bili fevdalni in cerkveni gospodje zelo močni, poudarjamo skozi celotno učno uro. Omenimo, da je ravno moč teh dveh stanov prisilila vladarje, da so podajali pravice mestom in se opirali na njih, ko je prihajalo do konfliktov. S tem so spodbujali razvoj meščanstva.

(Uporaba metode razlage)²⁴⁸ Plemena Frankov in Sasov so izvolile za svojega kralja kneza Konrada (911-918) in se s tem ločili od karolinške dinastije in zato ne govorimo več o vzhodno frankovski državi, ampak o nemški državi. Konrad je za svojega naslednika določil svojega največjega nasprotnika Henrika I, s katerim se je začela *saška dinastija (podnaslov 1)*. Učitelj izpostavi njegove probleme s samovoljo vojvod, premočnimi cerkvenimi gospodi in z vdori Madžarov.

Konrada je nasledil sin Oton I. Že na začetku svoje vladavine je moral zatreti upor vojvod, zatem je pa še uspešno zatrl slovanske upore na Češkem in vzdolž reke Labe. Leta 955 je na Leškem polju pri Ausburgu premagal Madžare²⁴⁹ in zato dobil naslov Oton Veliki.²⁵⁰

²⁴⁵ Sprejemljivi odgovori so tudi, vojvode, knezi, gosposka. Učitelj jih dopolni in pove, da je to sloj fevdalcev.

²⁴⁶ http://www.google.si/imgres?q=%C5%A1kaf&hl=sl&biw=1278&bih=747&tbm=isch&tbnid=vQa0tNf7GZrG0M:&imgrefurl=http://www.titro.si/savna/dodatna-oprema-savne.html&docid=0dPOYJKNAizuM&imgurl=http://www.titro.si/savna/lecen_ceber_za_savno_1.jpg&w=600&h=600&ei=I3QNT5m2OcSr-gbf1smsDw&zoom=1 11. 1. 2012

²⁴⁷ http://www2.arnes.si/~osngso3s/art_ljesenlistje.htm 11. 1. 2012

²⁴⁸ Poteka ob powerpoint predstavitvi. Učenci si prepisujejo ključne točke razlage iz powerpointa.

²⁴⁹ Učitelj zastavi vprašanje: 'Kakšen pomen je imela ta zmaga za razmere v Evropi?'

²⁵⁰ Povzeto po: *Hozjan, Andrej; Potočnik, Dragan (2003). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS*

Tu učitelj vpraša učence, kakšna je razlika med Obri, Avari, Ogri in Madžari. Če učenci ne poznajo razlike jim pove, da so to različna poimenovanja istega plemena.²⁵¹

Pri razlagi nadaljujemo z Otonom I. in njegovo utrditvijo oblasti v Nemčiji s pomočjo škofov, kako mu je uspelo izkoristiti nemoč papeža in politično razkosanost Italije ter jo v kratkem času osvojiti. Papež Janez XII. ga okrona v Rimu leta 962.

(Uporaba metode dela s slikovnim gradivom): Učencem naročimo, da si ogledajo sliko v učbeniku in z dvigom rok odgovorijo na vprašanje pod njo.

*'Bodite pozorni na predmete v rokah duhovščine in vojščakov. Kaj imajo ti predmeti kot simboli opraviti z njihovo vlogo v stanovski ureditvi fevdalne monarhije?'*²⁵²

Učitelj omeni, da je vsak cesar znova moral na začetku svoje vladavine najprej pokoriti svoje vojvode potem pa še biti kronan v Rimu.²⁵³ Pohod v Rim je bil pogosto ropanje italijanskih mest na poti do Rima.²⁵⁴

(Individualna oblika): Učenci zapišejo podnaslov *Salijska dinastija* (podnaslov 2) *,Na zemljevidu cesarstvo pod dinastijo salijcev poiščite vojvodine ali kraje, od koder prihajajo prvotni volilni knezi.'*²⁵⁵

Z učiteljem preverijo rezultate in učitelj nadaljuje z razlago salijske dinastije. Konrad II se je za svoje vladanje opiral na nižje oblastnike, predvsem meščanstvo. Z njimi zatre upore višjega plemstva. Velja za enega najmočnejših vladarjev, saj je pod svojo oblast združil nemške dežele, Italijo pridobil Burgundijo in tako razvil trojnost kraljestva. Kasneje je razširil oblast na Poljsko.

Njegov naslednik Henrik III, imenuje papeže iz vrst poslušnih nemških škofov, kar zastruje spore s papeštvom in cesarstvom (investiturni boj).²⁵⁶ Hkrati pa postanejo močnejše plemiške družine, ki si kot dedni gospodje utrdijo oblast na svojih domovih.

Staufovsko dinastijo (podnaslov 3) zaznamuje spor med Staufovci in Welfi, ki spominja na državljansko vojno. Friderika Barbarossa zavlada kot potomec obeh tako, da so se v njegovem času razmere umirile. Spor z Italijanskimi mesti in papežem se vleče tudi čez to dinastijo. Omenimo, da se je Barbarossa udeležil križarske vojne. Povemo, da bomo križarske vojne podrobneje obravnavali kasneje.

Po izumrtju Staufovske dinastije volilni knezi dolgo časa niso želeli voliti vladarja. To dvajsetletno obdobje imenujemo *interregnum ali brezvladje*. Knezom ni bilo v korist, da bi jim kdo vladal, zato so za vladarja izvolili politično nepomembnega plemiča Rudolfa Habsburškega. Rudolfu je kljub temu uspelo utrditi oblast, s spretno politiko uničiti najmočnejšega nasprotnika češkega kralja Otokarja II Přemisa in vzpostaviti mir v državi ter premirje s papežem.²⁵⁷

²⁵¹ Učitelj vpraša zakaj so bili Mongoli tako uspešni pri osvajanju in odrea gira na odgovore z obrazložitvijo prednosti nomadskih plemen pri vojaških osvajanjih.

²⁵² Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). *Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS str. 41

²⁵³ Učence vprašamo zakaj so vsi vladarji želeli imeti nadzor nad Italijanskimi mesti.

²⁵⁴ Povzeto po: Hozjan, Andrej; Potočnik, Dragan (2003). *Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS

²⁵⁵ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). *Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS str. 40

²⁵⁶ Berzelak, Stane; (2002). *Srednji in novi vek*. Zgodovina za 2. Letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan

²⁵⁷ Povzeto po: Hozjan, Andrej; Potočnik, Dragan (2003). *Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS

Z *dinastijo Habsburžanov (podnaslov 4)* se vladarji umaknejo čez Alpe in ne skušajo utrjevati svoje nadoblasti v Italiji. Italijanska mesta se začnejo osamosvajati in se med sabo borijo za prevlado. Za rimsko-nemško cesarstvo se vedno bolj poudarja njegova nemška narava in se zdaj zapisuje kot sveto rimsko cesarstvo nemške narodnosti.²⁵⁸

(Zaključno ponavljanje):

Učitelj zaključi uro s pogovorom o papežu in o njegovi vlogi v politiki.²⁵⁹

Na koncu pogovora učitelj napove temo za naslednjič in učencem naroči naj si preberejo vprašanja iz učbenika.

Sklep:

Razgovor ostaja ena težjih metod ravno zato, ker je tako odvisen od učitelja. Z metodo razgovora učitelj pokaže učencem da ga zanimajo njihova mnenja in vprašanja o obravnavanih temah. Učitelj mora temu pristopiti vedro, komunikativno in ustvariti sproščeno delovno okolje, v katerem so učenci motivirani za sodelovanje. Za uspešen razgovor je pomembno predvidevanje odgovorov učencev in učiteljevo dobro poznavanje teme. Vedeti mora kam želi napeljati razgovor, imeti jasno zastavljene cilje, vprašanja pa nizati sistematično. Prav tako se mora zavedati, da je pot do odgovorov preko razgovora vijugasta in da ne more vedno slediti rdeči niti, ki si jo je zamislil. Odločitev, kdaj se prepustiti pobudam učencev, je težka. Nagrada je naš cilj: izjemna ura, ki si jo učenec zapomni. Kazen za neuspeh: splošni nered, izgubljena ura brez izpolnjenih ciljev.

VIRI:

Berzelak, Stane; (2002). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. Letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan

Hozjan, Andrej; Potočnik, Dragan (2003). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Trojar, Š. (1994). Vloga razgovora pri učnih urah zgodovine, nekatere njegove značilnosti in metodične variante. Zgodovina v šoli, III, št. 4, str. 37-41.

Trojar, Š. (1995). Spodbujanje in usmerjanje učnega razgovora, oblikovanje vprašanj pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, IV, št. 1, str. 36-42.

http://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Western_empire_verdun_843.png 11. 1. 2012.

http://www.google.si/imgres?q=%C5%A1kaf&hl=sl&biw=1278&bih=747&tbm=isch&tbnid=vQa0tNf7GZrG0M:&imgrefurl=http://www.titro.si/savna/dodatna-oprema-savne.html&docid=0dPOYJkCNAizuM&imgurl=http://www.titro.si/savna/lecen_ceber_za_savno_1.jpg&w=600&h=600&ei=I3QNT5m2OcSr-gbf1smsDw&zoom=1 11. 1. 2012.

http://www2.arnes.si/~osngso3s/art_ljesenlistje.htm 11. 1. 2012.

²⁵⁸Povzeto po: *Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS*

²⁵⁹ Zakaj je imel papež tako močan politični vpliv? V času katere dinastije je imel največ moči? Kako je svoje poslanstvo videl cesar in kako papež? Zakaj prihajalo do sporov med njima?

POVZETEK

Namen članka je načrtovati učno uro z naslovom *Stanovska monarhija v Rimsko-nemškem cesarstvu* s prevladujočo uporabo metode razgovora, pri kateri so učenci aktivnejši kot pa pri metodi razlage.

Učna ura je sestavljena iz treh etap. Uvajalne diskusije, kjer se obnovi razpad države Karla Velikega. V obravnavanju nove snovi se z razlago poda pregled dinastij in oriše politično dogajanje. Ponavljanje je sprotno in poteka vzporedno z uporabo rebusov in asociativnih vprašanj na nove teme (asociativna vprašanja vedno že vsebujejo napotilo k odgovoru v sebi). Učna ura se zaključi s pregledom vloge položaja papeža. S tem si še enkrat ogledamo odnos cerkev-država.

S pomočjo menjavanja metod (razlaga, delo s slikovnim gradivom, razgovor), oblik (frontalna-individualna), uporabo motivacijskih tehnik (rebus, asociacija, nevihte možganov) ter aktualizacijo učnih tem dosežemo največjo možno aktivnost in odzivnost učencev.

KLAVDIJA INTIHAR: SKRIVNOSTI PAPEŠTVA IN CERKVENE DRŽAVE V SLIKI

UVOD

Naloga učiteljev zgodovine je, da učencem posredujejo veliko količino podatkov, zato ta predmet ni najbolj priljubljen med učenci. V izogib monotonosti lahko učencem približamo učno snov z različnimi motivacijskimi tehnikami, oblikami in metodami dela, pri katerih je pridobivanje in poglobljanje znanja povezano z učenčevimi aktivnostmi. S tem prispevamo k boljši zapomnitvi snovi in večji motivaciji za šolsko in domače delo.

Namen članka je na konkretnem primeru pokazati, kako lahko z uporabo metode dela s slikovnim gradivom popestrimo pouk in da metodo dela s slikovnim gradivom lahko uporabimo v vseh etapah učnega procesa na vseh šolskih stopnjah.

Ena izmed možnih rešitev problema, kako učence drugega letnika gimnazije aktivno vključiti v pouk in pri njih zbuditi zanimanje za učno snov, je v nadaljevanju prikazana na primeru učne ure na temo Vzpon papeštva in nastanek cerkvene države.

1. METODA DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM

»Današnji učitelj zgodovine ima na razpolago bogate tehnične možnosti in dobre učne pogoje za nazorno prikazovanje zgodovine.«²⁶⁰ Dokazano je, da med mladimi prevladuje vizualni tip²⁶¹ in da si želijo z vizualnim bogatega pouka²⁶². Slika lahko dopolni, oživi in vsebinsko nadgradi besedno pripoved.²⁶³ Moderna vizualizacija nam omogoča prikazati zunanji izgled zgodovinskih objektov, nevidne družbene dejavnike in s pomočjo abstraktnih in simbolnih slik, shem ter grafikonov tudi notranje strukture sistemov.²⁶⁴

»Glavni namen uporabe slikovnega gradiva je motivirati učence, konkretizirati učno snov, povečati količino in kvaliteto znanja, poglobiti in nazorno predstaviti učno snov, zagotoviti dolgotrajnejše znanje ter spodbuditi sistematično opazovanje in analiziranje slikovnega gradiva. Metoda dela s slikovnim gradivom pa razvija tudi kritično mišljenje in povečuje zanimanje za predmet zgodovina.«²⁶⁵ To velja za vse šolske stopnje, zato vloga vizualnega ne sme nesorazmerno padati z odraščanjem otroka. Vendar pa večina učiteljev zgodovine uporablja slikovno gradivo kot motivacijsko in demonstracijsko gradivo pri obravnavanju

²⁶⁰ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 4, str. 28.

²⁶¹ Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 6, št. 1, str. 38.

²⁶² Žagar, J. (2011). Metodичne variante uporabe slikovnega gradiva pri pouku zgodovine v gimnazijah. Ljubljana, str. 126.

²⁶³ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 3, str. 33.

²⁶⁴ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 3, str. 36.

²⁶⁵ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 10, št. 1, str. 6.

učne snovi, manj pa kot sredstvo pri obravnavanju učne snovi, pri urjenju in ponavljanju.²⁶⁶

2. UČNA URA NA TEMO VZPON PAPEŠTVA IN NASTANEK CERKVE DRŽAVE

2.1. Načrtovanje učne ure

Za obravnavanje teme Vzpon papeštva in nastanek Cerkevne države v drugem letniku gimnazije bo učitelj uporabil učbenik²⁶⁷, PowerPoint predstavitev s slikovnim gradivom, tabelski zapis ter dva učna lista²⁶⁸. Učitelj bo kombiniral frontalno, parno in individualno učno obliko ter metodo razlage, razgovora, slikovne in besedne demonstracije, metodo dela s slikovnim in pisnim gradivom ter metodo dela s pisno-grafičnimi izdelki. Učitelj mora vnaprej pripraviti učne pripomočke²⁶⁹. Učna ura bo vsebovala tri vsebinske poudarke: cerkvena organizacija rimskega cesarstva, vzpon papeštva, frankovsko-papeško zavezništvo. Učitelj mora navesti tudi operativne učne cilje.

2.2. Uvajanje v učno uro

Učitelj ob prihodu v razred pozdravi učence in preveri prisotnost. V fazi uvajanja ponovi že obravnavno učno snov in jo naveže na temo, ki jo bodo obravnavali tekočo učno uro. Ponavljanje izvede s pomočjo slikovnega gradiva²⁷⁰, prikazanega na PowerPoint prosojnicah, ob katerem učencem postavlja vprašanja²⁷¹. Učitelj kot zanimivost navede podatek, da tloris bazilike sv. Petra meri približno šest nogometnih igrišč in da je to največja cerkev v vsem krščanskem svetu.²⁷² Da bi si podobo cerkve sv. Petra učenci še bolj vtisnili v spomin, učitelj pove, da naj bi bazilika predstavljala glavo, dve polkrožni kolonadi pa iztegnjeni roki, ki sprejemata vernike, ko se bližajo baziliki.²⁷³ Nato učitelj zapiše naslov učne ure na tablo ter napove učne cilje. Učencem razdeli učne liste z

²⁶⁶ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 10, št. 1, str. 3.

²⁶⁷ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 34–36.

²⁶⁸ Na enem učnem listu bo miselni vzorec, na katerega bodo učenci tekom celotne učne ure dopisovali razlago, na drugem pa bo križanka, ki bo namenjena zaključnemu ponavljanju.

²⁶⁹ Računalnik, projekcijsko platno, LCD projektor, tablo in kreda.

²⁷⁰ Slika 1: rimski imperij, vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Roman_Empire_Map.png (9. 1. 2012). Slika 2: vzhodnorimsko in zahodnorimsko cesarstvo, vir:

<http://kellyheng.pbworks.com/w/page/13851449/The%20Fall%20of%20the%20Roman%20Empire-%20Rachel> (9. 1. 2012). Slika 3: Justinijan, vir: <http://www.ivstinianaprima.in/o-justinijanu/justinijan-veliki/> (9. 1. 2012). Slika 4: carigrajski patriarh, vir:

<http://radio.ognjisce.si/sl/102/svet/553/> (9. 1. 2012). Slika 5: papež, vir:

<http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/767EE7C7F81B97EFC125759E0035F830?OpenDocument> (9. 1. 2012). Slika 6: cerkev sv. Sofije, vir:

http://www.happytours.eu/images/destinations/istanbul_001.jpg (9. 1. 2012).

Slika 7: bazilika sv. Petra, vir: http://svetniki.org/posvetitev_bazilik_sv_petra_in_pavla/ (9. 1. 2012).

²⁷¹ Kateri imperij je prikazan na zemljevidu? Kakšne so bile razlike med vzhodnim in zahodnim delom cesarstva? Ali prepoznate cesarja na sliki? Za kaj si je Justinijan prizadeval? Opišite vzroke za neuspeh obnove rimskega cesarstva. Katere podobnosti in razlike opazite med patriarhom in papežem? Ali sta si bila v času rimskega cesarstva enakovredna? Kako se je razdelila cerkev? Katere podobnosti in razlike opazite med cerkvijo sv. Sofije in baziliko sv. Petra?

²⁷² Lo Bello, N. (2004). Za zidovi Vatikana. Mengeš: Ciceron, str. 84.

²⁷³ Prav tam, str. 111–112.

miselnim vzorcem, opremljen s slikovnim in besednim gradivom. Naloga učencev je, da v miselni vzorec tekom celotne učne ure samostojno dopisujejo učiteljevo razlago.

2.3. Obravnavanje nove učne snovi in urjenje

Učitelj naroči učencem, naj odprejo učbenik²⁷⁴ na strani 34. Pri prvem vsebinskem poudarku, cerkvena organizacija rimskega cesarstva, učitelj najprej napiše na tablo in razloži pojma cezaropapizem in teokracija ter navede konkretne primere²⁷⁵ za boljše razumevanje pojmov. Pojem teokracije razloži na podlagi karikature²⁷⁶, ki jo učenci analizirajo. S pomočjo hierarhične piramide, ki jo učitelj prikaže na PowerPoint prosojnici in ki je v miselnih vzorcih, učenci ugotovijo, kakšna je bila cerkvena organizacija v rimskem cesarstvu.²⁷⁷ Pri drugem vsebinskem poudarku, vzpon papeštva, učitelj pove, da so vzhodnorimski cesarji začeli izgubljati nadzor nad rimsko cerkvijo in ker cesarska oblast prebivalstvu v Italiji ni zmogla zagotavljati varnosti, so to funkcijo prevzeli rimski škofi. Rimski škofi niso bili več zgolj verski voditelji, ki so skrbeli za pravoverje in pokristjanjevanje, ampak tudi politični organizatorji in skrbniki prebivalstva. Od takrat so jih imenovali papeži. Učitelj naroči učencem, naj preberejo odlomek iz Zgodovine Langobarov, ki je v učbeniku²⁷⁸ na strani 35 in v dvojicah odgovorijo na vprašanja pod virom. Po treh minutah učitelj pokliče nekaj učencev, da povejo odgovore, le-te pa lahko ostali učenci dopolnjujejo s svojimi idejami. Učitelj pravilne odgovore pohvali, napačne pa popravi. Nato učitelj učence vpraša, od kod so po njihovem mnenju rimski škofi dobili denar za versko in politično delovanje. Odgovore učencev dopolni in jih sistematično ponovi, tako da si vsi učenci lahko zapišejo, da je bila materialna osnova rimske cerkve posest, ki jo je cerkev pridobila z darovi in zapuščinami in da je bila papeška posest (patrimonij sv. Petra) največja v Italiji. Učitelj prikaže zemljevid²⁷⁹, na katerem je prikazan nastanek Cerkevne države. Učitelj razloži, da je Cerkevna država ta ozemlja z manjšimi spremembami obdržala več kot tisoč let in da so papeži od 8. stoletja opravičevali posvetno oblast in ozemeljske zahteve s Konstantinovo darovnico, ponarejenim dokumentom, s katerim naj bi bil rimski cesar dal papežu oblast nad zahodnorimskim cesarstvom in vodilno mesto pred drugimi Cerkvami.²⁸⁰ Cerkvi so se pridružile še samostanske skupnosti, ki so si tudi pridobile posestva in postale nosilke duhovne, gospodarske in kulturne dejavnosti.

Pri zadnjem vsebinskem poudarku, frankovsko-papeško zavezništvo, učitelj želi ponoviti že obravnavno učno snov in učence vpraša, kakšno vlogo so imeli karolinški vladarji pri nastanku Cerkevne države. Učenci z dvigovanjem rok odgovorijo, da je Pipin Mali papežu z vojaško silo priskočil na pomoč proti Langobardom in da je osvojena ozemlja v osrednji Italiji podredil papežu – ta ozemlja so bila jedro poznejše Cerkevne države. Pipin Mali je cerkveno podporo potreboval, da je lahko prevzel frankovski prestol. Naslednik Pipina

²⁷⁴ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 34.

²⁷⁵ Za primer cezaropapizma navede cesarja Justinijana, za primer teokracije pa navede aktualni primer Vatikana in Irana, ki sta še danes pod oblastjo verskih voditeljev.

²⁷⁶ http://martinarcher.typepad.com/martin_archer/2009/06/iranian-theocracy.html (11. 1. 2012).

²⁷⁷ Ugotovijo, da je bil na čelu dieceze škof. Učitelj pojasni, da je dieceza samostojna upravna enota katoliške cerkve. Patriarh pa je načeloval skupinam cerkvenih diecez – patriarhatom. Učitelj besedi dieceza in patriarhat zapiše na tablo.

²⁷⁸ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 35.

²⁷⁹ Veliki atlas svetovne zgodovine (1999). Ljubljana: DZS, str. 67.

²⁸⁰ Prav tam, str. 67.

Malega, Karel Veliki, je v številne osvojene dežele širil krščanstvo.²⁸¹ Učitelj doda še, da sta se s kronanjem Karla Velikega za rimskega cesarja frankovsko-papeško zaveznitvo in položaj papeža še okrepila. Učitelj na PowerPoint prosojnici prikaže sliko Karla Velikega²⁸², ki jo učenci analizirajo. Učitelj pove, da je v Rimu šest let od kronanja Karla Velikega potekalo po letih papeževanja in ne po vzhodnorimskem šestju, z denarja pa je izginila podoba vzhodnorimskih cesarjev. Učitelj to ponazori s primerom slike kovanca²⁸³.

2.4. Ponavljanje učne snovi

Učitelj za zaključno ponavljanje pripravi učni list, na katerem je križanka, s katero ohrani motivacijo učencev do konca ure. Križanka poleg besednega vključuje tudi slikovno gradivo, ki učence še dodatno pritegne. Učenci križanko rešujejo individualno. Dobljeno geslo²⁸⁴ pa morajo tudi razložiti. Odgovore nato pregledajo še skupaj. Učitelj učence vpraša, če česa niso uspeli napisati v miselni vzorec tekom učne ure in skupaj dopolnijo manjkajoče podatke, če je to potrebno. Učenci imajo možnost učitelju postaviti vprašanja, če česa niso razumeli ali če jih zanima kaj več o tej temi.

ZAKLJUČEK

Sodobni pouk od učencev zahteva veliko aktivnosti in sodelovanja. Metoda dela s slikovnim gradivom nam to omogoči, poleg tega pa smo v članku dokazali, da jo lahko uporabimo v vseh etapah učnega procesa. Z njo lahko motiviramo učence, obravnavamo ter urimo in ponavljamo učno snov. Metodo dela s slikovnim gradivom lahko kombiniramo z metodo razlage in z metodo razgovora, s tem pa dosežemo, da si učenci zapomnijo celo do 60 % nove učne snovi²⁸⁵. V tako zasnovani učni uri se učenci seznanijo z različnimi vrstami slikovnega gradiva, naučijo se opazovati in kritično presojati ter aktivno sodelovati v učnem procesu. K temu morajo stremeti učitelji na vseh stopnjah šolanja, zato je uporaba metode dela s slikovnim gradivom močno zaželeno.

LITERATURA

- Lo Bello, N. (2004). Za zidovi Vatikana. Mengeš: Ciceron.
- Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 3, str. 32–38.

²⁸¹ Učitelj na zemljevidu prikaže obseg karolinškega cesarstva ob smrti Karla Velikega: Villacampa, V. (2005). Vodnik po svetovni zgodovini s kratkim pregledom zgodovine Slovencev. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, str. 31.

²⁸² <http://freepages.family.rootsweb.ancestry.com/~mcgee411/GHTOUT/Charlemagne-bio.html> (11. 1. 2012).

²⁸³ http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Charlemagne_denier_Mayence_812_814.jpg (11. 1. 2012).

²⁸⁴ Teokracija.

²⁸⁵ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 3, str. 35.

- Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 5, št. 4, str. 25–31.
- Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 10, št. 1, str. 3–6.
- Veliki atlas svetovne zgodovine (1999). Ljubljana: DZS.
- Villacampa, V. (2005). Vodnik po svetovni zgodovini s kratkim pregledom zgodovine Slovencev. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, letnik 6, št. 1, str. 38–48.
- Žagar, J. (2011). Metodичne variante uporabe slikovnega gradiva pri pouku zgodovine v gimnazijah. Škrbina.
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Roman_Empire_Map.png (9. 1. 2012)
- <http://kellyheng.pbworks.com/w/page/13851449/The%20Fall%20of%20the%20Roman%20Empire-%20Rachel> (9. 1. 2012)
- <http://www.ivstinianaprima.in/o-justinijanu/justinijan-veliki/> (9. 1. 2012)
- <http://radio.ognjisce.si/sl/102/svet/553/> (9. 1. 2012)
- <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/767EE7C7F81B97EFC125759E0035F830?OpenDocument> (9. 1. 2012)
- http://www.happytours.eu/images/destinations/istanbul_001.jpg (9. 1. 2012)
- http://svetniki.org/posvetitev_bazilik_sv_petra_in_pavla/ (9. 1. 2012)
- http://martinarcher.typepad.com/martin_archer/2009/06/iranian-theocracy.html (11. 1. 2012)
- <http://freepages.family.rootsweb.ancestry.com/~mcgee411/GHTOUT/Charlemagne-bio.html> (11. 1. 2012)
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Charlemagne_denier_Mayence_812_814.jpg (11. 1. 2012)

Povzetek

Uporaba metode dela s slikovnim gradivom nam v kombinaciji z drugimi učnimi oblikami, metodami in tehnikami zagotovi motiviranje učencev ter popestritev učne snovi. Na primeru učne ure je dokazano, da lahko učitelj metodo dela s slikovnim gradivom uporabi v vseh didaktičnih etapah. Pri uvajanju za ponovitev že obravnavane snovi, pri obravnavanju nove snovi za razlago cerkvene organizacije in pojma teokracija. Za obrazložitev vzpona papeštva učitelj to metodo dopolni z metodo razlage, razgovora in z metodo dela s pisnim gradivom, ki poteka v kombinaciji s parnim delom. Frankovsko-papeško zavezništvo razloži z metodo razgovora in s slikovno demonstracijo. Ponavljanje je izvedeno z individualnim reševanjem križanke in s pregledovanjem miselnih vzorcev, ki so jih učenci dopolnjevali tekom razlage. Uporaba metode dela s slikovnim gradivom je močno zaželeno, saj zagotovi dolgotrajnejše in kvalitetnejše znanje.

KLEMEN KOS: PLEMIŠKE RODBINE NA SLOVENSKEM IN OBLIKOVANJE DINASTIČNIH OZEMELJ

UVOD

Namen sledečega članka je prikazati, kako bi potekala učna ura na temo »Plemiške rodbine na Slovenskem in oblikovanje dinastičnih ozemelj« v drugem letniku gimnazije. Zgodovina je predmet, ki vsebuje veliko podatkov. Pri marsikateremu učencu ni najbolj priljubljen predmet. Zato mora učitelj poskrbeti, da je ura čim bolj zanimiva. Kaj pa naj učitelj stori za zanimiv pouk? Učitelj mora poskrbeti za menjavanje tempa ure z izmenjavo različnih učnih oblik in metod. Na ta način skuša učencem čim bolj približati učno snov in jo narediti bolj zanimivo. Potrebno je, da učitelj poučuje čim bolj učinkovito. Pri učencih je potrebno vzpodbujati zgodovinsko razmišljanje.

Spodnja učna ura vsebuje različne učne metode. Z menjavanjem le-teh učitelj skuša poskrbeti za zanimiv in pester pouk.

UČNE METODE PRI UČNI URI »PLEMIŠKE RODBINE NA SLOVENSKEM IN OBLIKOVANJE DINASTIČNIH OZEMELJ«

Učne metode po viru razdelimo na: verbalno – tekstualne, ilustrativno – demonstracijske, laboratorijsko – eksperimentalne in metode izkustvenega učenja (Tomić, 1997, str. 87-88). Metode, uporabljene v tej učni uri lahko uvrstimo med verbalno – tekstualne in ilustrativno – demonstracijske (Prav tam, str. 88).

V tej učni uri so uporabljene naslednje metode: metoda razlage, metoda razgovora, metoda slikovne demonstracije, metoda dela s pisnim gradivom, metoda dela s slikovnim gradivom in metoda besedne demonstracije.

Metoda razlage: Učitelj z živo pripovedjo pripomore, da si učenci ustvarijo jasne predstave o zgodovinskih elementih. Poskrbeti mora za živo in zanimivo pripovedovanje (Weber, 1981, str. 98). Razlaga naj bo osredotočena na bistvo snovi. Če pri učni uri prevladuje razlaganje, potem učencem snov postane enolična in nezanimiva (Trojar, 1994, str. 33).

Metoda razgovora: Pomembno je, da učitelj pri razlagi poskuša čim več vključiti razgovor. Razgovor vodi učitelj in z vprašanji vzpodbuja učence k večji aktivnosti in skrbi za vzdušje v razredu. S poglobljenim in pripravljenim razgovorom učitelj spodbuja razvoj učenčevega kritičnega presojanja in ocenjevanja (Weber, 1981, str. 98).

Metoda slikovne demonstracije: Z njeno uporabo učence motiviramo, hkrati pa se sprošča tudi učitelj. Ob učiteljevem pojasnjevanju z metodo razgovora ob opazovanju slik je zagotovljena metodična pestrost pouka. Rezultati raziskav kažejo, da si učenci na ta način lažje zapomnijo posredovane informacije, saj jih dobijo preko več čutil (Trojar, 1996, str. 33).

Metoda dela s pisnim gradivom: To je metoda, ki vključuje uporabo besedila. Kot pisne pripomočke lahko učitelj uporabi različne pisne vire, od enciklopedij, leposlovnih tekstov, učbenikov, lahko tudi pisne zgodovinske vire. Izvajanje te metode učitelj začne z razlago, ki učence uvede v besedilo. Učenci z branjem začnejo z miselno aktivnostjo, odkrivajo nove pojme, analizirajo in pojasnjujejo besedila, iščejo glavne misli (Strmčnik, 2001, str. 365).

Metoda dela s slikovnim gradivom: Metoda dela s slikovnim gradivom navaja učence na natančno opazovanje in analiziranje ter vrednotenje slikovnega gradiva. Uporablja se pri uvajanju kakor tudi pri obravnavanju učne snovi (Trškan, 2001, str. 3).

Metoda besedne demonstracije: Uporabna je za boljšo ilustracijo učne vsebine, za motivacijo učencev ter za poglobitev učne snovi (Trškan, 2008, str. 71).

POTEK UČNE URE

UVAJANJE

Prva didaktična etapa poteka v frontalni učni obliki. Učitelj uporabi dve učni metodi in sicer metoda razgovora in metoda dela s slikovnim gradivom. Učitelj vstopi v razred in pozdravi učence. Nato pripravi računalnik in LCD projektor ter zažene powerpoint predstavitev. Na platno učitelj projecira grb republike Slovenije. Slušatelje vpraša, kaj predstavljajo tri rumene zvezde na grbu.

Učenci odgovorijo, da zvezde predstavljajo Celjske grofe. Učitelj vpraša, kakšen pomen imajo za slovensko zgodovino. Z učno tehniko viharjenja idej učenci z učiteljevo pomočjo pridejo do ugotovitve, da so bili Celjski grofje najpomembnejša plemiška rodbina na

slovenskem ozemlju. Učitelj omeni, da so na našem ozemlju obstajale še druge rodbine v različnih deželah. Napove, da bodo v tej uri obravnavali plemiške rodbine na Slovenskem s poudarkom na najpomembnejši rodbini Celjski grofov ter nekaj tudi o Goriških grofih, ki sta začeli sama ustvarjati dinastična ozemlja. Na platno učitelj pokaže naslov učne ure, ki ga učenci zapišejo v zvezke. Za uvodni del ure učitelj potrebuje 5 minut.

USVAJANJE

Prvi vsebinski poudarek učitelj izvede s parnim delom. Uporabi metodo razgovora in metodo dela s pisnim gradivom. Učencem poda navodila za delo. Razdeli jih v pare in poda navodila za delo. Pove jim, naj odprejo učbenik na strani 153 (Mlacović, Urankar, 2010). Učitelj razloži učencem, naj analizirajo tekst o plemiških rodbinah na Slovenskem, naj naštejejo plemiške rodbine na Slovenskem ter navedejo, kje so imele posesti. Poleg tega učenci še poiščejo njihovo vlogo za cesarstvo (Prav tam, str. 153–154). Učitelj med parnim delom hodi okoli razreda ter pomaga učencem. Časa za delo v dvojicah je na voljo 10 minut.

Po končanem delu v parih učitelj povzame bistvo z metodo razlage in razgovora. Učence vpraša, katere plemiške rodbine so navedli in katera ozemlja so imeli (Prav tam, str. 153–154). Nato vpraša učence, kakšno vlogo so imeli za cesarja glede na lego teh dežel (Prav tam, str. 153). Za ta del povzemanja parnega dela učitelj porabi 5 minut.

Drugi vsebinski poudarek poteka s frontalno učno obliko. Učne metode, uporabljene v tem delu, so metoda razgovora, razlage, slikovne demonstracije in besedne demonstracije.

Za začetek učitelj omeni 2 rodbini, ki sta dosegali pomembne politične uspehe in sta začeli sama ustvarjati dinastična ozemlja – Celjski in Goriški grofje (Mlacović, Urankar, 2010, str. 154). Večji del nameni obravnavi Celjskih grofov.

Učitelj vpraša učence, če poznajo kakšen vzrok za vzpon Celjskih grofov v 13. in 14. st. Z metodo razlage razloži učencem, da je njihov vzpon vzporeden z nastopom Habsburžanov (Svarog, 2011). Nadaljuje, da je vzpon povezan tudi s spretno politiko poročanja z uglednimi družinami in navede letnico imenovanja rodbine za grofe (Mlacović, Urankar, 2010, str. 154). Vpraša učence, če poznajo njihovo najbolj odmevno poroko. Učitelj omeni poroko med cesarjem Sigismundom Luksemburškim in Barbaro Celjsko ter razloži, da so

grofje s to poroko doživeli svoj politični višek. Učitelj navede, do katerega naziva pridejo Celjani in da je zaradi njihove moči prišlo do sporov s Habsburžani (Svarog, 2011). Učitelj konča temo z izumrtjem rodbine. Učencem razloži vzroke za atentat na Ulrika II., kje in kdaj so atentat izvedli, ter kakšne so bile posledice (Svarog, 2011). Učitelj določi učenca, da prebere odlomek iz učbenika, ki opisuje atentat na Ulrika II (Mlacović, Urankar, 2010, str. 157). Tako uporabi metodo besedne demonstracije. Z demonstracijo grba grofov pa uporabi metodo slikovne demonstracije.

Nato nekaj malega obdela še Goriške grofe z metodo razgovora in razlage. Razloži vzroke za njihov vzpon ob prihodu Habsburžanov na naše ozemlje (Štih, 1997, str. 17). Učitelj navede in pokaže na zemljevidu posestva, ki so jih imeli v rokah (Mlacović, Urankar, 2010, str. 154). Omeni, kateri vzroki so privedli do krize ter navede letnico smrti zadnjega grofa (Štih, 1997, str. 33–34). Pozornost učitelja mora biti na jasnosti razlage, ter da čim več vključi učence. Za del ure o Celjskih in Goriških grofih učitelj porabi 15 minut.

PONAVLJANJE

Ponavljanje učne vsebine učitelj izvede s pomočjo učnega lista. Pri tem uporabi individualno učno obliko. Učencem poda navodila in jim razdeli učne liste. Pove jim, da imajo na voljo 6 minut za reševanje, nato pa skupaj preverijo odgovore. Po 6 minutah z metodo razgovora preverijo odgovore. Po potrebi učitelj obrazloži nejasnosti v zvezi s snovjo. Za preverjanje odgovorov porabi učitelj 4 minute.

ZAKLJUČEK

Današnja vloga učitelja pri učni uri ni le posredovanje informacij. Vsak učitelj se mora zavedati, da mora učencem pomagati kot usmerjevalec, prek katerega učenec pride do novih spoznanj. V članku je nakazano, da lahko z uporabo različnih učnih metod in oblik poskrbimo za zanimiv in kakovosten pouk. Pri frontalni učni obliki mora biti učitelj pozoren, da v učni proces čim bolj vključi učence. Preveč razlaganja s strani učitelja pomeni, da bodo najverjetneje učenci zdolgočaseni. Pomembno je, da poleg svoje razlage poskrbi, da tudi učenci povedo svoje mnenje. Ob kombinaciji različnih učnih metod in oblik je znanje učencev bolj trajno.

LITERATURA

- Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Slovenske dežele od 11 do 16 stoletja, 2011, Svarog.
- Strmčnik, F. (2001). Didaktika: osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Štih, P. (1997). Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje.
- Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. V: Zgodovina v šoli. Letnik V, št. 3, str. 32–38.
- Trojar, Š. (1994). Značilnosti in vloga kvalitetne razlage pri pouku zgodovine ter njene raznovrstnosti. V: Zgodovina v šoli. Letnik III, št. 3, str. 32–37.
- Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine: prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.
- Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X, št. 1, str. 3, str. 3-6.
- Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS.

POVZETEK

Namen učne ure je uporaba različnih učnih metod in oblik, tako učitelj poskrbi za uspešnejši učni proces. Za uvajanje učenci preko razgovora z učiteljem prepoznajo simbol zvezd v slovenskem grbu. Prvi del usvajanja vsebin poteka preko parne učne oblike, kjer učenci s pomočjo učbenika spoznajo plemiške rodbine na Slovenskem in poizvedo, kakšna je bila njihova naloga. Sledi del, kjer učna ura poteka frontalno. Učitelj predvsem preko metode razgovora in razlage predstavi učencem vzpon rodbine Celjskih grofov in razloži dejavnike za vzpon, njihovo moč, ter konča poglavje z izumrtjem rodbine. V tem delu na kratko razloži tudi pomen Goriških grofov. Ponavljanje vsebine poteka preko individualne učne oblike z reševanjem učnega lista. Z menjavanjem učnih oblik in metod poskrbimo za kakovosten pouk, znanje učencev pa je bolj trajno.

MARTINA CEHNER: PRIMER ALTERNATIVNE UČNE URE: RAZSVETLJENSTVO

UVOD

Marsikje je še vedno razširjeno prepričanje, da so učne ure pouka zgodovine monotone, enolične, nabite s faktografskimi informacijami; za povrh tega pa še zastarele, s frontalno učno obliko. Z malo vloženega truda in upoštevanjem didaktičnih osnov je možno ovreči ta stereotip.

Z delom v skupinah učence izzovemo v kreativno in samostojno raziskovanje; s primerno predhodno motivacijo za takšno obliko dela. Povrh tega pa lahko procese učenja in poučevanja aktualiziramo z uporabo računalnika. Zelo pomembno pa je tudi medpredmetno povezovanje, kjer k obravnavi učne snovi pritegnemo pozornost tistih učencev, ki jih zanimajo drugi učni predmeti.

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA ZA ZASNOVO UČNE URE

Z učnimi metodami, oblikami, tehnikami in pripomočki si lahko pomagamo, da bo učna ura zgodovine izpeljana na čim bolj sodoben način. To pomeni, da se učence aktivno vključi v učni proces.

1.1. SKUPINSKO DELO

Eden izmed primerov aktivne vključitve učencev pri pouku je skupinsko delo.

Pri takšnem procesu učne ure je bistveno po kakšnem ključu učitelj razdeli učence. Blažič pravi, da naj bi učence razdelili po interesih in medsebojnih odnosih; skupine naj nebi tvorili učenci, ki imajo med seboj konflikte. Skupinsko delo je zelo pomembno iz socializacijskih vidikov saj so stiki učencev znotraj skupin intenzivnejši, razvijata se medsebojno komuniciranje in kooperativno učenje (2003, str. 383)

V osnovi tej učne ure se bi izvajalo deljeno skupinsko delo. To pomeni, da vsaka skupina rešuje drugačen del, ki je del skupne naloge. Združene naloge vseh skupin pa predstavljajo celoto (Tomić, 2003, str. 133)

1.2. MEDPREDMETNE POVEZAVE

Drugi pristop k sodobnemu načinu učenja je medpredmetnost.

So celosten pristop in omogočajo vertikalni in horizontalni povezovanja znanj. Najpogosteje povezujejo med sabo naravoslovne ali skupaj družboslovne predmete (Strmčnik, 2001, str. 273). Omogočajo celovitejše znanje, razumevanje snovi, večja se uporabnost znanja hkrati pa povečuje motivacija učencev k poglobitvi snovi. Eden izmed razlogov zakaj se učitelji izogibajo medpredmetnega povezovanja, je najbrž v togem šolskem sistemu učnih načrtov. Poleg tega pa v nobenih učnih načrtih ni točno pojasnjeno kaj dejansko so medpredmetne povezave. (Hočevar, 2011, str. 8–9)

2. UČNA URA NA TEMO RAZSVETLJENSTVO

2.1. UČITELJEVA PRIPRAVA NA UČNO URO

Za uspešno izvedbo te ure je potrebna učiteljeva priprava. Poleg tega, da si mora zadati učne cilje je pomembno, da za uspešno skupinsko delo priskrbi pripomočke. Če je možnost, že prej v razred prinese pet prenosnih računalnikov; preveri, če deluje internet ter postavi mize v pet sklopov. Za izvedbo fizikalnega eksperimenta na koncu ure se z učiteljem fizike predhodno dogovori, da bo ta gostoval pri izvedbi; če pa to ni možno, pa poskrbi, da se prej pouči o izvedbi eksperimenta ter si izposodi instrument silomer.

2.2. POTEK UČNE URE

V uvodnem pozdravu učitelj najavi, da bo ta ura potekala po skupinah. Z metodo razgovora začne uvodno motivacijo. Učencem zastavi vprašanje: »Kaj si vi predstavljate pod besedo razsvetljenje?«. Z motivacijsko tehniko nevihto možganov učenci povejo asociacije. Kot dodatek lahko na prosojnici pokaže sliko (Slika 1, citirano: 18. 1. 2012). Skupaj pridejo do razlage kaj pomeni razsvetljenje. Eden izmed učencev na glas prebere razlago razsvetljenstva v učbeniku (Cvirn et. Al, 2010, str. 118).

Učence se seznanjajo s cilji učne ure ter jim na tablo napiše naslov: Razsvetljenje.

V glavnem delu ure izvajamo metodo dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Učitelj da jasna navodila preden razdeli učence v skupine. Razloži potek ure, da bodo po skupinah sami obravnavali različno učno snov, ki jo bodo na koncu predstavili svojim sošolcem; da bo vsaka skupina dobila en prenosni računalnik, s katerim si bo pomagala sestaviti vsebino predstavitve. S pomočjo interneta bodo poiskali informacije, ki jih potrebujejo za svojo predstavitev, ki jo bodo oblikovali v programu Microsoft Power Point. Učitelj poudari, da je pomembno, da izberejo informacije, ki se jim zdijo bistvene za temo, ki jo predstavljajo, saj bodo kasneje njihove »izdelke« uporabili. S tem poda učitelj učencem motivacijo, da izdelajo predstavitev s kvalitetno vsebino. Za tem pove, da bo v 2. delu ure vsaka skupina predstavila svojo snov pred razredom; vsaka skupina bo namreč dobila drugo temo proučevanja. Učitelj doda, da je pomembna vsebina predstavitve in ne oblikovnost, a zaželeno je, da dodajo kakšno relevantno fotografijo. Jasno pove, da imajo za delo 15 minut časa, potem pa ima vsaka skupina na voljo 4 minute časa za predstavitev. Sedaj učitelj smiselno razdeli učence v 5 skupin: 1 – politika v času razsvetljenstva v Evropi; 2 – politika v času razsvetljenstva v Sloveniji; 3 – filozofija; 4 – kultura; 5 – znanost. Vsaki izmed njih da na listu zapisano snov, ki jo morajo skupinsko obdelati. Po mizah razdeli prenosne računalnike ter medtem, ko se učenci pripravljajo na tablo, zapiše nekaj uporabnih spletnih strani: wikipedija, encyclopedia britannica, ... Za iskanje literature po angleških straneh jim na tablo napiše angleški izraz za razsvetljenje: Enlightenment. Kot dodatek lahko učenci uporabljajo še učbenik (Cvirn et. Al, 2010, str. 118). Učitelj posebej poudari, da naj bodo pozorni na kakovost vira na spletu. Pri delu imajo učenci popolno izbiro koliko snovi, kako podrobno jo bodo zajeli ter samo izbiro informacij. Medtem, ko učenci delajo po skupinah učitelj stalno kroži po razredu, jim svetuje, pomaga ter jih hkrati preverja, da delajo po navodilih. Pet minut pred koncem jih opozori, ko te pretečejo pa končajo z delom.

Pred začetkom drugega dela ure učitelj še enkrat poudari, da ima vsaka skupina za predstavitev na voljo le štiri minute. Predstavitve poteka s pomočjo LCD projektorja,

skupno 20 minut. Vmes lahko učitelj kakšno snov kratko dopolni, na koncu pa doda, da bodo njihove prosojnice v elektronski učilnici.

V zaključnem delu ure sintetiziramo, kar so učenci skozi uro pridobili s konkretnim eksperimentom v vsakdanjem življenju. Učence se seznanimo, da je bil Newton eden izmed najbolj pomembnih znanstvenikov v razsvetljenstvu ter da bomo za konec ure naredili eksperiment III. Newtonovega zakona, ki se glasi »Zakon o akciji in reakciji«. Eksperiment izvedemo tako, da silomer viseč z mize povežemo s silomerom, ki ga damo v roke prostovoljnemu učencu. Razložimo, da ko ta povleče mizo, ta vleče nazaj z nasprotno enako silo, kar dokaže enako število na silomeru. Dodamo, da se to ravnovesje poruši, ko mizo premaknemo, takrat ima miza manjšo silo kot roka, ki jo je premaknila. S tem dokažemo II. Newtonov zakon. Učence povprašamo koliko Newtonovih zakonov poznajo? Oni odgovorijo, da tri. Povzamemo, da je Newton s temi zakoni opisal gibanje teles ter postavil temelje dinamike, klasične mehanike ter gibanja teles v vesolju. Za konec dodamo razsvetljeval s svojimi zakoni, tako kot mnogi drugi znanstveniki, kulturniki, filozofi tega časa.

ZAKLJUČEK

V članku je predstavljen nevsakdanji način obravnave učne snovi na primeru učne ure »Razsvetljenstvo«. Uro zgodovine se z različnimi didaktičnimi načini da narediti zelo zanimivo. Aktivno delo učencev s hkratno medpredmetno povezanostjo in uporabo sodobnih metod in pripomočkov vzbudi pozornost večine učencev v razredu. Poleg tega pa se lahko kdaj učencem tudi dopusti vsaj delno možnost izbire katero učne snovi in poudarkov.

LITERATURA

- Blažič, M., Kramar, M., (2003). Didaktika: visokošolski učbenik. Novo mesto: Visokošolsko središče Novo mesto.
- Cvirn, J., Studen, A. (2010). Zgodovina 3. Zgodovina za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Hočevar, L., (2011). Diplomsko delo: Medpredmetno poučevanje geografije in francoskega jezika. Ljubljana: FF.
- Slika 1. URL:
http://fc07.deviantart.net/fs21/f/2007/299/3/e/Age_of_Enlightenment_by_gilad.jpg
(citirano: 18. 1. 2012).
- Strmčnik, F., (2001). Didaktika: Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Tomić, A., (2003). Izbrana poglavja iz didaktike: študijsko gradivo za pedagoško in andragoško izobraževanje 1. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje.

POVZETEK

Bistvo učne ure je, da se učencem na sodoben način izvedbe ure približa obravnava učne snovi. Z deljenim skupinskim delom ter hkratno uporabo računalnika se spodbuja kreativnost učencev in jim da možnost lastnega izbora obravnavane snovi. V prvem delu ure učenci po skupinah obravnavajo razsvetljenstvo (politiko v Evropi in Sloveniji, filozofijo, kulturo in znanost). V drugem delu ure vsaka skupina svoje ugotovitve predstavi na PPT predstavitvi. Povezano s tem se za konec ure izvede fizikalni eksperiment, ki s situacijo v vsakdanjem življenju ter razlago pomena Newtonovih zakonov poda konkreten primer pomena razsvetljenstva za kasnejša obdobja. Med celotno uro poteka medpredmetno povezovanje, ki je pomembno, da se pritegne zanimanje tistih učencev, katerih zgodovina ni njihovo najljubše področje.

MATEJA KUNTARIČ: RAZVIJANJE UČNIH SPRETNOSTI PRI POUKU ZGODOVINE NA TEMO »OBLIKOVANJE NOTRANJE AVSTRIJE IN VZPOSTAVITEV VOJNE KRAJINE«

UVOD

Namen članka je predstaviti individualno učno obliko kot eno izmed sodobnih učnih oblik, ki prispeva k temu, da učenci razvijajo lastne spretnosti, sposobnosti in sami pridejo do ugotovitev ter jim le-te niso servirane na krožniku, kar se še dandanes pogosto pojavlja v srednjih šolah. Danes ni dovolj, da znanje učencem le posredujemo, pomembneje je, da učence naučimo, kako lahko sami s pomočjo različnih virov pridejo do znanja, da jih naučimo potrebnih veščin. Pri frontalni učni obliki učenci učno snov najboljše razumejo (zaradi dobre učiteljeve razlage, strukturiranosti učne snovi), vendar učno snov tudi najhitreje pozabijo, saj sami niso prišli do znanja, ugotovitev. Z lastno aktivnostjo si učenci oz. dijaki učno snov najlažje trajno zapomnijo.

RAZVIJANJE UČNIH SPRETNOSTI PRI POUKU ZGODOVINE IN INDIVIDUALNA UČNA OBLIKA

Pouk zgodovine bi moral danes vse bolj vključevati dijaki, da bi ti sami pridobivali znanje ter se naučili veščin dela z različnimi razpoložljivimi zgodovinskimi in drugimi viri. S takšnim pristopom učenca tudi motiviramo za aktivno, učinkovito in uspešno samoizobraževalo delo, ki bo dijaku koristilo tudi po končanem srednješolskem šolanju, tako na pri nadaljnjem šolanju kot tudi v vsakdanjem življenju. Razvijanje in pridobivanje učnih spretnosti je največje pri individualni učni obliki, skupinskem delu in netradicionalni učni obliki z različnimi aktivnimi metodami.²⁸⁶ Pri takšnem poučevanju učitelj ni več posredovalec znanja ampak posredovalec učenja.²⁸⁷

Janja Benedik pravi: »Naloga današnje šole ni učiti, ampak usposablјati! Šola mora usposobiti mladega človeka, da bo znal poiskati in uporabiti znanje, ki ga nudijo knjige in računalniki.«²⁸⁸

²⁸⁶ Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 30

²⁸⁷ Prav tam, str. 31

²⁸⁸ Benedik, J. (1994). Metodična izvedba pouka zgodovine nekoč in danes. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 60. V: Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 31

Če bi upoštevali, da si zapomnimo ali usvojimo »10% od tega, kar beremo, 20% od tega kar slišimo, 30% od tega kar vidimo, 50% od tega kar slišimo in vidimo, 70% od tega, kar samo rečemo, in 90% od tega, kar samo naredimo« vidimo, da je nujno potrebno samostojno aktivno učenje, torej je izjemnega pomena, da učence in dijake kot tudi učitelji naučimo potrebnih veščin.²⁸⁹

»Učenci kot tudi učitelji se morajo zavedati, da znanje in zgodovinski podatki odprejo pot k zgodovinski preteklosti, iskanje zgodovinskih podatkov pa jim odpre celoten svet preteklosti, ki ga lahko poiščejo, raziskujejo in ustvarjajo, kadarkoli želijo.«²⁹⁰

Za razvijanje učnih spretnosti je zelo primerna individualna učna oblika. Individualno učno obliko sestavljata dve vrsti: šolsko in domače individualno delo. Individualno delo učencev v šoli se lahko uvaja v vseh didaktičnih etapah učnega procesa in ne le pri preverjanju ali vadenju.²⁹¹ Menim, da je zelo primerno uporabiti individualno delo tudi v fazi obravnavanja nove učne vsebine.

Pri individualnem delu učenec pridobiva najrazličnejše spretnosti: navajanje na samostojno branje, razumevanje zgodovinskega besedila, izbiranje glavnih podatkov, navajanje in reševanje različnih tipov nalog, uporaba učbenikov, knjig, zemljevidov, legend ...²⁹²

Pri individualnem delu je vloga učitelja zelo pomembna, njegova naloga je, da pripravi vsa potrebna učna sredstva, učne liste in navodila za učence. Pred samim individualnim delom je učence potrebno na takšno delo pripraviti, z uvodom v delo, potrebno je, da vsi učenci vedo kaj jih čaka in kakšne so njihove naloge, nato sledi individualno delo učencev, po zaključenem delu je potrebno delo učencev preveriti in pokomentirati.²⁹³

UVODNA MOTIVACIJA

Za uvajanje v novo učno vsebino pripravimo »skrivanko«. Dijaki v dvojicah iščejo pojme²⁹⁴, povezane s turškimi vpadi, ki so jih spoznali že v prejšnji šolski uri. Geslo »skrivanke« je »Vojna krajina«. Tako na začetku obravnavane učne ure ponovimo snov

289 Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 32

290 Prav tam, str. 35

291 Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri individualni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 2, str. 29

292 Prav tam, str. 29

293 Prav tam, str. 29

²⁹⁴ Obzidje, uskok, vlah, vojska, jame, Lož, ropanje, janičar, grad

prejšnje ure in hkrati ugotovimo, kaj bomo obravnavali to uro. V tej fazi napovemo učne cilje in razložimo potek učne ure.

OBRAVNAVANJE NOVE UČNE SNOVI

V obravnavani učni uri želimo, da se učenci ob individualnem delu naučijo veščin dela z različnimi viri ter da sami pridobijo znanje. Učiteljeva naloga je, da učencem posreduje vire in jih nauči, da iz virov poiščejo informacije. Dijaki dobijo učno-delovni list, na katerem so različni viri informacij, besedilo iz učbenika²⁹⁵, internetni vir²⁹⁶, literarno besedilo²⁹⁷, slikovno gradivo²⁹⁸ ter zgodovinska knjiga²⁹⁹. Poleg priloženih virov si učenci pri reševanju nalog pomagajo tudi z učbenikom za 2. letnik gimnazij³⁰⁰. Ena od ugotovitev, do katerih bi prišli dijaki s takšnim delom, je tudi ta, da zgodovino obravnavajo najrazličnejši viri, ne le zgodovinski in, da je zgodovina pustila pomemben pečat tudi v književnosti, umetnosti, glasbi..., kar je dobro vidno tudi na primeru obravnavane učne snovi, čas turških vpadov je namreč vplival na razširjanje ljudskega slovstva, na versko in demografsko podobo, na glasbo, ples, šege, oblačila ... Učenci bi s pomočjo učbenika in priloženega gradiva reševali različne tipe nalog³⁰¹. Po končanem individualnem delu bi sledil razgovor o učni vsebini. Pokomentirali bi priložene vire, pregledali odgovore na vprašanja ter dodatno pojasnili morebitne nejasnosti.

V etapi usvajanja bi bile uporabljene različne učne metode. Še pred individualnim delom, bi bila uporabljena metoda dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, ogledali bi si videoposnetek, ki obravnava Vojno krajino³⁰². Sledil bi kratek razgovor o vsebini videoposnetka³⁰³. Nato bi bila podana navodila za individualno delo. Med samim individualnim delom bi dijaki uporabljali preko izbranih virov metodo dela s pisnim

295 Voje, I. (1994). Nemirni Balkan. Ljubljana: DZS, str. 231

296 Svenšek, A. (2011). Turški vpadi - nekoč strah in trepet ljudi, sledi vidne še danes. URL: <http://www.rtvsllo.si/kultura/novice/turski-vpadi-nekoc-strah-in-trepet-ljudi-sledi-vidne-se-danes/271289> (januar 2012)

297 Sket, J. (1997). Miklova Zala: povest iz turških časov. Ljubljana: DZS, str. 8

298 Ostanke tabora, župnijska cerkev sv. Štefana v Semiču, V: Tisoč štiristo osem - prišli so Turki in za njimi Uskoki (2008). Metlika: Belokranjski muzej, str. 7, 41

299 Simoniti, V. (1990). Turki so v deželi že. Celje: Mohorjeva družba, str. 188–196

300 Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 166–170

301 Naloge s kratkimi odgovori, naloge dopolnjevanja, naloge alternativne izbire, naloge pojasnjevanja in interpretiranja, naloge z daljšim prostim odgovorom

302 Vojna krajina. Moj net. URL: <http://www.mojnet.com/video-vojna-krajina/4b2525493c9922149cee> (januar 2012)

303 Kakšen je videoposnetek, o čem govori, katere osebe so omenjene ...

gradivom in metodo dela s slikovnim gradivom. Pri individualnem delu bi se dijaki ukvarjali z nezadovoljstvom kmetov v času turških vpadov³⁰⁴, z načinom obrambe in obveščanjem pred turškimi vpadi³⁰⁵, učenci bi morali s pomočjo dodatne literature ovrednotiti pomen Vojne krajine pri obrambi slovenskih dežel, razložiti delovanje Vojne krajine, pojasniti pomen deželnih stanov³⁰⁶ Notranje Avstrije v Vojni krajini, ovrednotiti pomen Vojne krajine za Habsburžane³⁰⁷. Zadnja naloga na učno-delovnem listu bi bila esejskega tipa, s pomočjo pridobljenega znanja in priloženih virov bi morali dijaki ovrednotiti pomen turških vpadov za tedanje družbene sloje, za nadaljnjo zgodovino (reformacija) ter poiskati turške vplive, ki so še danes prisotni pri nas (imena krajev³⁰⁸, poimenovanja predmetov³⁰⁹, turške pijače in jedi³¹⁰, značilni priimki³¹¹).

Cilj obravnavane učne ure je, da so učenci čim bolj aktivni, motivirani za delo in da poleg učenja z različnimi viri ter ob tem razvijanja spretnosti, pridobijo čim več trajnega znanja.

PONAVLJANJE

Za zaključek učne ure bi uporabili metodo izkustvenega učenja, igro vlog. Dijake bi naključno, z žrebom razdelili v 5 skupin. Naloga dijakov bi bila, da se vživijo v vlogo kmetov, ki bi se morali sami braniti pred Turki. Dijaki razmišljajo o naslednjih vprašanjih: kako se bodo branili, kaj potrebujejo ter katere naravne pokrajinske značilnosti lahko uporabimo oz. kje v domačem kraju bi se lahko skrili ali zgradili tabor. Svoje ugotovitve nato skupinsko predstavijo sošolcem.³¹²

³⁰⁴ Vprašanje na učno-delovnem listu: »Kako so si kmetje v času turških vpadov reševali življenje? Kako so poskrbeli za lastno varnost? Kako so življenje posameznih slojev prizadeli turški vpadi?«

³⁰⁵ Vprašanje na učno-delovnem listu: »Deželni stanovi so se zavedali, da je učinkovita obramba odvisna od dobre _____ organizacije in _____ organizacije.«

³⁰⁶ Vprašanje na učno-delovnem listu: »Zakaj so bili deželni stanovi pomembni v času Vojne krajine? « Obkroži pravilen odgovor. A) prebivalci Vojne krajine so bili bogati, zato so prispevali k polnjenju cesarske blagajne

B) Habsburžani niso želeli, da se to območje vrne pod oblast hrvaškega bana C) Vojna krajina je bila razervoar vojakov, ki so jih Habsburžani potrebovali na ostalih bojiščih

³⁰⁷ Vprašanje na učno-delovnem listu: »Zakaj je bila Vojna krajina tudi po koncu turških vpadov pomembna za Habsburžane?«

³⁰⁸ Tabor, Podtabor, Grmada, Bežigrad

³⁰⁹ Džamija, džezva, torba, čutara, kiosk

³¹⁰ Burek, turški čaj, turški med, turška kava

³¹¹ Hrovat, Horvat, Horvatin, Skok, Smuk, Ulah, Vlašič, Bezjak, Bizjak, Vizjak

³¹² Mirjanič, A. ... [et al.]. (2006). Raziskujem preteklost 8. Priročnik za zgodovino v osmem razredu osnovne šole: priročnik za učitelje. Ljubljana: Rokus Klett, str. 54

ZAKLJUČEK

V obravnavani učni uri smo izbrali kombinirano učno obliko. Frontalni pouk smo izvajali le na začetku in na koncu učne ure, da smo učence uvedli v samostojno delo in, da smo nato preverili znanje, ki so ga sami pridobili s prebiranjem dodatnih virov in reševanjem nalog. Z individualnim delom so učenci razvijali spretnosti in sposobnosti, ki jih lahko uporabijo tudi pri drugih šolskih predmetih in v vsakdanjem življenju.

V učni uri smo dali prednost individualni učni metodi pred frontalno tudi zato, ker so učenci del obravnavane tematike že prej spoznali, nova učna tema pa ni bila vsebinsko pretežavna, da je sami ne bi bili zmožni usvojiti. Predvsem smo želeli s to učno uro dokazati, da morajo biti učenci ves čas aktivni in motivirani za delo, to pa najlažje dosežemo z menjavanjem učnih oblik, metod, tehnik. S takšnim poukom pa so učenci tudi bolj motivirani za delo in pomnjenje novih učnih vsebin je trajnejše, kot pri tradicionalni frontalni učni obliki.

VIRI IN LITERATURA

1. Mirjanič, A. ... [et al.]. (2006). Raziskujem preteklost 8. Priročnik za zgodovino v osmem razredu osnovne šole: priročnik za učitelje. Ljubljana: Rokus Klett, 191 str.
2. Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 304 str.
3. Simoniti, V. (1990). Turki so v deželi že. Celje: Mohorjeva družba, 210 str.
4. Sket, J. (1997). Miklova Zala: povest iz turških časov. Ljubljana: DZS. str. 122
5. Svenšek, A. (2011). Turški vpadi - nekoč strah in trepet ljudi, sledi vidne še danes. URL: <http://www.rtv slo.si/kultura/novice/turski-vpadi-nekoc-strah-in-trepet-ljudi-sledi-vidne-se-danes/271289> (januar 2012)
6. Tisoč štiristo osem - prišli so Turki in za njimi Uskoki (2008). Metlika: Belokranjski muzej, 123 str.
7. Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 30–36
8. Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri individualni učni obliki v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 2, str. 29–38
9. Voje, I. (1994). Nemirni Balkan: zgodovinski pregled od 16. do 18. stoletja. Ljubljana: DZS, 295 str.
10. Vojna krajina. Moj net. URL: <http://www.mojnet.com/video-vojna-krajina/4b2525493c9922149cee> (januar 2012)

POVZETEK

Danes ni dovolj, da znanje dijakom le posredujemo, pomembneje je, da učence naučimo, kako lahko sami s pomočjo različnih virov pridejo do znanja. Dijakom smo želeli s priloženim gradivom na učno-delovnem listu pokazati, da zgodovine ne opisujejo le zgodovinski viri temveč zgodovinske teme najdemo v najrazličnejših virih. Obravnavanje učne ure na temo »Oblikovanje Notranje Avstrije in vzpostavitve Vojne krajine« začnemo s skupnim ogledom videoposnetka o Vojni krajini, nato sledi individualno delo, pri katerem dijaki rešujejo učno-delovni list s pomočjo učbenika in priloženih virov. Cilj obravnavane učne ure je, da so učenci čim bolj aktivni (kar dosežemo z menjavanjem učnih oblik, metod in tehnik), motivirani za delo in da poleg učenja z različnimi viri ter ob tem razvijanja spretnosti, pridobijo čim več trajnega znanja.

MONIKA FAJDIGA: SLOVANI IN RIMSKI SVET – METODA DELA S PISNIM GRADIVOM

I. UVOD

Zgodovina temelji na virih. Bolj kot gremo v preteklost, manj je virov in bolj vprašljivi so. Zato je pomembno, da učenci znajo brati vire in do njih vzpostaviti neko distanco. Morajo se spraševati in metoda dela s pisnim gradivom jih uči prav to. Namen članka je pokazati, da ob primerni zastavi učne ure učitelj pravzaprav doseže dvoje – obravnavo snovi in razvijanje kritičnega mišljenja pri učencih. V članku bomo predstavili metodo dela s pisnim virom, ki opisuje pleme Slovanov z vidika rimskega zgodovinarja Prokopija.

II. METODA DELA S PISNIM GRADIVOM – AVTENTIČNA BESEDILA

Avtentično strokovno besedilo so vsa neleposlovna besedila, ki niso posebej prirejena za pouk. Pojavljajo se v različnih virih (časopisi, revije, zborniki, knjige, internet) in obravnavajo različne teme ter vprašanja z različnih področij, na različnih nivojih splošnosti (poljudna, poljudno-znanstvena, znanstvena besedila). Posredno ali neposredno se dotikajo tem učnega načrta različnih predmetov.³¹³

Učitelj lahko avtentično strokovno besedilo uporabi na dveh ravneh:

- da učenci s pomočjo besedila dopolnijo svoje vedenje o obravnavani temi ali pa da besedilo ponazori učiteljevo razlago (ne spodbuja pa refleksije in ne dopušča dvoma v vir). Učenec verjame, sprejme, prevzame informacije. Gre torej za sprejemanje informacij.

- druga raven pa deluje na podlagi drugega motiva: da bi učenci o tematiki razpravljali, spoznavali raznovrstne perspektive, analizirali in vrednotili avtorjeve argumente in si tako oblikovali lasten pogled na tematiko. Učenec dvomi – gre za analizo in vrednotenje.³¹⁴

Tudi zgodovinska besedila uporabljamo na dva načina. Prvi se nanaša na iskanje podatkov iz virov (branje, obnova, izločanje bistva). Učenci se naučijo smiselno in sistematično brati besedilo in

³¹³ Rupnik Vec, T. (2005). Delo z besedilom – kritično branje avtentičnih strokovnih besedil. V: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 123.

³¹⁴ Prav tam, str. 123 –124.

oblikovati mnenja o njegovem sporočilu. Drugi način se pa nanaša na ugotavljanje, kaj, zakaj in kako so zgodovinarji pisali o dogodkih. Presoja se zanesljivost in objektivnost pisnega vira.³¹⁵

Seveda je najprej učiteljeva odločitev, na katero raven bo dal poudarek, nekaj pa je odvisno tudi od narave besedila in seveda starosti učencev. Nekatere teme so bolj hvaležne za oblikovanje raznovrstnih perspektiv, druge malo manj. Tu pa je treba dodati še starost učencev (kognitivna zrelost za abstraktno razmišljanje) ter njihovo predznanje.

III. UČNA ENOTA – SLOVANI IN RIMSKI SVET

PRIPRAVA

Avtentična pripovedna zgodovinska pričevanja (o življenju ljudi, o poteku bitke ...) so za učence, predvsem osnovnošolce, bolj zanimiva in lažje dostopna. Učitelj mora biti pozoren na stopnjo abstraktnosti in kompliciranosti dokumentarnega besedila na eni strani, ter enostaven zapis in konkretnost na drugi strani.³¹⁶ Učitelj mora torej vir prilagajati učencem. Vir, na podlagi katerega bo potekal pouk, opisuje ljudstvo Slovanov. Besedilo je daljše, ni pa zahtevno, saj gre za pripoved. Cilj ure je, da učenci na podlagi proučevanja virov spoznavajo interpretacijo zgodovine in si o njej oblikujejo sodbo. Za učno uro bo učitelj potreboval učbenik za 2. letnik gimnazije, knjigo *Pod Justinijanovim žezlom*, delovne liste, prosojnice, grafoskop in tablo za tabelski zapis. Pomembno je, da učitelj predvidi tudi načine motiviranja: učence bo prosil, da pripravijo grafoskop in razdelijo delovne liste.

IZVEDBA

Uvodni del

Za uvod v učno uri si bo učitelj vzel 5 minut. Najprej bo z metodo razgovora ponovil snov zadnjih ur, ki se nanaša na obravnavanje današnje enote. Vprašanja bodo kratka, po Bloomovi taksonomiji na ravni znanja in razumevanja. Da bi učence dodatno motiviral, jim meče žogico. S tem pospeši njihovo odgovarjanje.

Obravnava

Učitelj pove, da so pomemben vir za zgodovino rimskega, germanskega in slovanskega sveta, dela vzhodnorimskega zgodovinarja Prokopija iz Cezareje, ki je živel v 6. stoletju v Palestini. Bil je

³¹⁵ Trškan D. (2002). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3-7.

³¹⁶ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. D, str. 51 - 52.

svetovalec vojskovodje cesarja Justinijana, zato se je udeležil vojnih pohodov proti germanskim ljudstvom. Nato učencem pokaže knjigo z naslovom *Pod Justinijanovim žezlom*, katere avtor je omenjeni Prokopij, uredil pa jo je Kajetan Gantar. Pove, da bo učna ura temeljila na prebiranju in analiziranju njegovih besedil. Učitelj prižge grafoskop in pokaže prosojnico, na kateri je odlomek iz omenjene knjige (str. 190-193). Učencem razdeli delovni list, ki vsebuje fotokopijo odlomka in vprašanja na odlomek. Odlomek opisuje obrambo Rimljanov pred vdori barbarov in vedno globlje vpade Slovanov na Balkanski polotok. Opisuje življenje Slovanov, njihovo vero, upravo in jezik. Učenci odlomek počasi preberejo ter razmišljajo o postavljenih vprašanjih:

- Kako Prokopij opisuje obrambo Rimljanov pred barbarskimi ljudstvi, ki so vdiral na njihovo ozemlje?
- Kako je avtor predstavil upravo Slovanov?
- O kakšni veri Slovanov vir poroča?
- Kaj Prokopij poroča o življenju Slovanov?
- Kako avtor ocenjuje Slovane?
- Zakaj avtor po vašem mnenju označuje Slovane za barbarska ljudstva?
- Ali je po vašem mnenju vir pristranski (subjektiven)?

Po Rupnik Vecovi (2005) se vprašanja nanašajo na prvo raven, t.j. raven sprejemanja informacij, eno izmed njih pa tudi na drugo raven – analiza in vrednotenje vira, razvijanje kritičnega mišljenja. Tako vprašanje je vprašanje o pristranskosti vira. Poleg tega vprašanje o tem, zakaj so Slovani označeni za barbarska ljudstva, sega na raven razmišljanja, saj odgovor v viru ni neposredno podan, temveč morajo učenci o njem razmisliti in tudi sklepati.

Za individualno delo imajo učenci 5 minut časa. Zatem prične učitelj na podlagi vprašanj razpravo. Za diskusijo je pomembno, da so vprašanja odprte narave (zahtevajo odgovor v obliki povedi) in ne zaprte narave (odgovor je beseda). Če imajo učenci težave pri odgovorih, učitelj postavlja podvprašanja. Za razpravo učitelj porabi približno 10 minut. Med razpravo na tablo zapisuje oporne točke pri posameznih vprašanjih. Sproti poteka zapis učne snovi v zvezke.

Nato sledi nekaj minutna razlaga učitelja o preseljevanju Slovanov in njihovem prihodu na Balkan. Pomaga si z učbenikom. Pove, da so se selili v treh smereh in da je selitev potekala pod nadoblastjo Avarov. S tem naredi učitelj nekakšen prehod, vmesno stopnjo med prvim in drugim virom.

Učitelj napove analizo še enega vira istega avtorja. Zopet razdeli delovne liste s fotokopijo vira in z vprašanji ter na grafoskopu pripravi prosojnico besedila odlomka. Zopet imajo učenci nekaj minut časa za branje in razmišljanje o besedilu. Odlomek je krajši, obsega en odstavek na straneh

252 – 253. Govori o vdoru Slovanov v Ilirske province in njihovem opustošenju. Učencem so na delovnem listu dana vprašanja, o katerih nato diskutirajo v paru:

- Pojasni, ali je avtorjevo pričevanje objektivno ali subjektivno!
- Kakšno je avtorjevo mnenje o Slovanih?
- Zakaj se po vašem mnenju opisa Slovanov razlikujeta?
- V kakšnih okoliščinah je nastal vir?

Ker je odlomek kratek, poteka delo v parih le 5 minut. Preostalih 5 minut je namenjenih razgovoru z učiteljem, ki usmerjeno vodi diskusijo s pomočjo vprašanj in podvprašanj. Vprašanja so tu po Rupnik Vecovi na drugi ravni, saj gre za analizo in vrednotenje Prokopijevega zapisa.

Zaključek

V zaključku učne ure učitelj poudari, da je zgodovina interpretacija virov. Nato da učencu žogico, ter mu naroči, naj postavi vprašanje sošolcu in mu vrže žogico. Ko sošolec odgovori, postavi vprašanje naslednjemu itn. Tako učenci ponovijo, kaj je Prokopij poročal o Slovanih. Zaključek vzame 5 minut.

IV. SKLEP

Učenci skozi metodo dela s pisnim gradivom aktivno spoznavajo, da je zgodovina interpretacija virov, ter, da je interpretacija pogosto odvisna od avtorja in njegovega ozadja (pripadnosti). Učenci so na podlagi Prokopijevega odlomka spoznali, da Slovani živijo v demokratični skupnosti, imajo javna zborovanja, živijo v kolibah in se pogosto selijo. V prvem odlomku Slovani »niso hudobni ali pokvarjeni«, v drugem pa avtor opisuje Slovane kot krute in brezbrizne plenilce. Učitelj motivira učence z oblikovanjem vprašanj, ki naj bodo odprta in problemsko zastavljena. S podvprašanji usmerja diskusijo in razvija kritično mišljenje pri učencih.

V. LITERATURA

Mlacović, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Procopius Caesariensis (1961). Pod Justinijanovim žezlom. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Rupnik Vec, T. (2005). Delo z besedilom – kritično branje avtentičnih strokovnih besedil. V: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 118 - 135.

Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. D, str. 50 – 54.

Trškan D. (2002). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3 - 7.

VI. POVZETEK:

Učenci skozi metodo dela s pisnim gradivom spoznavajo, da je zgodovina interpretacija virov, ter, da je interpretacija pogosto odvisna od avtorja in njegove pripadnosti. Obstajata dva načina rabe zgodovinskega besedila – eno je smiselno in sistematično branje vira, drugo pa presojanje njegove zanesljivosti in objektivnosti. Učenci so na podlagi obeh Prokopijevih odlomkov spoznali, da Slovani živijo v demokratični skupnosti, imajo javna zborovanja, živijo v kolibah in se pogosto selijo. V prvem odlomku »niso hudobni ali pokvarjeni«, v drugem pa avtor opisuje Slovane kot krute in brezbrizne plenilce.

Učitelj mora paziti, da postavlja ustrezna vprašanja, saj tako usmerja pozornost učencev. S podvprašanji usmerja diskusijo in razvija kritično mišljenje pri učencih. Pri tem je pomembno, da so vprašanja odprta, saj zaprta vprašanja onemogočajo živahno diskusijo.

NEŽA REJC: OSMANSKI IMPERIJ – METODI SLIKOVNE DEMONSTRACIJE IN DELA S SLIKOVNIM GRADIVOM PRI POUKU ZGODOVINE V 2. LETNIKU GIMNAZIJE

Uvod

Namen sledečega članka je na primeru učne ure o Osmanskem imperiju prikazati, da je lahko frontalna učna oblika z uporabo slikovnega gradiva zelo uspešna. Pri oblikovanju učne ure se bomo osredotočili na metodi slikovne demonstracije in dela s slikovnim gradivom, ki bi jima v začetku namenili kratek teoretični pregled.

Uporaba slikovnega gradiva v teoriji

Uporaba slikovnega gradiva je bila skozi stoletja zelo zapostavljena. V zgodovinskih knjigah so se pojavljale le stilizirane slike. Kljub razvoju slikarstva v renesansi je ostala ilustracija v podrejenem položaju vse do 19. stoletja, ko so se didaktiki vse bolj zavzemali za uporabo slikovnega gradiva tudi v učnem procesu, kar je od učiteljev zahtevalo veliko priprav in risarske veščine, saj so poleg politično-vojaških kart imeli na voljo le redke slike v učbenikih in so slikovne prikaze med učno uro risali na tablo. Sodobna didaktika je ugotovila, da ima uporaba slikovnega gradiva pozitivne didaktično-metodične učinke, saj motivira učenca, sprošča učitelja, omogoča hitrejšo in bolj sistematično proučitev ter boljšo zapomnitev učne snovi. To je pripeljalo do tega, da se je vizualizacija pri pouku po drugi svetovni vojni uveljavila na vseh šolskih stopnjah. Pri tem so bili učiteljem v pomoč vedno novi pripomočki (diaprojektorji, episkopi, grafoskopi, tematske serije diapozitivov, filmi, ilustrirani učbeniki in atlas).³¹⁷

Uporaba slikovnega gradiva omogoči boljšo zapomnitev učne snovi, saj si bolje zapomnimo informacije, ki so nam posredovane preko več čutil. Poleg tega slike spodbujajo učence k bolj aktivnemu sodelovanju pri pouku ter učitelja k bolj nazorni pripovedi. Slike so bile tako sprva dopolnilna vizualizacija učiteljeve razlage ter so jih uporabljali predvsem v etapah uvajanja in obravnave nove učne snovi. Kombinacija razlage z demonstracijo pa je lahko privedla do pasivnosti učencev, zato se je začel uveljavljati vodeni razgovor s slikovnimi ponazorili.³¹⁸

Za prikazovanje slikovnega gradiva so nam na voljo vedno nova avdiovizualna sredstva, ki izboljšujejo kvaliteto vizualizacije in olajšujejo njeno vključevanje. Pri tem moramo paziti, da njihovo vključevanje ne moti učnega procesa. Uporaba slikovnega gradiva pri pouku pa kljub napredni tehnologiji še vedno zahteva temeljito učno pripravo. Za uporabo izberemo slike, ki najbolj ustrezajo našim didaktičnim namenom. Š. Trojar (1996, str. 29) loči tri vrste slikovnega gradiva:

- realistične slike in dokumentarne fotografije,
- slikovne rekonstrukcije zgodovinskih objektov in situacij,

³¹⁷ Štefan TROJAR, Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja, *Zgodovina v šoli*, let. V, št. 3, Ljubljana 1996, str. 32–37.

³¹⁸ Štefan TROJAR, Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja, *Zgodovina v šoli*, let. V, št. 4, Ljubljana 1996, str. 26–27.

– abstraktne shematske slike in diagrame.³¹⁹

Slikovno gradivo še vedno uporabljamo predvsem kot motivacijsko in demonstracijsko gradivo, vendar se predvsem na Zahodu vse bolj uveljavlja tudi metoda dela s slikovnim gradivom, kjer poznamo tri osnovne stopnje dela: branje slike (branje osnovnih informacij, prepoznavanje vrste slikovnega gradiva in vsebine), opis elementov in razlaga slikovnega gradiva (zgodovinski, literarni ali umetniški kontekst, vrednost in vloga slikovnega gradiva ter stališče avtorja). S tem se učenec navaja na precizno opazovanje in analiziranje ter vrednotenje slikovnega gradiva, kar lahko uporabi tudi v nadaljnjem življenju.³²⁰

Uporaba slikovnega gradiva na primeru učne ure o Osmanskem imperiju

Učna ura na temo Osmanskega imperija bi večinoma potekala v frontalni učni obliki, kjer bi metodi razlage in razgovora popestrila z metodama slikovne demonstracije in dela s slikovnim gradivom. Skozi celotno uro bi uporabljali naslednje učne pripomočke: računalnik, projekcijsko platno in LCD projektor.

Etapna uvajanja

Za uvod v novo učno snov učencem prikažemo sliko Fausta Zonara, ki prikazuje pohod sultana Mehmeda II. (slika 1³²¹). Ob sliki bi uporabili učno tehniko brainstorming, skozi katero bi učence pripeljali do naslova učne ure.

Etapna obravnave nove učne snovi

Po napovedi učnih ciljev nadaljujemo z obravnavo nove učne snovi, ki jo razdelimo na tri vsebinske poudarke. Učencem razdelimo učno-delovne liste³²², ki jih bodo dopolnjevali med obravnavo snovi.

Vzpon Osmanskega imperija

Obravnavo vzpona Osmanskega imperija začnemo s prikazom zemljevida Seldžuške države (slika 2³²³), ob katerem razložimo, da se je Osmanski imperij v veliko novoveško državo razvil iz majhne kneževine na zahodu Male Azije po razpadu Seldžuške države. Z metodo dela z zemljevidom, na katerem je prikazana ozemeljska širitev (slika 3³²⁴), preidemo na osvojitve Osmanskega imperija. Z vprašanji učence spodbujamo, da na podlagi zemljevida sami ugotovijo, katera ozemlja so osvojili v katerem stoletju. Nadaljujemo s sistematičnim pregledom zgodovinskega dogajanja, ki smo ga glede na najpomembnejše sultane razdelili na štiri sklope: zgodnje obdobje po Osmanu I., zastoj po porazu Bajazida I., velika osvajanja Mehmeda II. Osvajalca in zlata doba v času Sulejmana II. Veličastnega. Metodo razlage prekinjamo z metodama slikovne demonstracije in dela s

³¹⁹ TROJAR 1996, cit. n. 2, str. 28–29.

³²⁰ Danijela TRŠKAN, Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine, *Zgodovina v šoli*, let. X, št. 1, Ljubljana 2001, str. 3.

³²¹ Fausto Zonaro, Pohod Mehmeda II.

(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Edirne_Kusatma_Zonaro.jpg).

³²² Učno-delovni list bi na hitro pregledali v uvodni etapi naslednje učne ure.

³²³ Zemljevid Seldžuške države (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Seljuk_Empire_locator_map.svg).

³²⁴ Zemljevid širitve Osmanskega imperija (Andrej HOZJAN, Dragan POTOČNIK, *Zgodovina 2*, Učbenik za 2. letnik gimnazije, Ljubljana 2000, str. 37.).

slikovnim gradivom, ki se navezuje na učno snov. Osman I. (slika 4³²⁵) je dal ime tako državi kot dinastiji, pod katero se je država začela širiti. Glavno mesto nove države je bilo sprva v maloazijski Bursi, nato pa v 14. stoletju preneseno v Adrianopolis na Balkanskem polotoku (slika 3). Osvojena ozemlja na polotoku so kmalu poimenovali Rumelija ali dežela Rimljanov. Osvajalske pohode je za nekaj časa prekinil poraz pri Angori leta 1402, kjer je mongolski vladar Timurlenk premagal sultana Bajazida I. (slika 5³²⁶). Osmanski Turki so si kmalu opomogli in nadaljevali z osvajalnimi pohodi, ki so bili usmerjeni predvsem na bizantinski Konstantinopel (slika 3). Pod vodstvom sultana Mehmeda II. (slika 6³²⁷) so mesto po dolgotrajnem obleganju zavzeli leta 1453 (slika 7³²⁸). Mehmed II. nadaljuje z osvajanji, ki višek dosežejo v času sultana Sulejmana II. (slika 8³²⁹).³³⁰

Organizacija Osmanskega imperija

Pri razlagi vojaške ureditve države prikažemo slike turškega konjenika ali spahije (sliki 9³³¹ in 10³³²) ter turškega vojaka ali janičarja (sliki 11³³³ in 12³³⁴). Z metodo dela s slikovnim gradivom ugotovimo, kako so bili posamezni vojaki opremljeni, kakšna je bila njihova noša, itd. Na podlagi razjasnjene vojaške ureditve imperija, nato razložimo družbeno delitev prebivalstva, ob kateri učenci izpolnjujejo del učno-delovnega lista s pojmi (baština, čifluk, harač). Ob koncu drugega vsebinskega poudarka se dotaknemo še razlogov za zaton Osmanskega imperija, ki leži prav v družbenem sistemu.³³⁵

Življenje v Osmanskem imperiju

Po kratkem opisu gospodarstva in splošne kulture Osmanskega imperija preidemo na sultanovo palačo v Istanbulu (sliki 13³³⁶ in 14³³⁷), ki se po svoji zasnovi močno razlikuje od drugih evropskih dvorov. Ob posameznih slikah razjasnimo ustroj življenja na dvoru ter

³²⁵ Miniatura Osmana I. (http://en.wikipedia.org/wiki/File:I_Osman.jpg).

³²⁶ Stanisław Chlebowski, Ujetništvo sultana Bajazida I.

(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Chlebowski-Bajazyt_w_niewoli.jpg)

³²⁷ Gentile Bellini, Mehmed II. (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gentile_Bellini_003.jpg).

³²⁸ Fausto Zonaro, Sultan Mehmed II. zmagoslavno vstopa v zavzeti Konstantinopel

(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Zonaro_GatesofConst.jpg).

³²⁹ Tizianova šola, Sulejman II. (<http://en.wikipedia.org/wiki/File:TheTurkishEmperorSuleiman.jpg>)

³³⁰ Andrej HOZJAN, Dragan POTOČNIK, Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije, Ljubljana 2000, str. 37–38; Dušan MLACOVIĆ, Nataša URANKAR, Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije, Ljubljana 2010, str. 200; *Svetovna zgodovina od začetkov do danes* (ed. Marjan Krušič), Ljubljana 1976, str. 396–403 in *Zgodovina, Velika ilustrirana enciklopedija* (ed. Mitja Pucer), Ljubljana 2009, str. 206–207 in 246–247.

³³¹ Miniatura osmanskega konjenika (<http://en.wikipedia.org/wiki/File:OttomanHorseArcher.jpg>).

³³² Spahija v bitki pri Dunaju (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Battle_of_Vienna.Sipahis.jpg).

³³³ Gentile Bellini, Janičar (<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Yenieri-aturkishjanissary-gentilebellini.jpg>).

³³⁴ Janičar, bitka pri Sisku 1593 (<http://public.carnet.hr/husar/janicar.htm>).

³³⁵ HOZJAN, POTOČNIK 2000, cit. n. 14, str. 38–39; MLACOVIĆ, URANKAR 2010, cit. n. 14, str. 201–202 in *Zgodovina, Velika ilustrirana enciklopedija* 2009, cit. n. 14, str. 206–207 in 246–247.

³³⁶ Maketa palače Topkapi

(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Model_Topkapi_Istanbul_%283%29.JPG).

³³⁷ Maketa palače Topkapi

(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Model_Topkapi_Istanbul_%284%29.JPG).

še nekatere pojme povezane s palačo: visoka porta (slika 15³³⁸), divan (sliki 16³³⁹ in 17³⁴⁰) in kiosk (slika 18³⁴¹).³⁴²

Zaključna etapa

Za konec učne ure v skupinski učni obliki izvedemo ponavljanje, ki poteka v stilu oddaje Male sive celice. Učenci, razdeljeni v štiri skupine, odgovarjajo na tri tipe vprašanj. Za pravilne odgovore dobijo po eno točko, ki jih vpisujemo na razpredelnico na tabli.

Je naslednja trditev pravilna ali nepravilna?

Najprej vsem skupinam razdelimo po tri kartončke, na katere bodo zapisali pravilnost ali nepravilnost treh trditev, ki jih bomo prebrali. Za odgovor imajo pol minute časa, nato pa ob zvoku zvončka kartončke istočasno dvignejo. Primeri trditev:

- Spahija je težki konjenik osmanske vojske.
- Rumelija je poimenovanje osvojenih ozemelj v Mali Aziji.
- Divan je sultanov zasebni prostor v palači Topkapi.

Kdo je to?

V naslednjih dveh krogih skupine odgovarjajo vsaka posebej. Za odgovore imajo ponovno pol minute časa, konec pa naznani zvonček. Najprej vsaki skupini preberemo opis, na podlagi katerega morajo ugotoviti, o katerem sultanu govorimo. Primeri:

- Osman I.
- Bajazid I.
- Mahmed II.
- Sulejman II.

Koga ali kaj prikazuje slika?

Nato pa učenci skušajo prepoznati objekt ali osebo na sliki, ki jo projiciramo na platno. Primeri:

- Spahija.
- Janičar.
- Visoka porta.
- Kiosk.

Ob koncu kviza skupina z največ točkami dobi pluse. Takšen način ponavljanja bi čez leto izvedli večkrat, pri čemer bi bili učenci stalno enako razdeljeni v skupine. Ob koncu leta bi skupina z največ plusi dobila čokolado.

³³⁸ Visoka porta (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Imperial_Gate_Topkapi_Istanbul_2007_002.jpg).

³³⁹ Divan (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Imperial_Council_Hall_Topkapi_2007a.jpg).

³⁴⁰ Jean-Baptiste van Mour, Predstavitev v sultanovem svetu (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Jean-Baptiste_van_Mour_004.jpg).

³⁴¹ Kiosk v Istanbulu (http://en.wikipedia.org/wiki/File:4315_Istanbul_-_Topkapi_-_Quarta_corte_-_Revank%C3%B6sk%C3%BC_%281635%29_-_Foto_G._Dall%27Orto_27-5-2006.jpg)

³⁴² HOZJAN, POTOČNIK 2000, cit. n. 14, str. 38–39 in , MLACOVIĆ, URANKAR 2010, cit. n. 14, str. 201–203;

Sklep

Kot je zapisala D. Trškan (2001, str. 6), je »namen uporabe slikovnega gradiva predvsem motivirati učence, konkretizirati učno snov, povečati količino in kvaliteto znanja, poglobiti in nazorno predstaviti učno snov, zagotoviti dolgotrajnejše znanje ter spodbuditi sistematično opazovanje in analiziranje slikovnega gradiva«. ³⁴³

S tem zapisom se povsem strinjam, saj je tudi moje mnenje, da lahko s slikovnim gradivom zelo popestrimo učno uro in s tem motiviramo učence za aktivno sodelovanje, kar daje večjo verjetnost, da bo učencu snov zanimiva, kar pripomore tudi k večji zapomnitvi.

Literatura

1. Andrej HOZJAN, Dragan POTOČNIK, *Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije*, Ljubljana 2000.
2. Dušan MLACOVIĆ, Nataša URANKAR, *Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije*, Ljubljana 2010.
3. *Svetovna zgodovina od začetkov do danes* (ed. Marjan Krušič), Ljubljana 1976.
4. Štefan TROJAR, Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja, *Zgodovina v šoli*, let. V, št. 3, Ljubljana 1996, str. 32–38.
5. Štefan TROJAR, Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja, *Zgodovina v šoli*, let. V, št. 4, Ljubljana 1996, str. 25–31.
6. Danijela TRŠKAN, Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine, *Zgodovina v šoli*, let. X, št. 1, Ljubljana 2001, str. 3–6.
7. *Zgodovina, Velika ilustrirana enciklopedija* (ed. Mitja Pucer), Ljubljana 2009.

Povzetek

Na primeru učne ure o Osmanskem imperiju sem želela prikazati, da je lahko tudi frontalna učna oblika s slikovnim gradivom zelo uspešna. Za uvod bi ob sliki uporabila tehniko brainstorming in tako učence uvedla v novo učno snov. Med obravnavo le-te bi metodi razlage in razgovora prekinjala s prikazom slik, ob katerih bi sama razložila ali pa bi skupaj z učenci ugotavljali določene značilnosti Osmanske države: ozemeljsko širitev na Balkanski polotok, posamezne sultane, glavna odreda osmanske vojske – spahije in janičarje, dele sultanove palače v Istanbulu, itd. Uro pa bi zaključila s kvizom v stilu oddaje Male sive celice. Uporaba slikovnega gradiva motivira učence, sprošča učitelja, omogoča hitrejšo in bolj sistematično proučitev ter boljše zapomnitev učne snovi. Moje mnenje je, da lahko uporaba slikovnega gradiva zelo pripomore k večji aktivnosti učencev med učno uro.

³⁴³ TRŠKAN 2001, cit. n. 4, str. 6.

NINA LONČAR: OBLIKOVANJE OPERATIVNIH UČNIH CILJEV ZA UČNO ENOTO "GOSPODARSKI POLOŽAJ KMEČKEGA PREBIVALSTVA IN KMEČKI UPORI NA SLOVENSKEM TER IZPELJAVA UČNE URE

1. UVOD

Strinjam se s prof. dr. Danijelo Trškan ko v svojem članku pravi, da je v šoli "dragoceno, da zna učitelj ustvariti tako učno situacijo, ki zbudi interes, ustvarjalnost in zadovoljstvo tudi pri učencih, ki jih npr. zgodovina ne zanima z različnimi aktivnostmi, dejavnostmi oz. aktivnimi učnimi oblikami in metodami dela"³⁴⁴.

Mora pa učitelj paziti tudi na dober izbor učne vsebine, ki bo učence pritegnil in hkrati vseboval bistvene podatke, ki jih mora učenec vedeti. Zato je pomembno določanje operativnih učnih ciljev, pri katerih učitelj postavi take, ki vsebujejo bistvene in pomembne poudarke učne vsebine.

2. DOLOČANJE OPERATIVNIH UČNIH CILJEV

2.1. UČNI CILJI

"Šola je vzgojno-izobraževalna institucija, v kateri poteka vzgojno-izobraževalni proces. V tem procesu učitelji sledijo različnim izobraževalnim in tudi vzgojnim ciljem".³⁴⁵ "Učni cilji, ki vključujejo vzgojno in izobraževalno komponento, so sestavni del splošnega učnega planiranja in najpomembnejši regulator pouka"³⁴⁶.

Ti dve trditvi lahko postavimo tako za splošne kot operativne učne cilje. Ko pa govorimo samo o operativnih, pa lahko rečemo da "gre za cilje,..., ki prehajajo v neposredni učni kontakt z učenci in v njihove konkretne dejavnosti in realizacijo"³⁴⁷. Operativni učni cilji "določajo konkretne namene najmanjših logično zaokroženih učnih enot"³⁴⁸.

Zato je toliko bolj pomembno, kako in na kakšen način jih učitelj določi, saj z njimi pravzaprav določi količino in vsebino učne snovi, ki jo morajo učenci usvojiti.

³⁴⁴ Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine (Prispevek k Didaktiki zgodovine). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor. Letnik 76/41. Št. 1-2, str. 178

³⁴⁵ Peklaj, C., Kalin, J., Pečjak, S., Puklek Levpušček, M., Valenčič Zuljan, M., Ajdišek, N. (2009). Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 29.

³⁴⁶ Strmčnik, F. (2001). Didaktika. osrednje teoretične teme. Ljubljana: znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 203.

³⁴⁷ Prav tam, str. 217.

³⁴⁸ Prav tam, str. 217.

2.2. DIDAKTIČNA REDUKCIJA

Z didaktično redukcijo preoblikujemo obširno in komplicirano znanstveno strukturo zgodovine v skrčeno in poenostavljeno učno snov, da postane učencem dostopna, razumljiva in pregledna³⁴⁹.

Poleg redukcije znanstvene vsebine, pa mora učitelj pri posredovanju snovi v učni uri pogosto reducirati tudi snov iz učbenika. Tu nastane težava, saj je potrebno paziti, da ostane učna snov še vedno strukturirana in razumljiva. V pomoč učitelju so izobraževalni učni cilji, katerih določanje se prepleta z redukcijo učne vsebine in obratno. Pri določanju operativnih izobraževalnih učnih ciljev učitelju lahko pomaga redukcija učne snovi, iz katere je že prej izluščil pomembne podatke in vsebino, lahko pa mu določanje učnih ciljev, kar želi, da učenci znajo, pomagajo pri izboru učne vsebine oziroma redukciji le-te.

2.3. OPERATIVNI UČNI CILJI ZA UČNO ENOTO "GOSPODARSKI POLOŽAJ KMEČKEGA PREBIVALSTVA IN KMEČKI UPORI NA SLOVENSKEM"

Učna snov o kmečkih uporih je zelo obsežna. Učitelj ima na izbiro veliko možnosti katere poudarke bo izbral, kako bo uro strukturiral, kaj se mu zdi pomembno, da bi učenci ob koncu ure znali. To zapiše v obliki izobraževalnih učnih ciljev, ki bi za našo učno uro izgledali takole:

IZOBRAŽEVALNI UČNI CILJI:

Ob koncu učne ure učenec zna:

- opisati položaj kmečkega prebivalstva na Slovenskem v 15. in 16. stoletju,
- razlikovati med: gruntarji, kajžarju, bajtarji, gostači,
- naštetih vsaj 5 vzrokov za kmečke upore,
- opisati delovanje kmečke zveze (namen, pogajanja),
- razlikovati kmečko vojsko od plemiške (oboroženost, izurjenost),
- naštetih 4 največje kmečke upore na Slovenskem ter za vsakega povedati vzroke, posledice in 2 značilnosti ali zahtevi kmetov.

Pri funkcionalnih in vzgojnih učnih ciljih pa je učitelj pri tej učni uri pozoren na to, da učenci sledijo njegovi razlagi, si zabeležijo pomembne podatke, ter da znajo ovrednotiti položaj kmečkega prebivalstva in njihov boj za pravice ter obsoditi posledice kmečkih uporov – kaznovanja kmetov.

³⁴⁹ Trojar, Š. (1993). Sodobni pogledi na pouk zgodovine. Ljubljana: DZS, str. 76.

3. POTEK UČNE URE

3.1. UVAJANJE

Za uvajanje v novo učno snov izberemo učno tehniko "brainstorminga" ali "nevihte možganov". Dijakom ob začetku ure na projekciji PowerPointa pokažemo naslednjo sliko:

Slika 1: Kmečka vojska³⁵⁰

Nato jim damo navodila, naj si ogledajo sliko in jih vprašamo, kaj najprej opazijo na sliki oziroma naj povejo čim več besed, ki jim pridejo na misel ob tej sliki. Predvideni odgovori so: vojna, vojska, orodje, orožje, boj, morda tudi upor, revolucija. Potem jih vprašamo, kako so ljudje na sliki oblečeni in kakšno orožje imajo v roki. Iz tega izpeljemo naslov učne ure: "Kmečki upor na Slovenskem".

3.2. OBRAVNAVA NOVE UČNE SNOVI

"Položaj kmečkega prebivalstva na Slovenskem"

Pri prvem poudarku z metodo razlage in razgovora na kratko razložimo položaj kmečkega prebivalstva na slovenskem preko slik. Najprej pokažemo sliko srednjeveške kmečke tržnice³⁵¹, preko katere razložimo kmečko neagrarno dejavnost. Preko druge slike³⁵², ki prikazuje delo kmetov na pridvorni posesti, razložimo opravljanje tlake na teh posestih in navežemo na povečevanje razlik v premoženju med kmečkim prebivalstvom. Kot prikaz revščine ali samo izgled kmečke družine pokažemo še sliko³⁵³, na kateri je naslikana kmečka družina, sicer iz začetka 20. stoletja, ampak preko nje lahko vidimo, da se dolga stoletja življenje kmetov ni bistveno spremenilo. Ob tem razložimo še nove pojme: gruntarji, kajžarji, bajtarji, gostači.

³⁵⁰ <http://wargamesfactory.lefora.com/2009/02/11/peasants/page3/>

³⁵¹ <http://www.medievalists.net/2010/02/25/food-and-the-middle-ages/>

³⁵² <http://535161.xobor.com/t328f5-Medieval-peasants-at-work.html>

³⁵³ <http://histclo.com/country/fran/demo/frd-peas.html>

"Vzroki za upore"

Pri drugem poudarku z metodo razlage razložimo vzroke za kmečke upore, ki jih povežemo s prvim poudarkom položaja kmečkega prebivalstva. Vzroki, ki jih razložimo so: višanje starih in uvajanje novih dajatev, spreminjanje denarnih dajatev v naturalne, vključevanje kmetov v vojsko, omejevanje dodatnih dejavnosti kmetov, nezaščitenost kmetov pred Turki, cerkvene obremenitve, ter bolezni in naravne nesreče³⁵⁴.

"Kmečki upori"

V tretjem poudarku razložimo delovanje kmečke zveze ter njen namen. Ob tem pozovemo enega dijaka, da prebere odlomek (vir) iz učbenika³⁵⁵ in ga na hitro pokomentiramo. Pri tem omenimo tudi pogajanja kmetov oziroma kmečkih zvez direktno s cesarjem in cesarjev odziv. Pokažemo sliki³⁵⁶, ki prikazujeta pogajanja pri cesarju ter z zemljiškim gospodom. Povemo še nekaj besed o kmečki vojski, izurjenosti, vojaški opremi kmetov in izpostavimo pomen obrambe pred Turki za kmečko vojaško pripravljenost in oborožitev. Ogledamo si sliko v učbeniku, ki prikazuje kmečko vojsko³⁵⁷.

"Največji kmečki upori na Slovenskem"

Četrty poudarek o največjih kmečkih uporih na Slovenskem obdelamo s skupinsko učno obliko. Dijake razdelimo v štiri skupine in vsaka skupina dobi enega od največjih kmečkih uporov: koroški, slovenski, slovensko-hrvaški in tolminski kmečki upor. Vsaka skupina iz besedila iz učbenika³⁵⁸ izpiše vzroke, posledice ter vsaj dve zahtevi kmetov oziroma značilnosti upora. Ob skupinskem delu se v ozadju vrti pesem "*Le vkup, le vkup uboga gmajna*"³⁵⁹, na PowerPoint projekciji pa je prikazan zemljevid:

³⁵⁴ Vzroki povzeti po: Slovenske dežele med 11. in 16. stoletjem. CDR Svarog – izobraževalni zavod 2009.

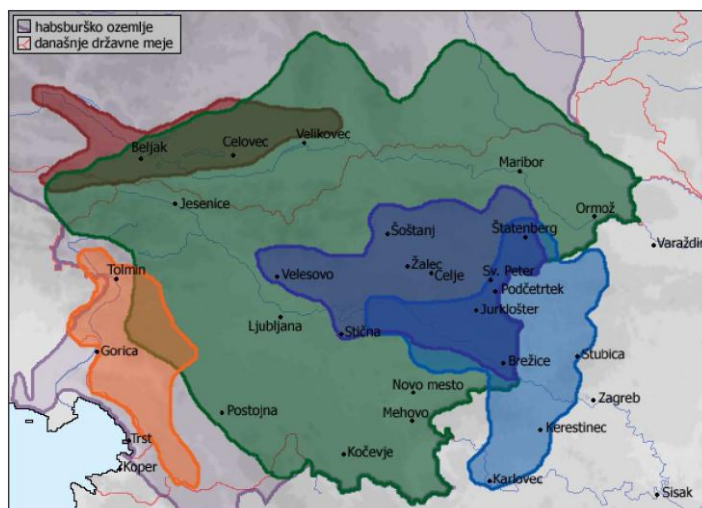
³⁵⁵ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 172.

³⁵⁶ <http://tadejvetrih.wordpress.com/2010/11/29/tolminski-kmecki-upor/>

³⁵⁷ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 172

³⁵⁸ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 172–174

³⁵⁹ http://www.youtube.com/watch?v=Il6nx1Cy6_s

Slika 2: Zemljevid največjih kmečkih uporov na Slovenskem³⁶⁰

Po končanem skupinskem delu, ki traja približno deset minut, saj besedila ni veliko, preverimo odgovore posameznih skupin in sproti pokažemo območje posameznega upora na zemljevidu.

Pogovorimo se še o vzrokih za neuspehe kmečkih uporov ter posledicah, ki so doletele kmete in njihove voditelje. Pri tem pokažemo sliko "kronanja" Matije Gubca³⁶¹.

3.3. PONAVLJANJE IN UTRJEVANJE

Za ponovitev in utrditev učne snovi izberemo učno tehniko skrivanke. Namen te naloge je ponoviti ključne besede učne ure, ki so lahko: *upor, punt, kmet, plemič, cesar, urbar, stara pravda, turški vpadi, kmečka zveza...* Geslo skrivanke pa je lahko npr. *Matija Gubec*.

4. SKLEP

Glede na izbrano učno vsebino in strukturo učne ure so postavljeni tudi izobraževalni učni cilji, po katerih se da razbrati tudi same poudarke učne ure.

Glede na to, da je snov o kmečkih uporih na Slovenskem v različnih učbenikih različno napisana, ima učitelj možnost, da sam določi, čemu bo dal večji poudarek – ali samim največjim uporom na Slovenskem, ali položaju kmečkega prebivalstva, njihovem delovanju in vzrokom za upore.

V zgodovini in vsakdanjem življenju so pomembna dejstva, ki so pripeljala do nekega dejanja ali dogodka, zato jih je za razumevanje le-tega potrebno poznati. Seveda je pomembno, da učenci vedo, da so se tudi na slovenskem ozemlju dogajali veliki kmečki upori, saj je to tudi vzgojni element učne ure, ker se s tem poudari dejavnost njihovih prednikov in borba za pravice, vendar pa je ravno tako pomembno da razumejo, zakaj je do tega sploh prišlo. Zato je ta učna ura v članku strukturirana tako, da se učencem

³⁶⁰ Slovenske dežele med 11. in 16. stoletjem. CDR Svarog – izobraževalni zavod 2009

³⁶¹ <http://museums.si/Object/details/21785?authorname=Slavko&surname=Pengov>

najprej razloži dogajanje v tistem času, ki je pripeljalo do uporov in nato učenci sami obdelajo največje upore na Slovenskem.

5. LITERATURA

1. Cvirn, J., Hriberšek Balkovec, E., Studen, A. (2000). Koraki v času – Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS.
2. Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
3. Peklaj, C., Kalin, J., Pečjak, S., Puklek Levpušček, M., Valenčič Zuljan, M., Ajdišek, N. (2009). Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
4. Slovenske dežele med 11. in 16. stoletjem. CDR Svarog – izobraževalni zavod 2009.
5. Strmčnik, F. (2001). Didaktika. osrednje teoretične teme. Ljubljana: znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
6. Trojar, Š. (1993). Sodobni pogledi na pouk zgodovine. Ljubljana: DZS.
7. Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine (Prispevek k Didaktiki zgodovine). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor. Letnik 76/41. Št. 1-2, str. 173-182.

Slikovno gradivo:

<http://wargamesfactory.lefora.com/2009/02/11/peasants/page3/> (januar 2012)
<http://www.medievalists.net/2010/02/25/food-and-the-middle-ages/> (januar 2012)
<http://535161.xobor.com/t328f5-Medieval-peasants-at-work.html> (januar 2012)
<http://histclo.com/country/fran/demo/frd-peas.html> (januar 2012)
<http://museums.si/Object/details/21785?authorname=Slavko&surname=Pengov> (januar 2012)
<http://tadejvetrih.wordpress.com/2010/11/29/tolminski-kmecki-upor/> (januar 2012)
http://www.youtube.com/watch?v=Il6nx1Cy6_s(januar 2012)

Povzetek:

V tem prispevku je poudarek na določanju operativnih učnih ciljev in didaktični redukciji, ki nam pomagata kvalitetnejše izpeljati učno snov. Pomen je tudi v funkcionalnih in predvsem vzgojnih učnih ciljih, saj šola ne samo poučuje, ampak tudi vzgaja in razvija nekatere funkcionalne sposobnosti učencev. Glede na zastavljene operativne učne cilje pa se izpelje tudi učna ura. Za uvodno motivacijo se s pomočjo slike izvede učna tehnika nevihte možganov, v nadaljevanju pa so poudarki na položaju kmetov v 15. in 16. stoletju, njihovem delovanju in združevanju v kmečke zveze, ter vzrokih za upore. S skupinskim delom učenci predelajo največje kmečke upore na Slovenskem in s tem sami usvajajo najpomembnejša vzgojna elementa učne ure, ki sta boj za pravice naših prednikov ter krivica ob kaznovanju kmetov po izgubi bojev v kmečkih uporih.

NINA KOMEL: DEŽELA POSTANE DOMOVINA - RAZVOJ DEŽEL NA SLOVENSKEM OZEMLJU

1. UVOD

Osnovni namen pouka je pridobivanje in usvajanje znanja, razvijanje sposobnosti in osebnostnih lastnosti učencev, kar na splošno označujemo kot razvoj, vzgojo in izobraževanje.³⁶² Vsak učitelj si prizadeva, da bi njegovi učenci pri njegovi učni uri usvojili, ne samo čim večjo količino znanja ampak tudi, da bi ponotranjili vzgojne elemente, katere se podaja v sklopu pouka.

Namen mojega članka na primeru učne ure: »Dežela postane domovina – razvoj dežel na slovenskem ozemlju«, je pripraviti in predstaviti učno uro kot aktivno in zanimivo za učence. Z uporabo različnih učnih oblik, metod in motivacije je cilj doseči čim večjo aktivnost in zanimanje učencev skozi celotno učno uro ter tako poskrbeti, da bodo učenci od učne ure čim več odnesli.

2. TEORETIČNA IZHODIŠČA:

Če pogledamo pojem »učna oblika« v njegovem najsplošnejšem pomenu vidimo, da so učne oblike socialne oblike, v katerih se izvaja učni proces, to je učenje in poučevanje.³⁶³ Za najbolj razširjeno in največkrat uporabljeno učno obliko nedvomno velja frontalna učna oblika. Gre za organizacijsko obliko, pri kateri učitelj neposredno izvaja izobraževalni proces s celim oddelkom ali večjo skupino učencev.³⁶⁴ Pri frontalni obliki ima učitelj vlogo nekakšnega moderatorja pouka, saj sam uravnava potek, tempo dogajanja, neposredno vpliva na aktivnost učencev in jih vodi od začetka do konca /.../, učitelj skrbi za sistematičnost in postopnost dogajanja, za logično strukturiranje in oblikovanje znanja, pouk sproti prilagaja trenutnemu stanju, zagotavlja in povečuje njegovo učinkovitost.³⁶⁵ S tega vidika vidimo pozitivno plat frontalne oblike, vendar ima ta oblika tudi veliko kritik, saj premalo upošteva individualne značilnosti in potrebe učencev, pouk je pogosto oblikovan po utrjenih vzorcih, je monoton, premalo zanimiv, učencev ne pritegne in jih niti ne aktivira. Govorna komunikacija je pretežno enosmerna – učenci so potisnjeni v podrejen

³⁶² Kramar, M. (2009). Pouk. Nova Gorica: Založba EDUCA, MELIOR d.o.o., str. 13.

³⁶³ Tomić, A. (1999) Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 119.

³⁶⁴ Blažič, M. idr. (2003). Didaktika (visokošolski učbenik). Novo mesto: Visokošolsko središče, str. 380.

³⁶⁵ Kramar, M. (2009). Pouk. Nova Gorica: Založba EDUCA, MELIOR d.o.o., str. 206.

položaj.³⁶⁶ Frontalno učno obliko se lahko uspešno dopolni z uporabo različnih metod, kot so metoda razlage, razgovora, dela s slikovnim, pisnim gradivom, idr.

Za drugačno učno uro lahko frontalno obliko kombiniramo tudi z drugimi učnimi oblikami, saj bi sodobni pouk zgodovine moral /.../ vedno bolj vključevati učence, saj bi s takšnim delom motivirali učence tudi za aktivno, učinkovito, uspešno samoizobraževalno delo po rednem izobraževanju v srednji šoli.³⁶⁷ In sicer sama bom v moji učni uri uporabila tudi skupinsko učno obliko, za katero ugotovitve raziskav kažejo, da je skupinsko organiziran izobraževalni proces bolj razgiban, boljša je delovna disciplina, motivacija za delo in delovna učinkovitost.³⁶⁸ Tudi za skupinsko obliko je značilno, da pouk vodi učitelj, vendar je z učenci v posrednem odnosu preko skupin./.../ Kljub posredni zvezi je učiteljeva vloga zelo pomembna, saj poleg vodenja dela skupin učencem v primerih kjer je treba, tudi neposredno pomaga.³⁶⁹

Po definiciji iz SSKJ-ja je metoda oblika načrtnega, premišljenega dejanja, ravnanja ali mišljenja za doseg kakega cilja.³⁷⁰ V didaktiki pa so učne metode definirane kot znanstveno in pordnično preverjeni načini učinkovite komunikacije med učiteljem in učenci na vseh stopnjah učnega procesa.³⁷¹ Vsekakor je uporaba različnih metod pri pouku potrebna, da učence lažje pritegnemo k aktivnemu sodelovanju pri pouku.

Za uspešno učno uro si je potrebno pripraviti vse gradivo, ki ga bomo pri pouku potrebovali, potrebno je razmisliti o učnih oblikah in metodah ter o učnih motivacijah, ki jih bomo pri pouku potrebovali ter kako bodo le-te vključene v posamezne učne etape.

3. POTEK UČNE URE

3.1. UVAJANJE

V učni etapi uvajanje bo uporabljena frontalna učna oblika, metoda razgovora in dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (PPT).

Učitelj vstopi v razred, pozdravi učence, jih vpraša po počutju ter si pripravi računalnik, platno in PPT. Preden začnejo z poukom za motivacijo izvede nekaj sprostitvenih vaj.

³⁶⁶ Blažič, M. idr. (2003). Didaktika (visokošolski učbenik). Novo mesto: Visokošolsko središče, str. 381.

³⁶⁷ Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, letnik 7, številka 1, str. 30.

³⁶⁸ Kramar, M. (2009). Pouk. Nova Gorica: Založba EDUCA, MELIOR d.o.o., str. 208.

³⁶⁹ Prav tam, str. 208.

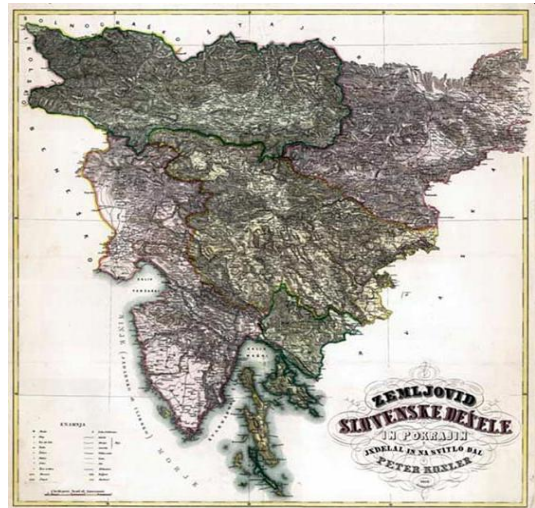
³⁷⁰ http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=metoda&hs=1 (16.1.2012)

³⁷¹ Tomić, A. (1999) Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 87.

Na PPT-ju se na začetni strani prikaže zemljevid slovenskih dežel (Slika 1). Učitelj jih vpraša, če vedo kako so se imenovale slovenske dežele v poznem srednjem veku, katera so bila njihova glavna mesta ter kje na zemljevidu leži posamezna dežela.

Učenci bi morali odgovoriti da so to bile Kranjska, Goriška, Koroška in Štajerska, glavna mesta so bila Ljubljana, Gorica, Celovec in Gradec, ter jih pokazati na zemljevidu.

Učitelj napove, da bo učna ura govorila o nastanku slovenskih dežel, ter na tablo napiše naslov učne ure "Dežela kot domovina". Uvodni del traja 7 minut.

Slika 1: Zemljevid slovenskih dežel v poznem srednjem veku.

Vir:

*http://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_Slovenije
http://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_Slovenije*

3.2. OBRAVNAVANJE UČNE SNOVI

Učitelj pove da bo učna ura razdeljena na dva dela in sicer v prvem delu bo on razlagal snov v drugem delu pa bodo učenci delali po skupinah. Učna ura bo razdeljena na štiri vsebinske poudarke; prvega bo razložil učitelj, ostale tri pa bodo poiskali učenci sami.

V prvem delu osrednjega dela bo prisotna frontalna učna oblika, metoda razlage, delo s PPT in zemljevid. V drugem delu pa bo frontalna in skupinska učna oblika, metoda razgovora, učenci bodo imeli na razpolago učbenik in drugo gradivo.³⁷²

3.2.1. Dejavniki, ki vodijo k nastanku dežel

Učitelj začne razlagati, da je v 15. in 16. stoletju prišlo na slovenskem ozemlju do velikih sprememb. Ob pojavu kapitalizma in vse večji krizi fevdalnega sistema se je kot dejavnik moderne novoveške države uveljavljalo deželno plemstvo.³⁷³ Kot nosilci položaja so v svoji vojvodini ali mejni krajini v vladarjevem imenu izvajali oblast, kot zemljiški gospodje pa so izvajali sodno in drugo oblast na svojem zemljiškem gospodstvu. Učitelj razloži, da je položaj plemstva utrjevala dednost zemljišč rodbinam, ki so na njih vladala. V poznem

³⁷² Kot drugo gradivo so mišljene fotokopije iz drugih virov, ki jih pripravi učitelj za pomoč pri odgovarjanju na vprašanja.

³⁷³ Berzelak, S. (2003). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 94.

srednjem veku se je plemstvo v odnosu do deželnega kneza poenotilo oziroma izenačilo in je bilo sestavljeno tako iz visokega plemstva kot tudi iz nižjega plemstva in ministerialov.³⁷⁴ Najpomembnejši dejavnik za nastanek držav pa je bila vedno bolj šibka oblast cesarja, zato so lahko ozemlja pod oblastjo visokega plemstva postale nekakšne države znotraj vedno bolj ohlapnega cesarstva.³⁷⁵ Učitelj na tablo v obliki miselnega vzorca zapiše glavne dejavnike, ki vodijo k nastanku dežel. Razlaga prvega poudarka traja 5 minut.

Učitelj razdeli učence v 5 skupin, po dve skupini imata isto temo, ena skupina ima samostojno temo.

3.2.2. Pojem dežela ter vloga deželnega kneza, zborov in stanov

Prvi dve skupini morata pojasniti kaj pomeni pojem dežela ter kakšna je bila vloga deželnega kneza, zborov in stanov. Učenci si pomagajo z učbenikom³⁷⁶ in fotokopijami.³⁷⁷

3.2.3. Nastanek in ustalitev dežel na slovenskem

Drugi dve skupini imata nalogo opisati nastanek in dokončno ustalitev dežel na Slovenskem. Prva skupina mora na kratko opisati proces nastanka Štajerske in Koroške. Na voljo imajo učbenik³⁷⁸ in fotokopije³⁷⁹. Druga skupina pa mora na kratko opisati proces nastanka Kranjske in Goriške. Pomagajo si z učbenikom³⁸⁰ in fotokopijami³⁸¹.

³⁷⁴ Štih, P. (1998). Pregled slovenske srednjeveške zgodovine (priročnik za študente). Ljubljana. Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, str. 46

³⁷⁵ Mlacović, D., Urankar, N. (2011). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 149

³⁷⁶ Mlacović, D., Urankar, N. (2011). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 149-150.

³⁷⁷ Štih, P. (2009). Izsledki novejših raziskav zgodovine srednjega veka na Slovenskem. Zgodovina v šoli, letnik 18, številka 1-2, str. 11-12.

³⁷⁸ Mlacović, D., Urankar, N. (2011). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 151

³⁷⁹ Štih, P. (1998). Pregled slovenske srednjeveške zgodovine (priročnik za študente). Ljubljana. Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, str. 46-53.

³⁸⁰ Mlacović, D., Urankar, N. (2011). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 151

³⁸¹ Štih, P. (1998). Pregled slovenske srednjeveške zgodovine (priročnik za študente). Ljubljana. Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, str. 59-63.

3.2.4. Pojem deželna domovinska zavest

Peta skupina pa ima za nalogo razložiti, kaj je prebivalstvu v poznem srednjem veku pomenila deželna zavest. Na voljo imajo učbenik³⁸². Za lažje razumevanje si pomagajo z virom o Janezu Vajkardu Valvasorju iz učbenika³⁸³.

Skupinska naloga traja 15 minut. Med tem časom učitelj hodi od skupine do skupine, pomaga učencem, če imajo nejasnosti in dvome ter opazuje kako jim delo poteka. Nato vsak predstavnik skupine poroča o svojih ugotovitvah, učitelj najpomembnejše ključne besede piše na tablo. Ostali učenci poslušajo sošolce in si prepisujejo ključne besede s table. Poročanje traja 8 minut.

3.3. PONAVLJANJE

V zaključnem delu je prisotna frontalna oblika in metoda razgovora. Učitelj za učence pripravi delovne liste. Učenci si lahko pomagajo z zapiski iz zvezka ter z učbenikom³⁸⁴. Za reševanje imajo 6 minut časa. Nato učitelj kliče učence, ki mu povedo odgovore. Za ustno preverjanje porabijo 4 minute.

SLOVENSKE DEŽELE OD KONCA 15. DO KONCA 16. STOLETJA – DELOVNI LIST:

1. Navedi kateri del Slovencev je ostal zunaj habsburške posesti?

2. Cesar Ferdinand I. je še pred svojo smrtjo razdelil oblast med tri sinove. Najstarejši sin Maksimilijan II. je očeta nasledil na cesarskem prestolu ter dobil Češko, Ogrsko, Spodnjo in Zgornjo Avstrijo. Drugi sin Ferdinand je dobil Tirolsko. Katere posesti je dobil nadvojvoda Karel in kako se je pričelo imenovati to ozemlje znotraj cesarstva?

3. Katere so bile slovenske dežele in kdaj so nastale? Napiši še njihova glavna mesta.

4. Razloži težave, ki jih je imel vladar pri vodenju notranje politike. Kje se je njegova nemoč najbolj odražala?

3. ZAKLJUČEK

V učni uri sem uporabila dve obliki in sicer frontalno in skupinsko učno obliko, saj menim, da splet obeh oblik skupaj z različnimi metodami naredi uro bolj atraktivnejšo. Tudi frontalno obliko v se kombinaciji z metodo razlage da narediti zanimivo, če pripovedujemo doživeto. Pri skupinskem delu so učenci v pouk aktivno vključeni, z iskanjem podatkov iz različnih virov, pa se učijo luščiti bistvene podatke iz vsebine vira. Predvsem pa je pomembno to, da so učenci tekom celotne učne ure miselno aktivni, saj kakor pravi Trškan: »sodobna šola zahteva aktivnost učencev, saj z aktivnostjo učenci dosežejo trajnejše, uporabnejše in koristnejše znanje«³⁸⁵.

5. VIRI IN LITERATURA:

- Berzelak, S. (2003). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.
- Blažič, M. idr. (2003). Didaktika (visokošolski učbenik). Novo mesto: Visokošolsko središče.
- Kramar, M. (2009). Pouk. Nova Gorica: Založba EDUCA, MELIOR d.o.o.
- Mlacović, D., Urankar, N. (2011). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Štih, P. (2009). Izsledki novejših raziskav zgodovine srednjega veka na Slovenskem. Zgodovina v šoli, letnik XVIII, številka 1-2, str. 11-12.
- Štih, P. (1998). Pregled slovenske srednjeveške zgodovine (priročnik za študente). Ljubljana. Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, str. 46-63.
- Šifrer, V. (2003). Zgodovina 2, delovni zvezek za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Tomić, A. (1999) Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, letnik 7, številka 1, str. 30.

³⁸⁵ Trškan, D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah pri pouku zgodovine. Zgodovina v šoli, letnik 7, številka 1, str. 30.

- http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=metoda&hs=1
(16. 1. 2012)
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_Slovenije (17.1.2012)

POVZETEK

Učno uro o oblikovanju dežel na Slovenskem lahko razdelimo na dva dela, *tako da sta aktivna in zanimiva za učence*. V prvem delu učitelj z uporabo frontalne učne oblike, z metodo razlage in delom z računalniškimi programi (PPT) ter z uporabo zemljevida kot učila, jasno pojasni ter obrazloži razmere in dejavnike, ki so pripeljali do nastanka dežel na slovenskem. V drugem delu učne ure učitelj uporabi skupinsko učno obliko ter učence razdeli v tri skupine. Vsaka skupina dobi svoje vprašanje, ki je tudi vsebinski poudarek, odgovor nanj pa poišče s pomočjo učbenika. Nato predstavnik vsake skupine poroča o svojih ugotovitvah pred razredom. Vsebinski poudarki v učni uri so tako štirje in sicer: dejavniki, ki vodijo k nastanku dežel, pojem dežela ter vloga deželnega kneza, zborov in stanov, nastanek in ustalitev dežel na slovenskem in pojem deželna domovinska zavest. *Takšna učna ura zahteva aktivnost vseh učencev.*

ROK ROJKO: MONGOLI – FRONTALNO, INDIVIDUALNO, V PARIH IN SKUPINSKO

Uvod

Očitek, ki pogosto leti na pouk zgodovine v srednjih šolah je naslednji – zakaj je zgodovina tako monotona, enolična in nezanimiva. Učitelj prepogosto ure frontalno odpredava in tako se pri dijakih ustvarja nek odpor do zgodovine. Samo ena učna oblika, ponavadi frontalna, sama po sebi ni dinamična, če ravno učitelj ni dober igravec. V članku bomo predstavili uro zgodovine na temo Mongolov, ki bo vsebovala vse učne oblike – frontalno, individualno, v parih in skupinsko delo. Z menjavanjem učnih oblik bomo dosegli spremembo dinamike ure in tako poskušali uro narediti bolj zanimivo za dijake. Naši uri bomo dodali kakšno motivacijsko tehniko in jo naredili atraktivnejšo. Primer, kako lahko s pomočjo menjavanja učnih oblik dosežemo bolj dinamično uro, bomo predstavili v nadaljevanju.

Učne oblike razbijajo monotonost

Individualna učna oblika ima iz stališča samega učenca prednost v tem, da je osebna. Učenec ima možnost pokazati svojo lastno mišljenje, osredotočen je na problem in išče svoje lastne rešitve. To ga spodbuja k samostojnosti in samozavesti. Učitelj lahko zelo jasno zapiše navodila, ki so dana učencem in ni nepotrebnega spraševanja. Učitelj ponavadi to učno obliko uporabi za kakšno utrjevanje snovi (učni list, delovni zvezek, dodatna naloga, miselni vzorec, plakat, referat, poročilo ...). Učitelj to obliko lahko uporabi, ko učencem naloži domačo nalogo za domov.³⁸⁶

Za delo v parih je značilno, da morata oba vpletena aktivno sodelovati – kar je včasih lahko tudi problem. Med samim delom v paru prihaja do predstavitev idej drug drugemu, na sproščen način. Tudi za delo v parih mora učitelj dati jasna navodila – možno je, da vsi pari delajo isto ali pa vsak svoje. Na koncu dela v parih ponavadi sledi predstavitev. Ta učna oblika razbija monotonost, ker omogoča sproščen pogovor.³⁸⁷

Skupinska učna oblika ima jasno strukturo. Na samem začetku izvedbe je potrebno predstaviti vsebino in navodila dela ter določiti čas. Učitelj mora cel čas bdeti nad razredom, da se le ta ne razpusti. Ko se skupinsko delo konča, ponavadi sledijo poročanja o delu po skupinah. S tem prihaja do različnih govorcev, ki vnašajo v uro dinamiko. Na koncu vsakega skupinskega dela, mora učitelj narediti nek zaključek. Prednost skupinske učne oblike je deljenje idej in znanja, večplastno, ustvarjalno oblikovanje rešitve in samo zadovoljstvo, ker je delo sproščeno in omogoča pogovor.³⁸⁸

Frontalna učna oblika sloni izključno in samo na tistem, ki nastopa. Ta si mora narediti jasno strukturo nastopa. Prednosti te oblike so, da omogoča povezovanje različnih metod (razlage, razgovora, dela s slikovnim materialom ... itd.). Omogoča tudi uporabo najrazličnejših učnih pripomočkov, ki lahko popestrijo uro.³⁸⁹ Frontalna oblika je primerna za predstavitev stvarnih, miselnih in problemskih povezav. Učitelj je pri tej učni obliki v vlogi vodje.

³⁸⁶ Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta, stran. 50.

³⁸⁷ Trškan, 2008, str. 50.

³⁸⁸ Trškan, 2008, str. 50.

³⁸⁹ Trškan, 2008, str. 50.

Kljub temu mora biti učitelj vedno pripravljen, da snov podaja živo, zanimivo, prizadeto in predvsem dramatično.³⁹⁰ V sodobno osnovno in srednjo šolo prihaja spoznanje, da je pri pouku potrebno zavestno in aktivno sodelovanje učitelja in učenca.³⁹¹

Pripravljanje in uvajanje

Pripravljanje in uvajanje v učno uro, bi pričeli z motivacijsko tehniko igranja igrice »vislice«. Navodila za to igrico so naslednja. Učenci se razdelijo v pare in nato učitelj, učencem naloži naj si vsak izbere neko besedo, ki je v povezavi z Mongoli. Možne besede, ki bi si jih učenci izbrali so lahko konj, vojak, lok, šotor, Džingiskan, Timurlenk, Učenci vzamejo list in na list zapišejo toliko črtic, kolikor ima njihova beseda črk. Če učenec, ki ugotavlja besedo črko ugame, se vislic ne riše, v nasprotnem primeru pa se vislice riše. To igrico igramo štiri minute, nato pa učitelj igrico prekine in na tablo zapiše naslov ure – Mongoli.

Za to motivacijsko tehniko pričakujemo aktivno sodelovanje učencev, saj bi bila ura lahko samo v tem primeru uspešna. Učna oblika, ki jo bomo uporabili, je delo v parih. Za razlago pravil pa bomo uporabili frontalno učno obliko. Metode, ki jih bomo uporabili pa so metoda razlage in izkustvenega učenja.

Obravnavanje novih učnih snovi

Naša učna ura bo imela štiri glavne poudarke. To bodo osvojena ozemlja Mongolov, voditelja Džingiskan in Timurlenk, uprava države in vojska.

Prva poudarka bomo obdelali skupaj. Učenci se razdelijo v skupine po štiri in nato jim učitelj razdeli nalogo. Učenci prejmejo povečan zemljevid osvojenih ozemelj³⁹², ki ga najdemo v učbeniku. Prav tako dobijo tudi atlase³⁹³, ki jim bodo pomagali pri reševanju nalog. Iz dodatne literature prejmejo gradivo, ki govori o Džingiskanu³⁹⁴, tekst za obravnavanje Timurlenka pa najdejo v učbeniku³⁹⁵. Vprašanja, na katere odgovarjajo, so na učnem listu in so nekatera povzeta po vprašanjih, ki so navedena v učbeniku³⁹⁶. Prav tako bomo s tem delom imeli tudi korelacijo z geografijo, saj je eno vprašanje zelo geografsko. Med delom po skupinah učitelj hodi po razredu in pomaga. Vse skupine rešujejo isti učni list. Čas za delo po skupinah je petnajst minut, nato učitelj prekine s skupinskim delom in na kratko preveri, kako je potekalo delo po skupinah. Nekega klasičnega poročanja na koncu ni. Vsak učenec prejme učni list in ga v času dela po skupinah reši.

Za prva poudarka smo uporabili učno obliko dela po skupinah in za razlago in zaključek frontalno obliko. Za ta razdelek je potrebno pripraviti gradivo iz dodatne literature in pripraviti karto iz učbenika. Metode, ki smo jih uporabili so naslednje – metoda razlage, razgovora in pogovora in dela s pisnim gradivom.

³⁹⁰ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 98.

³⁹¹ Karba, P. (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 43.

³⁹² Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 204.

³⁹³ Natek, Karel. (2002). Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.

³⁹⁴ Več avtorjev. (2005). Spremenili so svet. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 106-110.

³⁹⁵ Mlacović; Urankar, 2010, str. 205-206.

³⁹⁶ Mlacović; Urankar, 2010, str. 204-206.

Druga dva glavna poudarka, uprava države in vojska, se lotimo klasično, s frontalno učno obliko. Ne smemo pozabiti na vzročno – posledična vprašanja, ki omogočajo razvoj metode pogovora in razgovora. Ob razlagi snovi na tablo rišemo miselni vzorec, ki ga učenci sproti rišejo v zvezek. Na tem miselnem vzorcu so samo pomembni poudarki. Ko se lotimo razlage vojske se preko power - point predstavitev prikaže sliko mongolskega vojaka³⁹⁷ in se ob sliki razpravlja o sami vojski in urejenosti mongolske vojske. Tako obdelamo vse glavne poudarke ure in gremo na ponavljanje.

Preverjanje

Preverjanje organiziramo tako, da se igramo igro »Izprašajmo učitelja«. ³⁹⁸ Pri tej igri je v ospredju individualna učna oblika. Sama igra je precej zanimiva, saj je zelo dinamična in pri učencih sprošča veliko misli. Slike, ki smo jih izbrali³⁹⁹, razporedimo po mizah in učenci hodijo od ene do druge in si zapisujejo vprašanja, ki se jim porodijo ob sliki. Po petih minutah učitelj igro ustavi in zadnjih pet minut razred skupaj odgovarja na vprašanja. Nato zaključimo uro.

Zaključek

Učno uro na temo Mongolov smo poskušali z menjavanjem učnih oblik in pravilnim povezovanjem učnih metod, narediti bolj atraktivno in dinamično. Učenci skozi celotno uro čutijo spreminjanje tempa ure in preko zanimivih in različnih pristopov, ostajajo zbrani in njihove misli ne odplavajo drugam. Prav tako se z različnimi učnimi oblikami, prenaša težišče iz učitelja na učenca, saj potek ure ni v celoti odvisen od učitelja in njegovega frontalnega nastopa. Problemi, ki se lahko pojavijo pri izvedbi takšne ure so naslednji: Pojavi se veliko hoje po razredu, ko je potrebno formirati skupine. Pri uvodni motivaciji lahko pride do nemira v razredu, saj vsak govori svoje. Ali bo na tak način ura atraktivna? Težko se s tem strinjamo, znan italijanski psiholog in filozof Umberto Galimberti pravi, da mora biti učitelj človek, ki bo fasciniral mlade. Še vedno je zelo veliko odvisno od učitelja.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Mongolski vojščak.

http://www.google.si/imgres?q=Mongol&hl=sl&biw=1366&bih=575&tbn=isch&tbnid=jxDsywHIrEjPWM:&imgrefurl=http://en.wikipedia.org/wiki/Mongol_Empire&docid=OjbbVTLRdaKnHM&imgurl=http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/26/MongolArcher.jpg (18. 1. 2012)

³⁹⁸ Ginnis, Paul. (2004). Učitelj – sam svoj mojster. Ljubljana: Rokus, str. 86-87.

³⁹⁹ Primeri: Slika 1: Boj (Vir:

http://medieval2.heavengames.com/m2tw/history/historical_battles_folder/kalka_river_folder/index.shtml); Slika 2: Mongolska država (Vir:

<http://pogo.lakesideschool.org/history/h100erussian/2010/11/18/fight-for-our-empire>); Slika 3:

Mongolski šotor (Vir: <http://theingots.org/community/node/14593>); Slika 4: Lok (Vir:

<http://horseback-archery.com/no/mongolian-recurve-bows/toth-traditional-mongolian-recurve-bow>); Slika 5: Džingiskan (Vir: <http://history.cultural-china.com/en/46H2406H11136.html>).

⁴⁰⁰ Galimberti, Umberto. (2009). Grozljivi gost: nihilizem in mladi. Ljubljana: Modrijan, str. 27-36.

Seznam literature

- Galimberti, Umberto. (2009). Grozljivi gost: nihilizem in mladi. Ljubljana: Modrijan.
- Ginnis, Paul. (2004). Učitelj – sam svoj mojster. Ljubljana: Rokus.
- Karba, P. (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Mongolski vojščak.
http://www.google.si/imgres?q=Mongol&hl=sl&biw=1366&bih=575&tbm=isch&tbid=jxDsywHIEjPwM:&imgrefurl=http://en.wikipedia.org/wiki/Mongol_Empire&docid=OjybVTLRdaKnHM&imgurl=http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/26/MongolArcher.jpg (18. 1. 2012)
- Natek, Karel. (2002). Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Več avtorjev. (2005). Spremenili so svet. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Povzetek

Očitki, ki so zelo pogosti za pouk zgodovine na gimnazijah so v smeri, da je pouk nepriljubljen, da profesor neprestano učno snov podaja frontalno. Pouk pa lahko postane dosti bolj privlačen, če med uro zamenjamo več učnih oblik. S tem v pouk vnašamo različno dinamiko in povečamo atraktivnost ure. Na konkretnem primeru učne ure z naslovom Mongoli, bomo poskušali z menjavanjem učnih oblik in metod, doseči večjo atraktivnost ure. V uvodni motivaciji bomo porabili učno obliko dela v parih. V glavnem delu bomo uporabili skupinsko delo in za urjenje uporabili individualno delo. Uro bomo razdelili na štiri vsebinske sklope: obseg Mongolije v 13. stoletju, Džingiskanov čas, Timurlenkov čas, osnovne lastnosti mongolske države (konjeniki, vojska, uprava). Snov za uro bomo črpali iz učbenika in dodatne literature.

SAMO ŠMAJGL: DELO Z VIRI NA PRIMERU ZGODOVINE RENESANČNE UMETNOSTI

Uvod

Poučevanje zgodovine se počasi odmika od enciklopedičnega poučevanja in z novimi spoznanji na področju didaktike prehaja na temačno-eksemplarični način poučevanja.⁴⁰¹ Način, ki ne poudarja samo zgodovinskega sosledja dogodkov in ekonomsko-socialnih sprememb, ampak pouk gradi tudi na grajenju zgodovinskih spretnosti, med katere spada razumevanju virov, razvijanje vrednot, naravnosti in stališč.⁴⁰² Namen članka je pokazati, da lahko z metodami dela z viri učinkovito dosežemo te cilje in hkrati z različnimi učnimi oblikami in učnimi tehnikami dosežemo večjo zanimanje, ki se tako rado izmika klasičnemu frontalnemu poučevanju, učencev za pouk. Pri pouku upoštevamo izobraževalne, funkcionalne in vzgojne cilje.

Teoretični del

Osrednje raziskovalne metode zgodovinskega dela so povezane s preučevanjem zgodovinskih virov, saj so zgodovinski viri pričevalci in edine sledi človekovega delovanja v preteklosti.⁴⁰³ Delo z viri poteka na podlagi metode dela s pisnim gradivom in metode dela s slikovnim gradivom. Metoda dela s pisnim gradivom vključuje uporabo pisnih virov, vprašanja, ki se nanašajo na te vire, vprašanja o zanesljivosti, pristranskosti in vrednosti virov.⁴⁰⁴ Vire lahko obdelujemo na dva načina. Lahko v njih iščemo podatke, to vključuje analizo vira in iskanje potrebnih vsebinskih elementov. Sledijo vprašanja, kot so: O čem govori besedilo? Kateri so glavni podatki? Katere so glavne teme v besedilu? Drugi način pa je, da ugotovljamo namen napisanega, kakšen jezik je uporabil avtor vira, ali je bil pristranski. Takemu delu pripadajo naslednja vprašanja: Kdo je napisal to besedilo? Kakšen jezik je uporabil? Kaj bi lahko vplivalo na avtorja?⁴⁰⁵ Učenci se naučijo natančno brati, izluščiti pomembne podatke, ugotavljati pristranskost avtorja, razumeti različne interpretacije.⁴⁰⁶

Metoda dela s slikovnim gradivom zajema delo s fotografijami, plakati, umetniškimi slikami, zemljevidi, grafi, karikaturami.⁴⁰⁷ Pri tej metodi prevladujejo tri stopnje preučevanja. Prva je enostavno branje informacij, kot so naslov, avtor, datum izdaje, prepoznavanje vrste vsebine. Druga je opis elementov slikovnega gradiva, geometrije. Tretja pa je razlaga, ki poudarja zgodovinski kontekst, vsebino slike, vlogo in stališče

401 Brobnik, V. (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi, Zgodovina; Zavod RS za šolstvo; str:4

402 Prav tam, str. 5.

403 Grafenauer, B. (1960). Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, str. 249.

404 Trškan, D. (2008). Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, str. 90.

405 Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3.

406 Prav tam, str. 6.

407 Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št 1, str. 3.

avtorja.⁴⁰⁸ Pri obravnavanju obdobja renesanse je najbolj prikladno in najbolj pogosto delo z umetniškimi slikami. Le te lahko uporabimo kot vir podatkov, študijski dokument ali ilustracijo.⁴⁰⁹ Pri tem je najbolj pomembno, da v sliki prepoznamo spremembe časa, ki se velikokrat odražajo v umetnosti. Metoda s pisnim gradivom pomaga pri aktivnem sodelovanju učencev, omogoča sistematično opazovanje, analizo, sintezo, kar privede do kritičnega mišljenja.⁴¹⁰ Učenci se s preučevanjem slikovnih virov naučijo sami iskati podatke.

Praktični del

Uvajanje

Pri prvem delu, ki učence uvaja v tematiko renesančne umetnosti z vprašanji poizvemo, kaj učenci že vedo o renesansi. Učitelj podaja vprašanja, učenci pa z dvigom rok odgovarjajo. Če nobeden ne dvigne roke, učitelj sam določi učenca za odgovor. Vprašanja, kot na primer: Kaj je renesansa? Kje so njeni začetki? Zakaj se razvije prav tam? Odgovori si naj bi sledili nekako takole: Renesansa je kulturno gibanje od 14. st. do 17. st. Začetki so v Genovi v Italiji. Političnih okoliščin, prenos knjig in spisov iz padlega Konstantinopla, nastop Medičejcev, so razlogi za začetek renesanse v Italiji. Vprašanja so namenjena temu, da učencem osvežijo spomin na tematiko, ki so je že obravnavali. Za ta del ure, bi porabili 5 minut časa.

Prvi vsebinski poudarek

Ta del pouka bi bil najdaljši in bi trajal 20 minut. Namenjen bi bil delu s tekstom po metodi dela s pisnim gradivom. Uporabili bi skupinsko učno obliko. Učence bi razdelili na 4 enako velike skupine. Vsaki skupini bi dodelil tekst, ki bi govoril o enem od štirih renesančnih umetnikov, njihovih delih in življenju. Umetniki bi bili naslednji: Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Rafaelo in Sandro Botticelli. Vir za življenje vseh štirih umetnikov bi bili povzeti po knjigi *Življenje umetnikov*.⁴¹¹ Preko opisov bi najlažje in bolj temeljito spoznali življenja umetnikov in njihova dela. Pomembno pri tem piscu je, da je sodobnik omenjenih umetnikov. Sam vir tako poleg informacij o izbranih osebah, preko načina opisa, jezika, ki ga uporablja, odraža čas v katerem je nastal in tako še bolj pristno prikaže čas renesanse. Tekst bi bil dolg od ene strani do strani in pol, tako, da bi si morali učenci le tega razdeliti med sabo. S tem bi povečali obseg predelane snovi, omogočili več timskega dela, saj bi učenci, če bi hoteli končati v zadanem času, morali sodelovati med sabo. Za prebiranje teksta in odgovarjanje na vprašanja bi učenci imeli na voljo 10 minut. Vprašanja bi bila podana na delavnem listu. Vprašanja bi bila razdeljena na dva dela. Učenci bi lahko odgovorili na vprašanja na delavni list, lahko pa bi narisali miselni vzorec, ki pa bi moral odgovoriti na zadana vprašanja. Prva vprašanja bi poizvedovala o vsebini vira samega. O svetnih in posvetnih delih avtorjev, njihovem načinu življenja, njihovih mecenih in okolju, v katerem so živeli. Druga skupina vprašanj pa se bi nanašala na vir sam. Kakšen jezik je uporabil avtor? Komu gredo po avtorjevem mnenju zasluge za talent, ki ga imajo umetniki? Je vir pristranski? Po preteku desetih minut, bi vsaka skupina

408 Prav tam, str. 3.

409 Prav tam, str. 4.

410 Prav tam, str. 6.

411 Vasari, G. (2006) *Življenje umetnikov*. Ljubljana: Studia Humanitas.

poročala. Za to bi imela na voljo 2 minute. Zadnji dve minuti v tem delu bi posvetili ugotavljanju razlik in podobnosti med vsemi štirimi umetniki. To bi učitelj dosegel s postavljanjem podvprašanj.

Drugi vsebinski poudarek

Drugi vsebinski del bi trajal 10 minut. V tem delu, bi s pomočjo Rafaelove slike: Atenska šola⁴¹² ugotavljali odsev družbe v dani sliki. Oblika bi bila frontalna, metoda pa delo s slikovnim gradivom. Učenci bi odgovarjali z dvigom roke, če se ne bi nobeden javil, bi učitelj naključno izbral učenca. Učence bi z vprašanji naučil, da bi sami znali iz slike razbrati podatke, ki bi slika kot vir vsebuje. Sliko bi najprej pokazal kot celoto. Učence bi povprašal kdo je avtor? Odgovor bi morali vedeti, saj je bil vključen v prejšnjem delu ure. Zastavil bi še vprašanje, kje se delo nahaja, nato pa bi prešli na sliko samo. Najprej bi se osredotočili na ljudi. Vprašanje bi se glasilo, če prepoznajo kakšno osebo na sliki, oziroma, če jih osebe na koga spominjajo. Predlagal bi, da se najprej osredotočijo na sredino slike. Ko bi ugotovili identiteto Platona in Aristotela, bi se premaknili še na ostale ljudi. Kaj počnejo ljudje na slikah? Kako so oblečeni? Ugotovili bi, da na sliki niso samo filozofi, temveč tudi matematiki, astrologi in teologi. Nadalje bi se posvetili arhitekturi. Katere arhitekturne elemente vidite na sliki? Na kaj vas spominjajo? Zakaj ravno ti? Na kaj vas spominja oblika prostora? Učenci bi na sliki najverjetneje opazili kipe, oboke in stebre. Ti elementi kažejo na posnemanje renesanse, posnemanje antičnega. Tloris prostora, v obliki grškega križa, kaže na sožitje med pogansko filozofijo in teologijo tedanje renesančne sedanosti. Sama interpretacija bi sledila interpretaciji v delu Življenja umetnikov⁴¹³ in lastni interpretaciji.

Zaključno ponavljanje

V zadnjem delu, ki bi trajal 10 minut, bi s pomočjo križanke ponovili vse, kar smo obravnavali v uri. Učenci bi tokrat delali individualno in bi morali v času petih minut le to izpolniti. Po preteku petih minut, bi skupaj z učiteljem odgovorili na vprašanja v križanki. Čas, ki bi ostal do konca ure, bi namenili vprašanjem, ki bi jih imeli učenci na temo renesančne umetnosti.

Sklep

Delo z pisnim in slikovnim virom poskuša učencem prikazati, da je za razumevanje zgodovine potrebno več, kot le golo poznavanje letnic in dejstev. V izvedeni uri sem tako poskušal prikazati raziskovalno, miselno plat zgodovine in tako vzbuditi večje zanimanje za vedo samo. Z uro so doseženi vsi trije operativni učni cilji. Izobraževalni z pridobljenim znanjem, funkcionalni s sposobnostjo dela z viri in vzgojni z delom v skupini.

412 http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sanzio_01.jpg (16. 1. 2011)

413 Vasari, G. (2006) Življenje umetnikov. Ljubljana: Studia Humanitas str. 191.

Literatura:

Brobnik V. (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi, Zgodovina; Zavod RS za šolstvo

Grafenauer, B. (1960). Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana: Univerza v Ljubljani

Rafaelo; Atenska šola http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sanzio_01.jpg (16. 1. 2011)

Vasari, G. (2006). Življenje umetnikov. Ljubljana: Studia Humanitas.

Trškan, D. (2008). Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani,

Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3-7.

Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik X. Št. 1, str. 3-6.

Povzetek

Članek poskuša predstaviti uro, ki ne temelji na frontalnem prenosu znanja, ampak se posveča delu s zgodovinskimi viri. Viri so bistveni element zgodovine, zato tudi v srednji šoli, delo z njimi, ne bi smelo biti zanemarjeno. Na primeru tematike renesančne umetnosti, smo z analizo življenjepisa štirih renesančnih umetnikov: Leonarda da Vincia, Michelangela, Rafaela in Sandra Botticellia, prikazali kako vire brati in kaj v njih iskati. Bistveno je, da so vprašanja namenjena tako vsebini vira, kot viru in avtorju samem. Z analizo Rafaelove slike pa učence naučimo, kako pristopiti in razumeti sliko kot vir. Iz slike lahko razberemo dosti več, kot samo podatke o avtorju, nahajališču dela in njegovem namenu. Slika dostikrat pokaže ogledalo družbe, ter njenih želja, ki se zrcalijo v umetnosti.

SAŠA GRIMŠIČ: PROKOPIJEVI VIRI IN METODA DELA S PISNIM GRADIVOM

Uvod

Kljub temu, da je zgodovina veda, ki temelji na delu z najrazličnejšim pisnim gradivom, pa je metoda dela s pisnim gradivom v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju velikokrat spregledana. Učitelji se še vedno prevečkrat odločajo za metode (kot je metoda razlage), ki učence postavljajo v pasiven položaj in jih obsojajo zgolj na poslušanje. S tem učencem vzamejo možnost kritičnega razmišljanja in ustvarjanja lastnega mnenja. Učence je treba pri pouku naučiti tudi tega kako se s prebranimi teksti soočati, torej kdaj je nekaj napisano nekritično in subjektivno.

Namen pričujočega članka je predstaviti metodo dela s pisnim gradivom, pokazati kako lahko dijake s to metodo aktivno vključimo v pouk in v raziskovanje zgodovine ter jih naučimo kritičnega in objektivnega razmišljanja. Ura bo temeljila na temi o Justinijanovem poskusu obnove cesarstva in na Prokopijevih virih iz Justinijanovega obdobja.

Metoda dela s pisnim gradivom

Ana Tomić metodo dela s pisnim gradivom imenuje kot "metodo dela s tekstom"⁴¹⁴. Tomičeva pravi, "da nam raba te metode pomaga pri razvijanju samostojnosti učencev in usposabljanju za samoizobraževanje"⁴¹⁵. Omeni tudi, da moramo učence ob branju tekstov navajati na "zbrano in kritično branje"⁴¹⁶.

Učitelj lahko kakovost učenčevega branja zgodovinskih tekstov preveri z vprašanji, ki mu jih glede na tekst oz. vir postavlja. Ta vprašanja se razlikujejo glede na to, kako so bili zgodovinski teksti uporabljeni. Trškanova omenja dva načina uporabe zgodovinskih besedil.⁴¹⁷ Pri prvem načinu gre zgolj za iskanje "podatkov iz virov"⁴¹⁸, pri drugem pa gre za "ugotavljanje, kaj, zakaj in kako so zgodovinarji pisali o dogodkih"⁴¹⁹. Predvsem pri drugem načinu "je treba ugotoviti, ali je pisni vir zanesljiv in ali vsebuje osebno mnenje oz. pristranskost"⁴²⁰.

⁴¹⁴ Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 97.

⁴¹⁵ Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 97.

⁴¹⁶ Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 97.

⁴¹⁷ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3.

⁴¹⁸ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3.

⁴¹⁹ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3.

⁴²⁰ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3.

Kot navaja Trojar lahko pri pouku zgodovine uporabljamo najrazličnejše pisne vire. Uporabljamo lahko prave dokumente, spominska pričevanja, zgodovinske potopise, statistične preglednice itd.⁴²¹ Vseeno tu velja opozoriti, da morajo učitelji "izbrati krajše in metodično uporabne odlomke"⁴²².

Trojar metodo dela s pisnim gradivom vidi tudi kot metodo, ki učitelja spodbuja "k pogostejši organizaciji pouka s tihim in samostojnim delom učencev"⁴²³. To pomeni, da so učenci skozi to metodo v pouk tudi bolj aktivno vključeni.

Potek učne ure

Uvajanje

Učna ura se začne motivacijsko, in sicer z motivacijsko tehniko vislice. Učitelj jo na tablo nariše in dijakom pojasni, da bodo prek vislic danes ugotovili naslov učne ure. Ko dijaki naslov ure, ki je Justinijanov poskus obnove oblasti, ugotovijo, ga učitelj na tablo napiše na novo, in to z barvno kredo. Nato učitelj napove učne cilje, in to so, da bodo skupaj spoznali kakšni so bili vzroki za neuspeh obnove cesarstva, in pa da se bodo naučili kako se spopasti s pisnimi viri. Uvajanje traja približno 5 minut.

Obravnavanje nove učne snovi

Obravnavanje nove učne snovi je sestavljeno iz treh vsebinskih poudarkov. Prevladuje frontalna učna oblika, izmenjujeta pa se metodi razlage in razgovora. Skozi celotno didaktično etapo je prisotna tudi PowerPoint predstavitev⁴²⁴. Ta didaktična etapa traja približno 10 minut. Od učnih sredstev so prisotni računalnik, platno in Powerpoint predstavitev.

Prvi vsebinski poudarek se imenuje Razlike med vzhodnorimskim in zahodnorimskim cesarstvom. Učitelj dijakom pojasnjuje, da je bila za zahodni del značilna politična razdrobljenost, naturalno gospodarstvo in predvsem gospodarsko nazadovanje. Učitelj poudari tudi, da je bilo vzhodnorimsko cesarstvo centralizirano, da je bilo zanj značilno denarno gospodarstvo in razvito kmetijstvo.⁴²⁵

Drugi vsebinski poudarek se imenuje Vzroki za neuspeh obnove cesarstva. Učitelj tu sprva samo našteje vzroke kot so: navali tujih ljudstev na vzhodnorimsko ozemlje, razlike v

⁴²¹ Povzeto po: Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi viri. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IV. Št. 4, str. 51.

⁴²² Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi viri. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IV. Št. 4, str. 51.

⁴²³ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi viri. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IV. Št. 4, str. 52.

⁴²⁴ Powerpoint predstavitev na temo Justinijanov poskus obnove cesarstva.

⁴²⁵ Povzeto po: Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 20.

jeziku med posameznima deloma cesarstva in verska vprašanja.⁴²⁶ Nato učitelj skozi metodo razgovora dijake povpraša dijake, če vedo kakšne so bile razlike v jeziku in veri⁴²⁷. Tretji poudarek se imenuje Vpliv krščanstva na vzhodnorimsko cesarstvo. Učitelj znova skozi metodo razlage pojasni, da je krščanstvo postalo državna vera, in da je spreminjala odnose med sloji. Učitelj pojasni, da se je vzhodnorimsko cesarstvo gospodarsko opiralo na vzhod, ter da se je v njem krepil helenistični vpliv, kar je cesarstvo vedno bolj odmikalo od rimske antične tradicije.⁴²⁸

Urjenje

V didaktični etapi urjenja se pojavljata frontalna učna oblika in parna učna oblika. Od učnih metod se pojavljajo metoda razlage, metoda dela s pisnim gradivom, metoda razgovora in metoda dela z grafičnimi izdelki. Od učil se pojavljajo učbenik⁴²⁹, dodatni pisni viri⁴³⁰ in delovni list z vprašanji⁴³¹. Ta didaktična etapa traja 20 minut.

Učitelj dijakom na začetku urjenja razdeli delovne liste z vprašanji in dodatne Prokopijeve pisne vire. Nato jim skozi frontalno učno obliko in metodo razlage da navodila, da odprejo učbenik na strani 21 in preberejo dva pisna vira (prva dva vira)⁴³², ki ju je napisal Prokopij. Naroči jim še, da preberejo še dodatna pisna vira (tretji in četrti vir)⁴³³, ki so ju dobili in glede na vire odgovorijo na vprašanja iz učbenika in na vprašanja iz delovnega lista. Pri tem jih opozori, da so viri od istega avtorja, in da vsi govorijo o Justinijanu, ampak da so eni pisani kot uradni dokumenti, drugi pa naskrivaj. Učitelj tudi določi, da se morajo pisnih virov lotiti v paru, ter da imajo na voljo 10 minut časa. Učitelj jim tudi pove, da bodo morali po analizi virov nekateri izmed njih predstaviti, do kakšnih ugotovitev so prišli.

Urjenje se konča v frontalni učni obliki in skozi metodo razgovora. Učitelj dijake sprašuje do kakšnih ugotovitev so prišli, dijaki pa se prek odgovorov urijo v izražanju kritičnega in

⁴²⁶ Povzeto to: Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 22.

⁴²⁷ Vprašanja so lahko naslednja: Kakšen jezik so govorili v zahodni polovici cesarstva in kakšen v vzhodnorimskem cesarstvu?, Kdo so bili patriarhi in zakaj so bili v sporu z rimskimi škofi?.

⁴²⁸ Povzeto po: Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 22-23.

⁴²⁹ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 21.

⁴³⁰ Prokopij iz Cezareje (1961). Pod Justinijanovim žezlom. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 308, 325.

⁴³¹ Vprašanja na delovnem listu: Kako je Prokopij opisoval Justinijanov prihod na oblast v prvem in kako v tretjem viru?, Kot kakšnega človeka je Prokopij opisoval Justinijana v drugem in četrtem viru?, Zakaj misliš, da je svoje mnenje tako spreminjal? Bi znal iz teh štirih virov ugotoviti kakšen je cesar res bil ali so viri preveč subjektivni?.

⁴³² Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 21.

⁴³³ Primer vira: tretji vir: .../Ko je Justinijan zasedel prestol, je ustvaril v državi popoln kaos. Kar je bilo dotlej z zakoni prepovedano – to je zdaj uvajal v državo; in kar je bilo dotlej običajno in ustaljeno – to je zdaj izkoreninil, kot da si je zgolj zato nadel vladarske insignije, da bi vse stvari postavil na glavo.

(Prokopij iz Cezareje (1961). Pod Justinijanovim žezlom. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 308.)

objektivnega mnenja, h kateremu jih učitelj ves čas spodbuja⁴³⁴. Ta del urjenja traja približno 5 minut.

Ponavljjanje

V didaktični etapi ponavljanja se pojavljata frontalna učna oblika in individualna učna oblika. Od učnih metod se pojavljajo metoda razgovora, metoda razlage in metoda dela z grafičnimi izdelki. Od učnih sredstev so uporabljeni prosojnica, grafoskop in platno.

V prvem delu ponavljanja učitelj zastavlja vprašanja⁴³⁵, ki se tičejo ravnokar obravnavane snovi in poteka v frontalni učni obliki in v metodi razgovora ter občasno v metodi razlage, če je treba dijakom še kaj dodatno razložiti. Ta del traja približno 2 minuti. V drugem delu ponavljanja pa učitelj dijakom da navodila za prepis učne snovi iz prosojnice. V tem delu se pojavljata individualna učna oblika, metoda dela z grafičnimi izdelki in pa vsa prej naštetá učna sredstva, ki so prosojnica, grafoskop in platno. Ta del didaktične etape traja do konca ure, torej 8 minut.

Sklep

V zgornji učni uri je predstavljena metoda dela s pisnim gradivom. Ta metoda prinaša poučno, zanimivo in predvsem poglobljeno znanje o zgodovini, ki zna biti z nekaterimi običajnimi metodami precej pusto. Metoda dela s pisnim gradivom dokazuje, da dijakom ni potrebno vseh dejstev prinesiti na pladnju, saj znajo do njih priti sami. Dijaki so pri izvajanju te metode tudi aktivno vključeni v pouk, saj jo lahko izvajamo v parni učni obliki in skozi metodo razgovora, ki vključujeta veliko aktivnega sodelovanja s sošolci in učiteljem v šolskem delu. K aktivnemu razmišljanju jih lahko še dodatno spodbuja tudi učitelj z različnimi atraktivnimi vprašanji in zanimivimi dodatnimi viri, ki jih za dijake pripravi.

Dijakom ni treba odtrgati jabolka in jim ga dati, ampak jim zgolj pokazati kako se ga odtrga. Način kako bodo prišli do njega, pa moramo pustiti njim in njihovi lastni presoji.

⁴³⁴ S podvprašanji: Kako bi vi dokazali, da so določeni pisni viri resnični?, Ali Prokopijevi viri predstavljajo laži o cesarju Justinijanu ali zgolj piščevo osebno resnico?.

⁴³⁵ Primeri vprašanj: Kaj so bili vzroki za neuspeh Justinijanovega poskusa obnove cesarstva?, Kaj lahko strnete o Justinijanovem vladanju nasploh?, Pri čem morate biti pozorni, ko se lotevate zgodovinskih pisnih virov?, Je po vašem mnenju upravičeno, da so pisci zgodovinarji subjektivni in nekritični pri svojem delu?.

Literatura in viri:

Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Prokopij iz Cezareje (1961). Pod Justinijanovim žezlom. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Tomić, A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi viri. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik IV. Št. 4, str. 51-52.

Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3-4, str. 3-6.

Povzetek

Metoda dela s pisnim gradivom je nadvse uporabna metoda, saj učenec skozi samostojno in aktivno delo razvija kritično in na najvišji stopnji tudi objektivno razmišljanje. Učna ura je sestavljena iz štirih bistvenih didaktičnih etap. Uvajanje bazira na motivacijski tehniki vislice, preko katere dijaki ugotovijo naslov učne ure. Obravnavanje nove učne snovi je razdeljeno na več vsebinskih poudarkov med katerimi se seznanijo dijaki o razvitosti vzhodnega dela cesarstva in nerazvitosti zahodnega dela v času cesarja Justinijana, o vzrokih za neuspeh obnove cesarstva in o vplivu krščanstva na vzhodnorimsko cesarstvo. Dijaki se urijo tudi v branju in analiziranju Prokopijevih pisnih virov iz učbenikov in dodatnih virov, ki jih prinese učitelj. Zaključno ponavljanje poteka v frontalni učni obliki, kjer učitelj preko metode razgovora postavlja vprašanja o ravnokar obravnavani snovi. Dijaki so pri izvajanju te metode aktivno vključeni v pouk.

SIMONA PAVLIČ: UČNA URA ZGODOVINE V GIMNAZIJI SKOZI UČENJE POJMOV (ISLAM)

UVOD

Ko govorimo o zgodovinskem ljudstvu, kot so Arabci ali Judi, se zaradi lažjega in globljega razumevanja njihovega življenja v zgodovini ne moremo izogniti predstavitvi njihovega verstva, sploh, če so bili nosilci tega verstva. Namen članka je predstaviti to ljudstvo in njegovo vero skozi učenje pojmov. Posredujemo pojme, ki so vezani na njihovo verstvo. Pri predstavitvi verstva uporabimo še metodo slikovne demonstracije, učni list (s povezovanjem pojmov z njihovo ustrezno razlago) in na koncu še kviz (za utrditev poznavanja pojmov). S temi dodatnimi tehnikami dosežemo večjo motivacijo s strani dijakov za poslušanje in aktivno udeležbo pri učni uri.

POJMI

Verstvo je zelo občutljiva zadeva, saj pri marsikateremu dijaku vzbuja močna čustva (pozitivna in tudi negativna). Veroizpoved je tudi urejen sistem predpisov in dojemanja sveta. Zato je tudi prav, da se jih obravnava na tak način: urejeno in strukturirano. To nam omogočajo strokovni pojmi oz. religijsko besedišče. Podobno pravi B. Marentič Požarnik: »Pojmi omogočajo šolsko učenje, prenašanje izkušenj in znanstvenih spoznanj med generacijami. Vnašajo red in organizacijo v svet občutkov.«⁴³⁶ Pojmi predstavijo verstvo z znanstvenega vidika, nevtralnno in povsem objektivno, pomagajo nam, da ne zapademo v subjektivni oris verstva. Da pa ne bo razlaga pojmov preveč dolgočasna ali nerazumljiva (saj so naši učenci ali dijaki po raziskavah sodeč zelo slabi v razumevanju pojmov⁴³⁷), jo popestrimo s slikovnim gradivom in reševanjem učnega lista.

METODA SLIKOVNE DEMONSTRACIJE

Ilustrativno-demonstracijska metoda (ali metoda demonstracije) je »bistvena metoda, ki se uporablja pri frontalnem pouku kot motivacijsko in ilustrativno sredstvo«⁴³⁸. Najpogosteje se uporablja kot metoda slikovne demonstracije (uporaba slikovnega gradiva).⁴³⁹ Slikovno gradivo se uporablja »kot motivacijsko in demonstracijsko gradivo pri obravnavanju učne snovi«⁴⁴⁰. Lahko se uporablja za motivacijo, za ilustracijo in potrditev nove učne snovi, vpliva na dobro počutje učencev in jih motivira.⁴⁴¹

Da bo pomnjenje pojmov trajno uspešno, je potrebno določen pomen pojma večkrat obnoviti, zato za utrjevanje izvedemo kviz.

⁴³⁶ Marentič Požarnik, B. (2003). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS. Str. 49 – 63.

⁴³⁷ Tu se opiram na članek Boruta Zidar, B. (2007). Pojmi pri zgodovini v osnovni šoli. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Let. 78/43. Št. 1, str. 78 – 96.

⁴³⁸ Trškan, D. (1999). Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno-demonstracijske metode pri pouku zgodovine v srednji šoli. V: Zgodovina v šoli. Letnik 8. Št. 3-4, str. 9.

⁴³⁹ Trškan, D. (1999). Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno-demonstracijske metode pri pouku zgodovine v srednji šoli. V: Zgodovina v šoli. Letnik 8. Št. 3-4, str. 9.

⁴⁴⁰ Trškan, D. (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik. 10 Št. 1, str. 3.

⁴⁴¹ Trškan, D. (1999) Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno-demonstracijske metode pri pouku zgodovine v srednji šoli. V: Zgodovina v šoli. Letnik 8. Št. 3-4, str. 9

UVAJANJE

Samo učno uro z naslovom Islam začnemo z vprašanjem: Kdaj se slovensko ozemlje prvič sreča z islamom? (pri tem pustimo, da navedejo nekaj ugotovitev; želimo pa priti do odgovora v času turških vpadov, drugi možen odgovor je v času Jugoslavije, ko se na slovensko ozemlje priselijo muslimani iz juga države v iskanju boljših možnosti za delo in preživetje). S tem, ko jim navržemo to vprašanje, jih spodbudimo ne samo k razmišljanju, temveč tudi k zanimanju za tematiko verstva islam. Po vstopnem vprašanju, o katerem se pogovarjamo do pet minut, sledi uvod v današnjo tematiko: napovemo temo islam kot verstvo (glavne značilnosti tega verstva) in islam skozi oči zgodovine (zgodovina Arabcev).

OBRAVNAVANJE UČNE SNOVI

Obnavljanje nove snovi razdelimo na dva dela: v prvem delu, ki bo versko-etično obarvan predstavimo islam skozi razlago pojmov in slikovne demonstracije. Dijaki ob razlagi pojmov⁴⁴² rešujejo učni list⁴⁴³. Nekatero besedišče se bo v drugem delu obravnave nove učne snovi ponovilo, kar je le pozitivno, saj dijaki tako že usvojeno znanje ponovijo. Vse pojme (kot že zgoraj omenjeno) podkrepimo s slikovno demonstracijo⁴⁴⁴. V drugem delu obravnave snovi pogledamo islam skozi zgodovinske oči⁴⁴⁵, kjer v treh vsebinskih poudarkih⁴⁴⁶ predstavimo zgodovinsko ljudstvo Arabce. Za oba dela skupaj porabimo do dvajset minut, načeloma za prvi del porabimo več časa kot za drugega.

UTRJEVANJE

Ponavljamo tako, da dijakom povemo, da se bomo šli kviz z nagrado⁴⁴⁷ za najbolj uspešno skupino. Razdelimo jih v tri skupine, vsaki skupini damo tri kartončke s črkami A, B, C.

⁴⁴² Pojmi, ki jih razložimo s pomočjo leksikona ali katerekoli druge verodostojne literature (vira), ki podaja razumljivo in pravilno razlago, so: SURE, KORAN, HIDŽRA, ISLAM, UMMA, ŠAHADA, SALAT, ZAKAT, SAVM, HADŽ, ŠEIRAT, SUNE, KABA, MOŠEJA, KIBLA, DŽIHAD, KALIFI.

Primer učbenika in skripta od koder so vzeti pojmi: Šverc, . A. (ur.); Jamnik, A. (ur) (2004). Kaj verujemo? 3. Učbenik za predmet Vera in kultura za 3. letnik gimnazij. Ljubljana – Celje: Mohorjeva družba Celje.

Pluž, J.; Ocvirk, D. (1998). Pojav religije in krščanska vera. Skripta za interno uporabo slušateljev TPŠ.

⁴⁴³ Na učnem listu je ena sama naloga: Poveži pojme z njihovo ustrežno razlago!; Na eni strani učnega lista so nanizani pojmi, na drugi strani vzporedno pa pomešane razlage pojmov. Dijaki ugotovijo za ustrezen pojem ustrežno razlago.

⁴⁴⁴ Na power point prezentaciji ali na prosojnicah naj bo zapisan pojem, npr. Koran in zraven slika korana. Profesor razloži pojem, dijaki pa na učnem listu povežejo omenjen pojem z ustrežno razlago. Slike najdemo na internetu v google brskalniku slik (vtipkamo npr. koran in izberemo primerno sliko). Pomagamo si s kakšno strokovno literaturo o verstvu Islam, da se izognemo napačni slikovni demonstraciji.

⁴⁴⁵ - da je verstvo nastalo v Arabskem svetu, da so Arabci z osvajanji dosegli kopno Evrope v 8. stoletju na Iberskem polotoku in v današnji Turčiji, da se prestolnica Arabcev, nosilcev islama, seli iz Medine v Damask in naprej v Bagdad; da se Muslimani kmalu razdelijo na sunite in šiite, šiiti pa še naprej na red ismaelitov, iz katerih pride tudi sekta asasinov, itd. Pri razlagi si pomagamo z učbenikom za 2. letnik gimnazije (Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2, Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana, DZS; str. 189–193).

⁴⁴⁶ Nastanek in razvoj islama, delitev islama in pridobitve Evropejcev od Arabcev.

Vsaka skupina odgovarja samo takrat, ko je na vrsti. V primeru, da skupina ne ve odgovora ali da napačno odgovori, poizkuša skupina, ki je naslednja na vrsti za odgovarjanje. Vsaka skupina ima možnost kratkega posveta. Na power pointu se izpiše vprašanje, ki ga učitelj glasno prebere skupaj z vsemi ponujenimi odgovori. Skupina nato odgovarja z dvigom kartončka, na katerem je črka pred pravilnim odgovorom.⁴⁴⁸

Prednost te motivacijske tehnike je, da dijaki pozabijo, da se v bistvu učijo in ponavljajo. Padejo v igro, ki jim je blizu in prebudi v njih timsko delo pa tudi tekmovalnost. Spoznavanje verstev pa jim ostane v prijetnem spominu: sprosti se tudi morebitna negativna ali navijaška energija do muslimansko opredeljenih. Za utrjevanje porabimo do 15 minut.

ZAKLJUČEK

Na ta način lahko tako v osnovni šoli kot tudi v srednji šoli predstavimo vsako verstvo, saj je vsakemu slično določeno besedišče, ki ga markira. Slušatelji take učne ure (učenci ali dijaki) pa niso vrženi v stereotipe in čustveno poveličevanje/zaničevanje. Osnovne informacije o verstvu so jim posredovane na objektivni način, ki čustveno ni z ničemer nabit. In to nam omogočajo pojmi. Najbolj nevtralna oblika razlage, ki učence omrtviči in uspava. Da pa povsem ne zaspijo, jim ponudimo slikovno gradivo. Namen ure ni, da učenci povedo, kaj mislijo o temu verstvu, temveč jim mi posredujemo določeno znanje. Šele na tej podlagi, ko spoznajo korenine nekega verstva, lahko gradimo strpen in kakovosten dialog ter rušimo stereotipe, toda to je že druga učna ura, ki morda sledi v nadaljevanju.

VIRI IN LITERATURA:

- ✘ Marentič Požarnik, B. (2003). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS. Str. 49 – 63.
- ✘ Mlacović, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: DZS. Str. 189 – 193.
- ✘ Plut, J.; Ocvirk, D. (1998). Pojav religije in krščanska vera. Skripta za interno uporabo slušateljev TPŠ. Ljubljana.
- ✘ Šverc, . A. (ur.); Jamnik, A. (ur) (2004). Kaj verujemo? 3. Učbenik za predmet Vera in kultura za 3. letnik gimnazij. Ljubljana – Celje: Mohorjeva družba Celje.
- ✘ Trškan, D. (1999). Mnenje dijakov o uporabi ilustrativno-demonstracijske metode pri pouku zgodovine v srednji šoli. V: Zgodovina v šoli. Letnik 8. Št. 3-4, str. 9 – 11.

⁴⁴⁷ Nagrada je lahko v obliki sladkarije ali izbor neke teme za prihodnjo učno uro (ogled filma, tema po njihovem izboru, ...).

⁴⁴⁸ Npr.: Vprašanje: Kaj je KORAN?

- a) Sveta knjiga islama
- b) Arabska verzna oblika
- c) Izpoved vere

Pričakuje se dvig kartončka s črko A.

- ✘ Trškan, D (2001). Metoda dela s slikovnim gradivom pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik. 10 Št. 1, str. 3 – 6.
- ✘ Zidar, Borut (2007). Pojmi pri zgodovini v osnovni šoli. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Let. 78/43. Št. 1, str. 78 – 96

Povzetek

V tej učni uri se osredotočimo na verstvo islam, katerega nosilci so bili Arabci. Vera je urejena oblika doživljanja sveta, zato jo tudi tako obravnavamo, kar nam omogočajo pojmi, ki snov razlagajo urejeno in objektivno. Razlago pojmov, povezanih z verstvom, podkrepimo s slikovnim gradivom, ki deluje kot motivacijska tehnika in podkrepitev povedane besede. Dijaki sproti rešujejo učni list (povezava pojmov z ustrezno razlago), da so res aktivno prisotni pri učni uri. V drugem delu učne ure predstavimo ljudstvo Arabce in njihov pomen za Evropo. Za utrjevanje učne snovi pripravimo kviz, v katerega vključimo pojme iz obeh delov učne ure. Taka oblika učne ure se pri zgodovini lahko uporablja za vsa verstva preko katerih lahko spoznavamo ljudstva (nosilce) vere (Izraelci in Judje za krščanstvo, Arabci za islam, ...).

ŠPELA ZALAZNIK: BREZ NJIH NE BI BILO REFORMACIJE

Uvod

Reformacijsko gibanje je imelo velik pomen za celotno Evropo. Reformacija ni bila pomembna samo za Cerkev, ampak za vse ljudi. Gibanje je potekalo vzporedno s humanizmom in renesanso ter je zaradi velikih premikov v človeški miselnosti povzročilo prehod v evropski novi vek.⁴⁴⁹ Reformacija se ni začela kar sama od sebe, ampak je za širjenje potrebovala vplivne ljudi. Zato bo glavni problem članka zanimiva predstavitev najpomembnejših oseb v reformaciji s pomočjo motivacijskih tehnik in skupinske učne oblike.

Motivacijska tehnika in skupinska učna oblika

Učna motivacijska tehnika ni samo motivacija za pozornost učencev, temveč se konkretno nanaša na učno snov. Uporablja se lahko pred, med in po učnih etapah. »Namen motivacijskih tehnik pri poučevanju je hitrejše in učinkovitejše učenje novih besed, letnic, imen in dogodkov« (Danijela Trškan, 2006, 20).⁴⁵⁰ Glavni cilj motivacije pa sta učenčeva aktivnost pri učenju in vnema za delo. Motivacijske tehnike so lahko klasične ali posebne, načrtovane ali spontane, kratkotrajne ali dolgotrajne. Vedno pa morajo biti izbrane posebej za ciljno skupino, v določenem okolju in situaciji. Zato mora učitelj svoje učence dobro poznati in biti pri poučevanju ter motiviranju inovativen. Poleg klasičnih in posebnih motivacijskih tehnik lahko učitelj uporabi tudi motivacijske igre (učenci sestavijo test, vroči stol, preberimo knjigo v eni uri, skupinska fotozgodba, življenjska črta, spoznaj avtorja, ugani kdo, kolo sreče, žoganje, lov za zakladom, kvizi, ...) ali različne metode in rekvizite (risanje dogodkov, oseb in pojmov, pantomima, lutke, anekdote, citati, ...).⁴⁵¹

Skupinska učna oblika ali skupinsko delo je oblika dela, kjer učenci aktivno poslušajo, berejo, zbirajo podatke, oblikujejo pisna poročila in pripravljajo vizualno in ustno predstavitev svojih rezultatov. Učenci med seboj sodelujejo, komunicirajo in si pomagajo. Uporabljajo metode dela s pisnimi in slikovnimi viri, grafičnih izdelkov ter izkustvenega učenja. Pri prvi metodi morajo razumeti prebrano besedilo, uporabljajo knjige, učbenike, zgodovinsko literaturo in uporabijo tudi slikovno gradivo. Pri metodi grafičnih izdelkov se učijo izdelovanja izpiskov, povzetkov, miselnih vzorcev in plakatov. Pri zadnji metodi pa berejo, izbirajo podatke, vadijo ustno izražanje in govorniške sposobnosti ter zato lažje razumejo preteklost.⁴⁵²

⁴⁴⁹ Svetovna zgodovina (1976). Ljubljana: Cankarjeva založba, 371.

⁴⁵⁰ Original: »Svrha motivacijskih tehnik u nastavi je što brže i učinkovitije učenje novih riječi, godina imena i događaja.« Trškan, Danijela. Motivacijske tehnike u nastavi. Povijest u nastavi, 2006, god. 4, br. 1(7), str. 19-28. hrcak.srce.hr/file/39224. (30. 12. 2011)

⁴⁵¹ Trškan, Danijela (2008). Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 53-54.

⁴⁵² Prav tam, 50- 51.

Izvedba učne ure

Uvajanje

Za uvodno motivacijo in napoved teme uporabimo vislice. S kredo na tablo narišemo črtice za črke in podamo navodila.⁴⁵³ Ko se igra konča, dobimo geslo *reformacija*. Tako napovemo snov prihodnjih učnih ur.

Obravnavanje učne snovi

Dijakom preberemo odlomek iz Kratke svetovne zgodovine za mlade bralce, ki opisuje stanje tik pred reformacijo:

»Po letu 1500 so v Rimu vladali papeži, katerim je bil njihov duhovniški poklic mnogo manj pomemben, kakor pa razkošje in moč. Kot že veš, so dali slavnim umetnikom graditi čudovite cerkve. To še posebej velja za čas, ko sta prišla na oblast dva papeža iz družine Medičejcev, ki si je že v Firencah zelo prizadevala za umetnost in razkošje. V Rimu so tedaj rastle čudovite zgradbe. Stara Petrova cerkev, ki jo je menda utemeljil že Konstantin Veliki in v kateri je bil Karel Veliki okronan za cesarja se jim ni zdela dovolj bleščeča. Odločili so se zgraditi novo cerkev velikih razsežnosti in dotlej še ne videne lepote. Toda to je stalo veliko denarja. Od kod naj bi ga dobili, se papežem takrat ni zdelo tako pomembno kot to, da ga sploh dobijo in da bo čudovita cerkev zgrajena. In tako so mnogi duhovniki in menihi, da bi ugajali papežu, zbirali denar na način, ki ni bil v skladu s cerkvenim naukom. Pustili so vernike plačevati za odpuščanje grehov. To so imenovali odpustek. Cerkev je sicer učila, da mora biti odpuščeno samo skesanemu grešniku, toda ti trgovci z odpustki se tega niso držali« (Ernst H. Gombrich, 1991, 182-183).

Dijakom povemo, da je reformacija versko gibanje za obnovo Cerkve, ki se pojavi v 16. stoletju.

Za nadaljnje delo dijake razdelimo v štiri skupine in jim podamo navodila. Vsaka skupina dobi literaturo s pomočjo katere pripravi plakat. Pomagajo si lahko z učili in učnimi pripomočki, ki so na voljo. Vsaka skupina z žrebom dobi listek, na katerem je naslov njihove teme in prazen plakat. Teme so naslednje:

- Martin Luther- življenje in delovanje,
- Luteranstvo in reformacija,
- Jean Calvin in kalvinizem,
- Henrik VIII. in anglikanstvo.

⁴⁵³ Vsak izmed učencev lahko dvigne roko samo enkrat, da vsi pridejo na vrsto. Če je črka pravilna, jo vpišemo v besedo, drugače narišemo del vislic.

Martin Luther je kot začetnik reformacije bolj pomemben, zato lahko dve skupini pripravita plakat, vendar z drugačno tematiko. Skupine imajo za pripravo 20 minut. Na voljo imajo naslednjo literaturo.⁴⁵⁴

Med pripravo podatkov in plakata se dijaki v skupinah dogovorijo kdo bo kaj predstavil. Vsak mora imeti možnost predstavitve. Vsaka skupina ima na voljo 3 minute. Med predstavljanjem plakatov ostali dijaki poslušajo in si zapisujejo v zvezke. Po koncu predstavitev učitelj komentira predstavitve in da možnost vprašanj. Za zaključek imamo tako na voljo še pet minut.

Zaključno ponavljanje / preverjanje

Dijaki so preko skupinskega dela in predstavitev dela sošolcev spoznali tri pomembne osebe za evropsko reformacijo ter verske struje, ki so se razvile v povezavi z njihovimi prepričanji. Da pa bi snov na koncu učne ure še ponovili in tako utrdili, uporabimo še eno motivacijsko tehniko. Dijakom naročimo, da pripravijo zvezke in dobro poslušajo trditve. Začnemo z igro, ki jo uporabljajo pri televizijskemu kvizu Male sive celice: od 5 proti 1. Pripravimo pet trditvev, ki morajo biti pravilne in vedno lažje.⁴⁵⁵ Če kdo ve odgovor že pri prvi trditvi, ga zapiše v zvezek, zvezek pa zapre in odloži na rob mize. Tako pri vsaki trditvi. Zraven zapiše tudi število točk oziroma pri kateri trditvi je odgovoril. Z vsako novo trditvijo se število točk zmanjša za ena, zato se igra imenuje od 5 proti 1. Prva trditev je najtežja, zadnja najlažja.

Rešitev: Calvinizem.

Ko končamo s trditvami, učenci preverijo v zvezkih, če se njihova rešitev ujema s pravilnim odgovorom. Še enkrat preberemo trditve in pri vsaki dvignejo roke tisti dijaki, ki so na to pravilno odgovorili. Tako preverimo ali so si dijaki snov zapomnili in če bo potrebna še ena ponovitev. Ugotovimo lahko tudi kako natančno je skupina stvari predstavila in koliko detajlov so si ostali zapomnili.

⁴⁵⁴ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, Berzelak, Stane (2002). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, Pavliha, Boris (2010). Zgodovina na maturi 2011. Kamnik: ICO d.o.o., Svetovna zgodovina (1976). Ljubljana: Cankarjeva založba, internetni viri (Wikipedia).

⁴⁵⁵ Trditve:

5 točk: Cerkevni svet se imenuje tudi prezbiterij.

4 točke: Bog je posameznike že ob rojstvu določil za zveličanje ali pogubljenje.

3 točke: Je meščanska smer reformacije.

2 točki: Nastane v Švici.

1 točka: Temelji na nauku francoskega teologa Jeana Calvina.

Sklep

V opisu učne ure sta uporabljeni dve motivacijski tehniki, metode razlage, besedne demonstracije in dela s pisnim gradivom. Prisotne so tudi tri učne oblike: frontalna, skupinska in individualna. Tako je učna ura razgibana in za dijake zanimiva. Glavni problem je bila predstavitev pomembnih oseb v reformaciji na zanimiv način. Če bi to temo dijakom posredovali preko frontalne učne oblike bi si dijaki najbrž snov samo zapisali v zvezke in se ne bi veliko zapomnili. Tako pa smo jih spodbudili, da pokažejo svoje sposobnost. Dali smo jim proste roke, da predstavijo nekaj na zanimiv način ter se ob tem tudi urijo in zabavajo. Urili so se v iskanju in posredovanju bistvenih podatkov ter nastopanju. Če pa je bila naša metoda za predstavitev pomembnih smeri reformacije in osebnosti pravilna, smo preverili v zaključku učne ure s kratkim kvizom. Tako je krog sklenjen in naslednjič lahko metodo spet uporabimo ali pa zavržemo, če se izkaže za slabo.

Literatura

- Berzelak, Stane (2002). Srednji in novi vek. Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.
- Gombrich, Ernst H. (1991). Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce. Od pradavnine do sedanjosti. Ljubljana: DZS in Panatal.
- Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Pavliha, Boris (2010). Zgodovina na maturi 2011. Kamnik: ICO d.o.o..
- Svetovna zgodovina (1976). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Trškan, Danijela (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Trškan, Danijela. Motivacijske tehnike u nastavi. Povijest u nastavi, 2006, god. 4, br. 1(7), str. 19-28. *hrcak.srce.hr/file/39224* . (30. 12. 2011)

Povzetek

Reformacija je pomemben del zgodovine, ki se ne bi zgodila brez oseb, ki so si upale stopiti iz črede ter se zavzeti za reformo Cerkev. V članku sta predstavljeni motivacijska tehnika in skupinska učna oblika, preko katerih skušamo dijakom približati tri poglavitne verske smeri in njihove utemeljitelje. Obravnave snovi ne moremo začeti kar brez uvoda, zato uporabimo za napoved teme vislice in odlomek iz knjige. Ta postavi dijake v čas pred reformacijo, da si tako lažje predstavljajo nezadovoljstvo ljudi. Dijaki po skupinah obdelajo različne teme (luteranstvo, kalvinizem in anglikanstvo) ter s pomočjo plakata svoje ugotovitve tudi predstavijo. Zaključno preverjanje izvedemo s pomočjo igre od 5 proti 1 ter tako ugotovimo koliko so si dijaki pri uri zapomnili. S tem preverimo tudi naše metode, da jih opustimo ali še kdaj uporabimo.

TINA KRŠTINC: METODA DELA S PISNIMI ZGODOVINSKIMI VIRI NA PRIMERU TURŠKIH VPADOV V SLOVENSKE DEŽELE

Uvod

V članku želimo predstaviti pomen in uporabo metode dela s pisnimi zgodovinskimi viri in na konkreten in nazoren način prikazati potek učne ure v drugemu letniku gimnazije z naslovom »Turški vpadi v slovenske dežele« z različnimi didaktično–metodičnimi elementi. Turški vpadi v slovenske dežele so potekali od 15. do 17. stoletja. To obdobje je bilo zaznamovano z različnimi oblikami nasilja turških napadalcev, po drugi strani pa tudi z vojaško reorganizacijo notranjeavstrijskih dežel, od izgradnje prvih taborov do postopnega oblikovanja Vojne krajine v 2. polovici 16. stoletja. Pri izvedbi učne ure, ki je predstavljena v drugem delu članka, smo poudarili metodo dela s pisnimi zgodovinskimi viri. Uporaba zgodovinskih virov pri pouku zgodovine omogoča osvetlitev vsebinskih poudarkov učne enote, obenem pa predstavlja način, kako dijake usposobiti za samostojno delo. Problemska naloga, ki smo si jo zastavili, je izbor in priprava ustreznih konkretnih pisnih zgodovinskih virov ter nalog za dijake, s katerimi je mogoče poudariti in konkretizirati izbrane vsebinske elemente.

1. Metoda dela s pisnimi zgodovinskimi viri

Odkrivanje zgodovine učencev in dijakov ob branju in preprostem preučevanju pisnih zgodovinskih virov ima kljub pomislekom o (pre)zahtevnosti, (ne)učinkovitosti in časovni (ne)racionalnosti precej didaktičnih kakovosti. Učenci in dijaki si z delom s pisnimi zgodovinskimi viri »pridobijo dragocene izkušnje kritičnega branja, samostojnega odpiranja problemov in sintetiziranja spoznanega, obenem pa se s samostojnim delom ob virih usposablajo za uspešno domače učenje in nasploh za delo s strokovnim tekstom«. ⁴⁵⁶

Pri metodi dela s pisnimi zgodovinskimi viri uporabljamo različne zgodovinske vire, med drugim: »sodobna pismena sporočila ali dokumente preteklosti (npr., zapis v urbarju, državne pogodbe, davčne knjige, anali, kronike, pisma, biografije...), znanstvene sinteze in monografije ter literarnozgodovinska in umetniška dela z zgodovinsko vsebino (romani, novele, pesmi)«. ⁴⁵⁷

Glede na to, da je uporaba zgodovinskih virov namenjena osvetljevanju in poglobljanju vsebine iz učbenika, ki ga uporabljajo dijaki, mora biti učitelj pozoren, da so pisni viri dijakom razumljivi in primerno obsežni. ⁴⁵⁸ Prav tako se morajo izbrani pisni zgodovinski viri smiselno navezovati na vsebinske poudarke učne ure. Metodo dela s pisnimi zgodovinskimi viri lahko uporabljamo v kombinaciji z različnimi didaktičnimi oblikami z drugimi didaktičnimi metodami (metoda dela s slikovnim gradivom, statističnimi viri in kartografskim gradivom). ⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 50.

⁴⁵⁷ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 62; Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 3.

⁴⁵⁸ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 63.

⁴⁵⁹ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 53.

Danijela Trškan definira dva načina uporabe zgodovinskih besedil. »Prvi način je iskanje podatkov iz virov. Pri tem načinu se besedila oz. pisni viri uporabljajo za opis in pripovedno opisovanje ali za razumevanje zgodovinskih dogodkov in različnih interpretacij o zgodovinskem dogajanju. (...) Drugi način pa je ugotavljanje, kaj, zakaj in kako so zgodovinarji pisali o dogodkih. Pri tem je treba ugotoviti, ali je pisni vir zanesljiv in ali vsebuje osebno mnenje oz. pristranskost.«⁴⁶⁰

2. Potek učne ure »Turški vpadi v slovenske dežele«

Učna enota, ki jo bomo izpeljali v času ene šolske ure, vključuje štiri učne etape: uvajanje (5 minut), usvajanje nove učne snovi (35 minut), ponavljanje (5 minut) ter urjenje, ki ga bomo izvedli sproti. Učno vsebino bomo razdelili na tri vsebinske poudarke: »Časovni potek turških vpadov v slovenske dežele«, »Organizacija obrambe pred turškimi vpadi« ter »Turški vpadi v izbranih pisnih zgodovinskih virih«. Učno uro bomo oblikovali pestro in dinamično - v obliki frontalnega in skupinskega dela z metodo dela z zvočnimi posnetki, metodo razlage, metodo razgovora, metodo pisno-grafičnih izdelkov ter metodo dela s pisnimi zgodovinskimi viri.

Pripravljanje ali uvajanje

Na začetku učne ure, v etapi pripravljanja, učitelj dijakom predvaja dvominutni odsek zvočnega posnetka osmanske vojaške koračnice, ki je dostopna na spletni strani Youtube⁴⁶¹. Po končanem poslušanju učitelj dijakom postavi nekaj kratkih vprašanj, ki se navezujejo na glasbeni odlomek in jih z metodo razgovora pripravi, da ugotovijo naslov nove učne snovi⁴⁶². V zadnji minuti uvodne etape učitelj navede glavne načrtovane učne cilje⁴⁶³ ter vsebinske poudarke, ki jih bodo dijaki usvojili do konca učne ure. Dijaki zapišejo v zvezek naslov in začnejo zapisovati učiteljevo razlago.

Obnavljanje nove učne snovi

Dijaki se v prvem vsebinskem poudarku naučijo, da so se turški napadi na slovensko ozemlje začeli v začetku 15. stoletju in se zaključijo v 17. stoletju. Naučijo se, da potek vpadov delimo v tri obdobja: v prvem obdobju vpadov (1408–1415) so prevladovali

⁴⁶⁰ Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 3.

⁴⁶¹ Ottoman Attack March. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=Uw0q8Q22MJs&feature=related> (citirano 9. 1. 2012).

⁴⁶² Katera zvrst glasbe je bila predvajana? R: orientalska instrumentalna glasba. Katera vrsta skladbe je bila predvajana in za kakšne namene se uporablja? R: Vojaška koračnica. Uporablja se za opogumljanje in spodbujanje vojakov na vojaških pohodih. Katera vojska je koračnico uporabljala? R: Osmanska, turška vojska. Na katera območja so Turki vpadali od 15. stoletja naprej, predvsem po letu 1453, ko je Mehmed Osvajalec osvojil Carigrad? R: Na dedne dežele Habsburžanov, v slovenske dežele, na slovensko ozemlje.

⁴⁶³ Predvideni učni cilji. Dijaki: s svojimi besedami opišejo časovni potek turških vpadov v slovenske dežele, navedejo glavna obdobja vpadov in njihove značilnosti; navedejo in med seboj primerjajo različne oblike obrambne organizacije; razložijo pojme: Vojna krajina, tabor, turške šance, janičarstvo; razvijajo pozitiven odnos do slovenske narodne identitete; razvijajo spretnost izbiranja informacij iz različnih virov in kritično presodijo njihovo uporabno vrednost.

plenilski napadi, ki so slabili nasprotnikovo obrambo; drugo obdobje (1469–1483), ki je nastopilo po osvojitvi Carigrada (1453) in Bosne (1863), je čas najhujših in najboljsežnejših turških pustošenj; v tretjem obdobju (1520–1540) pa so posamezni roparski napadi bili usmerjeni v južne dele slovenskih dežel in so bili povezani s poskusom osvojitve Dunaja (1526). Prvi vsebinski poudarek je izpeljan frontalno, z metodo razlage, med katero učitelj za ponazoritev kronologije na tablo nariše časovno os, jo omeji z letnicama 1400 in 1600 in sproti dopolnjuje. Dijaki v zvezke zapisujejo obravnavano učno snov. Učitelj obravnava vsebine iz osnovnega učbenika⁴⁶⁴, ki ga imajo tudi dijaki, za dopolnitev razlage pa izbere vsebine iz drugih srednješolskih učbenikov⁴⁶⁵. V zaključku prvega poudarka, za katerega je predvidenega 10 minut časa, dijaki s svojimi besedami opišejo in razložijo zemljevid v učbeniku s pomočjo učiteljevih vprašanj⁴⁶⁶.

V drugem poudarku (10 minut) se dijaki se naučijo, da so se zaradi nezaščitenosti dežel stanovni začeli ustanavljati enote stalne najemniške vojaške enote, številna mesta pa so s pridobitvijo mestnih privilegijev dobila pravico do mestnih obzidij. Naučijo se, da so kmetje za svojo varnost poskrbeli z gradnjo obzidanih utrdb (taborov), dolinskih zapor (šanc) in nasipov. Dijaki spoznajo, da je osnovna oblika obrambe do 2. polovice 16. stoletja prerasla v sistem trdnjav in gradov med Jadranskim morjem in Donavo, v t.i. Vojno krajino, kjer je osrednje protiturško obrambno jedro tvorilo priseljeno vlaško prebivalstvo (Uskoki)⁴⁶⁷. Učitelj v drugem poudarku poleg metode razlage uporabi tudi metodo razgovora ter metodo dela s slikovnim gradivom. Pri obravnavanju uporabi računalniški program PowerPoint, v katerem so na prosojnicah prikazane skice in fotografije, učna snov pa je zapisana v kratkih stavkih ali ključnih besedah. Dijaki ob pomoči učiteljevih vprašanj opišejo tabor v Hrastovljah⁴⁶⁸, ugotavljajo geografsko lego tabora v Cerknici⁴⁶⁹, opazujejo šance – mestno obzidje v Novem mestu⁴⁷⁰ ter primerjajo vojaško opremo cesarskih najemnikov in kmetov⁴⁷¹. V zvezku sproti oblikujejo zapis učne snovi.

Zadnji, tretji vsebinski poudarek, je zasnovan v obliki skupinskega dela, za katerega je predvidenih 15 minut učne ure. Učitelj sestavi štiri skupine po pet do šest dijakov ter frontalno sporoči navodila nadaljnjega dela. Vsaka skupina prejme delovni list z pisnim zgodovinskim virom in nalogami za reševanje:

⁴⁶⁴ Mlacovič, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 166–168.

⁴⁶⁵ Berzelak, S. (2007). Srednji in novi vek: zgodovina za 2. letnik gimanzij. Ljubljana: Modrijan, str. 97–98.

⁴⁶⁶ Opišite in razložite potek ustaljene poti turških vpadov v slovenske dežele in navedete vzroke za izbor poti.

⁴⁶⁷ Mlacovič, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 166–168

⁴⁶⁸ Cerkev Svete Trojice v Hrastovljah. URL: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Hrastovlie-Cerkev.jpg> (citirano 16. 1. 2012).

⁴⁶⁹ Valvazorjev bakrorez Cerknice. URL:

http://www.gradovi.net/data/cerknicastolp/cerknica_valvasor2.jpg (citirano 16. 1. 2012).

⁴⁷⁰ Šance v Novem mestu. URL:

http://krajji.eu/slovenija/novo_mesto_kapiteljska_cerkev/IMG_9379_novo_mesto_obzidje_sance/slo (citirano 16. 1. 2012).

⁴⁷¹ Simoniti, V. (1990). Turki so v deželi že: turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju. Celje: Mohorjeva družba, str. 143 in 164.

- prva skupina pogloblja in utrjuje znanje ob turški ljudski pripovedi Miklova Zala⁴⁷²;
- druga skupina ob odlomku Razni turški vpadi iz Valvazorjevega dela Slava Vojvodine Kranjske⁴⁷³;
- tretja skupina ob pesmi Antona Aškercja Janičar⁴⁷⁴ in
- četrta skupina ob odlomku Poselitveno stanje na prehodu iz 15. in 16. stoletja iz Ilustrirane zgodovine Slovencev⁴⁷⁵.

Ko dijaki preberejo besedila (okoli 5 minut), začnejo s skupinskim reševanjem (5 minut). Ugotovitve zapisujejo v zvezke. Po opravljenem delu predstavniki skupin predstavijo zgodovinski pisni vir in rešitve nalog. Učitelj ob zaključku poročanja povzame glavne ugotovitve skupinskega dela. V didaktičnem članku konkretnije predstavljamo dva besedila, ki sta primerna za metodo dela z zgodovinskimi pisnimi viri:

I. skupina⁴⁷⁶:

⁴⁷² Bohanec, F. (ur.) (1974). Ljudske pripovedi: izbrano delo. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 167–168.

⁴⁷³ Gerlanc, B. (ur.) (1977). Janez Vajkard Valvasor: Slava Vojvodine Kranjske. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 303–304.

⁴⁷⁴ Kos, J. (ur.) (1974). Anton Aškerc: izbrano delo. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 138–140.

⁴⁷⁵ Vidic, M. (ur.) (2003). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 134–135.

⁴⁷⁶ **Rešitve:** 1. A–C, B–A, C–Č, Č–B. 2. Pesem Janičar govori o Ahmedu Paši, ki se je kot janičar s turško vojsko po tridesetih letih ponovno vrnil v domače kraje. Ker kljub ukazu vojaškega poveljnika ni mogel sodelovati pri napadu na rodno vas, je storil nesrečen konec. Dialog poteka med mladim janičarjem (Ahmed paša) in njegovim vojaškim poveljnikom (Osman beg). 3. V obdobju turških vpadov v slovenske dežele, v 15. in 16. stoletju. 4. Janičarji so bili pripadniki stalnih, plačanih, elitnih vojaških enot. Kot otroci ali mladeniči so bili ugrabljeni ter nato vzgojeni v strogi disciplini in trdem delu. Od njih se je pričakovalo, da bodo prestopili v muslimansko vero, kar so večinoma tudi storili. 5. Josip Jurčič je napisal povest Jurij Kozjak, Jakob Sket pa povest Miklova Zala.

JANIČAR

»Kaj čakaš, paša? Kaj stojiš?
To vas napasti se bojiš?!

Ko burja sem smo privihrali,
Podrli mesta, poteptali.

In ti kot hraber janičar
podžigal v nas si bojni žar.

Od zmage vodil si do zmage
tovariše nas svoje drage.

Za nami borb je slavnih sled,
pred nami trese ves se svet.

Od bistre Bosne do Savine
poznajo džavri nas Turčine...

In tukaj, paša, si obstal!
In te vasi si zdaj se z bal?!

Zakaj baš danes omahuješ
In tratiš čas in premišljuješ?«

»Postoj še, Osman beg, postoj!
Še dosti časa je za boji!

Glej tam med drevjem hišo belo!
Kraj nje tam vidiš li kapelo?

Minulo let je trideset –
in svojo vas zdaj vidim spet!

Tu bili so me uplenili,
za janičarja me vzgojili...

In Ahmed paša gleda zdaj
domačo vas, svoj rojstni kraj...

Ah, tu ležijo, v tej dolini
mladosti moje vsi spomini...

To moja je preljuba vas,
pred njo sovražnik, tujec – jaz!«

»Kaj mar nam domovina tvoja!
Krvavega želimo boja!

Čuj, tabor punta se, kriči,
po plenu, krvi hrepeni!

In, paša, ti se obotavljaš
in nočeš v boj in nas ustavljaš?!«

»Potrpi! Kaj se vam mudil!...
Če mati tvoja še živi,

le to rad bi vedel bi popreje.
Še danes ljubim jo brez meje...«

»Ha, izdajalec! Ves ostrog
pripravljen že je za naskok –

a paša ti!...« »Jaz se ne ganem!
Ne morem z vami. Tu ostanem...

Gorje ti, moja v as, gorje!...«
Zabode handžar si v srce.

Vir: Kos, J. (1974). Anton Aškerc: izbrano delo. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 138–140.

1. Povežite pojme na levi strani z razlago na desni strani razpredelnice, tako da na črto pred razlago pojma dopišete ustrezno črko.

A. Ostrog	dvorezni ukrivljena sablja, ki so jo Turki uporabljali za bojevanje.
B. Handžar	pripadnik plačanih, stalnih vojaških enot v Omanski državi
C. Džavri	turški izraz za vojaški tabor
Č. Janičar	turški izraz za nevernike oz. kristjane

2. O kom govori pesem Janičar? Med kom poteka dialog v pesmi?

3. V katerem zgodovinskem obdobju se odvija Aškercjeva pesem?

4. Kakšna usoda je doletela janičarje?

5. V katerih slovenskih turških povestih je izpostavljena problematika janičarstva? Navedite tudi avtorje del.

II. skupina⁴⁷⁷:

⁴⁷⁷ **Rešitve:** 1. 17–20 prebivalcev/km²; 10% urbanega prebivalstva. 2. Gošteeje naseljena: osrednji deli Kranjske in Štajerske. Redko naseljena: severni deli Istre, južni deli Štajerske in Kranjske. 3. Zaradi turških vpadov, visoke umrljivosti in odseljevanja so robni deli dežel začeli stagnirati. Migracijski tokovi pa so se usmerili v osrednje dele dežel, kjer pa je število prebivalcev začelo naraščati. 4. To so bili Uskoki – pravoslavno vlaško živinorejsko prebivalstvo, ki so prišli iz Turčije, kjer so izgubili privilegije. Habsburžani so jim podelili svobodo, zemljo, v zameno pa so opravljali vojaško službo. 5. Stagnacija prebivalstva, opuščanje kmetijske proizvodnje, zemljiška opustelost, migracije, nizka gostota prebivalstva in stopnja urbanizacije.

POSELITVENO STANJE NA PREHODU IZ 15. V 16. STOLETJE

Veliko obdelovalnih zemljišč na slovenskem ozemlju je bilo pustih in zapuščenih. Najbolj so bila prebivalstveno zdesetkana tista področja, ki so bila izpostavljena turškim napadalcem. Običajna zemljiška opustelost je bila v notranjosti 22-odstotna, ob robu Štajerske in Kranjske (na njunih vzhodnih in južnih mejah) ter v Istri (ob njeni severni meji) pa se je vlekel širok pas pustot, obsegajoč povprečno kar 40 do 60% zemljišč. Zapuščenih zemljišč na robu dežele ne gre pripisati le vojnim pustošenjem, ampak tudi zgoštevni prebivalstva v sredini dežele oziroma v krajih, ki so bili oddaljeni od nevarnosti. Zemljiški gospodarji so skušali s prišleki od drugod vzdrževati prebivalstveno ravnotežje, ker bi jim sicer grozilo zmanjšanje dohodkov. (...)

Vojne, ponavljajoče se nalezljive bolezni, slabe letine in migracijski premiki so povzročili prebivalstveno stagnacijo. V zadnjih dvesto letih srednjega veka je prišlo le do minimalne rasti prebivalstva. Na slovenskem etničnem ozemlju, ki je obsegalo približno 24 000 km². (od tega je bilo kar 21 000 km² v okviru habsburških dednih dežel), je živelo na začetku 16. st. od 400 000 do največ 500 000 ljudi. Podeželje, ker je prebivalo 90% vsega prebivalstva, je bilo izključno slovensko. Manjši nemški otočki na Gorenjskem so se v naslednjih stoletjih stopili s slovenskim okoljem, le okrog Kočevja se je vse do 2. svetovne vojne ohranila večja skupina nemških naseljencev. (...)

Vir: Vidic, M. (ur.) (2003). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 134–135.

1. Izračunajte približno vrednost gostote prebivalstva na slovenskem etničnem ozemlju ter ugotovite delež urbanega prebivalstva na prehodu iz 15. v 16. st.

2. Naštejte najgosteje in najredkeje poseljene dežele na slovenskem etničnem ozemlju na prehodu iz 15. v 16. st.

3. Razložite takšno razporeditev prebivalstva.

4. Katera etnična skupina prebivalstva se je v 16. stoletju množično priseljevala v južne dele slovenskih dežel? Svojo ugotovitev razložite.

5. Navedite demografske in socialne značilnosti slovenskih dežel v času turških vpadov.

Zaključno ponavljanje

Dijaki po zaključenem skupinskem delu ostanejo razporejeni v enakem sedežnem redu. Zaključno ponavljanje poteka z metodo razgovora. Učitelj postavi začetno vprašanje. Če je dijak, ki je najhitreje dvignil roko, odgovoril pravilno, lahko postavi naslednje vprašanje, če pa dijaki ne znajo pravilno odgovoriti, pravilno rešitev pove učitelj in postavi naslednje vprašanje. Razgovor se po podobnem načinu nadaljuje do konca šolske ure, vprašanja pa naj se navezujejo na snov, ki je bila obravnavana med učno uro.

Zaključek

Uporaba zgodovinskih virov je namenjena osvetljevanju in poglobljanju vsebine iz učbenika, zato morajo biti pisni viri dijakom razumljivi in primerno obsežni.⁴⁷⁸ Prav tako se morajo izbrani pisni zgodovinski viri smiselno navezovati na vsebinske poudarke učne ure. Metodo dela s pisnimi zgodovinskimi viri lahko uporabljamo v kombinacijami z različnimi didaktičnimi oblikami z drugimi didaktičnimi metodami (metoda dela s slikovnim gradivom, statističnimi viri in kartografskim gradivom).⁴⁷⁹ Učno enoto »Turški vpadi v slovenske dežele« smo izpeljali s frontalnim in skupinskim delom z metodo razlage, razgovora,

⁴⁷⁸ Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 63.

⁴⁷⁹ Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 53.

metodo dela s slikovnim gradivom, kartografskim gradivom in slikovnim gradivom, v zaključnem delu usvajanja učne snovi pa izpostavili metodo dela s pisnimi zgodovinskimi viri. Podrobneje smo predstavili delo z dvema viroma: z znanstveno sintezo in literarnozgodovinskim delom (pesmijo).

Literatura

Berzelak, S. (2007). Srednji in novi vek: zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.

Bohanec, F. (ur.) (1974). Ljudske pripovedi: izbrano delo. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 167–168.

Cerkev Svete Trojice v Hrastovljah. URL: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Hrastovlie-Cerkev.jpg> (citirano 16. 1. 2012).

Gerlanc, B. (ur.) (1977). Janez Vajkard Valvasor: Slava Vojvodine Kranjske. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 303–304.

Kos, J. (ur.) (1974). Anton Aškerc: izbrano delo. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 138–140.

Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 166–168.

Ottoman Attack March. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=Uw0q8Q22MJs&feature=related> (citirano 9. 1. 2012).

Simoniti, V. (1990). Turki so v deželi že: turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju. Celje: Mohorjeva družba, str. 143 in 164

Šance v Novem mestu. URL: http://kraj.eu/slovenija/novo_mesto_kapiteljska_cerkev/IMG_9379_novo_mesto_obzidje_sance/slo (citirano 16. 1. 2012).

Trojar, Š. (1995). Pomen in metodične značilnosti samostojnega dela učencev s pisnimi zgodovinskimi viri. V: Zgodovina v šoli. Letnik IV. Št. 4, str. 50–54

Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 3–7.

Valvazorjev bakrorez Cerknice. URL: http://www.gradovi.net/data/cerknicastolp/cerknica_valvasor2.jpg (citirano 16. 1. 2012).

Vidic, M. (ur.) (2003). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 134–135.

Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, str. 62–70.

Povzetek

V članku je predstavljen primer poteka učne enote »Turški vpadi v slovenske dežele«, ki so trajali od začetka 15. do 17. stoletja in zajeli večino slovenskega etničnega prostora. Kot odgovor na vpade je prišlo do oblikovanja obrambne organizacije, ki je vključevala tabore, mestna obzidja, turške »šance«, sistem kresov in v končni fazi tudi sistem Vojne krajine. Pri oblikovanju učne ure smo uporabili več različnih učnih oblik in metod ter poudariti pomen uporabe metode dela s pisnimi zgodovinskimi viri. Problemska naloga je predstavljena na primeru dveh pisnih virov - znanstvene sinteze in litetrarnozgodovinskega dela (pesmi). S pisnimi viri smo poudarili problematiko janičarstva ter demografske in socialne razmere na Slovenskem na prehodu iz 15. v 16. stoletje.

TINA POLJŠAK: IGRANJE VLOG RAZSVETLJENIH ABSOLUTISTOV

*"All the world's a stage,
and all the men and women merely players:
they have their exits and their entrances;
and one man in his time plays many parts..."*
—As You Like It, 139–42
(Shakespeare, 1623.).

Uvod

Metoda, ki jo uporablja učitelj(ica) mora strmeti k izobraževalno–vzgojnemu cilju. Cilj pa mora biti konkretiziran glede na ciljno skupino v kateri izvajamo metodo. Učitelj se mora zavedati kako pomembno vlogo ima v vzgojno–izobraževalnem procesu in mora oblikovati čut za kakovost in odgovornost. Ampak doktor Alojzija Židan v svojem delu poudarja: »Šola niso samo šolski predmeti. To so tudi in predvsem živi učenci in učitelji, vsak s svojimi unikatnimi človečnimi lastnostmi« (2009, 59.).

V času 18. stoletja se je začela v Evropi nova doba oblike vladanja–razsvetljeni absolutizem. Namen članka je izhodišče kako učencem predstaviti začetke razsvetljenega absolutizma na čim bolj participatornem ter motivacijski način. V tem primeru bi učitelj uporabil metodo igre vlog v kombinaciji z drugimi metodami, kar vnaša raznolikost, dinamičnost in aktivnost v proces učne ure.

Metoda izkustvenega učenja - igra vlog in njen pomen pri učenju

»Igra vlog je metoda izkustvenega učenja, ki je–če je preiščeno in sistematično izvajana–lahko miselno zelo spodbudna ...« (Rupnik Vec, 2003, 10.).

Kaj sploh je izkustveno učenje? Osnova izkustvenega učenja je, da si človek lahko pridobi znanje na podlagi življenjskih izkušenj (Židan, 1993, 28–30.). Torej govorimo o integraciji žive izkušnje z abstraktnim razmišljanjem in posploševanjem ter integracijo spoznavnega s čustvenim in socialnim področjem. Pri igri vlog, ki je strukturirana, učenci prevzamejo začasno predpisano identiteto in tako prikažejo vedenje v situaciji, ki si jo zamisli učitelj (Marentič Požarnik, 1987 V: Brodnik, 2001, str. 7.).

Z metodo igre vlog dosegamo veliko paleto vzgojno–izobraževalnih ciljev. Učenec se tako za razliko od tradicionalnih metod uči iz svojih izkušenj: njegova naloga je, da prevzame identiteto, ki mu jo dodeli učitelj(ica) in se z njo poistoveti, v skladu z njo čustvuje, se vede, razmišlja. Tako se z njo razvija emotivna, razmišljajoča, svobodna, demokratična osebnost.

Učna ura v 2. letniku gimnazije na temo razsvetljeni absolutizem

Pripravljanje

Učitelj začne učno uro z uvodnim pozdravom ter učencem za uvodno motivacijo predvaja odlomek iz filma Catherine the Great (Chomsky, Marvin in Goldsmith, John,

1996.). Z motivacijsko tehniko viharjenja idej učenci poizkušajo ugotoviti kakšno je bilo življenje na dvoru v času življenja Katarine II. Velike. Nato jim s pomočjo zemljevida iz učbenika (Mlacović, Urankar, 2010, 62.) predstavi dežele, kjer se je začelo obdobje razsvetljenega absolutizma. Za didaktično etapo pripravljanja učitelj potrebuje: računalnik, projektor, projekcijsko platno ter povezavo z internetom. (Predviden čas: 8 minut.)

Obravnavanje nove učne snovi

Učitelj učno uro razdeli na štiri vsebinske sklope s pomočjo učbenika (Mlacović, Urankar, 2010, 63-65.), kar je vidno tudi na PowerPoint predstavitvi:

- Prusija v 17. stoletju
- Friderik II. Veliki
- Rusija v poznem srednjem veku in Car Peter I. Veliki
- Carica Katarina II. Velika

Pri obravnavanju nove učne snovi potrebuje učitelj računalnik, projektor, projekcijsko platno. (Predviden čas: 15 minut.)

V prvem vsebinskem sklopu učitelj učencem predstavi razmere v Prusiji v času 17. stoletja. Učitelj razloži, da je v tej dobi Prusija doživela velik vzpon na račun vojske in stroge discipline. Na tem mestu učitelj obrazloži neznan pojem vzpona Junkerjev: junkerji so predstavljali sloj zemljiškega plemstva v Prusiji. Vladar je velik pomen prepisoval vojaški izobrazbi.

V nadaljevanju učitelj opiše čas Friderika II. Velikega, ki je bil privrženec sodobnih tokov. Tako je po letu 1740 spremenil razmere v državi: odpravil je mučenje, kot del zasliševanja in cenzuro tiska, uvedel versko toleranco in krčil je kraljeve gozdove za namene poljedelstva. Vodil je tudi osvajalno politiko, s katero je pridobil ozemlje Šlezije. Berlin je postal v njegovem času evropska prestolnica. Učitelj učencem pokaže sliko Friderika II. Velikega ter sliko dvorca Sanssouci – dvorec Brez skrbi, kjer je imel svojo rezidenco.

V tretjem vsebinskem sklopu učitelj opiše dogajanje v Rusiji za čas poznega srednjega veka. V času carja Ivana IV. Groznega (1533–1584) se je zmanjšal položaj plemstva s pomočjo tajne policije. Car je uvedel tudi enoten zakonik ter ustanovil centralne organe. V nadaljevanju učitelj naveže snov na dinastijo Romanov, ki je uvedla absolutizem. Začetnik dinastije je bil car Peter I. Velik, ki je vladal od 1689 do 1725. Car je želel Rusijo evropeizirati in jo napraviti v velesilo. V ta namen je ustanovil prestolnico St. Peterburg ter je začel graditi vojaško mornarico. Njegovi ukrepi so bili nepriljubljeni med prebivalstvom, katero ni želelo uvedbe julijskega koledarja, evropskega načina oblačenja ter evropskega videza. Brezpravni položaj v Rusiji so imeli kmetje, katere so imeli v oblasti zemljiški gospodje. V tem sklopu lahko učitelj temo aktualizira z začetkom in koncem dinastije Romanov, ter jim temo ponazori tudi s slikovnim gradivom predstavnikov dinastije.

Pri zadnjem sklopu učitelj predstavi vladanje za časa Katarine II. Velike, ki je bila predstavnica razsvetljenega absolutizma v Rusiji. Vladala je po moževi smrti od 1762 do 1796. Sledila je evropskim izobražencem kot sta Diderot in Voltaire, ki sta obsojala ljudsko nevednost in zagovarjala prosveto in kulturo. Kljub temu je bilo prebivalstvo »poljedelske« Rusije obubožano in zato je prihajalo do kmečkih uporov. Kljub revščini si je Katarina

utrdila podobo razsvetljene vladarice s pomočjo vojaških uspehov, podpore znanosti, umetnosti in izobrazbe. Na koncu PowerPoint predstavitve lahko učitelj učencem predstavi lagodno življenje Katarine II. Velike s pomočjo slikovnega gradiva.

Zaključno ponavljanje

Po predstavitvi razsvetljenih absolutistov, učitelj uporabi metodo igre vlog za zaključno ponavljanje. S tem učenci dobijo dodatno motivacijo pri obravnavanju nove učne snovi, saj je do zdaj učitelj uporabil le metodo razlage, pogovora, metodo demonstracije in dela z informacijsko komunikacijo tehnologijo. (predviden čas: 22 minut)

Za izvedbo metode igre vlog potrebuje učitelj tri učence, ki se vživijo v vloge Friderika II. Velikega, Petra I. Velikega in Ludvika XIV. ter eno učenko, ki odigra vlogo Katarine II. Velike. Vse ostale učence razdeli v štiri skupine in jim dodeli lik enega obravnavanega vladarja. Vsaki skupini razdeli tudi učno-delavne liste, na katere morajo učenci zapisati glavne karakteristike lika, kateri jim je bil dodeljen.

Vsak izmed štirih igralcev vladarjev dobi na listu napisano besedilo o načinu vladanja in karakteristikah, ki jih skuša čim bolj odigrati.

Ludvik XIV. je predstavljen, kot vladar po božji pravici in sončni kralj, ki je imel absolutno moč. Predpisal je natančno obleko, plačo, vedenje in verovanje ljudstva. Njegov znan citat je bil »Država, to sem jaz.« (»L'etat, c'est moi«.). Friderika II. Velikega učenec predstavi kot razsvetljenega vladarja, ki je vodil imperialistično in dokaj svobodno politiko. Peter I. Veliki je predstavljen kot vladar, ki si želi evropeizirati Rusijo ter jo spremeniti v velesilo. Njegov dosežek je izgradnja mesta St. Peterburg. Na koncu je predstavljena Katarina II. Velika s pomočjo slik in mnenj Voltaira in Diderota, ki jih je cesarica srčno zagovarjala. Znanost in umetnost lahko učenka predstavi s pomočjo personifikacije pojmov. Učitelj lahko na tem mestu omeni, da sta personifikaciji znanosti in umetnosti narisane v avli Narodnega muzeja Slovenije.

Po igri vlog vsaka skupina predstavi lastnosti posameznega vladarja s pomočjo učno-delovnega lista, zapiskov in učbenika. Učenci morajo za domačo nalogo napisati razlike med Ludvikom XIV. in drugimi vladarji, torej med absolutistično obliko vladavine ter med razsvetljenim absolutizmom.

Zaključek

S socialnimi igrami razvijamo intelektualno, emocionalno in socialno plat učečega subjekta. Spodbujamo pa tudi njegovo ustvarjalnost. Pri igri vlog je pomembno to, da se otrok uči vloge, katero bo morda srečal v življenju. Tako se nauči sprejemanja sebe in ljudi okrog sebe, oblikuje se lastna identiteta–mnenja, ki se jih bo subjekt moral naučiti spoštovati in izražati v vsakdanjem življenju (Virk-Rode, Belak-Ožbolt, 1990, 4–5.).

Uspešna učna ura mora biti dobro časovno načrtovana, zanimiva, dinamična in odločno vodena. Notranjo motivacijo lahko povečamo z metodo igre vlog, ki jo lahko uporabimo v kombinacijo različnih uporabljenih metod in sicer: metoda razlage, metoda razgovora, metoda besedne in slikovne demonstracije, metoda dela s pisnim gradivom in

metoda dela z informacijsko–komunikacijsko tehnologijo. Učencem se s tem poveča motivacija, so tako bolj aktivnejši in njihovo usvojeno znanje je kakovostnejše.

Seznam literature

- Brodnik, Vilma. (2001). *Izkustveno učenje in aktivno poučevanje zgodovine s pomočjo igre vlog in simulacije*. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport. Letnik 10, št. 1, str. 7-10.
- Chomsky, Marvin in Goldsmith, John. (1996). *Catherine the Great*.
- Mlacović, Dušan in Urankar, Nataša. (2010). *Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS.
- Rupnik Vec, Tanja. (2003). Igra vlog in simulacija. *Igra vlog in simulacija kot učna metoda: priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Trškan, Danijela. (2008). *Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje*. 3. prenovljena izd. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta.
- Virk-Rode, Jožica in Belak-Ožbolt, Jasna. (1991). *Razred kot socialna skupina in socialne igre*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Židan, Alojzija. (1993). *Dinamično učenje v družboslovju*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Židan, Alojzija. (2007). *Vzgoja za evropsko demokracijo*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Židan, Alojzija. (2009). *Vzgoja za evropsko demokracijo: vzgoja mladih za demokracijo v 21. stoletju*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Spletni viri

- Friderik II. Veliki. http://sl.wikipedia.org/wiki/Friderik_II._Veliki. (Datum dostopa: 8. 1. 2012).
- Katarina Velika. http://sl.wikipedia.org/wiki/Katarina_Velika. (Datum dostopa: 8. 1. 2012).
- Peter Veliki. http://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Veliki. (Datum dostopa: 8. 1. 2012).
- Shakespeare, William. (1623). *As you like it*. Na: http://en.wikipedia.org/wiki/All_the_world's_a_stage. (Datum dostopa: 5. 1. 2012).

Povzetek

Z metodo igre vlog učitelj doseže boljše razumevanje in odnos do snovi ter učenca pripravi na socializacijo, komunikacijo, in medsebojne odnose v vsakdanjem življenju. Metodo igre vlog pri obravnavanju učne vsebine razsvetljeni absolutizem lahko uporabimo za predstavitev glavnih karakteristik razsvetljenih absolutistov v etapi zaključnega ponavljanja: Friderika II. Veliki, Petra I. Veliki ter Katarine II. Velike. Štirim učencem dodeli učitelj vloge vladarjev, ostale učence pa razdeli v štiri skupine, ki opazujejo igro vlog. Vsaka skupina na koncu učne ure predstavi karakteristike določenega vladarja ter njegovega vladanja. Učenci morajo za domačo nalogo te karakteristike primerjati s karakteristikami Sončnega kralja in na takšen način ponovijo že usvojeno snov o absolutizmu. Učencem se s tem poveča motivacija, so tako bolj aktivnejši in njihovo usvojeno znanje je kakovostnejše.

URBAN GRMEK MASIČ: FRANKOVSKA DRŽAVA V ČASU MEROVINGOV IN VZPONA HIŠE MAJORDOMOV

1. UVOD

V slednjem članku bo predstavljena zasnova učne ure, ki bo skušala dijakom ponazoriti Frankovsko državo od prehoda iz stare dinastije Merovingov do nove iz hiše Majordomov. Že na samem začetku se postavlja vprašanje, kako dijakom na najlažji način predstaviti prehod oblasti ter jim obrazložiti širjenje, hkrati pa kot posledica delitve oblasti drobljenje Frankovske države. Snov bo skušana biti čim lažje ponazorjena s pomočjo tako metode razlage kot metode dela s slikovnim gradivom, deloma tudi pisnim gradivom. Namen članka je predvsem ta, da dijaki osvojijo najpomembnejše zgodovinske podatke, ki so bistveni za razumevanje učne enote o Frankovski državi za časa kralja Klodvika in tudi Karla Martela, obenem pa se seznanijo z obema metodama in uporabljenima tehnikama (s prvo že v samem uvodnem delu). Dijaki si tudi na drugačen in bolj zanimiv način zapomnijo in utrdijo snov. Članek vsebuje tri zgodovinsko-tematske poudarke.

2. TEORETIČNI DEL UČNE URE

Motivacija in še enkrat – motivacija! Uspešnost učne ure je odvisna predvsem od tega, kako oz. na kakšen način učitelju uspe motivirati svoje dijake. Učna ura prav gotovo ni uspešna, če motivacija ni dosegla svojega namena oz. je v uri sploh ni bilo. Namen motivacije pri poučevanju zgodovine je jasen: dijakovo pozornost je treba znati pritegniti tako, da se na zanimiv in izviren način predstavi učno snov ter hkrati zna usmeriti dijakovo pozornost v obravnavanje in povezovanje nove in stare učne snovi. Prav zato slednji primer učne ure vsebuje dve tehniki, ki bi zagotovo prispevali k večji dijakovi zainteresiranosti in aktualizaciji – rebus in križanka. Tudi Danijela Trškan priporoča uporabo različnih motivacijskih tehnik pri poučevanju zgodovine, ker si dijaki z njimi lažje zapomnijo zgodovinske dogodke, pojme, letnice in imena zgodovinskih osebnosti.⁴⁸⁰

Z novimi sodobnejšimi teorijami in znanji so se razvili novi načini poučevanja. K temu je veliko pripomogla sama globalizacija oz. integracija, ki je v šolstvu v veliki meri preoblikovala tradicionalne načine poučevanja. Učitelj izhaja iz ciljev predmeta in se sprašuje »Kaj in kako posredovati« snov učencem. Modeli poučevanja in vsebina se zaradi sodobnih teorij med sabo dopolnjujejo.⁴⁸¹ Prav je, da so med izvajanjem pouka izpostavljene različne učne metode, ki se med seboj prepletajo. Poleg omenjenih metod: metode razlage in metode dela s slikovnim ter pisnim gradivom bi bila pri tej uri prisotna še metoda razgovora. Učitelj bi se skozi učno uro posluževal Power Point predstavitev, na kateri bi poleg raznega slikovnega gradiva iz obdobja Frankovske države in pisnega vira bile opisane še krajše oporne točke za lažje sledenje in samo osredotočenost dijakov na novo snov. Poleg razlage nove snovi, ki bi bila predstavljena v obravnavanju, bi učitelj z različnimi vprašanji poskušal doseči krajše pogovore na določene teme ter jih tako motiviral za podajanje njihovih mnenj in opažanj o zgodovini Frankov in njihove države.

⁴⁸⁰ Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 76/41, št. 1–2, str. 174.

⁴⁸¹ Karba, P. (2000). *Sodobna teoretična izhodišča poučevanja, preverjanja in ocenjevanja pri pouku zgodovine*. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX, št. 1, str. od 3 do 4.

Ponavadi razgovor vodi učitelj in on učencem postavlja vprašanja (učenci izražajo svoje misli in izkušnje o obravnavani temi).⁴⁸²

3. PRAKTIČNI DEL UČNE URE

3.1. UVAJANJE

Po uvodnem pozdravu učitelj začne z novo učno enoto. Na vrsti je prva tehnika, s katero učitelj motivira dijake in želi, da sami ugotovijo tematiko učne ure. Igrajo se vislice. Učitelj dijake ne razdeli v posebne skupine; z dvigom roke dijaki predlagajo črko, ki jo nato učitelj napiše na tablo. Učitelj poskrbi, da posamezen učenec pove le eno črko. Na tak način so vsi vključeni v iskanje pravega odgovora. Učenci ugotovijo, da je rešitev rebusa ime »Klodvik«. Učitelj jim pove, da bo to eden izmed tistih imen, ki se jih velja zapomniti, kajti podrobneje se bodo s to zgodovinsko osebnostjo seznanili v obravnavanju učne snovi. Učitelj jim na kratko opiše še vzgojne učne cilje, ki bodo ob koncu učne ure doseženi. Uvajanje bi zaključili po 5 minut.

3.2. OBRAVNAVANJE NOVE UČNE SNOVI

Uporabljeni bi bili frontalna in individualna učna oblika (ta predvsem pri zapisovanju učne snovi v zvezek in branju odlomka). Pri frontalni obliki učitelj vodi pouk in oblikuje zgodovinsko učno enoto.⁴⁸³ Učbenik za zgodovino za drugi letnik gimnazij bi bil vedno prisoten ob izvajanju učne ure in bil v pomoč in oporo tako učitelju in dijaku. Ključni pojmi bi bili zapisani na šolsko tablo. Za izvajanje Power Point predstavitve pa bi potrebovali računalniško opremo, skupaj s projektorjem in platnom.

Obravnavanje učne snovi bi začeli s prvim vsebinskim poudarkom, in sicer s Frankovsko državo za časa kralja Klodvika in po njegovi smrti. Najprej bi si z dijaki skupaj ogledali zemljevid »Evropa v času Karla Velikega«, ki se nahaja v učbeniku.⁴⁸⁴ Učitelj dijake sprašuje, kaj je prvo, kar na zemljevidu opazijo, kje se nahaja Frankovsko kraljestvo in ga nato primerjal s podobo današnje Republike Francije. Po krajšem pogovoru z dijaki bi učitelj začel z samo razlago učne snovi (metoda razlage). Ob tem bi potreboval predstavitev na platnu s ključnimi točkami in slikovnim gradivom (npr. slika »Klodvikov krst«⁴⁸⁵). Dijaki medtem pozorno poslušajo. Uporabljena bi bila frontalna učna oblika. Obrazložil bi jim zgodovinsko ozadje: kralj Klodvik je bil tisti, ki je združil vsa frankovska plemena pod enim vladarjem (hkrati bi jim s pomočjo zemljevida demonstriral širjenje države). Kot zanimivost jim pove, da se je za voljo svoje žene pokristjanil, kar je postopoma povzročilo pokristjanjevanje tudi prebivalstva.⁴⁸⁶ Po koncu razlage bi dijaki s pomočjo opornih točk na platnu in nareka poslušano snov tudi zapisali. (Čas: 12 minut.)

Po zapisu snovi bi ponovno uporabili učbenik. Učitelj bi poklical enega izmed dijakov, ki bi prebral krajši odlomek o Frankih po Klodvikovi smrti (vpliv vojske in Cerkve).⁴⁸⁷ Snov bi v dveh stavkih zapisali v zvezek. (Čas: 3 minut.)

⁴⁸² Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, 172 str.

⁴⁸³ Prav tam.

⁴⁸⁴ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS, str. 24–26

⁴⁸⁵ Klodvikov krst. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/65/Chlodwigs_taufe.jpg (2.1.2012).

⁴⁸⁶ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS, str. 24.

⁴⁸⁷ Prav tam, str. 25.

Sledila bi krajša razlaga drugega vsebinskega poudarka – delitev / drobljenje države. Učitelj bi dijakom pojasnil vzroke za drobljenje Frankovske države in posledice, ki so delitvi sledile.⁴⁸⁸ S pomočjo zemljevida bi nazorno pokazal novonastale državnice na frankovskem ozemlju.⁴⁸⁹ Snov nato v nekaj stavkih zapišemo v zvezek. (Čas: 5 minut.)

Tretji in zadnji poudarek bi temeljil na pojmu »majordom«⁴⁹⁰. Dijake bi povprašal, če poznajo ta pojem. Če ga ne, bi jim na kratko obrazložil njegov pomen. S pomočjo metode razlage in slikovnega gradiva bi dijake seznanil z majordomovo vlogo na dvoru in postopno pridobitvijo vpliva in moči v državi. Pojasnil bi, da je predvsem zaradi svojih vojaških zaslug in podpore tamkajšnje vojske postal dejanski kralj Frankovske države.⁴⁹¹ Dijakom bi predstavil še temeljne informacije o Karlu Martelu in njegovem pomenu v frankovski družbi.⁴⁹² Učenci se urijo z zapisom snovi po nareku učitelja. (Čas: 8–10 minut.)

Obravnavanje učne snovi bi zaključili z metodo dela s pisnim gradivom. Na Power Pointu in v učbeniku bi (najprej vsak dijak zase) prebrali odlomek, ki govori o bitki med Saraceni in Franki.⁴⁹³ Odlomek je kratek. S pomočjo vprašanj, ki so napisane pod odlomkom v učbeniku⁴⁹⁴, bi učitelj celotni razred spraševal o prebranem besedilu in o njegovi aktualizaciji (dijaki dvigujejo roke). (Čas: 5 minut.)

3.3. PONAVLJANJE

Zadnjih 5–7 minut bi bilo namenjenih ponovitvi nove snovi. Pri tem ne bi uporabili klasičnih metod ponavljanja, ampak bi učitelj dijakom razdelil križanko, ki jo je sam pripravil, in sicer na temo Frankovske države, kralja Klodvika in majordomov. Dijaki bi križanko reševali sami in ob koncu ure bi skupaj z učiteljem pregledali odgovore na vprašanja. Geslo križanke bi se glasilo: »majordom«.

4. SKLEP

Metode, ki so bile uporabljene za pripravo te učne ure, bi zagotovo pripomogle k lažji dijakovi predstavi o Frankovski državi za časa kralja Klodvika in o zamenjavi oblasti. Metoda razlage je in bo ostala tista metoda, s katero se dijaku na preprost in učinkovit način razloži še tako zahtevne zgodovinske dogodke in prelomnice. Kljub temu pa je priporočeno uporabljati čim več različnih učnih metod in tehnik, ker si s tem dijak ustvari lepšo podobo o učenju zgodovine. Bistvo predmeta zgodovine ni samo suhoparno navajati letnice, osebnosti in dogodke, ampak je marsikaj več. Vedno je potrebno spodbujati razmišljanje dijaka in ga tako ali drugače vključiti v učni proces.

⁴⁸⁸ Prav tam.

⁴⁸⁹ Wood, I. N. (1998). Franks and Alamanni in the Merovingian period. An Ethnographic Perspective. San Marino: Center for Interdisciplinary Research on Social Stress, str. 7.

⁴⁹⁰ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS, str. 25.

⁴⁹¹ Prav tam.

⁴⁹² Charles »Martel« (the Hammer) de France (Carolingian dynasty).

<http://www.geni.com/people/Charles-Martel-Duke-of-the-Franks/288390320120001964>

(12.1.2012)

⁴⁹³ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS, str. 26.

⁴⁹⁴ Prav tam.

5. VIRI IN LITERATURA

Charles »Martel« (the Hammer) de France (Carolingian dynasty).

<http://www.geni.com/people/Charles-Martel-Duke-of-the-Franks/288390320120001964>
(12.1.2012 ob 11.00 uri).

Karba, P. (2000). *Sodobna teoretična izhodišča poučevanja, preverjanja in ocenjevanja pri pouku zgodovine*. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX, št. 1.

Klodvikov krst. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/65/Chlodwigs_taufe.jpg
(2.1.2012 ob 14.00 uri).

Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS.

Trškan, D. (2005). Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 76/41, št. 1–2, str. 173-182.

Weber, T. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, 172 str.

Wood, I. N. (1998). Franks and Alamanni in the Merovingian period. An Ethnographic Perspective. San Marino: Center for Interdisciplinary Research on Social Stress.

URBAN GRMEK MASIČ: FRANKOVSKA DRŽAVA V ČASU MEROVINGOV IN VZPONA HIŠE MAJORDOMOV

POVZETEK

Članek sestavljajo štiri različne didaktične etape učnega procesa: uvajanje, obravnavanje nove učne snovi, urjenje in ponavljanje. Na začetku učne ure dijaki s pomočjo vislic ugotovijo naslov ure. Sklop obravnavanja snovi je razdeljen na tri vsebinske poudarke: Frankovska država za časa kralja Klodvika in po njegovi smrti, Delitev / drobljenje države ter Vpliv majordomov in Karel Martel. Dijaki zapišejo novo snov med samo obravnavo snovi (urjenje), ponovijo pa jo v obliki križanke. Namen članka je, da dijaki razumejo zgodovinsko ozadje in aktivno sodelujejo pri oblikovanju ure. Znotraj so navedene različne učne metode. Med učno uro sta prisotna učbenik in Power Point. Učbenik uporabijo med obravnavanjem snovi (na to jih opomni učitelj). Dijaki so vključeni v izvajanje ure tudi z različnima učnima oblikama in tehnikama. S pomočjo teh so tudi dodatno motivirani.

URŠA GREGORC: UPORABA VIDEO POSNETKA NA PRIMERU UČNE URE: NASELITEV SLOVANOV V VZHODNOALPSKI PROSTOR

UVOD

Namen članka je predstaviti uporabo kratkega video posnetka na primeru učne ure Naselitev Slovanov v vzhodnoalpski prostor, saj s tem lahko dogodke tistega časa prikažemo bolj dinamično in jih tako približamo učencem. V članku bo sočasno z uporabo video posnetka prikazano tudi delo z učno-delovnimi listi, s pomočjo katerih bo nastajal tudi zapis učne snovi.

1. TEORETIČNO IZHODIŠČE

Filmi pri pouku zgodovine omogočajo atraktivnejši prikaz prostorsko in časovno oddaljenih dogodkov, predvsem če gre za dogodke, ki bi jih drugače le težko razložili.⁴⁹⁵ Uporaba video posnetkov pri pouku zgodovine tako prinaša številne prednosti, kot tudi nekatere slabosti. Z uporabo video posnetka lahko neko učno vsebino, ki se zdi učencem oddaljena in nezanimiva približamo na drugačen način. Prav tako z uporabo filma lažje pritegnemo vse učne tipe, saj oddaja video posnetek sporočila na vse tri načine, in sicer vidno, slušno in preko čustev. Prav tako učenje preko video posnetka povečuje učinkovitost samostojnega učenja, saj si učenec lahko doma še enkrat bolj podrobno ogleda posnetek, ki je bil prikazan pri pouku.

Pri uporabi video posnetkov pri pouku pa mora učitelj vendarle paziti na nekatere pomanjkljivosti, saj video posnetek ne more nadomestiti učitelja in njegove razlage, ker omogoča le enosmerno komunikacijo (informacije sporoča, vendar jih ne sprejema), tako je pri učni uri, kjer je uporabljen video posnetek smotrna tudi dodatna razlaga učitelja. Prav tako mora učitelj pri uporabi videa ali filma paziti, da film prikazuje zgodovinsko potrjena dejstva, ter da učenci pri ogledu posnetka ne postanejo pasivni.⁴⁹⁶

Da bi se izognili pasivnosti učencev, mora tako ogledu filma ali video posnetka slediti vsaj razgovor o videnem⁴⁹⁷, lahko pa se ob razgovoru uporabi tudi učni list, s pomočjo katerega učenci že ob ogledu filma tudi aktivno sodelujejo, poleg tega pa omogoča tudi refleksijo po ogledu video posnetka.

2. POTEK UČNE URE

2.1. UVAJANJE (5 minut)

Učitelj stopi v razred, učence pozdravi in preveri prisotnost, nato na sredino table nariše krog v katerega zapiše besedo Slovani. Učitelj vpraša učence, katere asociacije imajo ob omembi te besede. Učenci sodelujejo z dviganjem rok, učitelj pa medtem zapisuje vse asociacije na tablo. Zbiranje asociacij traja od ene do dveh minut, nato učitelj ta proces

⁴⁹⁵ Tomić A. (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje. Str. 99.

⁴⁹⁶ Fink A. Predstavitev dvd medija pri poučevanju predmeta zdrava prehrana in dietetika. [URL: http://www.zbornica-zveza.si/dokumenti/Predstavitev_dvd_medija_pri_poucevanju_predmeta_zdrava_prehrana_in_dietetika.pdf] (zadnji dostop: 9. 1. 2012)

⁴⁹⁷ Zgonik M. (1968). Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: DZS. Str. 202

prekine. Sledi kratka analiza (1 - 2 minuti) zbranih asociacij v sodelovanju učitelja in učencev. Učitelj dodatno poudari tiste, ki bodo v tej učni uri bolj v središču. Po končani analizi učitelj vpraša učence po naslovu učne ure. Skupaj ugotovijo, da bodo govorili o Slovanih, učitelj dodatno pojasni, da bodo govorili o njihovi naselitvi v Vzhodne Alpe.

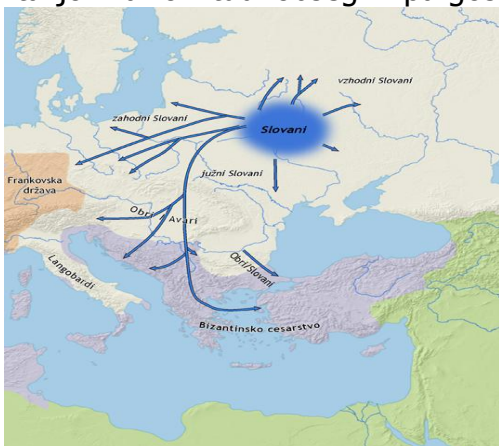
2.2. OBRAVNAVA NOVE UČNE SNOVI (35 minut)

V glavnem delu učne ure je učna snov razdeljena na dva vsebinska poudarka, in sicer Naselitev Slovanov in Stiki z staroselci. Učitelj si pri obravnavi nove učne snovi pomaga z učnim listom, ki ga razdeli učencem. Učni list bo služil učencem tudi za zapis učne snovi.

2.2.1. Naselitev Slovanov

V prvem vsebinskem poudarku bosta prevladovali metoda razgovora in metoda razlage, učna oblika pa bo frontalna učna oblika.

Po razdelitvi učnih listov učitelj prosi učence, da si ogledajo zemljevid, ki je prikazan pri prvi nalogi. Učence vpraša, če lahko iz zemljevida razberejo, od kje so prišli Slovani v Evropo ter koliko različnih vej Slovanov poznamo. Učitelj nato razloži, da je za nas pomembna predvsem veja Južnih Slovanov. Učitelj razloži od kdaj do kdaj je potekala naselitev v Vzhodne Alpe, v koliko valovih ter v povezavi s katerimi ljudstvi. Pri naselitvi Slovanov v vzhodnoalpski prostor poudari tudi pomen izselitve Langobardov leta 568 v Italijo. Razloži tudi obseg in pa gostoto poselitve.⁴⁹⁸

Slika 2: Vzorec zemljevida selitve Slovanov.⁴⁹⁹

⁴⁹⁸ Delovni list naloge 1, 2, 3 (naloge so zaprtega tipa).

1. Kje leži pradomovina Slovanov? _____
Na katere veje delimo Slovane? _____, _____, _____
2. Slovanska poselitev je trajala od _____ do _____, potekala je v več valovih. V prvem okoli leta _____ so Slovani prišli s _____ s področja Moravske, v drugem pa z _____ in so bili povezani z _____. Pokrajina Vzhodnih Alp je bila skoraj neposeljena, saj so se od tu leta _____ izselili _____.
3. V kolikšnem obsegu so Slovani poselili območje Vzhodnih Alp? _____
Kakšna je bila gostota poselitve? _____
Gosteje sta bili poseljeni _____ in _____.
Koliko Slovanov se je ustalilo na tem območju? _____.

⁴⁹⁹ E-gradiva. Kartografija v učni snovi osnovne šole. [URL: http://egradiva.gis.si/web/7.-razred-zgodovina/naselitev-prednikov;jsessionid=4505953003F846F55D181183187DF634?p_p_id=ZOS_T04_P02_WAR_ZOS_T04_P02portlet_INSTANCE_7kPz&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=6]. (zadnji dostop: 12. 1. 2012)

2.2.2. Stiki s staroselci

V drugem vsebinskem poudarku bo prevladovala metoda dela z gibljivimi slikami, saj si bodo učenci ogledali video posnetek z naslovom Prihod Slovanov.

Učitelj da učencem natančna navodila. Pove jim, naj pozorno poslušajo in opazujejo, ter naj poskušajo že ob gledanju filma odgovoriti na čim več vprašanj na učnih listih. Video posnetek se začne s propadanjem rimskega imperija v 5. stoletju. Barbarska plemena so prodirala tudi čez ozemlje današnje Slovenije. Rimska mesta so takrat že propadala, staroselsko prebivalstvo pa se je umikalo na višje in težje dostopne predele. Na nekaterih področjih so Slovani živeli v sožitju s staroselci, na kar kaže dejstvo, da so si Slovani med staroselci izbirali žene ter svoje umrle pokopavali ob staroselskih grobiščih. Prvi Slovani so se na območje današnje Slovenije naselili že v 6. stoletju, kar potrjujejo arheološka najdišča naselbin na Novi Tabli. Poselitev ni bila strjena temveč razpršena. Na najdišču so arheologi našli praški tip keramike značilen za Slovane. To posodje sprva ni bilo okrašeno, izdelano je bilo ročno z dodajanjem oglja. Slovani so svoje posodje žgali tako, da so postavili manjše kope, notri postavili posodje, za kurivo pa so uporabili lubje. Sledovi slovanske kulture se ne kažejo samo v ostankih lončevine temveč tudi v ohranitvi nekaterih imen krajev in rek. Video posnetek traja 6:23 minut.⁵⁰⁰

Po koncu ogleda video posnetka učitelj učence vpraša, če jim je bil posnetek všeč, kaj so si najbolj zapomnili ter če so se kaj novega naučili. Nato učitelj skupaj z učenci pregleda učni list, popravi morebitne napake ter s pomočjo metode razgovora dopolni manjkajoče odgovore.⁵⁰¹

2.3. ZAKLJUČNO PONAVLJANJE (5 minut)

Zaključno ponavljanje se izvede s postavljanjem vprašanj. Učitelj sprašuje učence: »Kaj smo danes novega izvedeli?«, »Kdaj so se na območju Vzhodnih Alp naselili prvi Slovani?«, »Ali je bilo območje, ki so ga naselili Slovani poseljeno?«, »Kje se kaže kontinuiteta antične dediščine?«, »Na podlagi katerih materialnih virov lahko sklepamo o poselitvi Slovanov na območju današnje Slovenije?« ...

Ob zvonjenju učitelj učencem zaželi lep dan in se posloviti.

3. SKLEP

Kot prikazano je lahko uporaba metode dela z gibljivimi slikami primerna za obravnavo nove učne snovi, saj s tem učencem približamo časovno oddaljene dogodke in pouk naredimo bolj atraktiven za učence. Seveda lahko prikaz krajšega video posnetka uporabimo tudi v drugih dveh etapah učne ure, to je pri uvajanju in zaključnem ponavljanju. Pri temi Naselitev Slovanov v vzhodnoalpski prostor je bila uporaba videa kot učne metode posebej primerna, ker si učenci težko predstavljajo to obdobje. Film je tako

⁵⁰⁰ Ozemlje na prepihu. Prihod Slovanov 3. del. [URL: <http://tvslo.si/predvajaj/ozemlje-na-prepihu-prihod-slovanov/ava2.121415150/%5d%20>] (zadnji dostop: 9. 1. 2012).

⁵⁰¹ Naloge 4 – 8 (naloge so odprtega in zaprtega tipa)

4. Kaj se je zgodilo z romaniziranimi staroselci na območju današnje Slovenije konec 5. stoletja?
5. Kakšen je bil odnos med staroselci in Slovani? Pojasni.
6. V nekaj stavkih opiši prvotno slovansko naselje.
7. Opiši predvidevan način žganja posodja, ki so ga uporabljali prvotni Slovani.
8. Kako se še danes kažejo sledovi Slovanov na območju današnje Slovenije?

pokazal tudi način pridobivanja materialnih virov in učence poleg obravnavane teme deloma seznanil tudi z delom arheologov, ki so za to obdobje posebno pomembni.

4. LITERATURA

- E-gradiva. Kartografija v učni snovi osnovne šole. [URL: http://egradiva.gis.si/web/7.-razred-zgodovina/naselitev-prednikov;jsessionid=4505953003F846F55D181183187DF634?p_p_id=ZOS_T04_P02_WAR_ZOS_T04_P02portlet_INSTANCE_7kPz&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=6]. (zadnji dostop: 12. 1. 2012)
- Fink A. Predstavitev dvd medija pri poučevanju predmeta zdrava prehrana in dietetika.[URL: http://www.zbornica-zveza.si/dokumenti/Predstavitev_dvd_medija_pri_poucevanju_predmeta_zdrava_pr_ehrana_in_dietetika.pdf] (zadnji dostop: 9. 1. 2012)
- Mlacović D. , Urankar N. (2011) . Zgodovina 2: učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. .
- Ozemlje na prepihu. Prihod Slovanov 3. del. [URL: <http://tvslo.si/predvajaj/ozemlje-na-prepihu-prihod-slovanov/ava2.121415150/%5d%20>] (zadnji dostop: 9. 1. 2012)
- .
- Tomić A. (1997) . Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje.
- Zgonik M. (1968). Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: DZS.

POVZETEK

V članku so predstavljene tri etape učne ure s poudarkom na uporabi filma. Pri uvajanju je kot motivacijska tehnika uporabljena nevihta možganov oziroma t. i. »brainstorming«. Učna snov v glavnem delu ure je razdeljena na dva vsebinska poudarka, in sicer na Naselitev Slovanov in Stiki s staroselci. Pri prvem je uporabljena metoda razlage, učna oblika je frontalna. Pri drugem vsebinskem poudarku je prevladujoča metoda dela z gibljivimi slikami, uporabljena pa je tudi metoda razgovora, učni obliki sta individualna in frontalna. V glavnem delu učne ure je predstavljen tudi zapis učne snovi v obliki dela z učnim listom. Zaključno ponavljanje je izvedeno s pomočjo vprašanj, ki se navezujejo na snov te učne ure. Metoda dela z gibljivimi slikami je za učence atraktivnejša in jim dogodke bolj približa, kar omogoča lažjo zapomnitev učne snovi.

VALERIJA POVŠE: BOJ ZA OBLAST V ANGLIJI MED KRALJI IN PARLAMENTOM

1. UVOD

Zgodovina je predmet v šoli, ki ga mnogi smatrajo kot suhoparno navajanje dejstev. Učenci kmalu dobijo odpor proti učenju 'na pamet' saj dobijo občutek, da je zgodovina le predmet letnic in dogodkov in tudi od same učne ure ne odnesejo želenega učinka – usvojitev le-te.

Namen članka je prikazati, kako lahko učitelj na podlagi primera učne ure z naslovom „Boj za oblast v Angliji med kralji in parlamentom“ z ustreznimi in raznovrstnimi učnimi metodami, oblikami ter motivacijskimi tehnikami popestri učno uro in doseže, da učenci aktivno sodelujejo in se hkrati čim več naučijo.

2. Skupinska učna oblika ali skupinsko delo in metoda izkustvenega učenja (igra vlog, simulacija)

Učitelj je tisti, ki z zanimivimi učnimi metodami in oblikami poskrbi, da so učenci ne samo aktivno vključeni v sam proces pouka, ampak da tako tudi sami razvijajo sposobnosti in usvajajo cilje, ki jih učitelj zastavi.

„Med načini poučevanja, ki poleg doseganja učnih ciljev spodbujajo tudi razvoj socialnih spretnosti pri učencih, so različne oblike skupinskega dela.“⁵⁰² Poučevanje in učenje potekata tako, da učence vodita k točno določenim ciljem in rezultatom. Ni samo pomembno kaj učenci delajo, marveč tudi kako delajo. To pomeni, da naloge spodbujajo učence, da so samokritični, samostojni, strpni, pripravljeni pomagati ...⁵⁰³ Skupinsko delo je odlična učna oblika, vendar mora biti učitelj pazljiv. Ta učna oblika namreč zahteva veliko priprav in domiselnosti. Učitelj ima naslednjo pripravo:

1. najprej izbere primerno literaturo,
2. pripravi vprašanja (krajša za lažje razumevanje),
3. poda navodila skupinam.⁵⁰⁴

Domiselna učna metoda je tudi metoda izkustvenega učenja. „Pri simulaciji ohrani učenec svojo lastno identiteto in odigra namišljeno okoliščino kot da bi bila realna; pri igri vlog pa učenec začasno prevzame perspektivo, oziroma identiteto ali način obnašanja drugega ali sebe.“⁵⁰⁵ Te metode tako razvijajo zgodovinsko znanje, omogočajo razumevanje in samostojno raziskovanje preteklosti, spodbujajo domišljijo, kritično razmišljanje, povečujejo motivacijo in globlje usvajanje učne snovi.⁵⁰⁶ „Osnovni cilj igre pri pouku je

502 Peklaj C., Kalin J., Pečjak S., Puklek Levpušček M., Valenčič Zuljan M., Ajdišek N. (2009). Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 58.

503 Povzeto po: Strmčnik F., (2001). Didaktika: osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 135.

504 Povzeto po: Trškan D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 30-36.

505 Potočnik D., (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec, str. 125.

506 Povzeto po: Potočnik D., (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec, str. 125-126.

obvladovanje določenih stvarnih razmer in dati smisel različnim vlogam in vedenju. Igralne improvizacije so sestavljene iz treh delov:

1. motivacije,
2. akcije in
3. refleksije.⁵⁰⁷

Učitelj izbere skupinsko učno obliko in metodo izkustvenega učenja zato, da popestri včasih monotono učno uro in spodbudi učence k motiviranosti.

3. Učna ura na temo „Boj za oblast v Angliji med kralji in parlamentom“

3.1. Učiteljeva priprava na učno uro

Učitelj se na učno uro pripravi skrbno in premišljeno. Poskrbeti mora, da si zamisli učno enoto, ki jo bo v celoti uspešno izpeljal. Vsebinsko jo razdeli na štiri vsebinske poudarke, ki nazorno predstavljajo učno snov. Izbere najustreznejše motivacijske tehnike in si pomaga z različnimi učnimi sredstvi.

3.2. Potek učne ure

3.2.1. Etapa pripravljanja ali uvajanja

V etapi pripravljanja učitelj predvaja kratek odlomek (od 1:22-3:30).⁵⁰⁸ Uvod služi kot motivacija. Po ogledu odlomka učitelj začne spraševati učence o tem, kaj so videli. Uporabi tehniko zapisovanja zamisli ali »brainwriting«. Učence sprašuje, kakšne vtise so najprej dobili ob ogledu izseka in kakšne asociacije se jim pri tem porajajo. Nato na tablo začne zapisovati njihove odgovore. Iz zapisanega z njihovo pomočjo napove naslov učne ure, jih prosi, naj si naslov zapišejo v zvezek in napove cilje.⁵⁰⁹ Etapi nameni 5 minut.

3.2.2. Etapa obravnavanja nove učne snovi ali usvajanje

V tej etapi učitelj kombinira metodo razlage, metodo dela s slikovnim gradivom ter metodo dela s pisnim gradivom. Razlaga je podana s frontalno učno obliko ali frontalnim delom. Tako je učitelj vseskozi tisti, ki nadzira potek pouka. Tako tudi poskrbi, da so učenci pozorni ter da poslušajo razlago. Prvi vsebinski sklop razdeli na obdobje do podpisa Velike listine svoboščin (Magna charta libertatum). Na platno projicira sliko *Bayeuxške tapiserije*, ki jo imajo učenci v učbeniku.⁵¹⁰ Uporabi metodo dela s slikovnim gradivom. Slika prikazuje bitko pri Hastingsu ter kako je Viljem Osvajalec leta 1066 postal angleški kralj. Učitelj sprašuje učence: „Kaj opazite na sliki? Ali znate morda razbrati napis na sliki?“

507 Tomić A., (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje, str. 102-103.

508 Spletna stran: <http://www.youtube.com/watch?v=8Gg6BzPNQFM> (Datum dostopa: 10.01.2012).

509 Cilji, ki si jih je učitelj zastavil: učenci znajo razložiti pojma absolutizem in parlamentarizem; učenci znajo opisati razmere v Angliji do nastopa kralja Viljema Oranskega, učenci znajo s pomočjo različnih virov pojasniti dobre in slabe strani obeh načinov vladanja (absolutizma in parlamentarizma); učenci znajo sodelovati v skupini in javno nastopati; učenci znajo spoštovati sošolce in imeti toleranco ter primeren odnos.

510 Uporabi sliko iz učbenika: Mlacović D., Urankar N. (2009). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 69.

Kakšnemu socialnemu sloju pripadajo možje? Znete prebrati letnico?" Ko učenci povedo svoje odgovore, učitelj razloži, kakšen je bil položaj kraljev do podpisa te listine. Viljem Osvajalec je imel veliko oblast, a ga je vojna s sosednjo Francijo pripeljala do finančnih težav, zato so morali njegovi nasledniki terjati vedno višje davke. Da bi bil denar zagotovljen, je moral Ivan Brez zemlje podpisati to listino, ki je uveljavila parlament. Učence učitelj vpraša, če vedo, kaj je absolutizem in kaj je parlament.⁵¹¹ Učenci odgovarjajo, da je absolutizem brezmejno vladanje kralja, parlament pa neka skupščina, ki predstavlja izvoljene predstavnike ljudstva. Ta dva pojma sta ključna pri obravnavi te učne snovi. Nato pokliče učenca in ga prosi, naj glasno prebere odlomek iz Velike listine svoboščin iz učbenika.⁵¹² Učenci dobijo predstavo kaj ta listina predstavlja. Tudi poslušati se naučijo.

Drugi vsebinski sklop je razdeljen na tridesetletno vojno med dvema angleškima plemiškima rodbinama. Na platnu jim pokaže njuna grba.⁵¹³ Zaradi grbov, ki predstavljata dve roži, učitelj vpraša učence, če bi morda znali poimenovati vojno. Učitelj nato z metodo razlage pove, da je vojna trajala tri dolga desetletja. Kot zmagovalec je izšla dinastija Tudorjev leta 1485 in tako tudi prevzela angleški prestol. Kljub temu, da so bili močni vladarji, so se pri vladanju vseeno naslanjali na parlament zaradi več razlogov (čezmorska trgovina, gospodarski napredek, izogibanje sporom).

Tretji vsebinski sklop se navezuje na dinastijo Stuartov in na upor soudeležencev pri vladanju. Učitelj razloži, da se je politična situacija v Angliji v 17. stol. spremenila. Kralj Karl I. je zavrnil zahteve meščanstva po posebnih pravicah, razpustil parlament in želel uveljaviti absolutizem. Nato jih vpraša, kaj se po njihovem mnenju v taki situaciji zgodi. Uporabi metodo razgovora. Tako s svojim vodenjem in njihovimi odgovori pride do tega, da je bila v Angliji prvič in zadnjič republika pod vodstvom plemiča Oliverja Cromwella. Med njegovo in sinovo vladavino je Anglija postala vodila pomorska sila.

Četrty vsebinski sklop se nanaša na obdobje parlamentarne monarhije, kar pomeni, da je zopet zavladal kralj s pomočjo parlamenta. To se zgodi po smrti Oliverja Cromwella. Učitelj pove, da je novi kralj želel znova uveljaviti absolutizem, a so ga izgnali in z novim kraljem Viljemom Oranskim podpisali deklaracijo o pravicah parlamenta, verski svobodi in svobodnemu govoru parlamenta (Bill of Rights). Nato učitelj vpraša učence, na kaj jih ta dokument spominja (ameriški). „Je bil ta dokument napreden za svoje čase? Utemeljite.“ Etapi nameni 25 minut.

511 Absolutizem: politična ureditev, v kateri ima vso oblast en človek.

Parlament: v meščanskodemokratskih državah zakonodajno, politično predstavniško telo enega ali dveh domov, sestavljeno iz predstavnikov političnih strank.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2008). Ljubljana: DZS.

512 Uporabi vir iz učbenika: Mlacović D., Urankar N. (2009). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 69-70.

513 Uporabljeno iz spletne strani:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:White_Rose_Badge_of_York.svg;

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Red_Rose_Badge_of_Lancaster.svg (Datum dostopa: 10.01.2012).

3.2.3. Etapa vadenja ali urjenja

Učitelj razdeli učence v dve skupini. Nato jim poda natančna navodila in jim pove, da imajo na voljo 5 minut, da se posvetujejo in določijo govorce. Zadnja etapa vključuje skupinsko delo in metodo izkustvenega učenja. Obe skupini imata skupno temo. Učitelj izbere vprašanje večjih pravic nižjih slojev v parlamentu. Učenci predstavljajo predstavnike parlamentov. Ena skupina je zgornji dom, druga pa spodnji dom (po modelu angleškega parlamenta). Nato imata obe skupini možnost, da zagovarjata svoje mnenje. V 10 minutah mora ena ali druga skupina prepričati učitelja v svoj prav. Zmaga tista, ki ji to uspe. Za nagrado je oproščena domače naloge, druga skupina, torej poraženka, mora za domačo nalogo poiskati razlike in primerjave s slovenskim parlamentom. Etapi učitelj nameni 15 minut.

4. Zaključek

Motivacija učencev je pri pouku zgodovine še kako pomembna. V tej učni uri je učitelj z različnimi učnimi metodami, oblikami ter motivacijskimi tehnikami skušal motivacijo tudi doseči. To ni vedno lahko. Včasih se zgodi, da učna ura ne poteka po načrtu in se je potrebno prilagajati. Če je učitelj dobro pripravljen, lahko odpravi tudi take nevšečnosti. Najpomembnejše je, da so učenci motivirani in pripravljeni sodelovati. Zgodovina je pomemben predmet, ki uči več kot le dejstva, uči tudi resnico in življenje. Predstavljena učna ura pokaže, da je vse cilje mogoče doseči, če se potrudimo.

LITERATURA

1. <http://www.youtube.com/watch?v=8Gg6BzPNQFM> (Datum dostopa: 10.01.2012).
2. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Red_Rose_Badge_of_Lancaster.svg. (Datum dostopa: 10.01.2012).
3. http://en.wikipedia.org/wiki/File:White_Rose_Badge_of_York.svg. (Datum dostopa: 10.01.2012).
4. Mlacović D., Urankar N. (2009). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
5. Peklaj C., Kalin J., Pečjak S., Puklek Levpušček M., Valenčič Zuljan M., Ajdišek N. (2009). Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
6. Potočnik D., (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec
7. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2008). Ljubljana: DZS.
8. Strmčnik F., (2001). Didaktika: osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
9. Tomić A., (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
10. Trškan D. (1998). Razvijanje učnih spretnosti pri aktivnih učnih oblikah v srednji šoli pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, letnik 7, št. 1, str. 33-36.

Povzetek

Namen članka je bil prikazati pomembnost motiviranja učencev z različnimi učnimi oblikami, tehnikami in metodami dela. Skozi učno uro, ki je bila razdeljena na tri etape, je učitelj uspel to doseči. Uvodno je uporabil kratek odlomek in zapisovanje zamisli kot motivacijo. V etapi obravnavanja učne snovi pa je v vsakem sklopu (vladarji v Angliji do Magne charte; tridesetletna vojna; dinastija Stuartov in upor; konec parlamentarizma) s frontalno učno obliko, metodo razlage in razgovora, metodo dela s slikovnim in pisnim gradivom vseskozi na različne načine pritegoval učenčevo pozornost. V etapi vadenja je uporabil skupinsko učno obliko in metodo dela z izkustvenim učenjem. Učenci so tako na zanimiv način končali učno uro. Sklep članka je, da je motivacija ključ do uspešnega in lažjega pomnjenja snovi ter prijetnega odnosa z učiteljem.

MATEJA PRINČIČ: VIKINGI: INTERDISCIPLINARNA URA SPOZNAVANJA MORSKIH OSVAJALCEV

Uvod

Vikingi, skandinavski morski osvajalci in trgovci, so se zapisali v evropski kolektivni spomin, s svojimi drznimi napadi ter obsežno pomorsko dejavnostjo. Poselili so Islandijo, del njegovega prebivalstva pa se je odpravil proti zahodu na Grenlandijo. Prodirali so tudi globoko v kopno, proti jugu, kjer so v letih 885–911 napadli celo Pariz (Mlacović, Urankar, 2010, str. 194-196). Od 8. stoletja je v vseh angleških kapelah odmevala nova molitev: »*Gospod, obvaruj nas pred divjanjem mož s severa!*« Zaman so prosili (Cohat, 1997, str. 11).

Članek o Vikingih ima namen predstaviti primer učne ure izpeljane v računalniški učilnici s pomočjo medpredmetnih povezav z informatiko, angleščino in geografijo. Prav tako ponuja zanimiv in inovativen pristop do te tematike s pomočjo uporabe sodobne tehnologije.

Didaktično - teoretični vidiki uporabe informacijsko – komunikacijske tehnologije in medpredmetnih povezav

Informacijska tehnologija je značilnost informacijske dobe, ki jo lahko opišemo s štirimi značilnostmi. Slednje bodo oziroma že imajo po mnenju evropskih didaktikov zgodovine velik vpliv na poučevanje zgodovine. In sicer postindustrijska družba od dijakov terja ustrezno izobrazbo za delo z računalnikom, kot posledica nasičenosti z informacijami. Digitalna revolucija zahteva povezovanje poučevanja zgodovine z računalnikom, globalizacija pa na poučevanje zgodovine vpliva tako, da prinaša več vsebin o socialni, družbeni in kulturni zgodovini. Kot četrta, pa naraščajoča individualnost zmanjšuje vlogo nacionalne države in zgodovine (Razpotnik, 2001, str. 107).

Temeljno vprašanje, ki se pri tem zastavlja je, na kakšen način naj učitelj z uporabo informacijsko – komunikacijske tehnologije izboljša poučevanje in učenje zgodovine. Dejstvo je, da nova tehnologija omogoča razumevanje preteklosti na bolj živ, slikovit, pester, aktiven in zavzet način. Vendar pa je tukaj potrebna dobra mera pazljivosti in preudarnosti, saj je dostop do informacij le prvi korak v učenju in ne končni. Dolgoročno ni tako pomembna kvantiteta uporabe računalnika pri pouku zgodovine, ampak način uporabe, ki prejudicira čim kvalitetnejšo dosego ciljev. Izhodišče pa je vsekakor učiteljeva ustrezna kompetentnost za uporabo računalnika in interneta (Haydn, Arthur, Hunt, 2001, str. 174-179).

V mislih je kot učitelj zgodovine potrebno imeti dejstvo, da internetne strani sestavljajo velikokrat posamezniki, ki niso zgodovinarji, zato so podatki lahko nemalokrat napačni, na kar je potrebno dijake opozarjati (Potočnik, 2009, str. 127).

Ob hitri dostopnosti do podatkov se je treba tudi zavedati, da se bodo učenci vse manj učili letnice oz. podatke na pamet (Potočnik, 2009, str. 127), zato je smiselno predstaviti tudi anglosaksonske načine poučevanja, ki ne temeljijo toliko na podatkovni gostoti, ampak na uporabnosti, interdisciplinarnosti in t. i. študijah primera.

Tako lahko s pomočjo interneta izpeljemo interdisciplinarni in avtentični pouk, ki učno uro spremeni v dinamično medpredmetno sodelovanje, kjer se stapljata zgodovina, angleščina (nepogrešljiva kot *lingua franca* sodobnega spleta), informatika in v našem primeru tudi geografija.

V nadaljevanju bo tako predstavljena učna ura s pomočjo računalniške igre *Viking Quest*, ki se nahaja na spletni strani BBC-ja.

Potek učne ure s praktičnim primerom za učitelje

Vsebinski del ure, ki bo posvečen zgodovini, geografiji, angleščini in informatiki je sledeč. Učitelj najprej napove naslov učne enote in sicer Vikingi, nato napove operativne učne cilje in pojasni način dela pri uri, saj se le ta bistveno razlikuje od dosedanjih ur. Učenci zaženejo računalnike, sledijo sprotnim napotkom učitelja, ki navodila predstavi s pomočjo LCD projektorja z metodo besedne demonstracije ter metodo razlage pri čemer uporabi frontalno učno obliko.

Ker je internetna stran, na kateri bo delo potekalo v angleščini in so tudi kažipoti, ki nas do te strani vodijo v tem jeziku, bo najprej potrebno odpreti in obvladati program, ki nam bo omogočal prevajanje neznanih besed iz angleščine v slovenščino. Danes obstaja na spletu veliko programske opreme, ki na eleganten in enostaven način rešujejo to zagato, zato ima učitelj veliko izbiro. Lahko pa seveda pride v poštev tudi uporaba elektronskih slovarjev, ki jo je šola nakupila prav za te namene. V našem primeru se bomo posluževali uporabe spletnega slovarja *spletni-slovar.com*.

Končno pride na vrsto računalniški program, ki predstavlja jedro naše ure in tudi našo glavno motivacijsko tehniko.

Za brezplačno aktivacijo računalniške igre *Viking Quest* (gre za medmrežni program, ki ne zahteva nikakršnega shranjevanja na trdi disk računalnika, ampak je mogoče z njim delati naravnost prek spleta, brez vsakršne prijave ali odpiranja računa) je potrebno najprej poiskati domačo stran Britanske radio televizije *British Broadcasting* (BBC). Pri tem se lahko poslužujemo različnih internetnih brskalnikov (google, yahoo, itd...), bistveno pa je da pri iskanju strani BBC pripišemo še angleški izraz za zgodovino – history, saj nam bo drugače iskalnik ponudil celo kopico strani, ki so tako ali drugače povezane z BBC-jem. Enkrat na iskani strani moramo poiskati rubriko igre – games. Večkrat se nam lahko pripeti, da se nam ta rubrika izpiše že med osnovnimi zadetki iskanja *BBC history*. V tem primeru lahko učencem naročimo naj kliknejo kar tisto povezavo. Ko je tudi to storjeno poiščemo staro zgodovino – ancient history in končno pridemo do imena Viking. Učencem naročimo naj izberejo povezavo z naslovom *Viking Quest*. Odprlo se bo novo okence, kjer se bo v nekaj sekundah naložila izjemno zanimiva animacija, ki prejudicira uporabo metode reševanja problemov in dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.

Ko dijaki odprejo internetno stran, jim učitelj naroči naj od sedaj dalje v zvezek zapišejo vsako od možnosti izbir, ki jim jih program ponuja v posamezni fazi. Hkrati pa morajo odgovoriti tudi na 4 sledeča vprašanja, ki se nanašajo na zgodovinsko vsebino igre:

1. Opiši časovni in geografski potek osvajanj.
2. Razloži družbeno sestavo Vikingov in značilnosti njihove poselitve.
3. Ovrednoti vikinško tehniko ladjedelništva.
4. Kakšno je bilo njihovo verovanje?

Viking Quest

Gre za program, ki so ga na BBC razvili kot interaktivno animacijo in igro, kjer lahko učenci spoznajo vikinško družbo in sam potek ropov. Pri tem je sam učenec postavljen v vlogo vikinškega poglavarja, ki mora organizirati roparski pohod. Gre torej za individualno učno obliko. Sprejeti mora številne odločitve, ki bodo imele vpliv na potek nadaljnjih dogodkov. Učenci so najprej soočeni z nalogo, nato pa z možnimi odločitvami glede financiranja odprave, baznega tabora (oz. matičnega pristanišča) in članov posadke. Sledi izbira tipa

ladje in animacija gradnje same ladje. Pred izplutjem so vržene še rune ter je napovedana prihodnost, nato pa ladja odpluje. Včasih se lahko pojavi možnost odložitve izplutja, če se obeta slabo vreme na morju (Viking Quest, 2011).

Ko odprava doseže cilj (pri tem lahko izbira varno a daljšo ali pa krajšo a bolj nevarno pot) je potrebno izbrati kraj izkrcaja. Sledi napada na angleški samostan in izračun plena. Na zadnje se, v primeru uspešne vrnitve odprava sooči z lokalnim veljakom, ki oceni uspeh pohoda, igralec (dijak) pa na koncu dobi izračun doseženih točk (Viking Quest, 2011). Tak način seveda motivira dijake, da prek medsebojnega tekmovanja odkrivajo celotno vikinško družbo in se pri tem seznanjajo z geografijo Skandinavije ter obnavljajo in širijo svoj besedni zaklad angleščine.

Uro učitelj zaključi z metodo razgovora in razlage kjer ugotovi, kako so reševali posamezne faze igre, kaj je učencem delalo največ težav in kaj jih je najbolj pritegnilo. Pri tem pregledajo odgovore na 4 zastavljena vprašanja, ki jih učitelj smiselno in po potrebi na kratko dopolni z vsebino o Vikingih iz učbenika Zgodovina 2.

Zaključek

Poleg tega, da je učna ura o Vikingih popestritev klasičnim metodam učenja, je smiselna tudi zaradi njene interdisciplinarnosti. Hkrati pa enostavnost aplikacij in dela z računalniki omogoča, da uro v celo spelje en sam učitelj, kar seveda olajša usklajevanje med učitelji. Sama narava programa *Viking Quest*, ki je zasnovan kot igra pa je spodbuda za učence, da tudi doma poskušajo in rešujejo uganke ter tako nadgradijo in ponavljajo svoje znanje brez občutka prisile. Učna ura ne temelji toliko na usvajanju velike količine podatkov, ampak daje velik poudarek tudi na razvijanju kompetenc, kot sta na primer branje navodil in zemljevidov. Hkrati pa vsebuje tudi vzgojni element, saj od dijakov terja, da se samostojno odločajo reševati probleme, ki so v igri zastavljeni.

Literatura

1. Cohat Y. (1997). Vikingi vladarji morja. Ljubljana: DZS.
2. Haydn T., Arhur J., Hunt M. (2001). Learning to Teach History in the Secondary School. New York : RutledgeFalmer.
3. Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
4. Potočnik D. (2009). Zgodovina učiteljica življenja. Ljubljana: Založba Pivec.
5. Razpotnik, J. (2001). Informacijska tehnologija pri pouku zgodovine. V: Pedagoška obzorja. Letnik 16. Številka 2, str. 104 -111.
6. Trškan D. (2008). Didaktika zgodovine. Prenovljeno gradivo za predavanja in vaje. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
7. Viking Quest interaktivna igra, URL:
http://www.bbc.co.uk/history/ancient/vikings/launch_gms_viking_quest.shtml
(31.12.2011).

8. Angleško – slovenski interaktivni slovar, URL: <http://www.spletni-slovar.com/prevajalnik/slovensko-angleski> (31.12.2011).

Povzetek

Pojem Vikingi označuje skupnost, ki je v teku več kot treh stoletij plenila po Evropi in Sredozemlju. Iz skandinavskih oporišč so napadali območja današnje Evrope in jo močno pretresli. Učna tema Vikingi, je družbeno zgodovinski fenomen, ki je v slovenskem šolskem sistemu površno obravnavana, v številnih primerih pa povsem spregledana. Razlog je v prenatrpanosti letnega učnega načrta, oziroma v pomanjkanju časa. Vendar pa lahko na osnovi interdisciplinarnega in avtentičnega pouka zgodovine, angleščine, geografije in informatike, tako dragoceni čas dodobra izkoristimo. Ker je danes ideja o računalniški učilnici sprejeta v slovenskem učnem sistemu se ta oblika učne ure lahko izvaja na vseh šolskih stopnjah, vključno z gimnazijo. Program *Viking Quest*, ki je zasnovan kot metoda dela z internetom in sicer računalniško igro, ki spodbuja in motivira učence, da ponavljajo in utrjujejo svoje znanje brez občutka prisile.

MARKO MARINIČ: »LUBI SLOUENCI« ALI REFORMACIJA NA SLOVENSKEM

UVOD

Z začetkom reformacije na slovenskem ozemlju je povezana tudi identiteta evropskega naroda, ki pa jo ogroža evropska in svetovna multikulturalnost, ki lahko kaj kmalu izbriše raznolikost avtohtonih evropskih narodov. Skoraj pet stoletji je, odkar je protestantski pisec in duhovnik Primož Trubar svoje so krajane in sonarodnjake naslovil z »Lubi Slouenci«. Te besede še danes odmevajo in so dostikrat uporabljene. Zaradi velikega pomena reformacije na slovenskem ozemlju, je potrebna nazorna predstavitev učne teme, saj ji učbeniki dajejo le obrobni pomen.

Članek je namenjen predstavitvi učne ure na temo Reformacija na Slovenskem – Lubi Slouenci. Učna tema je namenjena drugemu letniku srednje šole, članek pa nazorni in zanimivi učni uri na temo Reformacija na Slovenskem – Lubi Slouenci.

UČNE METODE

Izboru učnih oblik in metod je potrebno nameniti veliko pozornosti, da se učna tema ustrezno predstavi, saj učbeniki za srednje šole namenijo le malo strani, tako pomembni temi kot je reformacija na Slovenskem. Pri učni uri »Lubi Slouenci« so uporabljene učne metode razlage, razgovor⁵¹⁴, slikovna demonstracija (slike na power point predstavitvi) besedne demonstracije (odlomek iz Ta evangeli svetiga Matevža) ter metoda grafičnih izdelkov.⁵¹⁵ Od same zanimivosti izpeljave učne ure je odvisno tudi pomnjenje učencev. Znano je, da učitelji, ki znajo učno uro narediti bolj atraktivno in učencem predstaviti snov iz več zornih kotov, z več zanimivimi podatki, dosegajo boljše učne rezultate pri učencih. Frontalna učna oblika je pri pouku zgodovine najbolj pogosta, zmotno pa je trditi, da je taka oblika pouka zastarela. Tudi frontalno učno obliko se da izpeljati zanimivo, če pa ji dodamo še individualno učno obliko, slikovno demonstracijo ter metodo razgovora, pa uspeh pri učencih ne sme izostati. »Cilj metode razgovora je razumevanje informacij, pridobivanje novega znanja, samostojno razvijanje in poglobljanje vsebine ter poglobljanje razumevanja, navezovanje oz. sklicevanje na druge vsebine ter lastne izkušnje. Za vsebino, ki je dijakom znana na osnovi njihovih interesov in predvsem izkušenj, je odgovoren učitelj, ki spodbudi in vodi pogovor skupine. Dijaki aktivno sodelujejo pri oblikovanju vsebine (z lastnimi izkušnjami ter lastnim razumevanjem in spoznanji). Učitelj dopolnjuje informacije oz. okrepi pridobljeno znanje dijakov, tako da tudi sam komentira in povezuje ter povzema njihove izjave. Na začetku pogovora učitelj imenuje temo in določi cilje ter nastopi s kratkim uvodom, predstavi problem na splošno ali problematiko konkretnega primera«. ⁵¹⁶ Preplet številnih učnih oblik in metod popestri uro in učence pritegne k aktivnem sodelovanju. Izbor le teh pa mora biti skrbno načrtovan in ne prenatrpan, da se ne izgubi rdeča nit učne ure.

⁵¹⁴ Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. V: prenovljeno gradivo za predavanja in vaje, str. 63.

⁵¹⁵ Prav tam, str. 71.

⁵¹⁶ Resnik Planinc, T., Učne oblike in učne metode, http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/Ucne_oblike_in_ucne_metode.pdf (8. 1. 2012)

UČNA URA

Učitelj prvo pozdravi učence v prijetnem tonu in izreče kakšno spodbudno besedo za začetek učne ure. Za uvodno motivacijo prebere odlomek iz besedila Ta evangeli svetiga Matevža⁵¹⁷. Učitelj po prebranem odlomku učencem zastavi vprašanja kot so: Kakšna je izgovorjava besed? Kako pisatelj naslavlja Slovence, Hrvate, Štajerce, Gorence, Dolence...? V katerem stoletju je nastal ta tekst in kdo ga je napisal? Ko učenci odgovorijo na vsa vprašanja s pomočjo učitelja, jim učitelj pokaže nekaj slik (power point) muzeja Trubarjeve domačije na Rašici⁵¹⁸. Uvodni del z motivacijsko tehniko traja okoli 5 minut. V uvodnem delu ure veliko pozornosti namenimo motivacijskim tehnikam, ki pa morajo biti na ravni srednje šole ter primerne za uvod v učno uro.

Obraznava nove učne snovi poteka ob učno delovnih listih, ki jih učenci rešujejo postopoma. Tak način dela učencem nudi postopno obravnavo snovi, z večjo nazornostjo in sprotnim zapisom ključnih informacij, ki so pomembne za uresničitev operativnih učnih ciljev. Vprašanja na učno delovnih listih so sestavljena po poglavjih iz učbenika⁵¹⁹. Obraznava učne snovi s pomočjo učbenika, power point predstavitve in učno delovnega lista traja okoli 35 minut.

Prvo poglavje na učno delovnem listu se imenuje: Začetki reformacije na Slovenskem. S pomočjo slikovnega gradiva in power point predstavitve učitelj vodi učence skozi vprašanja na učno delovnem listu: Kdo je bil prvi protestantski pisec na slovenskem ozemlju, prikaže tudi ustrezno slikovno gradivo? Kateri škof je prvi sprejel ideje reformacije? Od kod se je širila reformacija in kdo jo je širil v slovenskih pokrajinah?... Na vprašanja učenci poizkušajo odgovoriti sami, učitelj jim pomaga z podvprašanji in sprotno dodatno razlago. Prednost učno delovnih listov se pokaže takoj, saj si učenci sproti zapisujejo pomembne podatke, ki do konca ure preidejo v smiselno celoto zapisane učne snovi.

Drugo poglavje na delavno učnem listu z naslovom Primož Trubar. Učitelj povzame uvodni motivacijski del, ga na kratko še enkrat predstavi nato pa učenci rešijo vprašanja na učno delovnem listu. Učitelj vodi učence skozi reševanje vprašanj, ter jim poda dodatno razlago. Vprašanja se nanašajo na življenje in delo Primoža Trubarja: Kdaj in kje se je rodil? Kje si je pridobil izobrazbo in kje je deloval? Kateri dve knjigi je izdal, kdaj in kaj ti dve deli pomenita za Slovence? Vsako vprašanje učitelj prebere naglas in s tem poda izhodišče za razgovor. Ko učenci odgovorijo na vprašanje, učitelj glasno ponovi pravilen odgovor ter poda dodatno razlago in zanimivosti. Učenci sprotno zapisujejo pravilne odgovore in si tako delajo ustrezne zapiske učne snovi. Pri takem delu učence spodbujamo k smiselnemu zapisu učne snovi in jim pomagamo pri razvoju, da kritično presodijo, kateri podatki so bistveni za opis določene učne teme.

⁵¹⁷ Vinkler, J. (1996). TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA, sdai pervizh vta Slouenski Iesig preobernen. <http://lit.ijs.si/trubar.html> (8. 1. 2012).

⁵¹⁸ Kulturno društvo Črni Panter. Primož Trubar: »Lubi Slouenci« (8.1.2012).

⁵¹⁹ Mlacovic, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 175–177.

Tretje poglavje z naslovom Vrh reformacije na Slovenskem⁵²⁰ je sestavljeno z vprašanjem na katera učenci odgovarjajo s daljšim sestavkom. Prvo si preberejo odstavek v učbeniku »Bruška verska pomiritev«⁵²¹, nato pa v esejskem odgovoru individualno odgovorijo na vprašanje iz tretjega poglavja: Kaj prinese Bruška verska pomiritev iz leta 1572 za slovenske pokrajine in njihove prebivalce? Odgovor mora vsebovati vse ključne podatke odstavka iz učbenika. Učenci na to vprašanje odgovorijo samostojno le s pomočjo učbenika. Učitelj jim določi čas 8 minut za reševanje tretjega poglavja. Ko končajo, eden izmed učencev prebere svoj odgovor, nato pa ga učenci dopolnijo. Učitelj vse razlage učencev strne v celoto, ključne podatke zapiše na tablo ter poda končno misel. Pri končni misli si pomaga s poglavjem iz knjige Slovenska zgodovina v poglavju »Notranjeavstrijske dežele prevzamejo stroške za Vojno krajino. Višek protestantizma na Slovenskem«⁵²², ter tako osvetli ozadje takratnega dogajanja na Slovenskem. S takim delom v razredu učitelj doseže, da učenci samostojno odgovorijo na vprašanje, iz teksta razberejo ključne podatke, ki se nanašajo na vprašanje ter se urijo v branju.

Četrto poglavje z naslovom »Reformacija na levem bregu Mure in ob Severnem Jadranu«⁵²³ je sestavljeno iz opornih točk kot so: Prekmurje pod Ogrsko, Ogrski kralj, Augsburgski verski mir, Banffy, Beneška republika, Cerkev v beneški republiki, Plemstvo v beneški republiki. Učenci sprva sami napišejo nekaj ugotovitev, nato pa skupaj z učiteljem z metodo razgovor pridejo do skupnega zaključka.

ZAKLJUČEK

Frontalna učna oblika povezana z metodo razlage in razgovora je ena najpogosteje uporabljenih učnih metod. Z metodo razlage učitelj učencem poda informacije o učni snovi, z metodo razgovora pa učitelj učence vodi do pravilnega razmišljanja in pravih ugotovitev. Obe metodi skupaj se dopolnjujeta in izpopolnjujeta. Če pa zraven vključimo še metodo slikovne demonstracije pa učno uro popestrimo in učencem približamo snov in lažje dosežemo želene cilje.

LITERATURA

1. Čepič, Z. Gestrin, F. Grafenauer, B. od., (1979). Zgodovina Slovencev. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Kulturno društvo Črni Panter. Primož Trubar: »Lubi Slovinci« (8.1.2012).
3. Mlacović, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

⁵²⁰ Mlacovic, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 176 .

⁵²¹ Prav tam, str. 176–177.

⁵²² Čepič, Z. Gestrin, F. Grafenauer, B. od., (1979). Zgodovina Slovencev. Ljubljana: Cankarjeva založba., Str. 292 – 298.

⁵²³ Mlacović, D.; Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 176 .

4. Resnik Planinc, T., Učne oblike in učne metode, http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/Ucne_oblike_in_ucne_metode.pdf (8. 1. 2012)
5. Trškan, D. (2008). Didaktika zgodovine. V: prenovljeno gradivo za predavanja in vaje.
6. Vinkler, J. (1996). TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA, sdai pervizh vta Slouenski Iesig preobernen. <http://lit.ijs.si/trubar.html> (8. 1. 2012).

POVZETEK

Poznavanje reformacije na Slovenskem je bistvenega pomena za poznavanje razvoja Slovenske identitete. Ker učbenik ter učni načrt za srednje šole tej učni enoti dajejo premajhno težo v učnem procesu, je učna ura »Lubi Slouenci« sestavljena iz več metod dela, med katerimi pa prevladujeta metoda razlage in razgovora s pomočjo učno delovnih listov. Učna ura je sestavljena tako, da učencem reformacijo približa in oriše bistvene stvari, ki so Slovence pripeljale do lastne države. Vprašanja na učno delovnem listu so formirana po poglavjih: začetki reformacije na Slovenskem, Primož Trubar, vrh reformacije ter reformacija na levem bregu Mure in ob Severnem Jadranu. Pod vsakim poglavjem so kratka vprašanja s pomočjo katerih se razvije razgovor. Pri razlagi si pomagamo s slikovnim gradivom, da učencem snov še bolj približamo in jo naredimo zanimivejšo.

NIKOLINA RADMAN: ZGODOVINA SREDNJEVEŠKE RUSIJE SKOZI GIBLJIVE SLIKE

1. UVOD

Pri pouku zgodovine v srednjih šolah prevladuje tradicionalna frontalna učna oblika. Velikokrat pozabljamo, da z aktivnim poukom pri dijakih dosežemo večje zanimanje za zgodovino in posledično tudi boljše učne rezultate. Razvoj tehnologije omogoča lažji dostop do informacij in tudi veliko možnosti za izvajanje aktivnega pouka. Metoda dela z gibljivimi slikami je lahko zelo produktivna, če jo znamo dobro izkoristiti.

Didaktični članek obravnava učno uro v drugem letniku gimnazije na temo Srednjeveška Rusija. Namen članka je odgovoriti na vprašanje, ali je metoda dela z gibljivimi slikami primerna za obravnavanje nove učne snovi. Pri obravnavi učne snovi učitelj uporabi več učnih oblik in metod, ter eno motivacijsko tehniko: metoda razgovora, metoda razlage, metoda dela s slikovnim gradivom, metoda dela s pisnimi viri, metoda dela z gibljivimi slikami in kot motivacijska tehnika nevihta možganov. Način poteka ure omogoča, da dijaki niso samo pasivni opazovalci dogajanja in cilj, ki ga želimo kot učitelji doseči je, da dijaki aktivno sodelujejo pri pouku zgodovine.

2. METODA DELA Z GIBLJIVIMI SLIKAMI

»Današnji učitelj zgodovine ima na razpolago bogate tehnične možnosti in dobre učne pogoje za nazorno prikazovanje zgodovine.«⁵²⁴ »Dokazano je, da med mladino prevladuje predvsem vizualni tip, zato je treba vse informacije posredovati vizualno.«⁵²⁵ Vendar je pri uporabi videa pri pouku vedno potrebno biti pazljiv, kajti ta medij učinkuje na več čutnih kanalov hkrati in je realistično prepričljiv, zato se je potrebno zavedati tudi njegove manipulativnosti, saj se gledalcu lahko zdi filmsko dogajanje verodostojno tudi, kadar ponareja zgodovino iz politično ideoloških razlogov.⁵²⁶

Kako uporabiti video pri pouku? Najprej potrebujemo ustrezno tehniko (tako videokasete/zgoščenke z ustrezno vsebino kot dovolj velik televizijski ekran) in znanje, kako jo uporabljati.⁵²⁷ Trškan (2005, str. 47) navaja tri možnosti uporabe videoposnetkov: ilustracija učne vsebine; vprašanja se nanašajo na vsebino filma oz. podatke; ki jih prinaša film, vprašanja se nanašajo na oblikovanje filma.⁵²⁸ »Avdiovizuelna sredstva pri pouku so smotrna le, če so dobro načrtovana, vsebinsko ustrezna, funkcionalno uporabljena ter če z njimi doseže večjo racionalizacijo pouka in bolj ustvarjalno delo učencev. Uporaba učne tehnologije razbremenjuje tudi učitelja, vendar ta kot prvo mora biti usposobljen za uporabo avdiovizuelnih učil. Velik problem uporabe teh učil predstavlja tudi nezadostna

⁵²⁴ Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2.del. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik V. Št. 4, str.28.

⁵²⁵ Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik VI. Št. 1, str. 38.

⁵²⁶ Povzeto po: Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2.del. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik V. Št. 4, str. 37.

⁵²⁷ Povzeto po: Brinovec, S., Lipovšek, I., Obreht, T. (1995). Video pri pouku geografije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 16.

⁵²⁸ Trškan, D. (2005). Didaktika zgodovine. Gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, str. 47.

tehnična opremljenost šol.«⁵²⁹ Film je potrebno predvajati v manjših sekvencah (dovolj gradiva za eno pedagoško uro ponuja že 3-minutna sekvenca), saj bi predvajanje daljših filmskih vložkov v razredu učence usmerilo v površinsko in pasivno spremljanje dogajanja v filmu, poglobitveni cilj videa v šoli pa je aktivno gledanje.⁵³⁰ Prav tako lahko videoposnetke uporabimo kot uvodno motivacijo, ilustracijo primerov, tematski so namenjeni razlagi nove vsebine, dopolnilni učno vsebino zgolj vizuelno podkrepijo, lahko pa video uporabimo kot sintezo.⁵³¹

Dijaki lahko dobijo naloge pred ogledom posnetka, med in po ogledu posnetka. Trškan (2005, str. 47) podaja nekaj primerov takih vprašanj: *Kakšen je naslov dela? Kdo je avtor? Na katero učno snov se nanaša? Ali ima film nekakšno povezavo z gospodarskim, političnim ali kulturnim gibanji obdobja? Ali osebe predstavljajo obdobje, okolje in način mišljenja tistega časa? Kakšna je vrednost filma?*⁵³²

3. PRIPRAVA PRED ZAČETKOM UČNE URE

Pomembno je, da se učitelj pred začetkom učne ure dobro pripravi, strokovno in psihično, saj bo le tako izvedel kakovostno in uspešno učno uro. Učitelj načrtuje cilje, učno vsebino, določi učne oblike in metode, didaktična sredstva, časovno razporeditev učne ure, ter dejavnosti učencev in učitelja.⁵³³ Pri frontalni učni uri bo učitelj uporabil več različnih metod in motivacijsko tehniko: metoda razgovora, metoda razlage, metoda dela s slikovnim gradivom, metoda dela s pisnimi viri, metoda dela z gibljivimi slikami in kot motivacijska tehnika nevihta možganov. Potrebno je pripraviti pisno in slikovno gradivo, ki ga bo učitelj pokazal dijakom. Pri izbiri videoposnetka je potrebno paziti ali je primeren.

3.1. UVOD V UČNO URO

Učitelj pozdravi dijake in napove učne cilje. Za motivacijski uvod uporabi metodo dela s slikovnim gradivom in uporabi tehniko nevihta možganov; na PPT predstavitvi pokaže sliko srednjeveške Rusije v času Ivana III. in trdnjave Kremelj v Moskvi. Učitelj uporabi vprašanja kot so npr.: Kaj vidite na slikah?, V katero obdobje spadajo slike?, ipd. Pričakovani odgovori dijakov so trdnjava, Moskva, srednji vek, meščanstvo ... Ob koncu uvodne motivacije učitelj strne odgovore dijakov in na tablo napiše naslov učne ure: »Srednjeveška Rusija«. (Potreben čas: 5 minut.)

⁵²⁹ Brinovec, S., Lipovšek, I., Obreht, T. (1995). Video pri pouku geografije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 10, 11.

⁵³⁰ Povzeto po: Kamšek, M. (1993). Uporaba video kasete pri pouku. Čarobna nit, letnik III, št. 3, str. 7, 8.

⁵³¹ Povzeto po: Brinovec, S., Lipovšek, I., Obreht, T. (1995). Video pri pouku geografije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 33.

⁵³² Trškan, D. (2005). Didaktika zgodovine. Gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, str. 47.

⁵³³ Povzeto po: Karba, P. (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna sopotnica. Vodnik za učitelje. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 39.

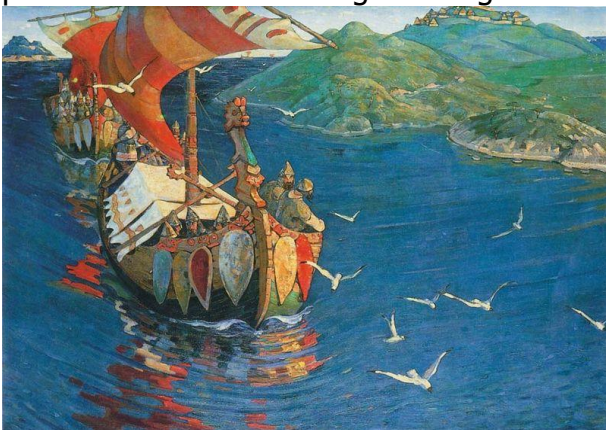
Vir: Slika1: Srednjeveška Rusija v času Ivana III.⁵³⁴

Vir: Slika 2: Trdnjava Kremelj v Moskvi.⁵³⁵

3.2. GLAVNI DEL

Obravnava učne snovi vsebuje štiri vsebinske poudarke in traja 30 minut. Pri prvem vsebinskem sklopu učitelj izpostavi Vikinge in kneza Rurika. Učitelj razloži pomen Vikingov za srednjeveško Rusijo. To stori z metodo razlage in dijaki sami delajo zapiske. Pri razlagi učitelj s pomočjo LCD projektorja na projekcijskem platnu pokaže sliko Nicholasa Roericha »Prihod Vikingov v Rusijo« in sliko kneza Rurika. Eden izmed dijakov prebere opis kneza Rurika, ki je zapisan na PPT predstavitvi in se na podlagi tega pogovorimo o njegovem prihodu na oblast v Ladogi in Novgorodu. (Potreben čas: 7 minut.)

Vir: Slika 3: Prihod Vikingov v Rusijo.⁵³⁶

Vir: Slika 4: Knez Rurik.⁵³⁷

Naslov drugega vsebinskega sklopa je: »Ruske kneževine in mongolska nadoblast«. Metoda, ki jo tukaj uporabimo, je metoda dela s pisnim gradivom. Dijaki v dvojicah preberejo tekst, ki ga učitelj razdeli.⁵³⁸ Odgovorijo na vprašanja, ki se nanašajo na odlomek npr.: Kateri sta bili najmočnejši kneževini na evropskem vzhodu?, Kdaj Moskovska kneževina pridobi večjo avtonomijo?, Kdaj pride do popolne ruske osvoboditve?, Kdo je bil Aleksander Nevski?, Zakaj je pomemben knez Ivan III.?, ipd. Po

⁵³⁴ Srednjeveška Rusija v času Ivana III.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/VasnecovA_VMoskovskom.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012).

⁵³⁵ Trdnjava Kremelj. <http://www.potolkimaker.com/second/Russia> (Datum dostopa: 9. 1. 2012).

⁵³⁶ Prihod Vikingov v Rusijo.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Nicholas_Roerich,_Guests_from_Overseas.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012).

⁵³⁷ Knez Rurik. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Rorik_by_H._W._Koekkoek.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012).

⁵³⁸ Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 197, 198.

določenem časovnem obdobju učitelj z metodo razgovora preveri naloge, ki so jih dijaki reševali in z metodo razlage dodatno razloži in doda informacije, ki niso v tekstu. (Potreben čas: 10 minut.)

Tretji vsebinski sklop ima naslov: »Opis srednjeveškega mesta«. Naročimo dijakom, da odprejo učbenik⁵³⁹ in preberejo odlomek, kjer je opisano srednjeveško mesto. Na podlagi opisa dijaki v dvojicah skicirajo srednjeveško mesto. (Potreben čas: 5 minut.)

Četrty vsebinski sklop je »Ivan IV«. Metoda, ki jo tukaj uporabimo je metoda dela z gibljivimi slikami. Pred ogledom filma razdelimo dijakom vprašanja, na katera morajo biti pozorni med gledanjem. Film je v angleščini in traja 4:36 minut, ter govori o življenju Ivana IV. Naslov filma je »Ivan the terrible man« in ga lahko najdemo na internetu.⁵⁴⁰

Vprašanja, na katera morajo dijaki odgovoriti so: Kdaj je rojen Ivan IV? Kako so ga klicali in zakaj? Kakšen je način njegove vladavine? Kaj se zgodi z njegovo družino? Omenimo, da obstaja film o Ivanu IV. režiserja Sergeja Eisensteina iz leta 1943. Odgovore preverimo s frontalno obliko in metodo razgovora. (Potreben čas: 8 minut.)

3.3. ZAKLJUČEK UČNE URE

V zaključku učne ure preidemo na etapo ponavljanja, ki jo izvedemo v obliki testa. Dijake razdelimo v 5 skupin in vsaka skupina ima za nalogo sestaviti 4 različne tipe nalog, ki se nanašajo na snov učne ure. Sestavljene teste med skupinami zamenjamo in dijaki jih rešijo. Preverjanje izvedemo s frontalno učno obliko in metodo razgovora. (Potreben čas 10 minut.)

4. SKLEP

Metoda dela z gibljivimi slikami je lahko odličen način predstavitve učne snovi, če jo znamo pravilno izvesti. Dijaki so gledali krajši video o življenju Ivana IV., pred samim ogledom filma pa so dobili vprašanja, na katera so morali odgovoriti. Če odgovorimo na vprašanje iz začetka članka, ali je metoda dela z gibljivimi slikami primerna za obravnavanje učne snovi, je odgovor vsekakor da, vendar je ta metoda učinkovitejša v kombinaciji z drugimi metodami, npr. metodo razgovora in metodo razlage. Učenec, ki je ob gledanju videoposnetka aktiven in dobro voden s strani učitelja, snov lažje razume in osvoji.

SEZNAM LITERATURE

1. Brinovec, S., Lipovšek, I., Obreht, T. (1995). Video pri pouku geografije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
2. Ivan the terrible man: <http://www.youtube.com/watch?v=56f6V7L9B18> (Datum dostopa: 9. 1. 2012)
3. Kamšek, M. (1993). Uporaba video kasete pri pouku. Čarobna nit, letnik III, št. 3, str. 7-8.
4. Karba, P. (2005). Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna sopotnica. Vodnik za učitelje. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
5. Knez Rurik. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Rorik_by_H._W._Koeckkoek.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012)

⁵³⁹ Prav tam, str. 198.

⁵⁴⁰ Ivan the terrible man. <http://www.youtube.com/watch?v=56f6V7L9B18> (Datum dostopa: 9. 1. 2012).

6. Mlacović, D., Urankar, N. (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
7. Prihod Vikingov v Rusijo.
http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Nicholas_Roerich,_Guests_from_Overseas.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012)
8. Srednjeveška Rusija v času Ivana III.
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/VasnecovA_VMoskovskom.jpg (Datum dostopa: 9. 1. 2012)
9. Trdnjava Kremelj. <http://www.potolkimaker.com/second/Russia> (Datum dostopa: 9. 1. 2012)
10. Trojar, Š. (1996). Vloga slik pri pouku zgodovine in nove možnosti modernega slikovnega prikazovanja. 2. del. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik V. Št. 4, str. 25-31.
11. Trškan, D. (2005). Didaktika zgodovine. Gradivo za predavanje in vaje. Ljubljana: Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
12. Weber, T. (1997). Statistična in dinamična slika pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik VI. Št. 1, str. 38-48.

Povzetek:

Naloga vsakega učitelja je sestaviti učno uro, ki bo pripravila k sodelovanju večje število dijakov. Članek opisuje uporabo metode dela z gibljivimi slikami pri obravnavanju učne enote Srednjeveška Rusija. V uvodni motivaciji uporabimo metodo dela s slikami in s tehniko nevihte možganov motiviramo dijake ob začetku učne ure. V glavnem delu uporabimo več različnih metod in oblik. Uro razdelimo na štiri vsebinske sklope: Vikingi in knez Rurik, Ruske kneževine in mongolska nadoblast, opis in skica srednjeveškega mesta, Ivan IV.. Metodo dela z gibljivimi slikami uporabimo pri prikazu Ivana IV., pred tem dijakom razdelimo vprašanja, na katera morajo odgovoriti. Preverjanje izvedemo s testom, ki ga dijaki sami sestavijo v skupinah. Pomembno je, da učitelj ustrezno uporabi metodo dela z gibljivimi slikami in se odmakne od metode razlage.

Avtorji prispevkov:

Cehner Martina
Čeč Katja
Fajdiga Monika
Grabner Maja
Gregorc Urša
Grgič Renko Manca
Grimšič Saša
Grmek Urban
Horvat Kaja
Huber Jožica
Intihar Klavdija
Ivanuša Anita
Kiseljak Kristijan
Komel Nina
Kos Klemen
Kroflin Davor
Krstinc Tina
Kuntarič Mateja
Lončar Nina
Marinič Marko
Novak Ana
Novak Damir
Osmak David
Pavlič Simona
Poljšak Tina
Potočnik Katja
Povše Valerija
Prinčič Mateja
Radman Nikolina
Rejc Neža
Rojko Rok
Sinkovič Danaja
Sivec Kaja
Slunjski Gregor
Sraka Gregor
Šmajgl Samo
Vrbanac Darinka
Zalaznik Špela
Zorko Julijana

**Naslov: Prispevki k didaktiki zgodovine,
Letnik X, št. 2**

Urednica: Danijela Trškan

Oblikovalka: Danijela Trškan

Copyright © Oddelek za zgodovino (za potrebe
predmeta Didaktika zgodovine)

Ljubljana

2012

*Prispevki k didaktiki
zgodovine*

Študentje
4. letnika zgodovine
pedagoške smeri

2011/12

ISSN: 1581-8713